Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êîìïàíèóäûí “Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí ÈË ÒÎÄ ÁÀÉÄËÛÃ ÕÀÍÃÀÕ ÍÜ

Óëààíáàòàð
2017

Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êîìïàíèóäûí “Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí ÈË ÒÎÄ ÁÀÉÄËÛÃ ÕÀÍÃÀÕ ÍÜ

Óëààíáàòàð
2017

ОЛБОРЛОХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ ЭРХЛЭГЧ КОМПАНИУДЫН “АШИГ ХҮРТЭГЧ ЖИНХЭНЭ ЭЗЭД”-ИЙН ИЛ ТОД БАЙДЛЫГ ХАНГАХ НЬ

Ñóäëàà÷: ×. Îòãî÷óëóó
Ä.Òýãøáàÿð

Ýíýõ¿¿ áîäëîãûí ñóäàëãàààã Íýýëòòýé Íèéãýì Ôîðóìûí ñàíõ¿¿æèëòýýð “Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí èëòîä áàéäëûí ñàíàà÷èëãûí ñòàíäàðò 2016”-ûí õ¿ðýýíä áîëîâñðóóëàâ. Óã ñóäàëãàààíû ä¿ãíýëò íü íü çºâõºí ñóäëàà÷äûí áàéð ñóóðèéã èëýðõèéëýõ áîëíî.

ӨМНӨХ ҮГ

Íýýëòòýé Íèéãýì Ôîðóì (ÍÍÔ) íü 2016 îíä øèíý÷ëýí áàòëàäñàí Îëáîðëîõ ¯éëäâýðëýëèéí Èë Òîä Áàéäëûí Ñàíàà÷èëãà (Î¯ÈÒÁÑ)-ûí ñòàíäàðòûí õýðýãæèëòèéã äýìæèõ ¿¿äíýýñ îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ àæ àõóéí íýãæèéí ¿éë àæèëëàãààíààñ “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí ìýäýýëëèéí ëë òîä áàéäëûã õàíàõ àðãà çàìûã òîäîðõîéëæ, áîäëîãâûí çºâëºìæ áîëîâñðóóëàõ çîðèëãîîð ýíýõ¿¿ ñóäàëãààã ñàíàà÷ëàí ñàíõ¿¿æ¿¿ëæ õèéëãýëýý.

Ìîíãîë Óëñûí 2006 îíä íýãäýí îðñîí Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðò 2016 îíä øèíý÷ëýãäñýíýýð õýðýãæ¿¿ëýã÷ óëñ îðóóä 2020 ãýõýä “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä”-èéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ ¿¿ðãèéã õ¿ëýýãýýä áàéíà. Ìàíàé óëñ ýíýõ¿¿ øààðäëàãûã õýðýãæ¿¿ëýõ ÷èãëýëýýð çîõèõ ñàíàà÷ëëãà ãàðãàí Î¯ÈÒÁÑ-ûí 2013, 2014 îíû ¯íäýñíèé íýãòàýë òàéëàíä àøèãò ìàëòìàëûí òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷ êîìïàíèóäûí õóóëü ¸ñíû ýçýìøëèéí çàðèì ìýäýýëëèéã òóñãàñàí áàéíà. Ãýõäýý ýíý íü á¿ðýí áóñ áóþó çºâõºí íýãòàýë òàéëàíä õàìðàãäñàí çàðèì êîìïàíèéí õóâüöàà ýçýìøèã÷ áóþó õóóëü ¸ñíû ºì÷ëºã÷èéí òàëààð êîìïàíèóäûí ñàéí äóðààðàà ãàðãàæ ºãñºí ìýäýýëëýýð õÿçààðëàãäæ áàéíà. ¯¿í÷ëýí õóóëèéí ýòãýýäèéí ¿¿ñãýí áàéãóóëàã÷, ºì÷ëºã÷, õóâüöàà ýçýìøèã÷, õºðºíãº, ýðõèéí á¿ðòãýë ìýäýýëëèéã Ìîíãîë Áàíê, Òàòâàðûí Åðºíõèé ãàçàð, Óëñûí á¿ðòãýë, Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîî; òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷èéí ìýäýýëëèéã Àøèãò ìàëòìàë, ãàçðûí òîñíû ãàçàð, àéìàã íèéñëýëèéí ÇÄÒÃ çýðýã òºðèéí áàéäóóëëàãóóä ýðõëýí õºòºëäºã áîëîâ÷ “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí” áóþó òóõàéí àæ àõóéí íýãæèéí ¿éë àæèëëàãààíû ¿ð øèìèéã ýöýñò íü õ¿ðòýã÷ õóâü õ¿íèéã òîäîðõîéëîõ áîëîìæã¿é, ìýäýýëýë íü á¿ðýí áóñ, óÿëäàà õîëáîîã¿é áºãººä íèéòýä èë òîä áóñ áàéãàà þì.

Ýíýõ¿¿ ñóäàëãààãààð ºíººãèéí õ¿÷èí òºãºëäºð ¿éë÷ëëæ áóé õóóëü òîãòîîìæ áîëîí àæ àõóéí íýãæ, õºðºíãº, ýðõèéí á¿ðòãýëèéí òîãòîëöîîíä ¿íýëãýý õèéõèéã çîðüñîí áîëíî. Ò¿¿íä ¿íäýñëýí ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýã÷ êîìïàíèóäûí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí á¿ðòãýë ìýäýýëëèéí òîãòîëöîîã á¿ðä¿¿ëæ, èë òîä áîëãîõîä àâ÷ õýðýãæ¿¿ëýõ àðãà õýìæýýíèé Çºâëºìæèéã áîëîâñðóóëàà. Óã Çºâëºìæèä ¿íäýñíèé õóóëü òîãòîîìæ, á¿ðòãýë ìýäýýëëèéí òîãòîëöîîã Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí øààðäëàãà, áóñàä óëñ îðíû òóðøëàãàòàé õàðüöóóëàí ¿íýëñíýýð “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí”-èéí òîäîðõîéëîëò, õàìðàõ õ¿ðýý áîëîí õóóëü òîãòîîìæ, òºðèéí á¿ðòãýë ìýäýýëëèéí òîãòîëöîîã ñàéæðóóëàõ àðãà çàìûã ñàíàë áîëãîæ îðóóëàâ. Ÿããýýð íü ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðûí çàñàãëàëûã ñàéæðóóëàõàä àøëãëãàãàí çîõèõ õóâü íýìýð îðóóëíà ãýäýãò èòãýæ áàéíà.

“Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä”-èéí ëë òîä áàéäëûã õàíàõ ÷èãëýëýýð Ìîíãîë Óëñàä àíõ óäàà ãàð÷ áóé ýíýõ¿¿ ñóäàëãààã ñóäëàà÷ ×.Îòãî÷óëóó, Ä.Òýãøáàÿð íàð õèéæ ã¿éöýòãýñýí áîëíî. Ñóäàëãààã õèéæ ã¿éöýòãýñýí äýýðõ ñóäëàà÷èä áîëîí ñóäàëãààíä äýìæëýã ¿ç¿¿ëæ õàìòðàí àæëëàñàí áàéãóóëëàãà, õ¿ì¿ñò ã¿í òàëàðõàë èëýðõèéëüå.

Ã¿éöýòãýõ çàõèðàë Ï.Ýðäýíýæàðãàë

ТОВЧЛОЛ

À Ì Ã	À ø è ã ò ì à ë ò ì à ë û í ã à ç à ð
Á Õ Ã	Á ¿ ò ý ý ã ä ý õ ¿ ¿ í õ ó â à à ò ã ý ð ý ý
Á Î ß	Á à é ã à ë ü î ð ÷ í û ÿ à ì
Á Í ò Õ	Á à é ã ó ó ë ë à ã û í í ó ó ö û í ò ó õ à é õ ó ó ë ü
Á Ý Á Õ Ý Ì Õ Ò Ò Ç ¯ À ò Õ	Á à í ê, ý ð õ á ¿ õ è é õ ó ó ë è é í ý ò ã ý ý ä è é í ì º í ã º í õ à ä ã à ë à ì æ, ò º ë á º ð ò î î ö î î, ç ý ý ë è é í ¿ é ë à æ è ë ë à ã à à í û ò ó õ à é õ ó ó ë ü
Ä Í Á	Ä î ò î î ä û í í è é ò á ¿ ò ý ý ã ä ý õ ¿ ¿ í
È Á Ó È Í Â Ó	È õ Á ð è ò à í è Ó ì à ð ä È ð ë à í ä û í Í ý ã ä ñ ý í Â à í ò Ó ë ñ
Ç Ä Ò Ã	Ç à ñ à ã ä à ð ã û í Ò à ì ã û í ã à ç à ð
Ì Ó Á Ò Ñ Ò ò Õ	Ì º í ã º ó ã à à ò á î ë î í ò å ð ð î ð è ç ì û ã ñ à í õ ¿ ¿ æ ¿ ¿ ë ý õ ò ý é ò ý ì ö ý õ ò ó õ à é õ ó ó ë ü
Ì È Ò Á Á Ì À Ý ò Õ	Ì ý ä ý ý ë ë è é í è ë ò î ä á à é ä à ë á à ì ý ä ý ý ë ý ë à â à õ ý ð õ è é í ò ó õ à é õ ó ó ë ü
Í À Í Á Õ À Ñ Ç À Ñ Ç Ó Ñ ò Õ	Í è é ò è é í à ë á à í ä í è é ò è é í á î ë î í õ ó â è é í à ø è ã ñ î í è ð õ ë û ã ç î õ è ö ó ó ë à õ, à ø è ã ñ î í è ð õ ë û í ç º ð ÷ ë º º ñ ó ð ü ä ÷ è ë à í ñ ý ð ã è é ë ý õ ò ó õ à é õ ó ó ë ü
Î Ò Î À Õ	Î ë î í ò à è û í î ð î ë ö î î ò À æ ë û í õ ý ñ ý ã
Î ¯ È Ò Á Ñ	Î ë á î ð ë î õ ¿ é ë ä â ý ð ë ý ë è é í è ë ò î ä á à é ä ë û í ñ à í à à ÷ è ë ã à
ª Õ Ã	ª ì ÷ è é í õ à ð è ë ö à à í û ã à ç à ð
Ñ Ç Õ	Ñ à í õ ¿ ¿ ã è é í ç î õ è ö ó ó ë à õ õ î ð î î
Ò Ó Ç	Ò º ë º º ë º í ó ä è ð ä à õ ç º â ë º ë
¯ Ö Ç Ç ò Õ	¯ í ý ò ö à à ñ í û ç à õ ç ý ý ë è é í ò ó õ à é õ ó ó ë ü
¯ Ö Ò Õ Ò	¯ í ý ò ö à à ñ í û ò º â ë º ð ñ º í õ à ä ã à ë à ì æ è é í ò º â
Ô À Ò Ô	Ñ à í õ ¿ ¿ ã è é í ã ý ì ò õ ý ð ý ã ò ý é ò ý ì ö ý õ á à é ã ó ó ë ë à ã à
Õ Õ Í ò Õ	Õ ó â ü õ ¿ í è é í ó ó ö û í ò ó õ à é õ ó ó ë ü
Õ Ý Ã Õ Î Á Ã	Õ ó ó ë è é í ý ò ã ý ý ä, ã à ä à à ä û í õ º ð º í ã º î ð ó ó ë à ë ò á ¿ ð ò ã ý ë è é í ã à ç à ð
Õ Õ Ê	Õ ÿ ç à à à ð ë à ã ã ì à ë õ à ð è ó ö ë à ã à ò à é ê î ì ï à í è
Õ Ê	Õ ó â ü ö à à ò ê î ì ï à í è
Ó È Õ	Ó ë ñ û í È õ Õ ó ð à ë
Ó Ò Í Á Ý	Ó ë ñ ò º ð ä í º ë º º á ¿ õ è é ý ò ã ý ý ä
Ý Ç Õ À Õ Á	Ý ä è é í ç à ñ ã è é í õ à ì ò û í à æ è ë ë à ã à à, õ º ã æ ë è é í á à é ã ó ó ë ë à ã à
Ý Ç Á Õ	Ý ä è é í ç à ñ ã è é í Á à é í ã û í õ î ð î î
IMF	Î ë î í Ó ë ñ û í Ñ à í õ ¿ ¿ ã è é í Ê î ð ï î ð à ö è
FMO	Í è ä å ð ë à í ä û í Õ º ã æ ë è é í Ñ à í õ ¿ ¿ æ è ö è é í Ê î ð ï î ð à ö è

ГАРЧИГ

ªÌÍªÕ¯Ã 3

ÒÎÂ×ËÎË 4

1. ÒÀÍÈËÖÓÓËÃÀ 8

1.1 Ñóäàëãààíû çîðèëãî 9

1.2 Ñóäàëãààíû õýðýãöýý, øààðäëàãà 9
1.2.1 Ìîíãîë Óëñûí îëîí óëñûí ºìíº õ¿ëýýñýí ¿¿ðýã 11
1.2.2 Òºðèéí áîäëîãîîð õ¿ëýýñýí ¿¿ðýã 11
1.2.3 Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéã èë òîä áîëãîõ íü Ìîíãîë Óëñàä ÿàãààä ÷óõàë âý? 12
1.2.4 Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëýë èë òîä áóñ áàéãààãààñ ¿¿ñýõ ýðñäýë 12

1.3 Ñóäàëãààíû õàì ðàõ õ¿ðýý 14
1.3.1 Ñóäàëãààíû àãóóëãà 14
1.3.2 Ñóäàëãààíä îðîëöîã÷èä 14

1.4 Ñóäàëãààíû àðãà÷ëàë 14

2. ÀØÈÃ Õ¯ÐÒÝÃ× ÝÇÄÈÉÍ ÈË ÒÎÄ ÁÀÉÄËÛÃ ÕÀÍÀÀÕ ×ÈÃËÝËÝÝÐÕ Î¯ÈÒÁÑ-ÛÍ ÑÒÀÍÄÀÐÒÛÍ ØÀÀÐÄËÀÃÀ 15

2.1 Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí ìýäýýëèéã èë òîä áîëãîõ ¿éë ÿâöûí ºðíºë 15

2.2 Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí øààðäëàãà 15

2.3 Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéã èë òîä áîëãîõ ÷èãëýëýýð õèéãäñýí àæèë 17

3. ÀØÈÃ Õ¯ÐÒÝÃ× ÝÇÝÍ 18

3.1 Îëîí óëñûí òîäîðõîéëîëò 18
3.1.1 Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí òîäîðõîéëîëò 18
3.1.2 Òóðøèëòàä îðîëöñîí óëñ îðíóóäûí òîäîðõîéëîëò 18
3.1.3 Îëîí óëñûí áàéãóóëëàãóóäûí òîäîðõîéëîëò 23
3.1.4 Äýëõèéí óëñ îðíóóäûí ÷èã õàíäëàãà 27

3.2 “Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí”: Ìîíãîë Óëñûí òîäîðõîéëîëò 28
3.2.1 Îëáîðëîõ ñàëáàðûí õàì ðàõ õ¿ðýý 28
3.2.2 Õóóëü òîãòîî ìæèä òîäîðõîéëñîí íýð òîìü¸îíû õàì ðàõ õ¿ðýý 33

3.3 Ä¿ãíýëò 42

3.4 Ñàíàë áîëãîæ áóé òîäîðõîéëîëò, õàì ðàõ õ¿ðýý 43

4. ÓËÑ ÒªÐÄ ÍªËªª Á¯ÕÈÉ ÝÒÃÝÝÄ 45

4.1 Óëñòºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéã õàì àðóóëàõ øàðäëàãà 45

4.2 Î¯ÈÒÁÑ-ûí óëñòºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí òîäîðõîéëîëò 45

4.3 Òóðøèëò õèéãäñýí óëñ îðóóäûí “óëñòºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéí òîäîðõîéëîëò 47

4.4 Ìîíãîë Óëñûí “óëñòºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéí òîäîðõîéëîëò, õàì ðàõ õ¿ðýý 47

4.5 Ä¿ãíýëò 48

4.6 “Óëñòºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”: Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä ñàíàë áîëãîõ òîäîðõîéëîëò 49

5. ÌÝÄÝÝËËÈÉÍ ÕÀÌÐÀÕ Õ¯ÐÝÝ, ÌÝÄÝÝËÝË ÖÓÀËÓÓËÀÕ, ÁÀÒÀËÃÀÀÀÆÓÓËÀÕ ¯ÉË ßÂÖ 50

5.1 Òºðèéí áàéãóóëëàãûí ýðõëýí õºòºëæ áóé á¿ðòãýë, ìýäýýëëèéí á¿òýö 50

5.2 Òºðèéí áàéãóóëëàãûí ìýäýýëýë öóãëóóëàõ õýëáýð, øèíý÷ëýõ ¿éë ÿâö 52

5.3 Êîì ïàíèéí çàñàãëàëûí ¿íäýñíèé çºâëºë 60

5.4 Õóâèéí õýâøèë: Áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãûí õóðèì òëóóëæ áóé ìýäýýëýë 60

5.5 ¯íýò öààñíû òºâëºðñºí õàäãàëàì æèéí òºâèéí ýðõëýí õºòëºõ ìýäýýëýë 61

5.6 Òºðèéí áîëîí áóñàä áàéãóóëëàãûí õóðèì òëóóëæ áóé ìýäýýëýë: Ä¿ãíýëò 62

6. ÌÝÄÝÝËËÈÉÍ ÈË ÒÎÄ ÁÀÉÄÀË ÁÀ ÍÓÓÖËÀË 63

6.1 Õîëáîãäîõ õóóëü òîãòîî ìæ 63

6.2 Ìýäýýëýë áà èë òîä áàéäàë 63
6.2.1 Íèéòëýã áàéäàë 63
6.2.2 Õóâüöàòêîì ïàíèéí ìýäýýëýë 64
6.2.3 Õóâèéí õýâøèëä òºâëºð÷ áóé ìýäýýëýë 65

6.3 Ìýäýýëýë áà íóóöëàë 67

6.4 Òºðèéí àëáàí õàãà÷, óëñòºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí ìýäýýëýë áà õàðèóöëàãà 68

6.5 Ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäàë áà íóóöëàë: Ä¿ãíýëò 70

7. Ä¯ÃÍÝËÒ ÁÀ Çªâëª Ì Æ 71

7.1 Ä¿ãíýëò 71
7.1.1 Åðºíõèé ä¿ãíýëò 71
7.1.2 “Àøèãõ¿ðòýã÷ ýçýí”-èé òîäîðõîéëîëò 71
7.1.3 Õàìðàõ õ¿ðýý 72
7.1.4 “Òðåøõîëä” áóþó ýçýì øëèéí ò¿âøèí 74
7.1.5 Óëñòºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí òîäîðõîéëîëò 75
7.1.6 Àøèãñîíèðõëûí ìýä¿¿ëýã áà õºðºíãº îðëîãûí ìýä¿¿ëýã 75
7.1.7 Ìýäýýëëèéí øààðäëàãà õàíãàõ áàéäàë áà ìýäýýëëèéí áààç 76
7.1.8 Ìýäýýëëèéã áàòàëãààæóóëàõ áà õàðèóöëàãà 77
7.1.9 Ìýäýýëëèéí íóóöëàë áà èë òîä áàéäàë 78
7.1.10 Òºðèéí áóñ áàéãóóëëàãà, õóâèéí õýâøèë, èðãýäèéí îðîëöîî 79
7.1.11 Ñóäàëãàà øèíæèëãýý 79

7.2 Çºâëº ìæ 80
7.2.1 Íýðòîìü¸î 80
7.2.2 Òîäîðõîéëîëòûí õàìðàõ ¿ðýý: Îëáîðëîõ ñàëáàðò 80
7.2.3 Õóâü ýçýì øèë 82
7.2.4 Óëñòºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä 82
7.2.5 Õóóëü òîãòîî ìæèéí çîõèöóóëàëò 82
7.2.6 Ìýäýýëëèéí ñàí 84
7.2.7 Òºðèéí áàéãóóëëàãûí ÷èã ¿¿ðýã 85
7.2.8 Àæàõóéí íýãæ 87
7.2.9 Ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäàë 87
7.2.10 Õàðèóöëàãà 87
7.2.11 Áóñàä ñàíàë çºâëº ìæ 88

8. ÝÕ ÑÓÐÂÀËÆ 89

ÕÀÂÑÐÀËÒ 1: Î¯ÈÒÁÑ-Û Í ÑÒÀÍÄÀÐÒ 90

ÕÀÂÑÐÀËÒ 2: Î¯ÈÒÁÑ-Û Í ÑÒÀÍÄÀÐÒÛÍ ÕÝÐÝÃÆÈËÒ Ì Î ÍÃÎË ÓËÑÀÄ 92

1. ТАНИЛЦУУЛГА

Àøèãò ìàëòìàëûí àðâèí í

Ýíýõ¿¿ ñóäàëãààíä òóññàí çºâëº ìæ¿¿ä íü êîìïàíèéí çàñàãëàë, õºðºíãº îðóóëàã÷èéí ýðõ, àøèã ñîíèðõëûã õàìãààëàõ öààøëàäà ìýäýýëëèéí õ¿ðòýýìæ, îëîí íèéòèéí õÿíàëòûã ñàéæðóóëàõ, îëáîðëîõ ñàëáàðààñ íèéãýì, ýäèéí çàñàõò îðîõ ¿ð ºãººæèéã äýýøë¿¿ëýõýä òîäîðõîé õóâü íýìýð îðóóëíà ãýäýãò íàéäàæ áàéíà.

Æè÷: Ñóäàëãààíû ÿâöàä òºðèéí çàðèì áàéãóóëëàãàä á¿òöèéí ººð÷ëºëò õèéãäñýí. Ýíýõ¿¿ ñóäàëãààíä òºðèéí áàéãóóëëàãóóäûí ºìíºõ íýðèéã àøèãëàñàí áîëíî.

1.1 Судалгааны зорилго

Îëáîðëîõ ñàëáàðûí ¿ð ºãººæ íýìýäýõèéí õýðýýð íèéãìèéí õàðèóöëàãà, òàòâàð òºëºëò, àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä, òóñãàé çºâøººðºë îëãîëò, òºðèéí ¿éë àæèëëàãààíû ëë òîä áàéäëûí àñóóäëûã ÷óõàë÷ëàí ¿çýõ øààðäëãààòàé þì.

Óã ñóäàëãààã äàðààõ çîðèëãîîð áîëîâñóóëàâ. ¯¿íä:

1. 2016 îíä øèíý÷ëýí áàòëàãàñàí Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí 2.5-ä çàäñàí øàðäëãàûã õàíãàõ
2. Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ àæ àõóéí íýãæèéí ¿éë àæèëëàãààíààñ ýðýë, õàéãóóë, îëáîðëîëò, áîëîâñóóëàëò, õàíãàí íèéë¿¿ëýëò, õºðºíãº îðóóëàëò õýëáýðýýð àøèã õ¿ðòýæ áóé æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäëûã íýìýãä¿¿ëýõ àðãà çàìûã òîäîðõîéëîõ
3. Îëáîðëîõ ñàëáàðò “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ ÷èãëýëýýð àâ÷ õýðýãæ¿¿ëýõ àðãà õý ìæýýíèé Çºâëº ìæ áîëîâñóóëàõ.

1.2 Судалгааны хэрэгцээ, шаардлага

Óëñ îðîí áàéãàëèéí íººö èõòýé áàéõ õýðýýð àâëèãà, õýýë õàõóóëü, ìºíãº óãààõ çýðýã ãýìò õýðãèéí ýðñäýë ºíäºð áàéäàã àæýý. Ýíý òºðëèéí ãýìò õýðãèéí õàìðàõ õ¿ðýý óëàì ºðãºæèí òýëæ, àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä õºøèãíèé àðä íóóãààí, àðãàà íü íàðèéñàæ áàéãàà ºíºº ¿åä îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êîìïàíèàñ àøèã õ¿ðòýã÷ ýöñèéí ºì÷ëºã÷äèéí á¿ðòãýë ìýäýýëëèéí òîãòîëöîîã áèé áîëãîæ, îëîí íèéòýä ìýäýýëýõ ýðõ ç¿éí îð÷íûã á¿ðä¿¿ëýõ, îëîí óëñûí òòâøèíä õàðèëöàí ìýäýýëýë ñîëèëöîõ, õàìòðàí àæèëëàõ øààðäëàãà óëàì á¿ð ºðãºæèæ áàéíà.

Àøèãò ìàëòìàëûí õóóëèéí 9.1.11-ä çààñíû äàãóó Çàñãèéí ãàçðûí õîëáîãäîõ øèéäâýðýýð[1] Ìîíãîë Óëñûí íèéò íóòàã äýâñãýðèéí 19.9 õóâüä àøèãò ìàëòìàëûí òóñàìé çºâøººðºë îëãîõ áîëîìæòé. Õàðèí 2016 îíû ýõíèé óëèðëûí áàéäëàòàð Ìîíãîë Óëñûí íèéò íóòàã äýâñãýðèéí 14.7 ñàÿ ãà áóþó 9.5 õóâüä íü àæ àõóéí íýãæ¿¿ä õ¿÷èí òºãºëäºð òóñãàé çºâøººðëèéã ýçýìøèæ áàéíà. Íýã òóñãàé çºâøººðëèéã çºâõºí íýã õóóëèéí ýòãýýäýä îëãîõ[2] áîëîâ÷, íýã õóóëèéí ýòãýýäèéí ýçýìøèõ òóñãàé çºâøººðëèéí òîîã õÿçààðëàãà¿é áàéíà.[3] Ò¿¿í÷ëýí íýã òóñãàé çºâøººðëººð îëãîõ õàéãóóëûí òàëáàéí õýìæýý 25 ãåêòàðààñ áàãàã¿é, 150 ìÿíãàí ãåêòàðààñ èõã¿é[4] áàéõààð çàæýý. Ýíý íü Çàñãèéí ãàçðûí øèéäâýðýýð óóë óóðõàéí ñàëáàðò îëãîõ õàéãóóëûí áîëîí àøèãëàëòûí òóñãàé çºâøººðëèéí òîî õàìãèéí áàãàäàà 6000-ä (íèéò ãàçàð íóòãèéí 19.9 õóâü) õ¿ðýõ ìàãàäëàëòàéã õàðóóëæ áàéíà.

Èéíõ¿¿ òóñãàé çºâøººðëèéí òîî ºñºí íýìýãäýæ, îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ºðãºæèí òýëýõèéí õýðýýð ãàçàð, ò¿¿íèé õýâëèé, õºðñ, ãàäàðãûí áîëîí ã¿íèé óñíû íººö, õýâ øèíæèä èõýýõýí ººð÷ëºëò îðæ, èðãýäèéí àìüäðàë áîëîí áàéãàëü, àí àìüòàí, óðãàìàë ç¿éä ¿ç¿¿ëýõ íºëººëºë íü íýìýãäýõ áîëíî. Àøèãò ìàëòìàë îëáîðëîõ íü ìàíàé óëñûí õóâüä çàéëøã¿é õýðýãöýý øààðäëàãà áîëîîä áàéãàà ºíºº ¿åä óã ñàëáàðàãñ îëîõ ýäèéí çàñãèéí ¿ð ºãººæèéã ºíäºð áàéëãàõûí ñàöóó òîãòâîðòîé õºãæëèéí àñóóäëûã öîãöîîð íü àâ÷ ¿çýõ øààðäëàãà òóëãàðàäàä áàéíà[5]. Èéìýýñ êîìïàíèóäûí èë äàëä äàíñ òîîöîî õºòëºõ, òàòâàðàãñ çàëñõèéõ, àâëèãà õýýë õàõóóëèéí çàìààð óëñûí òºñºâò òºëºõ îðëîãûí õóâü õýìæýýãýý áóóðóóëàõ çýðýã çîõèñã¿é õàíëäàãûã àðèëãàõ, óðüä÷ëëàí ñýðãèéëýõ, á¿ðòãýëã¿é ìºíãºí óðñãàëûã òàñëàí çîãñîîõ àðãà õýìæýýã òºðººñ àâ÷ õýðýãæ¿¿ëýõ øààðäëàãà óðãàí ãàð÷ áóé. Ìºí àøèãò ìàëòìàëûí íººö èõòýé, õºãæèæ áóé óëñ îðîí “Áàÿëãèéí õàðààë” áîëîí “Áàÿëàã ýëáýã áàéõûí ïàðàäîêñ”-ò ºðòõ ìàãàäëàë ºíäºð áàéäàã ó÷ðàãñ Î¯ÈÒÁÑ íü ýããýýð áýðõøýýëèéã òîéðîí ãàðàõ íýã øèéäýë áàéæ áîëîõ þì ãýæ ¿çäýã. Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûã õàíãàñíààð àæ àõóéí íýãæ¿¿äýýñ óëñûí òºñºâò îðîõ îðëîãî áîäèòîîð íýìýãäýæ, óëñûí òºñâººñ ñàíõ¿¿æèõ áàéãàëü îð÷èí, íèéãýì, ýäèéí çàñãèéí àñóóäëóóä øèéäâýðèýãäýíý. Öààøëààä óëñûí ºðñºëäºõ ÷äâàðûã ñàéæðóóëàõàä ÷ õóâü íýìýð îðóóëàõ à÷ õîëáîãäîëòîé þì.

Ìîíãîë Óëñàä îëáîðëîõ áîëîí àëèâàà ñàëáàð äàõü êîìïàíèóäûí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä, ýöñèéí ºì÷ëºã÷èéã íýýëòýé áîëãîõ òàëààð áàòëàí õýðýãæ¿¿ëæ áàéãàà íýãäñýí áîäëîãî áàéõã¿é áàéíà. Àæ àõóéí íýãæèéí ¿¿ñãýí áàéãóóëàã÷, ºì÷ëºã÷èéí ìýäýýëëèéã òºâ áàíê, òàòâàð, óëñûí á¿ðòãýë, ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîî çýðýã òºðèéí áàéãóóëëàãóóä á¿ðòãýäýã áîëîâ÷ ¿ëë àæèëëàãàà íü õîîðîíäîî óýëäàà õîëáîãã¿é, ìýäýýëëèéí ýõ ¿¿ñâýð íü àëáàí ¸ñîîð çàðëàõàä íèéöýõã¿é á¿ðýí áóñ, áàòàëãàà¿é

1 Õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðºë îëãîõ òàëáàéí ñîëáèöëûã òîãòîîõ òóõàé Ìîíãîë Óëñûí Çàñãèéí ãàçðûí òîãòîîë (2014 îíû #239, 2015 îíû #511)
2 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 7.4
3 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 17.5
4 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 17.4
5 Òîãòâîðòîé áàéäëûã õàíãàõ ÷ãàëýëýýð áàãø íàðò çîðèóëñàí ãàðûí àâëàãà, Ìîíãîë Óëñ, 2014 îí

áºãººä íèéòýä èë òîä áóñ áàéãàà ó÷ðààñ îëîí óëñûí æèøèã õàíäèàãàä íèéö¿¿ëýõ õýðýãöýý øààðäëàãà áàéíà.

1.2.1 Монгол Улсын олон улсын өмнө хүлээсэн үүрэг

Ìîíãîë Óëñ 2006 îíä Î¯ÈÒÁÑ-ä íýãäýí îðæ ò¿¿íèé çàð÷èì, ñòàíäàðò, øààðäëàãûã õýðýãæ¿¿ëæ áàéíà. 2013 îíä Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòààð àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéí ñàí áèé áîëãîõ çºâëºìæèéã ãèø¿¿í îðíóóäàä ºãñºí áàéäàã. 2016 îíä Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðò øèíý÷ëýãäýí áàòëàãäñàíààð óã Ñàíàà÷èëãûã õýðýãæ¿¿ëýã÷ óëñ îðíóóä 2020 ãýõýä îëáîðëîõ ñàëáàðò “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä”-èéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ, ¿¿íèé òóëä àâ÷ õýðýãæ¿¿ëýõ àðãà õýìæýýíèé òºëºâëºãººãºº 2017 îíû 1 ä¿ãýýð ñàðûí 1-ýýñ ºìíº áàòëàí ãàðãàõ ¿¿ðýã õ¿ëýýñýí áîëíî.

Ò¿¿í÷ëýí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ, àâëèãàòàé òýìöýõ, çàñàãäèëûã áýõæ¿¿ëýõ çîðèëãî á¿õèé óëñ îðíóóäûí ñàéí äóðûí îëîí òàëò ñàíàà÷èëãà áîëîõ Íýýëòòýé çàñàãäèëûí ò¿íøëýëä Ìîíãîë Óëñ 2013 îíä íýãäýí îðñîí áèëýý. Íýýëòòýé çàñàãäèëûí ò¿íøëýëèéí 2015-2018 îíû ¯íäýñíèé òºëºâëºãººíä îëáîðëîõ ñàëáàðûí ãýðýý áà “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä”-èéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ àñóóäëûã òóñãàí õýðýãæ¿¿ëýõýýð ¿¿ðýã àìëàëò àâààä áàéíà.

1.2.2 Төрийн бодлогоор хүлээсэн үүрэг

Øèëýí äàíñíû òóõàé õóóëü áàòëàãäñàíààð òºðèéí áàéãóóëëàãà, òºðèéí ºì÷èò êîìïàíèóä ñàíõ¿¿ãèéí ìýäýýëëýý èë òîä áîëãîõ ¿¿ðýã õ¿ëýýñýí. Ìºí Ìîíãîë Óëñûí Çàñãèéí ãàçàð íü òºðèéí áîëîí îëîí íèéòèéí êîìïàíèéí çàñàãäèëûã ñàéæðóóëàõ, èë òîä áàéäëûã õàíãàõ çîðèëãîîð “Êîìïàíèéí çàñàãäèëûã õºãæ¿¿ëýõ ¿íäýñíèé õºòºëáºð”-èéã 2011 îíä áàòàëñàí áàéäàã. Äýýðõ õºòºëáºðèéí õ¿ðýýíä Çàñãèéí ãàçðûí ¿éë àæèëëàãààíû ìºðèéí õºòºëáºðò êîìïàíèéí çàñàãäèëûã ñàéæðóóëàõ çàðèì ¿éë àæèëëàãàà òóñãàãäñàí. Ìºí Êîìïàíèéí çàñàãäèëûí ¿íäýñíèé çºâëºëä òºðèéí çàðèì ÷èã ¿¿ðãèéã õýðýãæ¿¿ëýõ ¿¿ðýã ºãñºí íü ¿éë àæèëëàãàíû õºòºëáºð áîëîí õýðýãæèæ èðæýý. Ò¿¿í÷ëýí ÓÈÕ-àòñ 2014 îíä áàòàëñàí “Òºðººñ ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò áàðèìöàõ áîäëîãî”-ûí áàðèìò áè÷èãò çàòñàòàð ýíý ñàëáàðûí áîäëîãî íü èë òîä, õàðèóöëàãàòàé óóë óóðõòàéã õºãæ¿¿ëýõýä ÷èãëýõ áºãººä ýíý õ¿ðýýíä èë òîä, õàðèóöëàãàòàé óóë óóðõòàéí îëîí óëñûí ñàíàà÷èëãûã äýìæèí õºãæ¿¿ëýõýýð òóñãàñàí íü Î¯ÈÒÁÑ, Íýýëòòýé çàñàãäèëûí ò¿íøëýë çýðýã ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò èë òîä áàéäëûã õàíãàõ îëîí óëñûí ñàíàà÷èëãûã õýðýãæ¿¿ëýõ ýðõ ç¿éí ¿íäýñ áîëæ áàéãàà þì.

Ò¿¿í÷ëýí Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîî íü 2015 îíä Êîìïàíèéí çàñàãäèëûí êîäåêñ ãàðãàæ, ò¿¿íä òóñãàñàí ìýäýýëëèéã íèéòýä èë òîä áîëãîõ ñàíàà÷èëãûã îëîí óëñûí ñòàíäàðòàä íèéö¿¿ëýõ çîðèëò òàâèí õýðýãæ¿¿ëæ ýõýëñýí áîëîâ÷ äýýðõ ¿éë àæèëëàãààã õóóëü òîõîîíîìæèéí õ¿ðýýíä óÿëäàà õîëáîîòîé áîëãîõ øààðäëàãàòàé.

1.2.3 Ашиг хүртэгч жинхэнэ эздийг ил тод болгох нь Монгол Улсад яагаад чухал вэ?

Ì àíàé óëñ áàéãàëèéí áàÿëãèéí íººö èõòýé ãàçàð ç¿éí á¿ñýä îðøäîã. 1990 îííîñ º ì íº áàéãàëèéí áàÿëàã, ò¿¿íèéã àøèãëàõòàé õîëáîîòîé á¿õèé ë ýðõ ìýäýë òºðä òºâëºð÷ áàéñàí áîë çàõ çýýëèéí ýäèéí çàñãèéí õàðèëöàíä øèëæñýíòýé õîëáîîòîéãîîð àøèãò ìàëòìàë õàéõ, àøèãëàõ ¿éë àæèëëàãàãã õóâèéí õýâøëèéí àæ àõóéí íýãæ¿¿ä ýðõëýõ áîëîìæ íýýãäæýý. Óã ñàëáàð íü õºðºíãº îðóóëàëò èõýýõýí øààðäàãàèéí çýðýãöýý óëñûí òºñºâò òºâëºð¿¿ëýõ òàòâàðûí õóâü õýìæýý íü àëü ÷ ñàëáàðòàé õàðüöóóëàõòàä õàðüöàíãóé ºíäºð áèëýý.

Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí øààðäëàãûã õàíãàñíààð àæ àõóéí íýãæ¿¿äýýñ óëñûí òºñºâò òºâëºðºõ îðëîãî ºñºí íýìýãäýæ, óëñ îðíû ºìíº òóëãàð÷ áóé íèéãýì ýäèéí çàñãèéí àñóóäëóóä àìæëëòòàé øèéäâýðëýãäñýíýýð ìàíàé óëñûí ºðñºëäºõ ÷àâàð ÷ äýýøëýõýä ÷óõàë íºëºº ¿ç¿¿ëíý. Ò¿¿í÷ëýí áàéãàëü îð÷íû íºõºí ñýðãýýëòèéã ñòàíäàðòûí äàãóó õèéæ ã¿éöýòãýõ íººö õºðºíãº á¿ðäýõýýñ ãàäíà áîäëîãûí îð÷èí ñàéæðàõ áîëíî.

1.2.4 Ашиг хүртэгч жинхэнэ эздийн мэдээлэл ил тод бус байгаагаас үүсэх эрсдэл

Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçàèéí ìýäýýëýë òîäîðõîé áóñ, îëîí íèéòýä èë òîä áóñ áàéõ íü ýöñèéí á¿ëýãòýý äàðààõ ýðñäýëèéã áèé áîëãîæ áàéíà. ¯¿íä:

- òºðèéí áàéãóóëëàãà, äëáàí õàãã÷äûí ¿éë àæèëëàãàà øóäàðãà, èë òîä áóñ áàéõ
- àâëèãà, õýýë õàõóóëü äàà ì æðàõ
- òàòâàðààñ çàéëñõèéõ
- õóóëü áóñààð õºðºíãºæèõ
- ìºíãº óãààõ
- ãýìòõýðýã áîëîí òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõ
- õàðèóöëàãàã¿é ¿éë àæèëëàãàà äàà ì æèð÷, áàéãàëü îð÷èí äîðîéòîõ
- òîäîðõîé õýñýã á¿ëýã ýòãýýäèéí ýðõ ìýäýëä òóñãàé çºâøººðºë òºâëºðºõ, øóäàðãà áóñ ì îííîïîëü÷ëîë áèé áîëîõ ãýõ ìýò.

Çàðèì íõöºëä òºðèéí ºíäºð àëáàí òóøàëòàí, óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä ººðèéí ýðõ ìýäëèéã àøèãëàí ººðò, ýñõ¿ë õàìàðàë á¿õèé ýòãýýäýä àøèãòàé çîõèöóóëàëòûã áèé áîëãîõ, õºðºíãº îðóóëàëò èõýýõýí øàðäàãàãàò áîëîâ÷ àøãèéí õóâüä õýä àõèéí èõ áàéõ ìàãàäëàëòàé òóñãàé çºâøººðèéã òºðèéí áàéãóóëëàãààñ îëãîõ, îëííîð òºâëºð¿¿ëýõ, òóñãàé çºâøººðëºº ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã áèçíåñò õºðºíãº îðóóëàëò õèéõ, òóñãàé çºâøººðºë ýçýì øèõ áîëîí àøèãëàõ õóóëèéí ýòãýýäèéã áóñäàä øèëæ¿¿ëýõ çýðýã íü õàëõàâ÷ áàéäëààð ¿éëäýãäýæ áóé ãýìòõýðãèéí øèíæòýé ¿éëäë¿¿ä þì.

Ì îíãîë Óëñûí òóõàéä îëáîðëîõ ñàëáàðûí ¿éë àæèëëàõàà íü òóñàé çºâøººðëèéí õ¿ðýýíä ÿâàãäàãã áºãººä îëîí òºðëèéí àøèãò ìàëòàë, äýëõèéä òî ìîõîíä òîîöîãäîõ íººö á¿õèé áàéãàëèéí áàÿëàãòàéãààñ ãàäíà ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäàë, êî ìïàíèéí çàñàãëàë íü õºãæèæ áóé øàòàíäàà áàéãàà íü ýíä äóðäñàí îëîí òºðëèéí ýðñäýë äàãóóëàõ ìàãàäëàëòàé.

Зураг 1. Эрсдэлийн гинжин хэлхээ

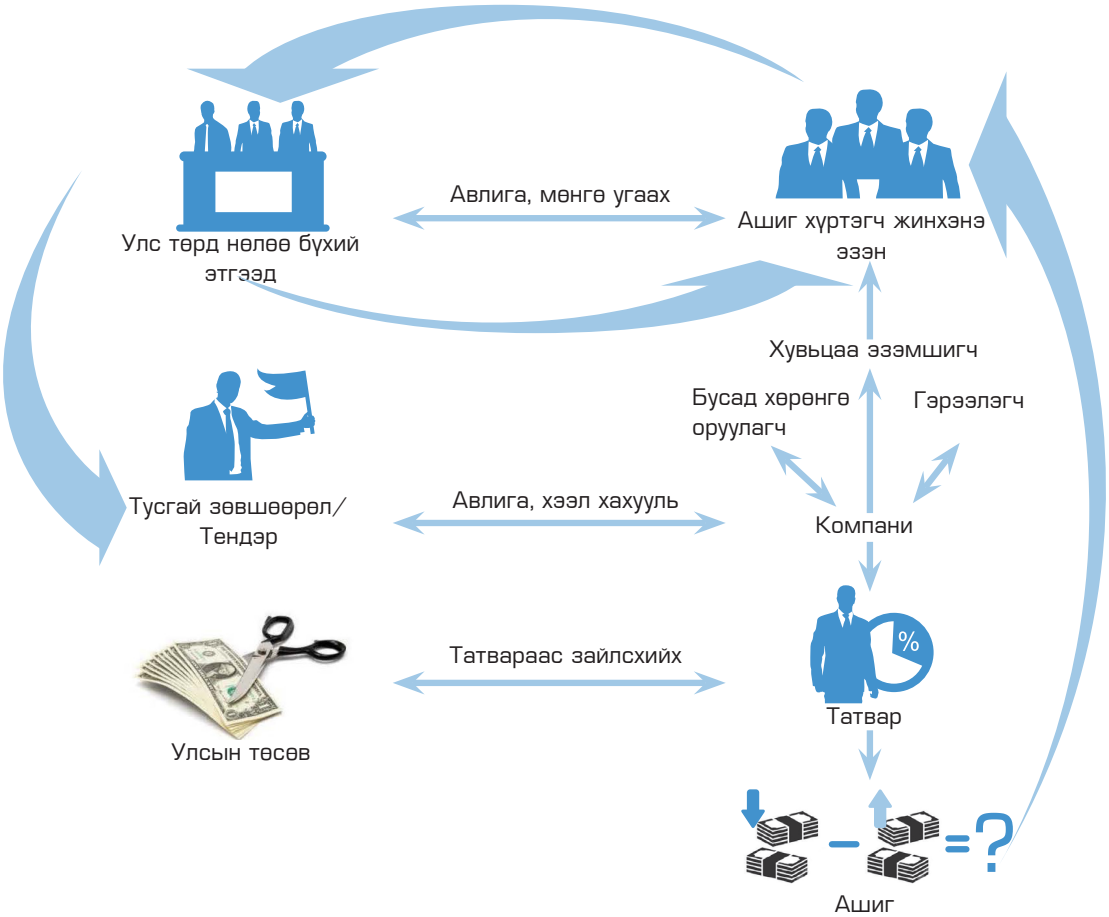

1.3 Судалгааны хамрах хүрээ

1.3.1 Судалгааны агуулга

Óã ñóäàëãààã Íýýëòòýé Íèéãýì Ôîðóì ûí ñàíõ¿¿æèëòýýð äàðààõ àãóóëãûí õ¿ðýýíä 2016 îíû 6 äóãààð ñàðààñ 9 ä¿ãýýð ñàð õ¿ðòýë íèéò ãóðâàí ñàðûí õóãàöààíä õèéæ ã¿éöýòãýâ. ¯¿íä:

— Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êîìïàíèéí “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí” òîäîðõîéëîëòûã ñàíàë áîëãîõ;

— “Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí”, òýð äóíäàà “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéí òîäîðõîéëîòîä õàìðàõ õ¿ðýýã ãàðãàõ;

— “Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí”, ò¿¿íòýé õîëáîîòîé á¿ðòãýë ìýäýýëëèéí öàð õ¿ðýýã òîäîðõîéëîõ;

— “Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëýë, á¿ðòãýëòýé õîëáîîòîé ¿íäýñíèé õóóëü òîãòîîìæ, èíñòèòóò, òýäãýýðèéí õýðýãæèëò, ¿éë àæèëëàãààíä ¿íýëýëò ºãºõ;

— Áîäëîãûí çºâëº ìæ ñàíàë áîëãîõ.

1.3.2 Судалгаанд оролцогчид

Õî¸ð ãèø¿¿íòýé ñóäàëãààíû áàã Óóë óóðõàéí ÿàì, Àøèãò ìàëòìàëûí ãàçàð, Ãàçðûí òîñíû ãàçàð (õóó÷èí íýðýýð), Óëñûí á¿ðòãýëèéí Åðºíõèé ãàçàð, Àâëèãàòàé òýìöýõ ãàçàð áîëîí áóñàä òºðèéí áàéãóóëëàãûí òºëººëºë, Î¯ÈÒÁÑ-ûí äýðãýäýõ ãóðâàí òàëò àæëûí õýñãèéí ãèø¿¿äèéí îðîëöîîã òàíãàæ ýíýõ¿¿ ñóäàëãààã õèéæ ¿ð ä¿íã íü áîëîâñðóóëàâ.

1.4 Судалгааны аргачлал

Баримт бичгийн судалгаа. Ñóäàëãààíä áàðèìò áè÷èã, ìýäýýëëèéã íýãòãýí õóóëü ç¿éí øèíæëýõ óõààíä ºðãºí õýðýãëýãääýã äèñêðèïòèâ àðãàà ç¿éã ò¿ëõ¿¿ õýðýãëýæ, ñîöèîëîãè, õóóëü ç¿éí çàäëàí øèíæëãýý, òàíèí ìýäýõ¿éí äèàëåêòèê àæãëàëò, õàðüóóëäëòûí àðãûã õîñëóóëàí ä¿í øèíæëãýýã áîëîâñðóóëàâ. Ýíý õ¿ðýýíä íèéò 466 õóóëü òîãòîîìæ, çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãà áîëîõ Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîî, Ìîíãîëûí õºðºíãèéí áèðæèéí áàòàëñàí ä¿ðýì æóðàì (16) ìºí Ìîíãîë Áàíêíû ãàðãàñàí æóðàì, ãàðûí àâëàãà, çºâëº ìæ (9) çýðãèéã ñóäëàâ.

Хэлэлцүүлэг. Ñóäàëãààíû ýõíèé òºñëèéã ÎÒÎÀÕ-òýé çîõèîí áàéãóóëñàí óóëçàëòûí ¿åýð òàíèëöóóëæ, àæëûí õýñãèéí ãèø¿¿äèéí ñàíàë, çºâëº ìæèéã òóñãàâ. Ìºí Áàéãàëèéí áàÿëãèéí çàñàãëàëûí õ¿ðýýëýíãýýñ çîõèîí áàéãóóëñàí “Ìîíãîë Óëñàä åâíåôèöèàð º ì÷ëºã÷èéí ìýäýýëëèéã èë òàéëàãíàõ íü” ñýäýâò ñóðãàëòàä îðîëöîã÷äîä ñóäàëãààíû ä¿íã òàíëöóóëàí õýëýëö¿¿ëãèéí ¿åýð ãàðñàí ñàíàëûã òóñãàâ.

2. АШИГ ХҮРТЭГЧ ЭЗДИЙН ИЛ ТОД БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ЧИГЛЭЛЭЭРХ ОҮИТБС-ЫН СТАНДАРТЫН ШААРДЛАГА

2.1 Ашиг хүртэгч эздийн мэдээллийг ил тод болгох үйл явцын өрнөл

Î¯ÈÒÁÑ 2003 îííîñ õýðýãæèæ ýõýëñíýýñýý õîéø ãèø¿¿í îðíóóäàà ºãºõ çºâëºìæ, ñòàíäàðòûí øààðäëàõà íü íèéãìèéí õºãæèëòýé óÿëäàí ººð÷ëºãäºæ èðñýí. “Î¯ÈÒÁÑ-ûí Ä¿ðýì”-èéã 2013 îíä “Î¯ÈÒÁÑ-ûí Ñòàíäàðò”-àòð îðëóóëàõ áîëõîí íýã øàëòàòàí íü òàéëàãíàõ, ìýäýýëýõ, îëîí íèéòýä ìýäýýëëýý ò¿ãýýí, õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýõ øèíý øààðäëàõóóäûã òóñàõàñàí þì. Óã øààðäëàõûí õ¿ðýýíä ãàçðûí òîñ, áàéãàëèéí õèé áîëîí óóë óóðõàéí êîìïàíèóäûí ¿éë àæèëëàõààíàòàñ àøèã õ¿ðòýæ áóé æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ çºâëºìæèéã ºãñºí áàéäàã.

Óëìààð 11 ãèø¿¿í óëñ àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ òóðøèëòàä ñàéí äóðààð õàìðàãäñàí. Î¯ÈÒÁÑ-ûí Óäèðäàõ çºâëºë íü äýýðõ îðíóóäàä õýðýãæñýí òóðøëòûí ¿ð ä¿íã õàðãàëçàí, ìºí îëáîðëîõ ñàëáàðûí çàñàãëàëûí ¿ð ä¿íòýé áàéäàë, àâëèãûí ýñðýã äýõèé íèéòèéí òýìöýëä àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäëûã öààøèä õàíãàæ àæèëëàõ íü ÷óõàë à÷ õîëáîãäîëòîé ãýæ ¿çýí 2016 îíû 2 äóãààð ñàðä áàòëàãäñàí Î¯ÈÒÁÑ-ûí øèíý ñòàíäàðòàä àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí èë òîä áàéäëûã çàâàë áèåë¿¿ëýõ øààðäëàõà áîëãîí áàòàëæýý. ¯¿íèé ä¿íä èøèã¿¿í îðíóóä ýä¿ãýý ãàçðûí òîñ, áàéãàëèéí õèé, óóë óóðõàéí êîìïàíèóäûí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéã òîäîðõîéëîõ, ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ ¿¿ðýã õ¿ëýýãýýä áàéíà. Ýíý õ¿ðýýíä èøèã¿¿í óëñ îðíóóä 2020 îíû 1 ä¿ãýýð ñàðûí 1 ãýõýä àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã îëîí íèéòýä á¿ðýí èë áîëãîõîä àâ÷ õýðýãæ¿¿ëýõ àðãàà õýìæýýíèé òºëºâëºãººãºº 2017 îíû 1 ä¿ãýýð ñàðûí 1-ýýñ ºìíº áàòëàí ãàðãàõ ¿¿ðýãòýé.

2.2 ОҮИТБС-ын стандартын шаардлага

ОҮИТБС-ын стандарт 2016: 2.5 Бенефициар өмчлөгч (тойм)

à) Ñàíàà÷èëãûã õýðýãæ¿¿ëýã÷ îðíóóä íü îëáîðëîõ ñàëáàðûí òåíäåðò îðîëöîí, õºðºíãº îðóóëàëò õèéæ îëáîðëîëòûí ¿éë àæèëëàõàà ÿâóóëæ áóé êîðïîðàöè,

àæ àõóéí íýãæèéí áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òóõàé, òýäíèé ýçýìøëèéí õóâü õýìæýýíèé òàëààðõ ìýäýýëëèéã á¿ðòãýäýã, îëîí íèéòýã íýýëòòýé, ìýäýýëäýã áàéõ íü ç¿éòýé. Áîëîìæòîé áîë áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òàëààðõ ìýäýýëëèéã îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí ëèöåíçèéã õàðèóöàãã çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãã, õºðºíãèéí çàõ çýýë ýñõ¿ë àãåíòëàãóóäàä êîìïàíèóäàãñ èð¿¿ëýõ òàéëàí ìýäýýíä òóñãàæ ºãºõ íü ç¿éòýé. Õýðýâ èéì òºðëèéí ìýäýýëýë íü îëîí íèéòýä õýäèéí íýýëòòýé áîëñîí áàéâàë Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíä ýíýõ¿¿ ìýäýýëëèéã õýðõýí îëæ àâàõ òóõàé çàâðûã îðóóëñàí áàéõ øàðäëàãàòàé.

¯¿íèé òóëä äàðàõ øàðäëàãûã õàíãàíà. ¯¿íä:

b) i. Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíä áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òàëàðõ ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ òàëàðõ çàñãèéí ãàçðûí áîäëîãî, îëîí òàëò îðîëöîã÷äûí á¿ëãèéí õýëýëö¿¿ëãèéã áàðèìòæóóëäàã. ¯¿íä õîëáîãäîõ õóóëèéí çàëòóóä, áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òàëàðõ ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîòòîé õîëáîîòòé òºëºâëºñºí, ýñõ¿ë õýðýãæ¿¿ëæ áóé áîäèò ïðàêòèê áîëîí øèíý÷ëýëèéí òàëàðõ äýëãýðýíã¿é ìýäýýëýë îðíî.

ii. 2017 îíû 1 ä¿ãýýð ñàðûí 1 ãýõýä îëîí òàëò îðîëöîã÷äûí á¿ëýã äîð äóðäñàíààð (ñ–f çàëòûí äàãóó) áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òàëàðõ ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ òºëºâëºãºº áóþó ñòðàòåãèéã õýâëýí íèéòë¿¿ëíý. Îëîí òàëò îðîëöîã÷äûí á¿ëýã íü òóõàéí òºëºâëºãºº áóþó ñòðàòåãèéí á¿õ ÷óõàë ¿å áîëîí õóãàöàòàã òîäîðõîéëîõ áºãººä ººðèéí æèëèéí òàéëàíãèéí íýã õýñýã áîëãîí òºëºâëºãºº áóþó ñòðàòåãèéí õýðýãæèëòèéã ¿íýëíý.

c) 2020 îíû 1 ä¿ãýýð ñàðûí 1 ãýõýä õýðýãæ¿¿ëýã÷ óëñ îðíóóäàòàñ Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíä áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òàëàðõ ìýäýýëëèéã îðóóëàõ áîëîí êîìïàíèóäàòàñ ýíý ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõûã øàðäàíà. Ýíýõ¿¿ øàðäëàãàà íü òåíäåðò îðîëöñîí, îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿ëë àæëëëãàòàà ÿâóóëæ áàéãàà, ýñõ¿ë õºðºíãº îðóóëàëò õèéñýí áàéãóóëëàòàà, àæ àõóéí íýãæ¿¿äýä õàìàðàõ áºãººä òýäãýýð íü áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òàëàðõ ìýäýýëýë, ýçýìøëèéí ò¿âøèí, ýçýìøèë ýñõ¿ë õÿíàëòûã õýðõýí òàâüäàã òóõàé äýëãýðýíã¿é ìýäýýëëèéã îðóóëàõ ¸ñòîé. Áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òàëàðõ ìýäýýëëèéã îãõ èð¿¿ëýýã¿é, ýñõ¿ë äóòóó èð¿¿ëñýí àæ àõóéí íýãæèéã íýðëýõ çýðãýýð áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òàëàðõ ìýäýýëëèéí òàéëàãíàë äàõü äëèâàà äóòàãäàë, ñóë òàëûã Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíä èë òîä áîëãîõ ¸ñòîé. 2020 îíû 1 ä¿ãýýð ñàðûí 1 ãýõýä ýíýõ¿¿ øàðäëàãàûí õýðýãæèëòýä ýðõ ç¿éí áîëîí ïðàêòèêèéí òîìîîõîí ñàää áýðõøýýë ó÷èð÷ áàéãàà áîë òóõàéí óëñ îðîí íü 8.1-ð øàðäëàãûí äàãóó ºº÷ëºëò õèéæ áîëíî.

d) Áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òóõàé ìýäýýëýëä òóõàéí áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí íýð, ¿íäýñ óãñàà, îðøèí ñóóõ óëñ îðíû íýð, ò¿¿í÷ëýí óëñ òºðèéí íºëºòýé ýòãýýäèéí òàëàðõ ìýäýýëëèéã îðóóëàõ ¸ñòîé. Ì ºí ¿íäýñíèé áèåèéí áàéöàäöòûí äóãààð, òºðñºí îãíîî, îðøèí ñóóõ ãàçðûí áîëîí àæëûí õàÿã, ãýðýýíèé òºðèéã èë òîä áîëãîõûã çºâëºäºã.

e) Îëîí òàëò îðîëöîã÷äûí á¿ëýã íü îðîëöîã÷ êîìïàíèóäàòàé èð¿¿ëñýí áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òóõàé ìýäýýëëèéí ¿íýí çºâèéã áàòàëãààæóóëàõ àðãà çàìûã çºâøººðºõ ¸ñòîé. ¯¿íä, àõëàõ óäèðäëàãûí áàãèéí ãèø¿¿í þì óó, àõëàõ õóóëèéí çºâëºõºº ãàðûí ¿ñýã çóðóóëàõ, õîëáîãäîõ áàðèìò áè÷ãèéã õ¿ðã¿¿ëýõ çàìààð êîìïàíèóäàòàé áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí ìýä¿¿ëãèéí ìàÿãòûã áàòàëãàæóóëàõ ãýõ ìýò.

f) Ò¿¿í÷ëýí, Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíä òýäãýýð êîìïàíèéí õóóëü ¸ñíû ýçýìøèã÷ áîëîí ýçýìøëèéí õóâü õýìæýýã èë òîä áîëãîíî.

2.3 ОҮИТБС-ын хүрээнд ашиг хуртэгч эздийг ил тод болгох чиглэлээр хийгдсэн ажил

Ìîíãîë Óëñ ãèø¿¿í îðíû õóâüä ýíýõ¿¿ ñàíàà÷èëãâûí õ¿ðýýíä äîòîîäîî øàðäëàãàòàé àæëûã õýðýãæ¿¿ëýõ àìëàëò ºãñíºº ð 2013 îíîîñ ýõëýí óóë óóðõàé, ãàçðûí òîñíû ñàëáàðò ¿ëë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áóé, Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàí ãàðãàæ ºãäºã êîìïàíèóäûí 5 áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéí õóâüöàà ýçýìøèã÷èéí ìýäýýëëèéã òîäóóëàõ àñóóëãà õýðýãëýæ ýõýëñýí[6]. Óã òîäóóëãàä êîìïàíèóä ñàéí äóðààð, íýìýëò ìýäýýëýë õýëáýðýýð “ýçýä”-èéíõýý ìýäýýëëèéã ãàðãàñàí áºãºº ä òóõàéí æèëä îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿ëë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áóé íèéò êîìïàíèàñ çºâõºí 992 íü òàéëàíãàà õóãàöàíäàà ãàðãàñàí. Òàéëàíãàà ãàðãàæ ºãñºí êîìïàíèóäûí 12,7 õóâü[7] íü ýçàéíõýý ìýäýýëëèéã ãàðãàæ ºã÷ áàéæýý.

Ãýâ÷ òàéëàíä òóñãàñàí ýçàéí ìýäýýëýë íü àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçàéíõ áèø õàðèí õóóëüä çàñàí õóâüöàà ýçýìøèã÷äèéí ìýäýýëýë áàéâ. Ýíý íü “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí” ãýæ ÷óõàì õýíéãî îéëãîõ òàëààð õóóëü òîãòîîìæèéí íýð òîìü¸îíû òîäîðõîéëîëò áàéãààã¿éòýé õîëáîîòé. Ç¿é íü ýããýýð àæ àõóéí íýãæ¿¿äýýñ òàéëàí ãàðãóóëàõ, ìýäýýëýë öóãëóóëàõàñ ºìíº “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä”-èéí òîäîðõîéëîëòûã çºâøèëöºæ, áàòëàõ ¸ñòîé áàéæýý. Ãýñýí õýäèé ÷ ìàíàé óéñ äýýðõ ìýäýýëëýý íýãòãýí, ýíãèéí, õÿëáàð àðãààð îëîí íéòýýä õ¿ðãýõ ¿¿äíýýñ èíôîãðàôèê áýëòãýí Î¯ÈÒÁÑ-ûí öàõèì õóóãñàíä áàéðøóóëñàí íü îëîí óëñàä ñàéí òóðøëãàûí íýã ãýæ ¿íýëýãäýæ áàéíà.

6 2013 îíû Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíãèéí Õàâñðàëò-22 (õóóäàõ 207-220)
7 EITI Board paper 30-4-B beneficial ownership pilot evaluation report, 2015

3. АШИГ ХҮРТЭГЧ ЭЗЭН

3.1 Олон улсын тодорхойлолт

3.1.1 ОҮИТБС-ын стандартын тодорхойлолт

Îëîí òàëò îðîëöîã÷äûí á¿ëýã íü áåíåôèöèàð º ì÷ëºã÷èéí àñóóäëûã àâ÷ ¿çýõäýý àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé òóõàé òîäîðõîéëîëò äýýð çºâøèëöºëä õ¿ðñýí áàéõ ¸ñòîé. Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòàä äàðàõ áàéäëàòàð ñàíàë áîëãîäîã.[8]

> ***ОҮИТБС-ын тодорхойлолт***
>
> *“Компанийн ашиг хүртэгч эзэн гэдэг нь тухайн компанийг шууд болон шууд бус байдлаар эцэст нь өмчлөх, эсхүл удирдан хянах хувь хүнийг хэлнэ[8]”*

Óã òîäîðõîéëîëòûí “...ýöýñò íü º ì÷ëºõ...” ãýñýí íü ºðãºí õ¿ðýýòýé àãóóëàà èëýðõèéëýõýýð áàéãàà áºãººä àæ àõóéí íýãæèéí òºðºë, õýëáýð, óäèðäëàãà, çîõèîí áàéãóóëàëòûí á¿òýö, óóðàéí óëñ îðíû ýðõ ç¿éí òîãòîëöîîíû îíöëîã çýðãýýñ õàìàðàí õàðèëöàí àäëëã¿é òîäîðõîéëæ áîëîõîîð áàéíà. Èéì ó÷ðààñ óã Ñòàíäàðòàðò óëñ îðîí á¿ð ººðèéí ãýñýí òîäîðõîéëîëò áèé áîëãîõûã äýìæýã[9].

3.1.2 Туршилтад оролцсон улс орнуудын тодорхойлолт

Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä òóðøèëòûí òºñºëä õàìðàãäñàí óëñ îðíóóä îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýã÷äýýñ ìýäýýëýë öóãëóóëæ ýõëýõýýñ ºìíº íýð òîìü¸îíû òîäîðõîéëîòîî íýã ìºð áîëãîæ, äèéëýíõ òîõèîäîëä õóóëüäàà òóñàæ áàòàëñàí áàéíà. Ãýõäýý òóðøèëòàä õàìðàãäñàí îðíóóä àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí ãýäãèéã îíîâ÷òîé òîäîðõîéëîõ íü õàìãèéí õ¿íäýëòýé áàéñíûã òýìäýëæýý.

Õàðèí Î¯ÈÒÁÑ-ûã õýðýãæ¿¿ëæ ýõýëñýí óëñ îðíóóäûí òàë îð÷èì íü àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèéã òîäîðõîéëîõäîî õóâüöàíû ýçýì øëèéí äîîä óóâèéã çàæ, òóõàéí õóâü ýñõ¿ë ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéí õóâüöàãã øóóä áîëîí øóóä áóñàòð ýçýì øèã÷, êîìïàíèéí óäèðäëàãà áîëîí õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýã÷ ýòãýýä íü àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí áàéíà

8 Î¯ÈÒÁÑ-ûí Ñòàíäàðò, 3.11
9 Î¯ÈÒÁÑ Ñòàíäàðò, 3.11d

õýìýýí òîäîðõîéëæýý[10]. Ýíýõ¿¿ àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèéã òîäîðõîéëîõîä áàðèìòëàõ õóâüöàà ýçýìøèèéí äîîä õÿçãààð íü Î¯ÈÒÁÑ-ûã õýðýãæ¿¿ëýã÷ óëñ îðíóóäûí õóâüä õàðèëöàí äàëëã¿é áóþó 5-25 õóâèéí õîîðîíä òîãòîîãäñîí áàéíà. Õàðèí Î¯ÈÒÁÑ-ûí øèíý ñòàíäàðòàä àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí ãýäãèéã òîäîðõîéëîõäîî áàðèìòëàõ çàð÷ìûí øàëãóóðûã òîäîðõîéëñîí áîëîâ÷ ºì÷ëºë, ýçýìøèèéí õóâü õýìæýýíèé õÿçãààðààð õàìðàõ õ¿ðýýã òîäîðõîéëîõ òóõàé äóðäààã¿é áàéíà.

Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí èë òîä áàéäëûã õýðýãæ¿¿ëýõ òóðøëëòàä îðîëöñîí óëñ îðíóóäûí òîäîðõîéëîëò[11]-îîñ õàðàõàä õóóëü ¸ñíû õóâüöàà ýçýì øèã÷èéí 5 áà ò¿¿íýýñ äýýø õóâü ýçýì øèã÷èéí æèíõýíý ýçíèéã èë òîä áîëãîõ, õýðýâ òýä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäòýé õîëáîîòîé áîë çàâàæ ìýäýãäýõ øàðäëàãûã íèéòëýã áàéäëàðð çàãñàí áîëîâ÷ àëü àëü àñóóäæ äýýð óëñ îðíóóä øàðäëàãàòàé ìýäýýëëèéã á¿ðýí àâ÷, îëîí íèéòýä èë òîä áîëãîæ ÷ääàãã¿é õýìýýí Òóðøëëòûí áàòàëãààæóóëàëòûí òàéëàíä ä¿ãíýæýý.

Хүснэгт 1. ОУИТБС-ын туршилтад оролцсон орнуудын “ашиг хүртэгч эзэн”-ий тодорхойлолт[12]

Гишүүн улс	Тодорхойлолт	Хувь хэмжээний доод хязгаар
Áóðêèíà Ôàñî	Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýäãèéã äàðààõ áàéäëàðð òîäîðõîéëæ áîëíî: Ã¿éëãýý õèéõ ýñõ¿ë ¿éë àæèëëàãàà ã¿éöýòãýõ õàðèëöàã÷èéí öààíà áàéãàà ºì÷ëºõ, ýñõ¿ë óäèðäàí õÿíàõ ýðõ á¿õèé àëèâàà áèå õ¿íèéã õýëíý. Ýíý íü òóõàéí êîìïàíèéí õºðºíãèéí ýõ ¿¿ñâýð íü óóë óóðõàéí çºâøººðºë ýçýìøèõ ýðõòýé õîëáîîòîéãîîð áèé áîëæ, Áóðêèíà Ôàñîä óóë óóðõàéí çºâøººðºë, á¿õ òºðëèéí àæ àõóéí íýãæèéí õóâüöàà, ¿íýò öààñ áîëîí áóñàä àëèâàà ýðõèéã á¿õëýýð íü áà õýñýã÷ëýí øóóä, ýñõ¿ë Áóðêèíî Ôàñîãèéí äîòîîä áîëîí ãàäààäûí õóóëèéí ýòãýýäýýð äàìæóóëàí øóóä áóñ áàéäëààð ºì÷ëºõ, ýçýìøèõ õóâü õ¿íèéã õýëíý. Ò¿¿í÷ëýí õ¿¿ãèéí îðëîãî àâàõ, êóïîíîîð íîãäîë àøèã õ¿ðòýõ òîõèîëäîëä êóïîíû ýçýìøèã÷ íü ºº ýòãýýä ãýäãèéã áàòàëæ ÷ääàãã¿é íºõöºëä òóõàéí ýòãýýäèéã ºº ðèéã íü êóïîí ýçýìøèã÷ ãýæ ¿çíý. Õýðýâ êóïîíûã ãóðàâàãã÷ ýòãýýäèéí ºìíººñ ãàðãàñàí áîë óóõàéí ýòãýýä ººðèéí á¿òýí íýð, àëáàí ¸ñíû îðøèí ñóóõ õàÿã áîëîí òóõàéí êóïîíû æèíõýíý ýçíèé á¿òýí íýð, õàÿã òóõ á¿ðò íü íîãäîõ òóõàéí êóïîíû ¿íý öýíèéã òîäîðõîéëîí ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãàä ãàðãàæ ºãíº.	Áàéõã¿é

10 2012 EITI Pilot Report, õóóäàñ 133

11 Burkina Faso, Cameroon, DR Congo, Honduras, Iraq, Kyrgyz Republic, Liberia, Niger, Nigeria, Tajikistan, Tanzania, Togo, Trinidad &Tobago, Zambia

12 Beneficial ownership pilot evaluation report, EITI

Êîíãîãèéí Àðä÷èëñàí Óëñ	Îëáîðëîõ ñàëáàðûí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ çîðèëãîîð ãàçðûí òîñ, õèé, óóë óóðõàéí êîìïàíè ýðõëýã÷èéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýæ äàðàõ áàÿëãàèéí áîäèò áà æèíõýíý àøèã õ¿ðòýã÷èéã õýëíý: a) Ëèöåíç, òóñãàé çºâøºðºë, áàòëàìæ ýçýìøèã÷èéí çàõ çýýëèéí áàðàà á¿òýýãäýõ¿¿íèé õóäàëäàà, øèëæ¿¿ëãèéã åðäëéí ¿ëë àæèëèàãààíû õ¿ðýýíä õèéñíýýð, ýñõ¿ë áóñäàä äàìæóóëñíààð áèé áîëñîí îðëîãî; b) Øèíãýí ãèäðîêàðáîí ýçýìøèõ õóâüöàíû ýðõ ýñõ¿ë ãàçðûí òîñ áîëîí õèéí ãýðýý áàéãóóëñàí ãýðýýëýã÷èéí ºì÷ëºëèéí ýðõèéã ãýðýýëýã÷ íü õóäàëäàõ, øèëæ¿¿ëýõ, áóñäàä ºãníºð áèé áîëñîí îðëîãî; c) Àçðûí òîñ áà õèéí òàëáàé ýçýìøèã÷ êîìïàíèéí ¿ëë àæèëèàãàíàòàñ ãýðýýíèé íºõöºë, õóóëü òîãòîîìæèéí äàãóó îëñîí ãàçðûí òîñíû òºëáºðºñ áóñäàä á¿õòºðëèéí îðëîãî. Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýæ øóóä, ýñõ¿ë àëèâàà øóóä áóñ õÿëáýðýýð, ò¿¿í÷ëýí àëèâàà õóóëèéí äàãóó õèéãäñýí áîëîâ÷ õàëõàâ÷ õÿëáýðýýð: a) Êîìïàíèéí ýöñèéí, áîäèò õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýõ, b) Áóñää õóâüöàà ýçýìøèã÷, ò¿íø¿¿äèéí çàðäëàòàð êîìïàíèä àøèã ñîíèðõëîî õýðýãæ¿¿ëýõ, ýñõ¿ë òîäîðõîé õýìæýýíèé ñàíõ¿¿äèéí àøèã õ¿ðòýõ õóâü õ¿íèéã õýëíý. Áîäèò õÿíàëò ãýæ: a) Îëîí óëñûí èæèë òºñòýé ñòàíäàðò õýì õýìæýýíèé äàãóóò ìýäýýëëýý ãàðãàäàã, çîõèöóóëàëòòàé çàõ çýýëä õàìàðàõ, õóâüöàãàà íýýëòòýé àðèëæèõ êîìïàíèàñ áóñàä êîìïàíèéí õóâüöàà ýçýìøèõ ýðõ, ýñõ¿ë ñàíàëûí ýðõèéã øóóä áà èòàýìæëýãäñýí õóâüöàà ýçýìøèã÷ýýð äàìæóóëàõ çýðãýýð øóóä áóñààð ýçýìøèõ, ýñõ¿ë óäèðäàí õÿíàõûã õýëíý. 25 áà ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéí õóâüöàà ýçýìøèëéã ºì÷ëºë, ýñõ¿ë óäèðäëàãàà õÿíàëòûí áàòàëãàà ãýæ ¿çýõ áà òóõàéí õóâü õýìæýýã øóóä áà øóóä áóñ õóâüöàà ýçýìøèëä èæèë õàìàðóóëæ õººæòîîöíî; b) ªºðèéí íýð äýýð òóõàéí êîìïàíèéí õóâüöàãà, ýñõ¿ë ñàíàëûí ýðõèéã ýçýìøýýã¿é áîëîâ÷ àëòàí õóâüöàà, äàâóó ýðõèéí õóâüöàà áà õî¸ð áîëîí îëîí ñàíàëûí ýðõòýé õóâüöàíû ýðõýýð øóóä áà øóóä áóñààð õÿíàëò, óäèðäëàãà õýðýãæ¿¿ëýõ õóâü õ¿íèéã, ýñõ¿ë îëîí õ¿íèéã áîäèò õÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýã÷ ãýæ ¿çýý; c) Õýðýâ äýýð äóðäñàí õóâü õ¿í íü àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýäèéã áàòàëãààæóóëàõ áîëîìæ¿é áîë êîìïàíèéí óäèðäëàãûã àëèâàà áóñàä õÿëáýð, ýñõ¿ë ¿éë àæèëèàãààãààð õýðýãæ¿¿ëýõ õóâü õ¿íèéã àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýæ ¿çýý.	>25%

Ãîíäóðàñ	Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýæ Ãîíäóðàñ Óëñûí îëáîðëîõ ñàëáàòò ¿ëë àæèëëèãààà ÿâóóëæ áóé êî ì ïàíèéí 5 áà ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéí õóâüöàãà øóóä áà øóóä áóñààð ýçýì øäýã õóâü õ¿íèéã õýëíý. Òºðèéí àëáà õàøèæ áóé õóâü õ¿í êîíöåññ áàéãóóëèàõ (75 äóãààð ç¿éë. Óóë óóðõàéí åðºíõèé õóóëü), ýñõ¿ë îëáîðëîõ êî ì ïàíèéí àëèâàà õóâüöàà ýçýì øèõ áà õóâüöàà ýçýì øëèéã õÿíàæ óäèðäàõûã õîðèãëîíî.	≥ 5%
Êèðãèç	Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýæ õºðºíãèéí ýðõèéã ýçýì øèõ, ã¿éëãýý õèéõýä íºëººëºõ, ã¿éëãýýíýýñ òîäîðõîé õýì æýýíèé àøèã õ¿ðòýõ, ì ºí 5 áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéí õóâüöàà ýçýì øäýã õóâü õ¿íèéã õýëíý. Õýðýâ àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí íü óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä áîë õóâü ýçýì øëèéí õÿçãààðûã õàðãàëçàõã¿é ìýäýýëëèéã ãàðãàíà.	≥ 5%
Ëèáåð	Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí íü: (i) Õóâü õ¿í áàéõ áà õýçýý ÷ êî ì ïàíè áàéõã¿é; (ii) Õóóëèéí ýòãýýäèéí òîäîðõîé õýì æýýíèé õóâüöàíû ýðõ, ýñõ¿ë ñàíàëûí ýðõèéã øóóä áà øóóä áóñààð º ì ÷ëºõ, óäèðäàí õÿíàõ õóâü õ¿íèéã õýëíý. Äàðàõ ýòãýýäèéã õýäèéä ÷ àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí ãýæ ¿çýõã¿é. ¯¿íä: a) íàñàíä õ¿ðýýã¿é õ¿í (18 íàñíààñ äîîø); b) áóñäûí º ì íººñ òî ì èëîãäñîí ýòãýýä, çóó÷ëàã÷, àñðàí õà ì ãàäëàã÷ áîëîí àãåíò; c) êîðïîðàöè áîëîí õÿçãàðëàãà ì àë õàðèóöëàãàòàé êî ì ïàíèòàé õºäºë ì ºðèéí ãýðýý áàéãóóëñàí, òóõàéí êîðïîðàöè áà õÿçãàðëàãà ì àë õàðèóöëàãàòàé êî ì ïàíèéí ýäèéí çàñãèéí ¿ð ºãººæ íü òóõàéí àæëèòíû õºäºë ì ºðèéí ãýðýýí äýõ óäèðäëàãà õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëñíýýð áèé áîëîõ õóâü õ¿í. Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé ìýäýýëëèéã ãàçðûí òîñ, óóë óóðõàéí (Àøèãò ìàëò ìàëòàëûí ãýðýý áàéãóóëñàí) áà ãàçàð òàðèàëàíãèéí êî ì ïàíèéí íèéò ãàðãàñàí õóâüöàíû 5 áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø (íèéòäýý ýñõ¿ë áóñàä áàéäëààð) õóâü ýçýì øèã÷äýýñ, îé ì îäíû ñàëáàð áîëîí Àøèãò ìàëò ìàëûí ãýðýý áàéãóóëàà¿é óóë óóðõàéí êî ì ïàíèéí íèéò ãàðãàñàí õóâüöàíû 10 áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õóâü ýçýì øèã÷ýýð ãàðãóóëíà.	≥ 5% болон ≥ 10 %
Íèãåð	Òóðøëöàä õà ì ðàãäàõûí òóëä ÎÒÎÀÕ òîäîðõîëëîò äýýð òîõèðîëöñîí áîëîâ÷ õóóëü÷ëãäàà¿é.	Áàéõã¿é

Íèãåðè	Îëîí íèéòýä íýýëòòýé àæ àõóéí íýãæ áîëîí 100 õóâü îõèí êîì ïàíèàñ áóñàä øóóä áîëîí øóóä áóñ áàéäëàòàð (°°ð áóñàä êîì ïàíèàð äàì æóóëàí) òóõàéí àæ àõóéí íýãæèéã ýöýñò íü ðÿíàëòààà áàéãàõ õóâü õ¿íèéã õýëíý.	0
Òàæèêñòàí	Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýæ º ì÷ëºõ ýðõòýé, ýñõ¿ë õàðèëöàã÷ áîëîí õóóëèéí ýòãýýäèéí õèéñýí àëèâàà ã¿éãýýíèé öààíà áîäèò áàéäàë äýýð ò¿¿íèéã óäèðäàí õÿíàäàã, 5 áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéí õóâüöàà ýçýì øèã÷ íýã áîëîí ò¿¿íýýñ îëîí õ¿íèéã õýëíý.	≥ 5%
Òàíçàíè	ÎÒÎÀÕ íü àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé òîäîðõîéëîëò äýýð ñàíàë íýãäýæ ÷ääàãã¿é. Èéìä ýíý òºðëèéí ñóäàëãàà áîëîâñóóëàõ çºâëºõ àâ÷ àæèëëóóëæ áàéãàà áºãººä óã ñóäàëãààíä íýð òîìü¸íû òîäîðõîéëîëûã òóñàõàòàð òºëºâëººä áàéíà. Õýëýëö¿¿ëãèéí ¿åýð êîì ïàíèéí õóâü ýçýì øèë òîãòîõ äîä õÿçààðûã 5 õóâü áîëãîõ íü çîõèì æòîé ãýäýã äýýð ñàíàë íýãäæýý.	Îäîîãîîð áàòëàãäàãã¿é
Òîãî	ÎÒÎÀÕ íü òóðøëëòûã õýðýãæ¿¿ëýõýä àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé òîäîðõîéëîò äýýð ñàíàë íýãäýæ ÷ääàãã¿é.	Áàéõã¿é
Çàìáè	Àøèã õ¿ðòýã÷ ýöñèéí ýçýí ãýæ êî ì ïàíè, ýñõ¿ë òðàñò áèø çºâõºí õóâü õ¿íèéã õýëíý. Õýðýâ êî ì ïàíè íü á¿òöèéí õóâüä îëîí äàâõàð, îëîí òºðëèéí õóóëèéí ýòãýýäýýñ á¿ðäñýí ýñõ¿ë º ì÷ëºë, óäèðäëàãàà õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýõ õóâèéí õýëýëöýýð õèéãäñýí òîõèîëäîëä àøèã õ¿ðòýã÷ ýöñèéí ýçýí ãýæ òýãäýýð ñ¿ëæýýíèé òîëãîéä áàéõ õóâü õ¿íèéã õýëíý. Õÿíàëò, óäèðäëàãàà ãýæ òóõàéí õ¿í ººðèéí õ¿ññýí áàéäëàòàð îëáîðëîõ êî ì ïàíèéí ¿éë àæèëëàãàòàã óäèðäàí ÿâóóëàõ ýðõèéã õýëíý. Òóõàéí ýðõ íü äàðààõ áàéäëàòàð áèé áîëæ áîëíî. ¯¿íä: (i) îëáîðëîõ êî ì ïàíèéí õóâüöàà ýçýì øèõ ýðõ, ýñõ¿ë ñàíàëûí ýðõ, èòãýì æëÿëýýð äàì æóóëàí õóâüöàà ýçýì øèõ ýñõ¿ë ñàíàëûí ýðõ õýðýãæ¿¿ëñíýýð. 20% +1 õýì æýýíèé õóâüöàà áîëîí ñàíàë ºãºõ ýðõèéã º ì÷ëºë, ýñõ¿ë óäèðäëàãàà õÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýõ ýðõ ãýæ ¿çýõ áà óã õýì æýý íü øóóä áîëîí øóóä áóñ º ì÷ëºëèéí á¿õèé ë òº¿âøèíä íýãýí ääèë õàì àððíà. (ii) îëáîðëîõ êî ì ïàíèéí óäèðäëàãàûã áóñàä õýëáýðýýð õýðýãæ¿¿ëñíýýð: ¿¿íä a) îëáîðëîõ êî ì ïàíèéí ýðõ áàðèõ äýýä áàéãóóëëàãàûí ãèø¿¿äèéã òî ì ëëîõ, ýñõ¿ë ÷ºëººëºõ ýðõ; á) õýðýâ ººðèéí ýðõýý õýðýãæ¿¿ëáýë, îëáîðëîõ êî ì ïàíèéí äýýð äóðãàí (i) áîëîí (á)-ä çàäñàí íºõöºë áàéäàë áèé áîëãîõ ýðõ; â) îëáîðëîõ êî ì ïàíèéí ýðõ áàðèõ äýýä áàéãóóëëàãàûí ãèø¿¿äèéã òî ì ëëîõîä çºâøººðºë ºãºõ ýðõ á¿õèé ýòãýýäèéí çºâøººðºë.	>20%

Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ òóðøèëòàä îðîëöñîí óëñ îðíóóä á¿ãä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõýëäýã êî ì ïàíèéí õóâü ýçýì øèã÷, óäèðäëàãàà, õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýã÷ áîë èë òîä ìýäýýëýõ øààðäëàãûã òóñãàñàí áîëîâ÷ óã õàíäëàãûã õýðýãæ¿¿ëýõ õýëáýð íü ºº ð ºº ð áàéíà.

3.1.3 Олон улсын байгууллагуудын тодорхойлолт

Òºðèéí õóäàëäàí àâàëò, õàíãàí íèéë¿¿ëýëò, òóñãàé çºâøººðºë îëãîëò, òåíäåð áîëîí áóñàä ¿éë÷èëãýýíä òºðèéí ºíäºð àëáàí òóøàëòàí áîëîí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí øèéäâýð, îðîëöîî èõ áàéõ ìàãàäëàëòàé áºãººä ýäãýýð ¿éë àæèëëàãààíàòñ îëîõ àøèã õîíæîî íü ºíäºð áàéäàã àæýý. ªíãºðñºí õóãàöàíä äýëõèéä øóóãèàí òàðüñàí õàìãèéí ºíäºð ä¿íòýé àâëèãà, õýýë õàõóóëèéí õýðãèéí ò¿¿õýí áàðèìòàòàñ õàðàõàä àâëèãà áîëîí ìºíãº óãàòõ àñóóäëûí õàðèëöàí õàìàðëûã îéëãîõ øàðäëàãàà áèé áîëæ áàéãàà þì.

Íýãýíò îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êîìïàíèóäûí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ íü ìºíãº óãàòõ, òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ, ýäèéí çàñãèéí áîëîí ñàíõ¿¿ãèéí ãýìò õýðãèéã èëð¿¿ëýõ ¿éë àæèëëàãàòàíû íýã ÷èãëýë ãýæ ¿çýõýýð áàéãàà òóë ýíý ÷èãëýëýýð ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã îëîí óëñûí ãîë áàéãóóëëàãóóäûí òàéëáàð, òîäîðõîéëîëòûã õàðàõ øàðäëàãàà ìºí ¿¿ñýâ. Ò¿¿í÷ëýí òóðøëëòàä îðîëöñîí óëñ îðíóóä Åâðîïûí õîëáîîíîñ áàòàëñàí óäèðäàìæ, çºâëºìæ áîëîí îëîí óëñûí ìºíãº óãàòõ, òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõ ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ ÔÀÒÔ çýðýã áàéãóóëëàãûí óäèðäàìæèéã ò¿ëõ¿¿ àøèãëàñíûã àíõàðàõ õýðýãòýé.

Европын холбоо	Åâðîïûí õîëáîîíîñ “Åâðîïûí ïàðëàìåíò áà Çºâëºëèéí Óäèðäàìæ 2015/849”-èéã 2015 îíä áàòàëñàí. Óã óäèðäàìæèä “àøèã õðòýã÷ ýçýí” ãýæ ã¿éëãýý áîëîí ¿éë àæèëëàãààà áóñäûí ºìíººñ ã¿éöýòãýæ áóé õàðèëöàã÷, ýñõ¿ë õóâü õ¿íèéã ýöñèéí ýöýñò óäèðäàí õÿíæ, ýñõ¿ë ýçýìøèæ áóé äàðààõ ýòãýýäèéã õýëýõ áºãººä òóõàéí ýòãýýä íü õóâü õ¿í áàéíà. ¯¿íä: (a) Áàéãóóëëàãûí õóâüä: (i) Íýãäñýí õóóëèéí äàãóó, ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ ¿¿ðýã õ¿ëýýñýí, íèéòèýã òîãòñîí æóðìûí äàãóó ìýäýýëëèéã çààâàë èë òîä áîëãîõ øààðäëàãàà òàâèõ çîõèöóóëëòòàé áàéãóóëëàãàä õàðüÿàëàãààõ, íýýëòòýé õÿëáýðýýð õóâüöàà ãàðãàñàí ýòãýýäýýñ áóñàä õóóëèéí ýòãýýäèéí òîäîðõîé õóâü ýçýìøèë, ñàíàëûí ýðõ, òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéí ºì÷ëºëèéí àøèã ñîíèðõëûã õóâüöàà õÿëáýðýýð ýçýìøèõ, ýñõ¿ë áóñàä õÿëáýðýýð øóóä áà øóóä áóñààð ºì÷ëºõ õóâü õ¿íèéã õÿëíý. Õàðèëöàã÷èéí 25% +1 øèðõýã õóâüöàà ýçýìøèë, ýñõ¿ë 25%-èàñ äýýø ºì÷ëºëèéí ýðõèéã õóâü õ¿í ýçýìøèõèéã øóóä ýçýìøèë ãýæ íýðëýíý. Õàðèëöàã÷èéí 25% +1 øèðõýã õóâüöàà ýçýìøèë, ýñõ¿ë 25%-èàñ äýýø ºì÷ëºëèéí ýðõèéã õóâü õ¿íèé õÿíàëò ýñõ¿ë õÿä õÿäýí áàéãóóëëàãààð äàìæóóëàí õóâü õ¿íèé õÿíàëòàä áàéõûã øóóä áóñ ýçýìøèë ãýæ íýðëýíý. Ýíý íü ãèø¿¿í îðîí ººðèéí óëñûí õóóëü òîãòîîìæäîî õàðøëàõã¿é áàéäëààð õÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýõ áîëîí ýçýìøèèéã òîäîðõîéëîõ õàìãèéí äîîä õóâü ýçýìøëèéã òîäîðõîéëæ øèéäâýð ãàðãàòø øààðäëàãààòàéã õàðóóëæ áàéíà. Áóñàä õýëáýðýýð õÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýõ ãýäýãòø Åâðîïûí ïàðëàìåíò áà Çºâëºëèéí Óäèðäàìæ 2013/34/EU -èéí 22(1)-ýýñ 22(5) õ¿ðòýëõ ç¿éëä çàâñàí õÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýõèéã õýëíý. (ii) Õýðýâ á¿õèé ë õÿëáýðèéã äýëãýðýíã¿éãýýð äóðäñàíû äàðàà ñýæèãëýõ øàëòààí áàéõã¿é ãýæ ¿çâýë (i)-ä çàâñàí àëèâàà ýòãýýäèéã, ýñõ¿ë õýðýâ àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí, äýýä ò¿âóíèé óäèðäàõ àëáàí òóøàëë õàøèæ áóé õóâü õ¿íèéã òîäóóëñíàòð äëèâàà ñýæèã òºðºõ ¿íäýñëýë áèé ãýæ ¿çâýë àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèéã òîäóóëàõ ¿¿ðýã õ¿ëýýñýí áàéãóóëëàãàà íü (i)-ä çàâñàí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèéã òîäóóëàõ àðãàà õýìæýý àâ÷, áàðèìòæóóëíà. (b) Òðàñòûí õóâüä: (i) Çàõèðàí çàðöóóëàõ ýðõ á¿õèé ýòãýýä; (ii) Èòãýìæýãäñýí ºì÷ëºã÷; (iii) Àñðàí õàìãàëàã÷ (õýðýâ áàéãàà áîë); (iv) ªì÷èéí àøèã õ¿ðòýã÷, ýñõ¿ë õóóëèéí ýòãýýäýýð äàìæóóëàí àøèã õ¿ðòýæ áóé õóâü õ¿í, ýñõ¿ë òîäîðõîé áóñ áàéãóóëëàãà, òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéí äàìæëãàà/áàéãóóëëàãûí çîõèöóóëàëò áîëîí ¿éë àæèëëàãààíä ¿íäýýí àøèã ñîíèðõîë ýçýìøèõ ýòãýýä; (v) Øóóä áà øóóä áóñ ºì÷ëºë áîëîí áóñàä õÿëáýðýýð ýöñèéí õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëæ áóé áóñàä àëèâàà õóâü õ¿í; (vi) Ñàí çýðýã õóóëü ç¿éí çîõèöóóëàëò íü èæèë òºðëèéí õóóëèéí ýòãýýäèéí õóâüä, (b)-ä äóðäñàí äëáàí òóøàëë õàøèæ áóé õóâü õ¿í. Àèø¿¿í óëñ îðíóóä õóâü õýìæýýã òîãòîîõîîí ñàíõ¿¿ãèéí ¿éë àæèëëàãààíààñ îëîõ àøãèéã òîîöîîëæ, áàãà ä¿íãýýð áàðèõ øààðäëàãàòàé. Òóõàéí õóâü õýìæýýíèé äîîä õÿçãààðûã ñàíõ¿¿ãèéí ¿éë àæèëëàãààíû òºðëººñ õàìààð ¿íäýñíèé ò¿âøèíä òîãòîîæ ºãñºí áàéíà ãýæ òîäîðõîéëæýý.

Глобал Витнес /Global Witness/	Òóõ áàéãóóëëàãààñ Î¯ÈÒÁÑ-ûí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèé òàëààð àíõàãà÷ ¿íýëãýý õèéñýí áºãººä ò¿¿íèé çºâëºìæèä àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèéã òîäîðõîéëîõäîî **“эцсийн дүнд 5 буюу түүнээс бага хувийн хувьцаа эзэмшигчдийн ашиг хүртэгчдийг тодорхойлох шаардлагатай”** ãýæ çºâëºñºí áàéíà[13].
Байгалийн баялгийн засаглалын хүрээлэн /NRGI/	Áàéãàëèéí áàÿëãèéí çàñàãëàëûí õ¿ðýýëýíãèéí ãàðãàñàí çàâðàòàñ õàðàõàä á¿ðòãýëòýé **хувьцаа эзэмшигчид нь бүгдээрээ ашиг хүртэгч жинхэнэ эзэд биш** þì. Õýðýâ õóâüöàíû ýçýìøëëä äîîä öÿçààðûã òîõîîñîí áîë óã öÿçààðòò õàìààðàëòàé øóóä áîëîí øóóä áóñ ýçýìøëë áóþó áèå äààí ýñõ¿ë êîìïàíèéí ñ¿ëæýýãýýð ýçýìøèõ, èòãýìæëýë áîëîí òºëººëºõ áóñàä áàðèìò áè÷ãèéí äàáóó ýçýìøèõ çýðãèéã áàãòàí òîäîðõîéëîõ øàðäëäãàòàé. Ò¿¿í÷ëýí õýðýâ õóâüöàíû äîîä öÿçààðûã òîãòîîæ ºãñºí áîë öÿíàëòûã øóóä áèå÷ëýí ýñõ¿ë èòãýìæëýëýýð, ãýðýýíèé ¿íãñýí äýýð, ñàäàí òºðëèéí õ¿íèé õàìòààð ýçýìøèõ ãýõ ìýò÷èëýí òîäîðõîé çàæ ºãºõ íü ¿ð ä¿íòýé[14] ãýñýí áàéíà.
ФАТФ буюу Санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх байгууллага	ÔÀÒÔ-ûí ñàíõ¿ãèéí áàéãóóëëàãóóäàä çîðèóëàí ãàðãàñàí “Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèé çºâëºìæ”-ä áóé íýð òîìü¸îíû òîäîðõîéëîòîîñ õàðàõàä **“ашиг хүртэгч эзэн” гэж аливаа харилцагч болон гүйлгээг гүйцэтгэж буй хувь хүний цаад эцсийн эзэмшигч, эсхүл хяналт хэрэгжүүлэгч хувь хүнийг хэлнэ** ãýæýý. ¯¿íä õóóëèéí ýòãýýä áîëîí õóóëèéí ýòãýýäèéã çîõèîí áàéãóóëàëòûí á¿òèéí öàáíà ýöñèéí áîäèò öÿíàèòûã õýðýãæ¿¿ëýã÷ ýòãýýäèéã õýëýõýýð çàäñàí áàéíà. Ìºí ýöñèéí ºì÷ëºã÷, ýñõ¿ë ýöñèéí öÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýã÷ áîëîí ýöñèéí áîäèò öÿíàëò ãýäýã íü øóóä áèø ÷ ºì÷ëºë/öÿíàëò íü õýä õýäýí øàòëàëààð äàìæèí õýðýãæèõèéã õýëíý ãýæýý.[15]

Ò¿¿í÷ëýí ÔÀÒÔ-ûí Èë òîä áàéäàë áîëîí Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé çºâëºìæèä “...àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýäãèéã õóóëèéí ýòãýýäèéí õ¿ðýýíä òîäîðõîéëîõäîî õóóëèéí äàãóó ºì÷ëºã÷, ýñõ¿ë ýðõ çè¿éí áàðèìò áè÷èãò çàäñàí öÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýã÷ ãýäýã óõàãäàõóóíàäñ ñàëãàæ îéëãîõ õýðýãòýé” ãýæýý.

ÔÀÒÔ-ûí “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí”-èé òîäîðõîéëîëòûí ãîë ýëåìåíò íü êîìïàíèéí ¿íãñýí áè÷èã áàðèìòàä çàäñàí ºì÷ëºã÷, ýñõ¿ë öÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýã÷èéã õýëýõã¿é õàðèí **жинхэнэ (эцсийн)** ºì÷ëºã÷, ýñõ¿ë öÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýã÷ ýòãýýäèéã òîäîðõîéëîõûã ÷óõàë÷èëæýý. ªºðººð õýëáýë, äëèâàà õóóëèéí ýòãýýäèéí õºðºíãº, ìºíãº, ºì÷ººñ àøèã õ¿ðòýæ áóé õóóëèéí ýòãýýä áóñ õóâü õ¿íèéã, ººðºº áèå÷ëýí ýñõ¿ë áóñäààð äàìæóóëàí äëèàí òóøàäë õàøäàã ýñýõýýñ ¿ë õàìààð÷ òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéí äàðãàæ áóé á¿õ øèéäâýðò íºëººëæ áóé õóâü õ¿íèéã òîäîðõîéëîõîä à÷ õîëáîãäîë ºãñºí áàéâ. |

Волфсберг	Âîëôñáåðã ãðóïï íü ñàíõ¿¿ãèéí ñàëáàðò ìºíãº óãààõ ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ (Anti-Money Laundering (AML)), õàðèëöàã÷èéã òàíüæ ìýäýõ (Know Your Customers (KYC)), òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ (Combating the Financing of Terrorism (CTF)) áîäëîãûí ñòàíäàðòûã òîãòîõ çîðèëãîòîé ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã äýëõèéí òîìîõîí 13 áàíêíû òºëººëëººñ á¿ðäñýí òºðèéí áóñ õîëáîî þì. Óã áàéãóóëäàã íü ÔÀÒÔ-òàé èæèë òºñòýé ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã áºãººä äýëõèéí ºíäºð õºãæèëòýé óëñ îðíóóä èõ à÷ õîëáîãäîë ºã÷, ãàðãààñàí ñòàíäàðòûã íü õ¿ëýýí çºâøºð÷ õýðýãæ¿¿ëæ èðñýí áàéäàã òóë ñàíõ¿¿ãèéí ñàëáàð áîëîí ìºíãº óãààõ, òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ, õàðèëöàã÷èéã òàíüæ ìýäýõ ÷èãëýëýýð òîìîõîí ¿¿ðýã ã¿éöýòãýäýã ãîë áàéãóóëëàãóóäûí íýã ãýæ îëîí óëñàä ¿çäýã. Óã áàéãóóëëàãûí òîäîðõîéëîòîð **мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр “ашиг хүртэгч эзэн”-ийг тодорхойлохдоо бусад хуулийн этгээдээр дамжуулан, эсхүл бусад байдлаар аливаа дансан дахь мөнгөн хөрөнгийг захиран зарцуулах мэдэлтэй цаад эзнийг хэлнэ**[16] ãýæýý. Ìºí “ýðõ ìýäýëòýé” áàéõ ãýäýãò äàí ãàíö ãàðûí ¿ñýã çóðæ ìºíãº í ã¿éëãýý õèéõ õóóëèéí ýòãýýä áîëîí õóâü õ¿íèéã îéëãîõã¿é. Ìºíãº óãààõ ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ õ¿ðýýíä ýíýõ¿¿ òîäîðõîéëîèò íü ìàø íàðèéí òº¿âýãòýé áºãººä èõýâ÷ëýí ºì÷, õºðºíãèéã ýçýì øèã÷, ýñõ¿ë õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýã÷ õóâü õ¿íèéã òîäîðõîéëîõ áîëîìæ áàéäàã áîëîâ÷ òóõàéí õ¿íèé öààíà æèíõýíý ºì÷ëºã÷, õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýí çàõèðàí çàðöóóëèàã÷ íü õýí áîëîõûã îæ òîäîðõîéëîõ øààðäëàãàòàé ãýæ ¿çäýã áàéíà. Âîëôñáåðãèéí çàð÷èìä çààñíààð “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí” ãýäãèéã õèéñâýð áàéäëààð òîäîðõîéëîõ øààðäëãàãà¿é áºãººä õàðèí íºõöºë áàéäàë òóñ á¿ðýýð àøèã õ¿ðòýæ áàéõ ìàãàäëàëòàé ýöñèéí ºì÷ëºã÷ ýòãýýäèéã òîäîðõîéëîõ áîëîìæèò á¿õ àðãûã àøèãëàõ íü èë¿¿ ¿ð ä¿íòýé ãýæ ¿çäýã áàéíà.

13 Global Witness, “Assessment of EITI Beneficial Ownership pilot”, 2015
14 Options for Disclosing the Beneficial Owners of Extractive Companies, NRDC, 2015
15 ÔÀÒÔ-ûí Èëòîä áàéäàè áîëîí Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé çºâëºìæ

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага /ЭЗХАХБ /	ÝÇÕÀÕÁ-ûí Êîì ïàíèéí çàñàãëàëûí Óäèðäàõ õîðîîíû 2001 îíû “Êîì ïàíèéí õºøèãíèé öààíà” òàéëàíä[17] **“ашиг хүртэгч жинхэнэ эзэн” гэдэг нь аливаа хувь хүний эцсийн өмчлөл, эсхүл ашиг сонирхлыг хэлнэ** ãýæýý. Çàðèì òîõèîëäîëä æèíõýíý ýçýí íü îëîí òîííû çóó÷èàã÷, øàò äàìæèàãà á¿õèé áàéãóóëäàãà, ýñõ¿ë õóâü õ¿íýýð äàìæñàí áàéäàã. Êîðïîðàöèéí õóâüä õóâüöàà ýçýì øèã÷èä, ýñõ¿ë ãèø¿¿ä, ò¿íøëýëèéí õóâüä àøèã ñîíèðõëûí åðºíõèé, ýñõ¿ë öÿçààðëàãàã ìàë ò¿íø¿¿ä, òðàñò áîëîí ñàíãèéí õóâüä àøèã õ¿ðòýã÷ íü àøãèéã õ¿ëýýí àâ÷ áóé, ìºí ¿¿ñãýí áàéãóóëàã÷ ýòãýýä áàéíà. ÝÇÕÀÕÁ-ûí Òàòâàðûí çàãâàð êîíâåíöèéí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí” ãýäýã îéëãîëò íü îëîí òîííû ø¿¿õ áîëîí çàõèðãààíû áàéãóóëäàãûí ¿éë àæèëäàãààòàé óÿëäàí ºðãºæèí òýëñýí. SSëàíãóÿà ÿíç á¿ðèéí òîäîðõîéëîëò, òàéëäàðààñ ¿¿äýí äàâõàð òàòâàð, òàòâàðûí õºíãºëºëò, ÷ºëººëºëòòýé õîëáîîòîé àñóóäàä èõýýð ¿¿ñýõ áîëñîí òóë ÝÇÕÀÕÁ-ûí Òºñâèéí àñóóäàä ýðõýëñýí õîðîî íü Òàòâàðûí çàãâàð êîíâåíöèéí õ¿ðýýíä “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí” ãýæ õýí áîëîõûã òîäîðõîéëîõäîî ÔÀÒÔ-ûí Àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé çºâëº ìæèéã òóñãàí óë ìààð òàòâàðûí èë òîä áàéäëûí ñòàíäàðò (EOIR, AEOI)-ä áàãòàæ ºãñºí áàéíà. Ò¿¿í÷ëýí ÝÇÕÀÕÁ-ûí Îñëîãèéí õýëýëöýýðýýð àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé òàëààð ìýäýýëýë ãàãàõ áîëîìæèéã ñàéæóóëàõ, ìýäýýëëýý íóóí äàðàãäóóëàõ îðîëäëîãî õèéæ áóé àëèâàà ýòãýýäýä õàðèóöëàãà òîîöîõ õýä õýäýí øèéâýðòýé àëõàì õèéæýý.

Транспаренси Интернешнэл	Óã áàéãóóëäàãûí òîäîðõîéëîëòîîð àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí íü êîì ïàíè, òðàñò, ñàí áîëîí òýäãýýðýýñ îëîõ îðëîâûã ýöñèéí á¿ëýãò ýçýì øäýã, õÿíàæ óàèðäàãà, ýñõ¿ë àøèã õ¿ðòäýã áèå õ¿íèéã õýëíý ãýæýý.

3.1.4 Дэлхийн улс орнуудын чиг хандлага

Ìºíãº óãààõ, òåððîðèçì, ýäèéí çàñàèéí ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ õ¿ðýýíä àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä áîëîí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ, ýíý òàëààðõ òºðèéí áàéãóóëäàóóäûí ÷èã ¿¿ðãèéã òîäîðõîé áîëãîõ, õàðèöàí ìýäýýëýë ñîëèëöîõ, îëîí óëñûí õàìòûí àæèëäàãàà õàíãàõ çýðýãò îëîí óëñûí áàéãóóëäàóóä áîëîí äýëõèéí óëñ îðíóóäûí òºð çàñàã, èðãýíèé íèéãìèéí áàéãóóëäàóóä ºíäºð à÷ õîëáîãäîë ºãºõ áîëæýý.

2009 îííîñ ýõëýí äýëõèéí òýðã¿¿ëýã÷ 20 îðîí (G20) ñàíõ¿¿ãèéí á¿ðõýã áàéäàë, ìýäýýëëèéã íóóí äàðàãäóóëàõòàé òýìöýõ øèíý øèíý ñòàíäàðòóóäûã õýðýãæ¿¿ëýõ áîëñîí. ÝÇÕÀÕÁ-àäñ óëñ îðíóóä õàðèöàí õ¿ñýëòèéí äàãóó ìýäýýëëýý ñîëèëöîõ ñòàíäàðò ãàðãàæ Íýãäñýí òàéëãàíàëòûí ñòàíäàðò (Common Reporting Standard-CRS)-ûã ãàðãàñàí íü òàòâàðûí áàéãóóëäàãóóä (AEOI) õîîðîíä öàõèìààð ìýäýýëëýý ñîëèëöîõ áîëîìæèéã á¿ðä¿¿ëñýí áàéíà[18].

16 The Wolfsberg Group 2012 Wolfsberg FAQs on Beneficial Ownership
17 http://publications.oecd.org/acrobatebook/2101131E.PDF, õóóäàñ 14
18 http://www.oecd.org/tax/transparency/about-the-global-forum/members/

2013 îíä çîõèîí áàéãóóëàãäñàí G8-èéí óóëçàëòûí äàðàà ÀÍÓ ¿éë àæèëëàãààíû ìºðèéí õºòºëáºðòºº àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí ãýäýãòýé õîëáîîòîéãîîð "...òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéí òîäîðõîé õÿíàëòûã øóóä áà øóóä áóñààð õýðýãæ¿¿ëýã÷, òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäýä ýäèéí çàñãèéí òîäîðõîé àøèã ñîíèðõîëòîé, ýñõ¿ë ýäèéí çàñãèéí àøãèéã òîäîðõîé õóâü õ¿í õ¿ðòäýã áîë òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéã õýä õýäýí òàéëáàð ãàðãàòõûã øààðäàíà..." ãýæýý[19].

2014 îííîñ ÀÍÓ-ûí Ãàäààäûí äàíñíû òàòâàðûí õÿíàëòûí òóõàé õóóëèéí øààðäëàãààð äýëõèéí àëü ÷ óëñ îðîí äàõü áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëèàãà ººðèéí õàðèëöàã÷ ÀÍÓ-ûí èðãýäèéí ìýäýýëëèéã ÀÍÓ-ûí Äîòîîä îðëîãûí ¿éë÷èëãýý (IRS)-ä õ¿ðã¿¿ëýõ áîëñîí. Ýíý íü ÀÍÓ äýëõèéí õýìæýýíä èðãýäèéíõýý àøèã, îðëîãûí ìýäýýëëèéã öóãëóóëàõ, òàòâàðàòàñ çàéëñõèéõ äëèâàà ¿éëäëèéã òàñëàí çîãñîîõîîð àâ÷ áóé àðãàà õýìæýý þì. Õýäèéãýýð óã çîõèöóóëàëò 2013 îíä áàòèãäàæ, 2015 îííîñ õýðýãæèæ ýõýëñýí ÷ îëîí óëñûí òîìîîõîí áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãóóä íýãäñýí íü öààøäàà ãýìò õýðýãòýé äýëõèé íèéòýýðýý õàìòðàí òýìöýõ õàíäëàãà ðóó îðæ áóéã èëýðõèéëæ áàéíà.

Òàòâàðûí çîðèëãîîð ìýäýýëýë ñîèëöõîõ, ìýäýýëëèéí ëë òîä áàéäëûí äýëõèéí ôîðóì (Äýëõèéí Ôîðóì)-ûí ãèø¿¿í 132 óëñ òàòâàðûí èë òîä áàéäëûí ñòàíäàðòûã õàðèöàí õ¿ñýëòèéí äàãóó õýðýãæ¿¿ëýõýý èëýðõèéëñýí áºãººä òýäãýýðýýñ 94 óëñàä íü õýðýãæëöèéã õÿíàñàí áàéíà. Óã õÿíàëòûí àíõíû ä¿ãíýëò 2016 îíä ãàð÷ õî¸ð äàõü øàòàíä àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèéã òîäîðõîéëñîí áàéäëûã õÿíàæ ¿çýõ çýðãýýð óëñ îðíóóä íýãäñýí ìýäýýëëèéã á¿ðä¿¿ëýõ ÷èãëýëä îðæ ýõýëëýý.

3.2 "Ашиг хүртэгч эзэн": Монгол Улсын тодорхойлолт

Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êî ìàíèóäûí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí ãýäýã íýð òî ìü¸îíû òîäîðõîéëîëòûã äîòîîäûí õóóëü òîãòîî ìæèä õýðõýí çàäñíûã õàðóóëàõûí òóëä þóíû ºìíº îëáîðëîõ ñàëáàð ÷óõàì þóã õàìàðàõûã òîäîðõîéëîõ øààðäëàãàà ¿¿ñíý.

3.2.1 Олборлох салбарын хамрах хүрээ

Ñàëáàðûí ãîë õóóëü áîëîõ Àøèãò ìàëòàëûí òóõàé õóóëü (2006)-èéí 3.1-ä "Ýíý õóóëèàð óñ, ãàçðûí òîñ, áàéãàëèéí õèé, öàöðàã èäýâõòò áîëîí ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëààñ áóñàä òºðëèéí àøèãò ìàëòìàë ýðýõ, õàéõ, àøèãëàõòàé õîëáîãäñîí õàðèëöàãã çîõèöóóëíà" ãýæ çàãñàí. ¯¿íýýñ ¿çâýë óñ, ãàçðûí òîñ, áàéãàëèéí õèé, öàöðàã èäýâõò áîëîí ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëûã ýðýõ, õàéõ, àøèãëàõ àñóóäàë áóñàä

19 White House, "United States G-8 Action Plan for Transparency of Company Ownership and Control," 2013, available at: http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/06/18/united-states-g-8-action-plantransparency-company-ownership-and-control

õóóëèàð çîõëöóóëàãäàõààð áàéíà. Òèéìä Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé (2006) õóóëèàñ ãàäíà Óñíû òóõàé (2012), Ãàçðûí òîñíû òóõàé (2014), Öºìèéí ýíåðãèéí òóõàé (2009), Ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé (2014) õóóëèóäàä çààñàí íýð òîìü¸îíû òîäîðõîéëîëòûã òóñ òóñ ñóäàëæ áàéæ îëáîðëîõ ñàëáàðûí õ¿ðýýã á¿ðýí õàìðàõ òîäîðõîéëîëò ãàðàõ ìãàäàëàëòàé áàéíà.

Îëáîðëîõ ñàëáàðûí õàìðàõ õ¿ðýýã òîäîðõîéëîõ çîðèëãîîð äýýð äóðäñàí õóóëü òóñ á¿ðýýð çàäàðãàãà ãàðãàâ. ¯¿íä:

А. Ашигт малтмалын тухай хууль (2006)

Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëüä çàäñíààð çºâõºí òóñãàé çºâøººðºë àâñíààð ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëàõ áà òóñãàé çºâøººðºë çýçýìøèã÷ íü “õàéãóóë” áîëîí “àøèãëàëò” ÿâóóëàõ áîëîìæòîé. Õóóëèéí 4.1.15-ä “õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðºë” ãýæ ýíý õóóëèéí äàãóó àøèãò ìàëòìàë ýðýõ, õàéõ ýðõ îëãîñîí áàðèòò áè÷ãèéã, 4.1.16-ä “àøèãëàëòûí òóñãàé çºâøººðºë” ãýæ ýíý õóóëèéí äàãóó àøèãò ìàëòìàë àøèãëàõ ýðõ îëãîñîí áàðèòò áè÷ãèéã õýëíý ãýæýý. Ýíä çàäñíû äàãóó ýíý ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýã÷ íü çàââàë òóñãàé çºâøººðºë àâñàí áàéõ ¸ñòîé.

Õàðèí òóñãàé çºâøººðºë çýçýìøèã÷ ãýæ õýí áîëîõûã Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëüä äàðààõ áàéäëààð òîäîðõîéëæýý:

Õóóëèéí 4.1.21-ä **“тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч” гэж энэ хуулийн дагуу ашигт малтмал эрэх, хайх, ашиглах эрх авсан, эсхүл түүнийг энэ хуульд заасан нөхцөл, журмын дагуу шилжүүлэн авсан хуулийн этгээдийг** õÿëíý */Энэ заалтын дугаарт 2009 оны 7 дугаар сарын 16-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/* ãýæýý.

Äýýðõ õóóëèéí çàäëàä “õóóëèéí ýòãýýä”-èéã òîäîðõîéëñîí íýð òîìü¸îíû òîäîðõîéëîëòûí äàãóó òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷èéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýöñèéí ºì÷ëºã÷èéã òîäîðõîéëîõ øàääëàãàòàé áàéãàà þì. Õàðèí Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü (2006)-èéí 4.1.22-ò “õóóëèéí ýòãýýä” ãýäãèéã “Èðãýíèé õóóëèéí 33.1-ä çàäñíààð êîìïàíè, íºõºðëºëèéã õýëíý” ãýæýý. Èðãýíèé õóóëèéí 33.1-ä “Àøãèéí òºëºº õóóëèéí ýòãýýäèéã íºõºðëºë, êîìïàíèéí õýëáýðýýð áàéãóóëíà” ãýñýí áàéõ áºã ºä íºõºðëºë áîëîí êîìïàíè ãýäãèéã çàäàëæ ¿çâýë *холбоо, сан, хоршоо, төв болон өөр нэрээр бүртгэлтэй нам, үйлдвэрчний эвлэл, сүм хийд, төрийн бус байгууллага /ТББ/*[20]-àòñ áóñàä äàðàõ õóóëèéí ýòãýýä áàõòàõàòàé áàéíà:

Компани: õÿçãààðëàãäìàë õàðèóöëàãàòàé êîìïàíè áîëîí õóâüöàòò êîìïàíè
Нөхөрлөл: õÿçãààðëàãäìàë õàðèóöëàãàòàé íºõºðëºë

20 Òºðèéí áóñ áàéãóóëëàãûí òóõàé õóóëü, 3.1 “1. Ýíý õóóëü íàì, ¿ëäâýð÷íèé ýâëýë, ñ¿ì õèéäýýñ áóñàä òºðèéí áóñ áàéãóóëëàãàä õàìàðíà”

Íºõºðëºë íü õÿçãààðëàãäìàë õàðèóöëàãàòàé áà á¿õ ãèø¿¿ä íü á¿ðýí õàðèóöëàãàòàé íºõºðëºë áàéõ áºãººä ãèø¿¿ä íü Ìîíãîë Óëñàä ìýðãýæëèéí ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýõ çºâøººðºëòýé èðãýä áàéõ áà õàìòûí ¿éë àæèëëàãàà /æèøýý íü õóóëü÷, ºìãººëºã÷, íÿãòëàí áîäîã÷, àðõèòåêòóð÷, òàòâàðûí ìýðãýæëëòí¿¿äèéí íºõºðëºë ãýõ ìýò/ ýðõëýõ ÷èãëýëýýð ¿¿ñãýí áàéãóóëàãääãã.

Õóóëüä “òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷”-èéã òîäîðõîéëîõäîî çàâàë õóóëèéí ýòãýýä áàéõàð çàæýý. ªºðººð õýëáýë, îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëàõ ë áîë õóóëèéí ýòãýýä, òýð äóíäàà çºâõºí àøãèéí òºëºº ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëàõ àæ àõóéí íýãæ, êîìïàíè áàéõàð çîõèöóóëñàí áàéíà. Ò¿¿í÷ëýí Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëèéí 7.1-ä çàâñíàð õàéãóóëûí áîëîí àøèãëàëòûí òóñãàé çºâøººðëèéã Ìîíãîë Óëñûí õóóëü òîãòîîìæèéí äàãóó áàéãóóëàãäàí ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áàéãàà, Ìîíãîë Óëñàä òàòâàð òºëºã÷ õóóëèéí ýòãýýäýä îëãîõîîð çàæýý. Ò¿¿í÷ëýí òóõàéí òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷ íü òóñãàé çºâøººðºë õ¿÷èí òºãºëäºð ¿éë÷ëýõ á¿õ õóãàöàíä Ìîíãîë Óëñàä òàòâàð òºëºã÷ áàéõ øàðäëàãàòàé[21] ãýæ çàâñàí íü îëáîðëîëò áîëîí õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðëèéã ãàäààäûí ìºí äîòîîäûí õºðºíãº îðóóëàëòòàé êîìïàíèéí àëü àëèíä îëãîæ áîëîõ íºõöºëèéã õàðóóëæ áàéíà.

Ìîíãîë Óëñ àøèãò ìàëòìàëûí îðä ãàçðûã õýä õýäýí îéëãîëòîîð çàäàëæ, õóóëü òîãòîîìæäîî õýðýãëýí ìºí áèå äàáñàí çîõèöóóëàëòûã áèé áîëãîæýý. Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëüä çàâñíàð *(6 дугаар зүйл. Ашигт малтмалын ордын ангилал)*:

6.1. Àøèãò ìàëòìàëûí îðäûã äîð äóðäñàíàð àíãëèíà:

6.1.1. ñòðàòåãèéí à÷ õîëáîãäîë á¿õèé àøèãò ìàëòìàëûí îðä;

6.1.2. ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëûí îðä;

6.1.3. åðäèéí àøèãò ìàëòìàëûí îðä.

21 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 7.2

Хүснэгт 3. Ашигт малтмалын ордын төрөл

Ñòðàòåãèéí îðä	Òº¿ãýýìýë òàðõàöòàé îðä	Åðäèéí àøèãò ìàëòìàë
Ì îíãîë Óëñ íü äýëõèéä íººöººðºº õî¸ðò îðîõ çýñèéí, äºðºâò îðîõ í¿¿ðñíèé îðä çýðýã äýëõèéä äýýã¿¿ð òî îöîãäîõ íººöòýé, “ñòðàòåãèéí” ãýõ òîäîòàîëòîé 16 îðä ãàçàðòàé áà 39 îðä ãàçðûã øèíýýð á¿ðòã¿¿ëýõýýð çýõýæ áàéíà. Çºâõºí Î þó Òîëãîéí àëò, çýñèéí óóðõàé ãýõýä 2020 îíîîñ õîéø äàíãààðàà ÄÍÁ-èéí 1/3-èéã çëýõýýð áàéãàà þì. ¯¿íèé çýðýãöýý äýëõèéä õàìãèéí òî ìä òîîöîãàîõ í¿¿ðñíèé îðäûã àøèãëàõ äýä á¿ööèéí áýëòýë àæèë õèéãäýæ áàéíà.	Òº¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëûã õàéõ, àøèãëàõòàé õîëáîãäñîí õàðèëöàãà òóñãàé õóóëèàð çîõèöóóëíà[22]. Áàðèëãûí ìàòåðèàëûí çîðóëöàëòààð àøèãëàõ áîëî ìæòé áàéãàëüä ýëáýã òàðõàëöòàé õóóäàõ ÷öëóóëãèéí õóðèìöàë, ýëñ, õàéðãà, øàð øàâàð çýðãèéã òº¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëä îðóóëäàã. Òº¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèã ìàëòìàëûí îðä àøèãëàõ òóñãàé çºâøººðëèéí òîî ñ¿¿ëèéí æèë¿¿äýä ýð÷èìòýé íýìýãäýæ áàéíà.	Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëüä çààñàí ñòðàòåãèéí à÷ õîëáîãäîë á¿õèé àøèãò ìàëòìàëûí îðä áîëîí òº¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëûí îðäîñ áóñäûã åðäèéí àøèãò ìàëòìàëûí îðäîä õàìààðóóëàõààð çààñàí[23].

Б. Газрын тосны тухай хууль (2014)

Ãàçðûí òîñíû òóõàé õóóëèéí 17.8-ä “Íýãæ òàëáàéä ãàçðûí òîñ, óëàìæëàëò áóñ ãàçðûí òîñíû õàéõóóë, àøèãëàëò ÿâóóëàõ òîõèîëäîëä ãýðýýëýã÷ íü íýã áàéæ áîëîõ áºãªªä òºðºë òóñ á¿ðýýð íü ãýðýý áàéõóóëæ, òóñãàé çºâøººðºë àâíà” ãýæýý. Õàðèí “ãýðýýëýã÷”-èéã òîäîðõîéëîõäîî Ì îíãîë Óëñûí íóòàã äýâñãýðò ãàçðûí òîñ, óëàìæëàëò áóñ ãàçðûí òîñíû õàéõóóë, àøèãëàëòûí ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýõ ãýðýý áàéõóóëñàí êî ì ïàíèéã[24] õýëýõýýð çààñàí áàéíà.

Ìºí õóóëüä ãýðýýëýã÷èéí ãàçðûí òîñ, óëàìæëàëò áóñ ãàçðûí òîñíû õàéõóóë, àøèãëàëòûí ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýõ “îïåðàòîð êî ì ïàíè”-èéí ýðõèéã Ì îíãîë Óëñàä á¿ðòãýëòýé, òàòâàð òºëªã÷ êî ì ïàíèä[25], ãàçðûí òîñòîé õîëáîãäñîí ¿éë àæèëëàãààíû òîäîðõîé õýñãèéã ãýðýýëýã÷ áîëîí îïåðàòîð êî ì ïàíè íü “óóñëàí ã¿éöýòãýã÷”-ýýð ãýðýýëæ ã¿éöýòã¿¿ëæ áîëîõ áºãªªä óã ãýðýýëýã÷ íü Ì îíãîë Óëñàä á¿ðòãýëòýé, òàòâàð òºëªã÷ õóóëèéí ýòãýýä áàéõààð çààæýý[26]. Äýýðõýýñ õàðàõàä ãàçðûí òîñòîé õîëáîãäñîí ¿éë àæèëëàãààã[27] àëü ÷ òîõèîëäîëä àøãèéí òºëªª õóóëèéí ýòãýýä áîëîõ õóâüöààò /ÕÊ/, ýñõ¿ë õÿçàààðëàãä ì àë õàðèóöëàãàòàé êî ì ïàíè /ÕÕÊ/ ýðõëýõýýð áàéíà.

22 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 3.3
23 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 6.4
24 Ãàçðûí òîñíû òóõàé õóóëü, 2014, 4.1.11 ç¿éë
25 Ãàçðûí òîñíû òóõàé õóóëü, 2014, 4.1.12 ç¿éë
26 Ãàçðûí òîñíû òóõàé õóóëü, 2014, 4.1.13 ç¿éë
27 Ãàçðûí òîñíû òóõàé õóóëü, 2014, 4.1.6.”ãàçðûí òîñòîé õîëáîãäñîí ¿éë àæèëëàãàà” ãýæ ãàçðûí òîñ, óëàìæëàëò áóñ ãàçðûí òîñ ýðýõ, õàéõ, àøèãëàõ, õàäãàëàõ, òýýâýðëýõ, áîðëóóëàõ, òàòàí áóóëãàõòàé õîëáîãäñîí ¿éë àæèëëàãàààã õýëíý.

В. Цөмийн энергийн тухай хууль (2009)

Öº ì èéí ýíåðãèéí òóõàé õóóëüä çààñíààð öº ì èéí ýíåðãè áîëîí öàöðàã èäýâõò àøèãò ìàëòìàëûí á¿õèé ë òºðëèéí ¿éë àæèëëàãààíä òºðèéí õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãóóäààñ[28] òóñ òóñ çºâøººðºë àâàõ øààðäëàãàòàé. Ì º í õóóëèéí 16.1-ä “Ýíý õóóëèéí 15.1, 15.2-ò çààñàí ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýõ òóñãàé çºâøººðëèéã Ì î íãîë Óëñûí õóóëü òîãòîî ìæèéí äàãóó áàéãóóëàãäàí ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áàéãàà òóñ óëñàä òàòâàð òºëºã÷ êî ì ïàíèä îëãîæ áîëéíî” ãýæ çààñíàãñ ¿çýõýä Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëü (2011)-èéí çîõèöóóëàëòàä õàìàðàõ õóâüöàòò êî ì ïàíè /ÕÊ/, ýñõ¿ë õÿçààðëàãàìàë õàðèóöëàãàòàé êî ì ïàíè /ÕÕÊ/-èéã õýëõýýð áàéíà.

Г. Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хууль (2014)

Ò¿ãýý ì ýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëèéí 4.1.12-ò çààñíààð àøèãò ìàëòìàë õàéõ, àøèãëàõ ýðõèéã õóóëèéí ýòãýýäýä “òóñãàé çºâøººðºë” õýëáýðýýð îëãîííî. Ì º í õóóëèéí 4.1.13-ò “õóóëèéí ýòãýýä” ãýæ Èðãýíèé õóóëèéí 33.1-ä çààñàí êî ì ïàíè, íºõºðëºëèéã õýëíý ãýæýý.

Д. Усны тухай хууль (2012)

Óã õóóëüä “óñ õýðýãëýã÷” áîëîí “óñ àøèãëàã÷” ãýñýí òîäîðõîéëîëòóóä áàéãàà áºãººä õóóëèéí 3.1.27-ä çààñíààð “óñ àøèãëàã÷” ãýæ àøèã îëîõ çîðèëãîîð ¿éëäýðëýë, ¿éë÷èëãýýíäýý óñ, óñàí îð÷èí, ðàøàíûã àøèãëàäàã èðãýí, àæ àõóéí íýãæ, áàéãóóëëàãûã õýëíý ãýæýý. Îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëàõ íü àøèã îëîõ çîðèëãîòîé áàéõ òóé óñ àøèãëàã÷ íü óñíû íººòèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí áîëîõîîð áàéíà. Óã õóóëüä çààñíààð óñ õýðýãëýã÷ öîîíííã ºðº ì äºõ, õóäàã ãàðãàõ çýðãýýð ãàçðûí ã¿íèé óñ õýðýãëýõ áîëîí óñ àøèãëàõ òîõèîëäîëä õýðýãëýýíýýñ õà ì ààð÷ õîëáîãäîõ òºðèéí áàéóóëëàãààñ çºâøººðºë ãàõàõààð áàéíà. ¯¿íä “àæ àõóéí íýãæ, áàéãóóëëàãà” ãýäýã íü Èðãýíèé õóóëèéí 33.1-ä çààñàí “õóóëèéí ýòãýýä” ãýäýã òîäîðõîéëîëòîä áàãòàæ áàéíà. Ãýõäýý óñíû íººö àøèãëàõ ¿éë àæèëëàãààã Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä îëáîðëîõ ñàëáàðò õà ì ààðóóëàí ãàâ÷ ¿çýýã¿é áàéõ òóé öàà øèä ýíýõ¿¿ ñóäàëãàà íä óñ àøèãëàõ ýðõ á¿õèé àæ àõóéí íýãæèéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé àñóóäëûã àâ÷ ¿çñýíã¿é.

Äýýðõ çîõèöóóëàëòààñ õàðàõàä Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí øààðäëàãûã á¿ðýí õàíãàõûí òóëä àøèãò ìàëòìàë, ãàçðûí òîñ, áàéãàëèéí õèé, ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàë, öàöðàã èäýâõò àøèãò ìàëòìàëûí òóñãàé çºâøººðºë ýçýì øèã÷ õóóëèéí ýòãýýäýýñ ãàäíà îëáîðëîõ ñàëáàðò õºðºíãº îðóóëñàí, òåíäåðò îðîëöñîí, ò¿¿í÷ëýí òóñãàé çºâøººðºë ýçýì øèã÷òýé áàéãóóëñàí ãýðýýíèé ¿íãñýí äýýð ýíý ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áàéãàà îïåðàòîð, òóñëàí ã¿éöýòãýã÷ áîëîí õàíãàí íèéë¿¿ëýã÷ êî ì ïàíèéã àøèã õ¿ðòýã÷ ýçàèéí èë òîä áàéäëûí øààðäëàãàä õà ì ðóóëàí àâ÷ ¿çýõ ýðõ ç¿éí îð÷íûã á¿ðä¿¿ëýõ øààðäëàãàòàé áàéíà.

28 Öº ì èéí ýíåðãèéí òóõàé õóóëü, 2009, Åóðàâäóãààð á¿ëýã

3.2.2 Хууль тогтоомжид тодорхойлсон нэр томьёоны хамрах хүрээ

Íèéòëýã áàéäëààð àæ àõóéí íýãæ, áàéãóóëëàãà, õóóëèéí ýòãýýä, íºõºðëºëä òóñààé çºâøººðºë îëãîñíû ¿íäñýí äýýð îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëàõ ýðõ íü ¿¿ñ÷ áàéíà. Õàðèí àæ àõóéí íýãæ, áàéãóóëëàãà, õóóëèéí ýòãýýä áîëîí íºõºðëºë ãýäýã íü Ì î íãîë Óëñûí õóóëü òîãòîî ì æèä çààñíààð õóâüöàà /ÕÊ/, ýñõ¿ë õÿçàààðëàãäì àë õàðèóëëàãàòàé êî ì ïàíè /ÕÕÊ/-èéí õ¿ðýýíä òîäîðõîéëîãäîõîîð áàéãàà þ ì. Ýíý õ¿ðýýíä íèéò 466 õóóëü òîãòîî ì æ, çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãà áîëîõ Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîî, Ì î íãîëûí õºðºíãèéí áèðæèéí áàòàëñàí ä¿ðýì æóðàì (16) ìºí Ì î íãîë Áàíêîû ãàðãàñàí æóðàì, ãàðûí àâëàãà, çºâëºì æ (9) çýðãèéã ñóäëàõàä êî ì ïàíèéí º ì÷, õºðºíãèéí ýçýí, àøèã õ¿ðòýã÷ íü **хувьцаа эзэмшигч** áàéõààð çààñàí áîëîâ÷ ýíý óòãûã ºº ðºº ðºº ðòîäîðõîëæ èëýðõèéëñýí áàéõ áà øóóä óòãààð íü “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí” ãýñýí íýð òî ì ü¸ î í û òîäîðõîéëîò áàéõã¿é áàéíà.

ª ì÷, õºðºíãº, àøãèéã õ¿ðòýã÷ ýçýí/º ì÷ëºã÷ ãýñýí íýð òî ì ü¸îã 2013 îííîñ º ì íº[29] Ì î íãîë Óëñûí õóóëü òîãòîî ì æèä àëëâàà áàéäëààð òîäîðõîéëæ áàéãààã¿é áºãºº ä “õóâüöàà ýçýì øèã÷”[30] ãýñýí åðºíõèé îéëãîëòîîð èëýðõèéëæ èðæýý. 2013 îíä Ì ºíãº óãààõ òåððîðèçì ûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýì öýõ òóõàé õóóëü øèíý÷ëýãäýí áàòëãàäñàíààð ¯íýò öààñíû çàõ çýýëèéí òóõàé õóóëèéã ì ºí øèíý÷ëýí áàòàëñàí. Ýäãýýð õóóëüä óòãûí õóâüä ãàì ãèéí äºõñºí òîäîðõîéëîò áîëîõ “ýöñèéí º ì÷ëºã÷” ì ºí “áåíåôèöèàð º ì÷ëºã÷” ãýñýí íýð òî ì ü¸î, îéëãîëò îðñîí áàéíà.

29 Ì º íãº óãààõ áîëîí òåððîðèçì ûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýì öýõ òóõàé õóóëü 2013 îííû 5 äóãààð ñàðä áàòëèàäñàí. ÔÀÒÔ áóþó Ñàíõ¿¿ãèéí ãýì ò õýðýãòýé òýì öýõ áàéãóóëëàãà áîëîí ÝÇÔÀÒÁ íü õýä õýäýí øèãóóðààð óëñ îðíû ì º íãº óãààõ, òåððîðèçì îòé òýì öýõ àðãà õýì æýýíèé ¿ð ä¿íã òîäîðõîéëæ “Õà ì òàí àæèëëàäàãà¿é óëñ ýñõ¿ë íóòàã äýãñãýð” ãýñýí àíàèëûã 2000 îííîñ ýõëýí ãàðãàæ ýõýëñýí. Óã àíàèëàä îðñîí îðíûã º íäº ðýðñäýëòýé ãýæ ¿çýí “òàð” æàãñààëòàä á¿ðòàýæ, äýëõèéí óëñ îðíóóä óã îðîíòé ñàíõ¿¿ãèéí ã¿ëãàýýãýý çîãñîîäîã. Óã æàãñààëòàä îðîõã¿éí òóëä óëñ îðíóóä îëîí óëñûí ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãóóä, Ì ÓÁÒÑÒ áàéãóóëëàãóóäûí ãàðãàñàí çºâëº ì æèéí äàãóó õóóëü òîãòîî ì æèä ºº ð÷ëºëò îðóóëàõ øàðäëàãàòàé. Èéíõ¿¿ ºº ð÷ëºëò îðóóëàãà¿é óëñ îðîí “õàð” æàãñààëòàä îðîõ ñàíóóëãààð “ñàðäàë” æàãñààëòàä îðäîã. Ì îíãîë Óëñ 2012 îííîñ “ñàðäàë” æàãñààëòàä îðæ, õóóëü òîãòîî ì æäîî ºº ð÷ëºëò îðóóëàõ øàðäëàãà áèé áîëæýý.

30 Êî ì ïàíèé òóõàé õóóëü, 2011 îí. 3.3-ò. Õóâüöàà ýçýì øèã÷ ãýäýã íü íîãäîë àøèã àâàõ, õóâüöàà ýçýì øèã÷ äèéí õóóðàëä îðîëöîæ, õýëýëöýæ áàéãàà àñóóäëààð ñàíàëº ãàºõ, êî ì ïàíèéã òàòàí áóóëãàñíû äàðàà ¿ëãñýí ýä õºðºíãèéã õóäàëäñàíààñ îëñîí îðëîãîîñ õóâü õ¿ðòýõ çýðýã ¿íäñýí ýðõ ýäëýõ ýòãýýäèéã õýëíý.

Хүснэгт 4. Ашиг хүртэгч эзнийг шууд утгаар илэрхийлсэн байдал

Эцсийн өмчлөгч	Ì ºíãº óãààõ áîëîí òåððîðèçì ûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýì öýõ òóõàé õóóëü, 2013	3.1.6. **“эцсийн өмчлөгч”** ãýæ õàðèëöàã÷èéí ¿éëäýë, ¿éë àæèëëàãààãà óäèðäàí ÷èãë¿¿ëæ, ººðèéí ¿éëäëèéã áóñäààð òºëººë¿¿ëýí õèéëãýæ áàéãàà, ýñõ¿ë õóóëèéí ýòãýýäèéã íýã áîëîí òº¿¿íýýñ äýýø ¿ðãýëæèëñýí õýëõýý õîëáîí á¿õèé õóóëèéí ýòãýýä º ì÷èëæ áàéâàë òýäãýýðèéã àíõ ¿¿ñãýí áàéãóóëñàí õ¿íèéã õýëíý.
Бенефициар өмчлөгч	¯íýò öààñíû çàõ çýýëèéí òóõàé /Øèíý÷ëëñýí íàéðóóëãà/, 2013	4.1.26. **“бенефициар өмчлөгч”** ãýæ õóóëüä çààñíû äàãóó íîìèíàëü ýçýì øèã÷èéí íýð äýýð ººðèéí º ì÷ëºë äýõ ¿íýò öààñûã á¿ðòã¿¿ëñýí, òóõàéí ¿íýò öààñíààñ ¿¿ñýõ ¿ð øèì èéã õ¿ðòýõ ýðõòýé æèíõýíý º ì÷ëºã÷èéã õýëíý.

Áóñàä õóóëü òîãòîîì æ, çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãóóäûí ä¿ðýì æóðàì çýðãèéã ñóäëàõàä êî ì ïàíèéí õóâüöàà ýçýì øèã÷ ãýñýí îéëãîëòûã á¿ðä¿¿ëýõýýð äàðààõ òîäîðõîéëîëòóóä áàéíà.

Хүснэгт 5. Өмчлөгч, хөрөнгийн эзнийг илэрхийлсэн байдал

Хувьцаа эзэмшигч	Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëü, 2011	3.3[31]. **Хувьцаа эзэмшигч** ãýäýã íü íîãäîë àøèã àâàõ, õóâüöàà ýçýì øèã÷èéí õóðàëä îðîëöîæ, õýëýëöýæ áàéãàà àñóóäëààð ñàíàë ºãºõ, êî ì ïàíèéã òàòàí áóóëãàñíû äàðàà ¿ëäñýí ýä õºðºíãèéã õóáàëäñàíààñ îëñîí îðëîãîîñ õóâü õ¿ðòýõ çýðýã ¿íäñýí ýðõ ýäëýõ ýòãýýäèéã
Хөрөнгө оруулагч	Õºðºíãº îðóóëàëòûí òóõàé õóóëü, 2013	3.1.2 **“хөрөнгө оруулагч”** ãýæ Ì îíãîë Óëñàä õºðºíãº îðóóëàëò õèéñýí ãàäààä, äîòîîäûí õºðºíãº îðóóëàã÷èéã
		3.1.3. **“гадаадын хөрөнгө оруулагч”** ãýæ Ì îíãîë Óëñàä õºðºíãº îðóóëàëò õèéæ áàéãàà ãàäààäûí õóóëèéí ýòãýýä, õóâü õ¿í /Ì îíãîë Óëñàä áàéíãà îðøèí ñóóäàãã¿é ãàäààäûí èðãýí áîëîí õàðüÿàëàëã¿é õ¿í, ò¿¿í÷ëýí ãàäààä óëñàä áàéíãà îðøèí ñóóäàã Ì îíãîë Óëñûí èðãýí/-èéã
		3.1.4. **“дотоодын хөрөнгө оруулагч”** ãýæ õºðºíãº îðóóëàëò õèéæ áàéãàà Ì îíãîë Óëñàä á¿ðòãýëòýé õóóëèéí ýòãýýä, õóâü õ¿í /Ì îíãîë Óëñûí èðãýí, Ì îíãîë Óëñàä áàéíãà îðøèí ñóóäàã ãàäààäûí èðãýí áîëîí õàðüÿàëàëã¿é õ¿í/-èéã

31 Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëü, 3.3.Õóâüöàà ýçýì øèã÷èéí ýðõèéã ýíý õóóëü áîëîí êî ì ïàíèéí ä¿ðìýýð òîãòîîõ áºãºº ä õóâüöàà ýçýì øèã÷ íü íîãäîë àøèã àâàõ, õóâüöàà ýçýì øèã÷äèéí õóðàëä îðîëöîæ, õýëýëöýæ áàéãàà àñóóäëààð ñàíàë ºãºõ, êî ì ïàíèéã òàòàí áóóëãàñíû äàðàà ¿ëäñýí ýä õºðºíãèéã õóáàëäñàíààñ îëñîí îðëîãîîñ õóâü õ¿ðòýõ çýðýã ¿íäñýí ýðõ ýäëýíý.

Хууль ёсны эзэмшигч	Èðãýíèé õóóëü, 2002	88.3. Õóóëü áóþó ãýðýýíä °°ð°°ð çàäãààãà¿é áîë ýä þìñûí áîëîí ýðõèéí ¿ð øèìèéã òóõàéí ýä þìñ áîëîí ýðõèéí **хууль ёсны эзэмшигч** îëæ àâàõ ýðõòýé.
Хувьцаа худалдан авах санал гаргагч	Õóâüöàà òî ìîëæèéí õóâüöàãà çàâàë áîëîí ñàéí äóðûí ¿íäñýí äýýð õóäàëäàí àâàõ ñàíàë ãàðãàõ àæëëàãààíû æóðàì ¹ 163, ÑÇÕ, 2010	1.2.5. **“худалдан авах санал гаргагч”** ãýæ äàíãààð áîëîí íýäàìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýäèéí õàìò Êîìïàíèéí òóõàé õóóëü, ¯íýò öààñíû çàõ çýýëèéí òóõàé õóóëü, ýíý æóðìûí äàãóó çàâàë áîëîí ñàéí äóðûí ¿íäñýí äýýð õóäàëäàí àâàõ ñàíàë ãàðãàæ áóé, ýñõ¿ë ãàðãàõàð Õîðîííä °ðã°ä°ë èð¿¿ëñýí èðãýí, õóóëèéí ýòãýýäèéã
Хадгалуулагч	ÁÝÁÕÝ Ì ÕÒÒÇ¯À òóõàé õóóëü, 1996	3.1. Ìîíãîë Óëñûí áîëîí ãàäààäûí èðãýí, õàðüÿàëäãà¿é õ¿í, õóóëèéí ýòãýýä /öààøèä **“хадгалуулагч”** ãýõ/-èéí ì°íã°í õàäãàëàìæèéí ãýðýýíèé ¿íäñýí äýýð áàíê, ì°íã°í õàäãàëàìæèéí ¿éë àæëëàãàà ýðõëýõ ýðõ á¿õèé õóóëèéí ýòãýýä /öààøèä “õàäãàëàã÷” ãýõ/-ä õàäãàëóóëñàí ¿íäýñíèé áîëîí ãàäàà âàëþòûã ì°íã°í õàäãàëàìæ /öààøèä “ì°íã°í õàäãàëàìæ” ãýõ/ ãýíý.
Харилцагч	Ì ÓÒÑÑÕÒÌ ÑÃÁÁÌÃÌ æóðàì, ÑÇÕ, 2009	1.2.7. **“Харилцагч”** ãýæ õóóëèàð îëãîñîí ò°ð°ë á¿ðèéí ¿ëë÷èëãýýã ìýäýýëýõ ¿¿ðýãòýé ýòãýýäýýñ àâ÷ áàéãàà õóâü õ¿í, õóóëèéí ýòãýýäèéã õýëíý.

Õóâüöàà ýçýìøèã÷, ýñõ¿ë õ°ð°íã° îðóóëàã÷èéí õóâüöààíû ýçýìøëèéí õóâü õýìæýýãýýð òîäîðõîéëñîí áàéäëûã àâ÷ ¿çâýë °ì÷ë°ë, ýçýìøèë áîëîí õÿíàëò óäèðäëàãûã èëýðõèéëæ áîëîõ äàðààõ îéëãîëòóóä áàéíà.

Хүснэгт 6. Хяналтын багцын эзэмшлийн тодорхойлолт

Хяналтын багц эзэмшигч	Õóâüöààò êî ì ïàíèéí õóâüöàãã çààâàë áîëîí ñàéí äóðûí ¿íäñýí äýýð õóäàëäàí àâàõ ñàíàë ãàðãàõ àæèëëàãààíû æóðàì ¹ 163, ÑÇÕ, 2010	1.2.8. “**хяналтын багц**” ãýæ Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëèéí 57.1[32]-ä çààñàí õý ì æýýíèé ýíãèéí õóâüöàãã; 1.2.9. “**хяналтын багц эзэмшигч**” ãýæ Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëèéí 57.1-ä çààñàí õý ì æýýíèé ýíãèéí õóâüöàãã äàíãàðàà áóþó íýãäì ýé ñîíèðõîëòîé õóâüöàà ýçýì øèã÷òýé õàìòðàí õóäàëäàí àâñàí õóâüöàà ýçýì øèã÷èéã îéëãîííî.
	Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëü, 2011	56.1. Êî ì ïàíèéí ãàðãàñàí ýíãèéí õóâüöàííû ãóðàâííû íýã áóþó ò¿¿íýýñ äýýø õý ì æýýíèé õóâüöàãã êî ì ïàíèéí õóâüöàííû **хяналтын багц** ãýíý.
Нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшигч	¯íýò öààñ ãàðãàã÷èéí ìýäýýëëèéí èëòîä áàéäëûí æóðàì ¹ 443, ÑÇÕ, 2015	1.5.7 “**нөлөө бүхий хувьцаа эзэм**øèã÷” ãýæ ¯íýò öààñíû çàõ çýýëèéí òóõàé õóóëèéí 4.1.29-ä çààñàí ýòãýýäèéã îéëãîííî.
	¯íýò öààñíû çàõ çýýëèéí òóõàé /Øèíý÷èëñýí íàéðóóëãà/, 2013	4.1.29. “**нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшигч**” ãýæ òóõàéí êî ì ïàíèéí ãàðãàñàí ñàíàëûí ýðõòýé íèéò õóâüöàííû òàâ áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéã äàíãààðàà, ýñõ¿ë õîëáîãäîõ ýòãýýäèéí õàìò ýçýì øèæ áàéãàà áîëîí òýäãýýðèéí ñàíàëûí ýðõèéã õóóëü, ãýðýýíä çààñíû äàãóó õýðýãæ¿¿ëæ áàéãàà èðãýí, õóóëèéí ýòãýýäèéã îéëãîííî.
	Áàíêíû òóõàé, 2010	3.1.12. “**нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшигч”** ãýæ áàíêíû õóâüöàííû òàâ áà ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéã äàíãààð áîëîí õîëáîãäîõ ýòãýýäèéí õàìò ýçýì øèæ áàéãàà ýòãýýäèéã îéëãîííî.

Ìîíãîë Óëñûí õîëáîãäîõ õóóëü òîãòîîìæèéí íýð òîìü¸îííû õ¿ðýýíä ñóäàëãàà õèéæ ¿çýõäýý çºâõºí àøãèéí òºëöº ææèëëàõ äëèâàà õóóëèéí ýòãýýäèéí ¿éë ææèëëàãààíààñ õóâüöàà ýçýì øèë, íºëöºëöë áîëîí õîëáîãäîõ õàìàðëûí äàì áàéäëààð àøèã õ¿ðòýã÷èéã òîäîðõîéëîõ øààðäëàãàòàé ãýæ ¿çâýë óã ìàãàäëàëûí õ¿ðýýíä äàðààõ òîäîðõîéëîòóóä ãàð÷ áàéíà.

32 57.1.Õóâüöà�ò êî ì ïàíèéí õóâüöàãã äàíãààðàà áóþó ò¿¿íòýé íýãäì ýé ñîíèðõîëòîé ýòãýýäòýé õàìòðàí õóäàëäàí àâñíààð òóõàéí ýòãýýäèéí ýçýì øèæ áàéãàà õóâüöàà íü õÿíàëòûí áàãö áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õý ì æýýíä õ¿ðñýí áîë õÿíàëòûí áàãö ýçýì øèã÷ áîëñîí ºäðºñõîéø àæëûí 60 ºäðèéí äîòîð áóñàä õóâüöàà ýçýì øèã÷èéí ýçýì øèæ áàéãàà õóâüöàãã óã õóâüöàííû ñ¿¿ëèéí çóðãààí ñàðûí çàõ çýýëèéí ¿íèéí æèãíýñýí äóíäæàòàñ äîî øã¿é ¿íýýð õóäàëäàí àâàõààð ñàíàë äàðãàõ ¿¿ðýãòýé.

Хүснэгт 7. Нэгдмэл сонирхол, нөлөөлөл, холбогдох этгээдийн хамаарал

Нэгдмэл сонирхолтой хувьцаа эзэмшигч	Õóâüöààò êî ì ïàíèéí õóâüöàãã çàââàë áîëîí ñàéí äóðûí ¿íäñýí äýýð õóäàëäàí àâàõ ñàíàë ãàðãàõ àæèëëàãààíû æóðàì ¹ 163, ÑÇÕ, 2010	1.2.6. “**нэгдмэл сонирхолтой хувьцаа эзэмшигч**” ãýæ õóäàëäàí àâàõ ñàíàë ãàðãàã÷òàé Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëèéí 97.1-ä çàâñàí õîëáîî á¿õèé ýòãýýäèéã; 1.2.7. “**нэгдмэл сонирхолгүй хувьцаа эзэмшигч**” ãýæ êî ì ïàíèéí ýíãèéí õóâüöàãã õóäàëäàí àâàõàòð õóäàëäàí àâàõ ñàíàë ãàðãàñàí ýòãýýäòýé íýãäì ýë ñîíèðõîëã¿é áóñàä ýíãèéí õóâüöàà ýçýì øèã÷èéã îéëãîííî.
Хамаарал бүхий этгээд	ÍÀÍÁÕÀÑÇÀÑÇÓÑ òóõàé õóóëü, 2012	3.1.5. “**хамаарал бүхий этгээд**” ãýæ òóõàéí íèéòèéí àëáàí òóøàëòíû ýöýã, ýõ, òºðñºí àõ, ýã÷, ä¿¿, ãýð á¿ëèéí ãèø¿¿í, õàìòðàí àìüðàã÷, ýõíýð /íºõºð/-èéí ýöýã, ýõ, òºðñºí àõ, ýã÷, ä¿¿, áóñàä íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýäèéã îéëãîííî.
Компанийн хувьцааг дангаараа болон нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран эзэмшигч	Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëü, 2011	99.2. **Компанийн хувьцааг дангаараа болон нэгдмэл сонирхолтой этгээдтэй хамтран эзэмшигч** íü ººðèéí ýçýì øëèéí ¿íýò öààñíû òóõàé ìýäýýëëýý íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä áîëñîí ºäðºñ, ýñõ¿ë êî ì ïàíèéí õóâüöàíû òàâ áóþó ò¿¿íýýñ äýýø áàãö áîëîí õÿíàëòûí áàãöûã õàìòðàí ýçýì øèõ áîëñîîñ õîéø àæëûí ãóðâàí ºäðèéí äîòîð êî ì ïàíèä áè÷ãýýð ìýäýãäýõ ¿¿ðýãòýé.

Нэгдмэл сонирхолтой этгээд	**НАНБХАСЗАСЗУС тухай хууль, 2012**	3.1.6. “**нэгдмэл сонирхолтой этгээд**” ãýæ òóõàéí íèéòèéí àëáàí òóøààëòàíòàé àøãèéí òºëºº ¿éë àæèëëàãààãààð õîëáîîòîé õóâü õ¿í, õóóëèéí ýòãýýäèéã îéëãîííî.
	Êîìàíäéí òóõàé õóóëü, 2011	**99.1. Дараах хамаарал бүхий этгээдийг энэ хуульд заасан нэгдмэл сонирхолтой этгээд гэж тооцно:** 99.1.1. òîäîðõîé ãýðýýíèé ¿íäñýí äýýð õàìòðàí òóõàéí êîìàíäéí óäèðäëàãàû øèéäâýðèéã òîäîðõîëõîõ áîëîìæ á¿õèé á¿ëýã õ¿ì¿¿ñ; 99.1.2. ýíý õóóëèéí 6.14-ò çààñíû äàãóó òîäîðõîëñîí êîìàíäéí íýãäýëä õàìààð÷ áàéãàà êîìàíäéí õóâüä êîìàíäéí íýãäëèéí áóñàä îðîëöîã÷ êîìàíä, òýäãýýðèéí ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòàí; 99.1.3. êîìàíäéí óäèðäëàãàû øèéäâýðèéã õàìòðàí òîäîðõîëîõ áîëîìæ á¿õèé êîìàíä áîëîí õ¿í /á¿ëýã õ¿ì¿¿ñ/; 99.1.4. íýã õ¿í /á¿ëýã õ¿í/ ãàðãàõ øèéäâýðèéã íü òîäîðõîëîõ áîëîìæ á¿õèé êîìàíä; 99.1.5. êîìàíä áîëîí óã êîìàíäéí ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòàí; 99.1.6. íýã ãýð á¿ëèéí ãèø¿¿í, ýöýã, ýõ, õ¿¿õýä, à÷, çýý íàð àõ ä¿¿, áóñàä òºðºë, ñàäíû õ¿í; 99.1.7. íýã õÿçààðëàãäìàë õàðèóöëàãàòàé êîìàíäéí õóâüöàà ýçýìøèã÷èä; 99.1.8. ººðºº, ýñõ¿ë íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä íü õóâüöààíû õÿíàëòûí áàãöûã íü ýçýìøäýã áîëîí ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëä àæèëëàäàã êîìàíä, óã êîìàíä îðîëöîã÷ íü áîëæ áàéãàà êîìàíäéí íýãäëèéí áóñàä îðîëöîã÷ êîìàíä áîëîí òýäãýýðèéí õóâüöàíû õÿíàëûí áàãöûã ýçýìøèã÷ áîëîí ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòàí; 99.1.9. óã ýòãýýä àæèë îëãîã÷ áîë ò¿¿íèé àæèëòàí.

Холбогдох этгээд	Áàíêíû òóõàé õóóëü, 2010	**3.1.2. “холбогдох этгээд” гэж дор дурдсан иргэн, хуулийн этгээдийг:** 3.1.2à. òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéí õóâüöàà, õóâüöààíä õàìààðàõ ¿íýò öààñûã øóóä áóþó øóóä áóñ õÿëáýðýýð ýçýìøèã÷ áîëîí èðýýä¿éä ýçýìøèõ àëèâàà õÿëöýëä îðîëöîã÷ èðãýí, õóóëèéí ýòãýýä, ò¿¿íèé íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä; 3.1.2á. õóâüöàà, õóâüöààíä õàìààðàõ ¿íýò öààñûã øóóä áóþó øóóä áóñ õÿëáýðýýð ãàðãàã÷ áîëîí èðýýä¿éä ãàðãàõ òóõàé àëèâàà õÿëöýëä îðîëöîã÷ õóóëèéí ýòãýýä, ò¿¿íèé íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä; 3.1.2â. òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéí óäèðäëèãàà, áîäëîãî, óã õóóëèéí ýòãýýä áîëîí èðãýíèé ýðõëýõ ¿éë àæèëëàãààòàé õîëáîîòé àëèâàà øèéäâýðò õÿëöëèéí ¿íäñýí äýýð øóóä áóþó øóóä áóñ áàéäëàð, äàíãàðàà áóþó áóñàäòàé õàìòðàõ õÿëáýðýýð õÿíàëò òîãòîîæ íºëººäºã, ýñõ¿ë íºëººëºõ áîëîìæ á¿õèé èðãýí, õóóëèéí ýòãýýä, ò¿¿íèé íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä; 3.1.2ã. óäèðäëèãàà, áîäëîãî, ýðõëýõ ¿éë àæèëëàãààíäàà áóñàä ýòãýýäýýð øóóä áóþó øóóä áóñ áàéäëàð, äàíãàðàà áóþó áóñàäòàé õàìòðàõ õÿëáýðýýð õÿíàëò òîãòîîëãîõ, íºëººë¿¿ëýõèéã çºâøººðñºí, ýñõ¿ë òèéì áîëîìæ á¿õèé èðãýí, õóóëèéí ýòãýýä, ò¿¿íèé íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä; 3.1.2ä. òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéí òºëººëºí óäèðäàõ çºâëºëèéí áîëîí õÿíàí øàëãàõ çºâëºëèéí äàðãàà, ãèøº¿¿í, ã¿éöýòãýõ óäèðäëèãàà, áóñàä ýðõ á¿õèé àëáàí òóøààëòàí; 3.1.2å. ýíý õóóëèéí 3.1.2à-3.1.2ä -ä çààñàí èðãýíèé ãýð á¿èèéí ãèø¿¿í, òºðºë, ñàäíû õ¿í, òýäãýýð íü øóóä áóþó øóóä áóñ õÿëáýðýýð õÿíàëòàà õýðýãæ¿¿ëäýã õóóëèéí ýòãýýä, ò¿¿íèé íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä; 3.1.2¸. ýíý õóóëèéí 3.1.2à -3.1.2ä- ä çààñàí ýòãýýä íü øóóä áóþó øóóä áóñ õÿëáýðýýð õÿíàëòàà õýðýãæ¿¿ëäýã õóóëèéí ýòãýýä, ò¿¿íèé íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä, ýñõ¿ë ýäèéí çàñàèéí àøèã ñîíèðõëîî íýãòãýõ çîðèëãîîð çîõèîí áàéãóóëñàí áóñàä õÿëáýðèéí á¿ëýã ýòãýýä, õóóëèéí ýòãýýäèéí íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä.

Холбогдох этгээд	¯íýò öààñíû çàõ çýýëèéí òóõàé /Øèíý÷èëñýí íàéðóóëãà/, 2013	**4.1.30. “холбогдох этгээд” гэж дараах этгээдийг:** 4.1.30à. õóâü õ¿íèé òóõàéä òóõàéí õ¿íèé ýõíýð, íºõºð, õ¿¿, îõèí, ºðãºìºë õ¿¿, ºðãºìºë îõèí áóþó äàãàâàð õ¿¿, äàãàâàð îõèí, õ¿ðãýí, áýð, à÷, çýý, ººðèéí áîëîí ò¿¿íèé ýõíýð /íºõºð/-èéí ýöýã, ýõ, õîéä ýöýã, õîéä ýõ, àõ, ýã÷, ä¿¿, ýöýã íýãòýé áóþó ýõ íýãòýé àõ, ýã÷, ä¿¿; 4.1.30á. òóõàéí õ¿í ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòíàð íü àæèëëàäàã õóóëèéí ýòãýýä; 4.1.30â. ýíý õóóëèéí 4.1.30-ä çàãñàí ýòãýýä äàíãàð, ýñõ¿ë õàìòäàà ýçýìøèõ ñàíàëûí ýðõ á¿õèé õóâüöàíû 10 áóþó ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéã ýçýìøäýã êîìïàíè áîëîí õóóëèéí ýòãýýä; 4.1.30ã. òóõàéí ýòãýýä àæèë îëãîã÷ áîë ò¿¿íèé àæèëòàí; 4.1.30ä. êîìïàíè áîë ò¿¿íèé òîëãîé, õàðàòò, îõèí, çýðãýëäýý êîìïàíè; 4.1.30å. Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîîíîñ “õîëáîãäîõ ýòãýýä” ãýæ òîäîðõîéëñîí áóñàä ýòãýýä. **4.1.31. “хуулийн этгээдийн нэгдэл” гэж үнэт цаасны зах зээлд оролцогчтой холбоотой дараах хуулийн этгээдийг:** 4.1.31à. ¿íýò öàãíû çàõ çýýëä îðîëöîã÷èéí òîëãîé êîìïàíè, íºõºðëºë, áóñàä õóóëèéí ýòãýýä; 4.1.31á. ¿íýò öàãíû çàõ çýýëä îðîëöîã÷èéí õàðàòò, îõèí, çýðãýëäýý êîìïàíè, íºõºðëºë, áóñàä õóóëèéí ýòãýýä; 4.1.31â. ¿íýò öàãíû çàõ çýýëä îðîëöîã÷èéí õàðàòò, îõèí êîìïàíèéí òîëãîé êîìïàíè; 4.1.31ã. ¿íýò öàãíû çàõ çýýëä îðîëöîã÷èéí ýíý õóóëèéí 4.1.31à, 4.1.31á-ä çàãñàí õóóëèéí ýòãýýäèéí õÿíàëòûí áàãöûã ýçýìøèæ áàéãàà ýòãýýä.

Хүснэгт 8. Хараат болон охин компани

Хараат болон охин компани, компанийн нэгдэл	Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëü, 2011	6.1. Êî ì ïàíèéí íèéò ãàðãàñàí ýíãèéí õóâüöàíû 20-50 õóâèéã °°ð /òîëãîé/ êî ì ïàíè äàíãàðàà áóþó íýãä ì ýë ñî íèðõîëòî é ýòãýýäòýé õà ì òðàí ýçý ì ø èæ áàéãàà òîõèîëäîëä óã êî ì ïàíèéã õàðààò êî ì ïàíè ãýíý. 6.3. Êî ì ïàíèéí íèéò ãàðãàñàí ýíãèéí õóâüöàíû 50-èàñ äýýø õóâèéã °°ð /òîëãîé/ êî ì ïàíè äàíãàðàà áóþó íýãä ì ýë ñî íèðõîëòî é ýòãýýäòýé õà ì òðàí ýçý ì ø äýã áèå äàñàí êî ì ïàíèéã îõèí êî ì ïàíè ãýíý. 6.8. Òîëãîé êî ì ïàíè íü ãóðàâäàã÷ êî ì ïàíèéí õàðàò áîëîí îõèí êî ì ïàíè áîë ò¿¿íèé õàðàò áîëîí îõèí êî ì ïàíè íü ãóðàâäàã÷ êî ì ïàíèéí õóâüä ì °í õàðàò áîëîí îõèí êî ì ïàíè áîëîõ á°ã°°ä ýíý çàð÷ì ûã ¿¿íýýñ ÷ èë¿¿ ¿ðãýëæèëñýí õýëõýý õîëáîîíä àø èãëàí õà ì àðëûã òîãòîîíî. 6.9. Õàðàò áîëîí îõèí êî ì ïàíè íü òîëãîé êî ì ïàíèéí õóâüöàãã ýçý ì ø èæ áîëîî. 6.10. Ýíý õóóëèéí 6.9-ä çàãñûã äàãóó îõèí êî ì ïàíèéí ýçý ì ø èæ áàéãàà òîëãîé êî ì ïàíèéí õóâüöàà íü ñàíàëûí ýðõã¿é á°ã°°ä õóâüöàà ýçý ì ø èã÷äèéí õóðëûí èðöèéã òîîöîõãîî îõèí êî ì ïàíèéí ýçý ì ø èæ áàéãàà õóâüöàãã õàñàæ òîîöíî. 6.14. Òîëãîé êî ì ïàíè, ò¿¿íòýé ýíý õóóëèéí 6.1, 6.3, 6.8-ä çàñãàí õà ì àðäàë á¿õèé êî ì ïàíèóä, íýã ýòãýýä äàíãàðàà áîëîí íýãä ì ýë ñî íèðõîëòî é ýòãýýäòýé õà ì òðàí õóâüöàíûõ íü õÿíàëòûí áàãöûã ýçý ì ø äýã, ýñõ¿ë êî ì ïàíèéí óäèðäëàãûí øèéäâýðèéã íü òîäîðõîéëîõ áîëî ì æòîé êî ì ïàíèóäûã êî ì ïàíèéí íýãäýë ãýíý. 6.15. Íýã òîëãîé êî ì ïàíèéí õàðàò áîëîí îõèí êî ì ïàíèóä, ýñõ¿ë íýã ýòãýýä äàíãàðàà áîëîí íýãä ì ýë ñî íèðõîëòî é ýòãýýäòýé õà ì òðàí õóâüöàíûõ íü õÿíàëòûí áàãöûã ýçý ì ø äýã êî ì ïàíèóäûã çýðãýëäýý êî ì ïàíè ãýíý. 6.16. Êî ì ïàíèéí íýãäýëä õà ì àðäàãäàæ áàéãàà êî ì ïàíè íü òîëãîé êî ì ïàíè, ýñõ¿ë õàðàò áîëîí îõèí êî ì ïàíè, çýðãýëäýý êî ì ïàíè àëü íü áîëõîîñ ¿ë õà ì àðàí ò¿¿íèéã íýãäëèéí îðîëöîã÷ êî ì ïàíè ãýíý.

Õàðàò êî ì ïàíè íü áèå äàñàí òàéëàí áàëàíñ ãàðãàäàã õóóëèéí ýòãýýä þ ì. Îõèí êî ì ïàíè íü ñàíõ¿¿ãèéí òàéëàíãàà òóñäàà ãàðãàõ á°ã°°ä òîëãîé êî ì ïàíè íü îõèí êî ì ïàíèòàéãàà íýãäñýí ñàíõ¿¿ãèéí òàéëàí ãàðãàäàã. Ãýõäýý íýãäñýí òàéëàí áàëàíñûã çºâõºí Ñàíãèéí ÿà ì àíä ãàðãàæ ºãäºã áà òàòâàðûí çîðèëãîîð õýðýãæ¿¿ëýõ íºõöºë òºäèéëºí ñàéí á¿ðäýýã¿é áàéíà.

Хүснэгт 9. Удирдлага хэрэгжүүлэх этгээд

Эрх бүхий албан тушаалтан	Êî ì ïàíèéí òóõàé õóóëü, 2011	6.13. Òºð áîëîí áóñàä õóóëèéí ýòãýýä àëèâàà êî ì ïàíèä õºðºíãº îðóóëñíûõàà òºëºº ýçýì ø èæ áàéõàà õóâüöààíû ýðõýý õýðýãæ¿¿ëýõäýý ä¿ðýì äýý çààñàí ýðõ á¿õèé ýòãýýäýýñ òî ì èëñîí òºëººëºã÷ºº ðäà ì æóóëàí òºëººëëºº õýðýãæ¿¿ëýõ áºãººä ýíýõ¿¿ òºëººëºã÷ íü óã òºëººëëèéã õýðýãæ¿¿ëýõäýý õîëáîãäîõ õóóëü áîëîí òóõàéí êî ì ïàíèéí ä¿ðýì ä çààñàí ýðõ á¿õèé ýòãýýäýýñ ºãñºí óäèðäà ì æèéã ¿íäýñëýõ áà ýíýõ¿¿ óäèðäà ì æààñ ººðººð ñàíàë ãàðãàñàí íü ò¿¿íèéã ýíýõ¿¿ òºëººëëèéã õýðýãæ¿¿ëýõ ýðõýýñ ÷ºëººëºõ ¿íäýñëýë áîëíî. 84.1. Êî ì ïàíèéí òºëººëºí óäèðääõ çºâëºë, ã¿éöýòãýõ óäèðäëàãûí áàãèéí ãèø¿¿í, ã¿éöýòãýõ çàõèðàë, ñàíõ¿¿ãèéí àëáàíû äàðãà, åðºíõèé íÿãòèàí áîäîã÷, åðºíõèé ìýðãýæëèòýí, òºëººëºí óäèðääõ çºâëºëèéí íàðèéí áè÷ãèéí äàðãà çýðýã êî ì ïàíèéí àëáàí ¸ñíû øèéäâýðèéã ãàðãàõää áîëîí ãýðýý, õýëöýë õèéõýä øóóä áîëîí øóóä áóñààð îðîëöäîã ýòãýýäèéã êî ì ïàíèéí ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòàíä òîîöíî. 84.2. Êî ì ïàíè ººðèéí îíöëîãòîî òîõèðóóëàí ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòûí æàãñààëòûã êî ì ïàíèéí ä¿ðýì äýý çààñàí áàéíà.

3.3 Дүгнэлт

Êî ì ïàíèéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýäýã íü òóõàéí êî ì ïàíèéã øóóä áîëîí øóóä áóñ áàéäëààð º ì ÷ëºõ, ýñõ¿ë óäèðääí õÿíàõ ýöñèéí õóâü õ¿íèéã õýëæ áîëîõîîð áàéíà.

Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëèàð äýýðõ àëü ÷ àíãèëàëä õàéãóóë[33], îëáîðëîõ[34] ¿ëë àæèëëàãàà ÿâóóëàõààñ º ì íº **тусгай зөвшөөрөл** àâñàí áàéõ øààðäëàãàòàé. Îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿ëë àæèëëàãàà ýðõëýã÷ õóóëèéí ýòãýýäèéã Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëèéí õ¿ðýýíä àâ÷ ¿çâýë “òóñãàé çºâøººðºë” àâñàí õóóëèéí ýòãýýäèéã ë õàì ðóóëàõààð áàéíà. Èéì ýýñ îëáîðëîõ ñàëáàðò àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí ãýäãèéã òîäîðõîëîõäîî îëáîðëîõ ñàëáàðûí òåíäðò îðîëöîõ, ãýðýý áàéãóóëàí àæèë ã¿éöýòãýõ, áàðàà, àæèë ¿éë÷èëãýý íèéë¿¿ëýõ, õóâüöàà áîëîí áóñàä õýëáýðýýð õºðºíãº îðóóëàëò õèéõ õóóëèéí ýòãýýäèéí áåíåôèöèàð áóþó ýöñèéí øèéäâýð ãàðãàõ, àøèã õ¿ðòýõ ýòãýýäèéã õàì ðóóëàõ íü ç¿éòýé áàéíà.

33 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 4.1.15. “õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðºë” ãýæ ýíý õóóëèéí äàãóó àøèãò ìàëòìàë ýðýõ, õàéõ ýðõ îëãîñîí áàðèìò áè÷ãèéã

34 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 4.1.16. “àøèãëàëòûí òóñãàé çºâøººðºë” ãýæ ýíý õóóëèéí äàãóó àøèãò ìàëòìàë àøèãëàõ ýðõ îëãîñîí áàðèìò áè÷ãèéã

Ò¿¿í÷ëýí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí îðîëöîî îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýõ õóóëèéí ýòãýýäýä áàéãàà ýñýõèéã òîäîðõîéëîõ øààðäëàãàòàé áàéíà. Àëèâàà êî ì ïàíèéí ¿éë àæèëëàãààíû çàðäëûí èõýýõýí õýñãèéã á¿ðä¿¿ëýõ áåíçèí, øàòàõóóí, ò¿¿õèé ýä, á¿òýýãäýõ¿¿í õóäàëäàí àâàëò íü óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä, ýñõ¿ë õýñýã á¿ëýã õîëáîîòîé ýòãýýäèéí îðîëöîîòîé ÿâàãäàæ áóé ýñýõèéã òóñãàéëàí íÿãòëàõ øààðäëàãàòàé áàéãàà òóë õóóëèéí ýòãýýäýä ýíý òºðëèéí ìýäýýëýë ãàðãàõ ¿¿ðãèéã îíîãäóóëàõ øààðäëàãàòàé áàéíà.

Îäîîãèéí õ¿÷èí òºãºëäºð ìºðäºãäºæ áóé õóóëü òîãòîîìæ äàõü “ýöñèéí ºì÷ëºã÷” (Ì ÓÁÒÑÒòÕ) áîëîí “áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷” (¯ÖÇÇòÕ) ãýñýí òîäîðõîéëîëò íü îëáîðëîõ ñàëáàðò õàìàðãàõãàðãà¿é áàéíà. Êîì ïàíèéí ºì÷ áà õºðºíãèéí ýçýí, àøèã õ¿ðòýã÷ íü **хувьцаа эзэмшигч** áóþó õóóëèéí ýòãýýäèéí ä¿ðýìä çàäñàí õóâüöàà ýçýì øèã÷ áàéõààð õóóëüä çàäñàí íü Î¯ÈÒÁÑ-ûí **тухайн компанийг шууд болон шууд бус байдлаар эцэст нь өмчлөх, эсхүл удирдан хянах хувь хүнийг** õýëýõ àãóóëãàã¿é áàéíà. Ìºí õóâüöàà ýçýì øèã÷òýé õîëáîòîé îëîí ÿíçûí òîäîðõîéëîëòóóä áàéãàà áîëîâ÷ òýäãýýðèéí àëü íü ÷ “ýöñèéí” áºãººä “æèíõýíý” ýçíèéã òîäîðõîéëîõã¿é áàéíà.

3.4 Санал болгож буй тодорхойлолт, хамрах хүрээ

Санал болгож буй нэр томьёоны тодорхойлолт

ОУИТБС-ын стандартад заасан “beneficial owner” гэсэн ойлголтыг Монгол Улсын хууль тогтоомжид илэрхийлсэн байдлыг олон улсын стандарт, ОУИТБС-ын стандарт 2016-д нийцүүлэх шаардлагатай. Үгний тулд утгыг задалж үзэхэд “beneficial” гэдэг үгийн утга нь аливаа зүйлийн ашиг, үр өгөөж, орлого, таатай байдал, давуу талыг олж авах гэсэн утга санаа илэрхийлэх тэмдэг нэр, харин “owner” гэдэг нь эзэмшигч, эзэн, өмчлөгч, өмчийн эзэн гэсэн аливаа зүйлийн жинхэнэ эзнийг хэлэх утга илэрхийлж байна. Мөн Стандартын шаардлагаар хэд хэдэн сүлжээ компанийн эзнийг тодруулахад цаад талын, эцсийн бөгөөд жинхэнэ ашиг хүртэж байгаа этгээдийг тодорхойлох шаардлага гарч байгаа тул дээрх утга санааг нэгтгэж энэ судалгааны хүрээнд “ашиг хүртэгч жинхэнэ эзэн” эсхүл “ашиг хүртэгч эцсийн эзэн” гэсэн нэр томьёог санал болгож байна.

Санал болгож буй тодорхойлолт

“Ашиг хүртэгч жинхэнэ эзэн”/“ашиг хүртэгч эцсийн эзэн” гэдэгт эрдэс баялгийн салбарт үйл ажиллагаа эрхлэгч аливаа хуулийн этгээдийн хувьцаа болон бусад үнэт цаасыг шууд болон шууд бусаар эзэмших, үйл ажиллагаа, удирдлага, хяналтыг шууд болон шууд бус байдлаар хэрэгжүүлэх, хянах, хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны үр шимийг шууд болон шууд бусаар хүртэх бие хүнийг ойлгож болох юм.

Санал болгож буй хамрах хүрээ

Уул уурхай, газрын тос байгалийн хий, цацраг идэвхт ашигт малтмалын бүхий л тусгай зөвшөөрөл эзэмших хуулийн этгээдэд хамаарна. Мөн дээрх чиглэлд тендерт оролцох, туслан гүйцэтгэх болон ханган нийлүүлэх гэрээ байгуулах этгээд, мөн тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээдэд хөрөнгө оруулалт, зээл, тусламж олгох этгээдийг хамруулах нь зүйтэй.

Түүнчлэн ашиг хүртэгч эзнийг хуулийн этгээдийн тодорхой хувь эзэмших этгээдээс ялгаж тодруулах нь хүн ам цөөтэй манай улсын хувьд эрсдэлтэй хэдий ч хэрэгжих боломжийг харгалзан компанийн 5 буюу түүнээс дээш хувь эзэмшигчдийн ашиг хүртэгч, түүний жинхэнэ эздийг тодруулах нь зүйтэй юм.

4. УЛС ТӨРД НӨЛӨӨ БҮХИЙ ЭТГЭЭД

4.1 Улс төрд нөлөө бүхий этгээдийг хамааруулах шаардлага

Òºðèéí ºíäºð àëáàí òóøàëòàí, óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä ººðèéí ýðõ ìýäëýý àøèãëàí òºðèéí áàéãóóëëàãà, àëáàí õàãã÷äàä íºëººëºõ, ººðò ýñõ¿ë õàìàðàë á¿õèé àëèâàà ýòãýýäýä äàâóó áàéäàë áèé áîëãîõ, àøèãòàé øèéäâýð ãàðãóóëàõ ìàãàäëàëòàé. Ò¿¿í÷ëýí õºðºíãº îðóóëàëò èõýýõýí øààðäàãààõ áîëîâ÷ àøãèéí õóâüä õýä äàõèí èõ áàéõ ìàãàäëàëòàé òóñãàé çºâøººðëèéã ººðò õàìàðàõ ýòãýýäýä îëííîð òºâëºð¿¿ëýõ, òóñãàé çºâøººðëººð ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã áèçíåñò õºðºíãº îðóóëàëò õèéõ, òºðèéí áàéãóóëëàãààñ îëãîõ òóñãàé çºâøººðºë ýçýì øèõ, àøèãëàõ õóóëèéí ýòãýýäèéã áóñäàä øèëæ¿¿ëýõ çýðýã íü õàëõàâ÷ áàéäëààð õèéãäýæ áîëîõ ãýìò õýðãèéí øèíæòýé ¿éëäë¿¿ä þì. Èéìýýñ îëîí óëñàä àâëèãà, ìºíãº óãààõ, ñàíõ¿¿ãèéí ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ ¿éë àæèëëàãààíû õ¿ðýýíä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí èë òîä áàéäëûã ÷óõàë÷ëàí àâ÷ ¿çäýã. Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðò ÷ àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé èë òîä áàéäëûã õàíãàõ õ¿ðýýíä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéã òîäîðõîéëæ õîëáîãäîõ ìýäýýëëèéã íèéòýä íýýëòòýé áîëãîõûã øààðäàãã.

Äýëõèéä òîìîõîíä òîîöîãäîõ áàéãàëèéí áàÿëàã, îëîí òºðëèéí àøèãò ìàëòìàëûí íºöòýé ìàíàé óëñ òóñãàé çºâøººðëèéí õ¿ðýýíä îëáîðëîõ ñàëáàðûí ¿éë àæèëàãààãàà ÿâóóëàõûí ñàöóó ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäàë, êîìïàíèéí çàñãàëàë òºäèéëºí ñàéí òºëºâøººã¿é íü îëîí òºðëèéí ýðñäýë (Çóðàã 1) äàãóóëàõ ìàãàäëàëòàé áàéíà. Èéìýýñ îëáîðëîõ ñàëáàð äàõü óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéã òîäîðõîéëîõ íü õîéøëóóëøã¿é ÷óõàë äëõàì þì.

4.2 ОҮИТБС-ын улс төрд нөлөө бүхий этгээдийн тодорхойлолт

Î¯ÈÒÁÑ áîëîí ñàíõ¿¿ãèéí ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ áàéãóóëëàãóóä ÔÀÒÔ-ûí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä (ÓÒÍÁÝ)-èéí òîäîðõîéëîëòûã àøèãëàäàã áàéíà. Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí 2.5 f) Áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷èéí òîäîðõîéëîëò: i. Êîìïàíèéí õóâüä áåíåôèöèàð ºì÷ëºã÷ ãýäýã íü òóõàéí àæ àõóéí íýãæèéã øóóä áîëîí øóóä áóñààð ýçýì øäýã, õÿíàäàã ýòãýýäèéã õýëíý ãýæýý.

Ì º í Ñòàíäàðòûí 2.5d-ä çààñíààð áåíåôèöèàð º ì ÷ëºã÷èéí òóõàé ìýäýýëýëä “...óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí òàëààðõ ìýäýýëýë áóþó íýð, ¿íäýñ óãñàà, èðãýíèé õàðüÿàëàë” çýðýã ìýäýýëëèéã îðóóëàõ ¸ñòîé. Ò¿¿í÷ëýí èðãýíèé á¿ðòàýëèéí äóãààð, òºðñºí îãíîî, îðøèí ñóóõ ãàçðûí, ýñõ¿ë àæëûí õàÿã, º ì ÷ëºëèéí õýëáýð, õóâü õý ì æýý, óäèðäëàãà õÿíàëò, òýäãýýðèéã îëæ àâñàí îãíîî çýðãèéã òóñãàõûã çºâëºäºã.

ФАТФ-ын “Улс төрд нөлөө бүхий этгээд”-ийн Зөвлөмж 12 ба 22-т:

Óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä (ÓÒÍÁÝ) ãýäýã íü òºðèéí òîäîðõîé àëáàí òóøàëä òî ì èëîãäñîí, ýñõ¿ë òî ì èëîãäîæ áàéñàí ýòãýýäèéã õýëíý. Àëáàí òóøàëä áîëîí íºëººëëººñ øàëòãààëàí òýäíèéã ì íãº óãààõ áîëîí àâëèãà, õýýë õàõóóëü, ò¿¿ãýýð ÷ õÿçãààðëàãààõã¿é òåððîðèçì ûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõ çýðýã áóñàä ãý ì ò õýðýã ¿éëäýõ, òýäãýýð ãý ì ò õýðýãòýé õîëáîîòîé ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëàõ ì àãàäëàëòàé àëáàí òóøàëä õàøèæ áóéä òîîöîã.

II. Тодорхойлолт

11. Áàãà áîëîí äóíä ò¿âøíèé àëáàí òóøàëòíûã õà ì ðóóëàõã¿éãýýð äàðààõ òîäîðõîéëîëòûã ñàíäë áîëãîæ áàéíà. ¯¿íä:

- **Гадаадын УТНБЭ:** áóñàä óëñûí òºðèéí äýýä àëáàí òóøàëä òî ì èëîãäñîí, ýñõ¿ë òî ì èëîãäîæ áàéñàí ýòãýýäèéã õýëíý. Æèøýý íü: òºðèéí òýðã¿¿í, çàñãèéí ãàçðûí òýðã¿¿í, óëñ òºðèéí àëáàí òóøàëòàí, çàñãèéí ãàçàð, ø¿¿õ ýñõ¿ë öýðãèéí äýýä àëáàí òóøàëòíóóä, òºðèéí º ì ÷èò êî ì ïàíèéí äýýä àëáàí òóøàëòíóóä, óëñ òºðèéí íà ì ûí äýýä àëáàí òóøàëòíóóä.
- **Дотоодын УТНБЭ:** óëñûíõàà òºðèéí äýýä àëáàí òóøàëä òî ì èëîãäñîí, ýñõ¿ë òî ì èëîãäîæ áàéñàí ýòãýýäèéã õýëíý. Æèøýý íü: òºðèéí òýðã¿¿í, çàñãèéí ãàçðûí òýðã¿¿í, óëñ òºðèéí àëáàí òóøàëòàí, çàñãèéí ãàçàð, ø¿¿õ ýñõ¿ë öýðãèéí äýýä àëáàí òóøàëòíóóä, òºðèéí º ì ÷èò êî ì ïàíèéí äýýä àëáàí òóøàëòíóóä, óëñ òºðèéí íà ì ûí äýýä àëáàí òóøàëòíóóä.
- **Олон улсын байгууллагын УТНБЭ:** îëîí óëñûí áàéãóóëëàãàä äýýä àëáàí òóøàëä òî ì èëîãäñîí, ýñõ¿ë òî ì èëîãäîæ áàéñàí ýòãýýäèéã õýëíý. Æèøýý íü: äýýä øàòîû óäèðäàõ àëáàí òóøàëòíóóä ýñõ¿ë çàõèðàë, äýä çàõèðàë, òºëººëº í óäèðäàõ çºâëºëèéí ãèø¿¿ä áîëîí èæèë ò¿âøíèé àëáàí òóøàëä òî ì èëîãäñîí ýòãýýäèéã.
- **УТНБЭ-тэй шууд (цусан төрлийн)**, ýñõ¿ë ãýð á¿ëèéí áîëîí áóñàä (èðãýíèé ýðõ ç¿éí) õýëáýðýýð õà ì àðäàë á¿õèé ýòãýýä.
- **Ойрын холбоотой этгээд** ãýæ ÓÒÍÁÝ-òýé ãýð á¿ë, íèéãý ì áîëîí ìýðãýæëèéí õóâüä îéðûí õîëáîîòîé ýòãýýäèéã.

4.3 Туршилт хийгдсэн улс орнуудын “улс төрд нөлөө бүхий этгээд”-ийн тодорхойлолт

Òóðøèëòàä îðîëöñîí á¿õ îðîí ÔÀÒÔ-ûí ñàíàë áîëãîñîí “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéí äýýðõ òîäîðõîéëîëòûã àøèãëàñàí áàéíà. Õàðèí Ãîíäóðàñ, Êèðãèçñòàí áîëîí Òàæèêñòàí óëñóóä “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí”-èé òîäîðõîéëîëòàîí “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéí òîäîðõîéëîëòûã òóñãàæ ºãñºí íü ñàéí òóðøëàãàä òîîöîãäæýý. Êèðãèçñòàí áîëîí Òàæèêñòàí óëñóóä íü îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýõ êî ì ïàíèä ÓÒÍÁÝ õóâü ýçýì øèæ áàéãàà òîõèîëäîëä õóâüöàíû õýì æýýíýýñ ¿ë õàì àðð÷ ìýäýýëëýý ãàðãàæ ºãºõ øàðäëàãà òàâüíûã Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä ñàéí òóðøëàãà ãýæ ¿çýæ áàéíà.

4.4 Монгол Улсын “улс төрд нөлөө бүхий этгээд”-ийн тодорхойлолт, хамрах хүрээ

Óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä áîëîí òºðèéí àëáàí õàà÷äûí íèéãìèéí òºëºº, øóäàðãààð àæèëëàæ áàéãàà ýñýõèéã òýäíèé õºðºíãº îðëîãûã õÿíàñíààð òîäîðõîé ò¿âøèíä òîäîðõîéëæ áîëîõ ìàãàäëàëòàé ãýæ ¿çäýã. Ìàíàé îðîíä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí áèå äààñàí ìýä¿¿ëýã áàéõã¿é áºãººä õóóëüä çààñàí òºðèéí àëáàí òóøàëä òîìèëîãäñîíû äàðàà ìýä¿¿ëýã ãàðãàõ ýðõ ç¿éí ¿íäýñòýé. Íèéòèéí àëáàíä íèéòèéí áîëîí õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèöóóëàõ, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëººñ óðüä÷èëàí ñýðãèéëýõ òóõàé áîëîí Ìºíãº óãààõ, òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ òóõàé õóóëèóäàä “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéã äàðàõ áàéäëààð òîäîðõîéëñîí áàéíà.

Хүснэгт 10. “Улс төрд нөлөө бүхий этгээд”-ийн тодорхойлолт

Улс төрд нөлөө бүхий этгээд	Ì ÓÁÒÑÒòÕ, 2013	3.1.5. “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä” ãýæ Íèéòèéí àëáàíä íèéòèéí áîëîí õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèöóóëàõ, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëººñ óðüä÷èëàí ñýðãèéëýõ òóõàé õóóëèéí 20.2-ò çààñàí ýòãýýäèéã.
	ÍÀÍÁÕÀÑÇÀÑÇÓÑòÕ, 2012	20.2. Ì îíãîë Óëñûí Åðºíõèéëºã÷, ÓÈÕ-ûí ãèø¿¿í, Ì îíãîë Óëñûí Åðºíõèé ñàéä, Çàñãèéí ãàçðûí ãèø¿¿í, ¯íäñýí õóóëèéí öýöèéí ãèø¿¿í, Óëñûí äýýä ø¿¿õèéí Åðºíõèé ø¿¿ã÷, Óëñûí äýýä ø¿¿õèéí ø¿¿ã÷, Óëñûí åðºíõèé ïðîêóðîð, ÓÈÕ-ä àæëàà øóóä õàðèóöàí òàéëàãíàäàã áàéãóóëëàãûí äàðãàà, àéìàã, íèéñëýëèéí Çàñàã äàðãàà, àéìàã, íèéñëýëèéí èðãýäèéí Òºëººëºã÷äèéí Õóðëûí Òýðã¿¿ëýã÷äèéí äàðãàà, ÿàìíû Òºðèéí íàðèéí áè÷ãèéí äàðãàà, Çàñãèéí ãàçðûí àãåíòëàãèéí äàðãàà, òºðèéí ºì÷èò êîìïàíè, îëîí óëñûí áàéãóóëëàãûí äàðãàà, çàõèðëûí àëáàí òóøàë ýðõýëæ áàéñàí áîëîí ýðõýëæ áàéãàà õ¿í, ýñõ¿ë òº¿íòýé õàìàðàë á¿õèé ýòãýýä íýýëòòýé òåíäåð øàëãàðóóëàëòàð øèéäâýðëýñíýýñ áóñàä òîõèîëäîëä òºðèéí áîëîí îðîí íóòãèéí õýðýãöýýíä áàðàà, àæèë, ¿éë÷èëãýý õóäàëäàí àâàã÷, òºðèéí ñàíõ¿¿ãèéí íººö á¿ðä¿¿ëýã÷, òºðººñ áàòàëãàà ãàðãàñàí çýýë õ¿ðòýã÷ àæ àõóéí íýãæèéí õóâü, õºðºíãº ýçýìøèã÷, õàìòðàã÷, ýñõ¿ë ýäãýýðèéã ã¿éöýòãýæ áàéãàà õóâèàðàà àæ àõóé ýðõëýã÷ áàéæ áîëîõã¿é.

4.5 Дүгнэлт

Îëáîðëîõ ñàëàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëàõ íü òóñãàé çºâøººðëºº ðçîõèöóóëàãäàã, àøèã îðëîãî ºíäºð áèçíåñ ó÷ðàãñ óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí íºëººëºë, äàëä õºðºíãº îðóóëàëò ºíäºð áàéõ ìàãàäëàëòàé þì. Èéìä Î¯ÈÒÁÑ-ûí çºâëºìæèéí äàãóó îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýõ êîìïàíèéí àøèã õ¿ðòýã÷ íü óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä ìºí ýñýõèéã òîäóóëàõ øàðäëàãàòàé. Ì îíãîë Óëñûí õóóëü òîãòîîìæèä òîäîðõîéëîãäñîí “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-ééí òîäîðõîéëîëòûã îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êîìïàíèóäûí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõòàä àøèãèàæ, õýðýãæèëòèéã ä¿ãíýí öààøèä òîäîðõîéëîòîä îðóóëàõ ºº ð÷ëºëòèéã ñóäëàõ íü ç¿éòýé.

Íèéòèéí àëáàíä íèéòèéí áîëîí õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèöóóëàõ, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëººñ óðüä÷èëàí ñýðãèéëýõ òóõàé õóóëèéí 8 äóãààð ç¿éëèéí 8.1 äýõ õýñýãò çààñàí ¿éë àæèëëàãààã õýðýãæ¿¿ëýõäýý õóâüöààò êî ì ïàíèéí íèéò õóâüöààíû 5 õ¿ðòýëõ õóâèéã

ýçýì øäýã, õÿçãàðëàãäìàë õàðèóöëàãàòàé êîìïàíèàñ ýçýì øèæ áàéãàà íîãäîë õóâü íü òóõàéí àëáàí òóøààëòíû íýã æèëèéí öàëèíãèéí õýìæýýíýýñ áàãà áîë àøèã ñîíèðõëûí çºð÷èëã¿é ãýæ ¿çíý ãýæ çàìæýý. Ãýõäýý îëáîðëîõ ñàëáàð íü õºðºíãº îðóóëàëò èõ øààðäàãà, òýð õýìæýýãýýðýý îëîõ àøèã îðëîãîî íü ºíäºð áàéäàã ìºí ÷àíàðûã õàðãàëçàí ýíý ñàëáàðûí ¿éë àæèëëàãààíààñ óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä àøèã õ¿ðòýæ áàéãàà áîë ºì÷ëºëèéí õóâü õýìæýý òîãòîîõ àëáàã¿é ãýñýí Î¯ÈÒÁÑ-ûí çºâëºìæèéã àíõàðàð÷, ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýã÷ àæ àõóéí íýãæ äýõ õóâü ýçýì øëèéí õýìæýýíýýñ ¿ë õàìàðàí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí” ãýæ ¿çýõ çîõèöóóëàëòûã áèé áîëãîõ øàðäëàãàòàé. Ò¿¿í÷ëýí Íèéòèéí àëáàíä íèéòèéí áîëîí õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèöóóëàõ, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëººñ óðüä÷èëàí ñýðãèéëýõ òóõàé õóóëèéí çîðèëãî íü Ì îíãîë Óëñàä íèéòèéí àëáàíä õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèöóóëàõ, óðüä÷èëàí ñýðãèéëýõ ÿâàäàë ó÷ðààñ óã õóóëüä çààñàí “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéí òîäîðõîéëîëò íü Î¯ÈÒÁÑ-ûí çºâëºìæ áîëãîæ áóé áóñàä óëñûí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä áîëîí óëñ òºðèéí íàìûí óäèðäàõ àëáàí òóøàëòíûã õàìàð÷ ÷ääõã¿é áàéãàààã öààøèä àíõàðàõ õýðýãòýé.

4.6 “Улс төрд нөлөө бүхий этгээд”: ОҮИТБС-ын хүрээнд санал болгох тодорхойлолт

Улс төрд нөлөө бүхий этгээд

Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд заасан (3.1.5) “Улс төрд нөлөө бүхий этгээд гэж Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 20.2-т заасан этгээдийг хэлнэ” гэж заасны дагуу ОҮИТБС-ын хүрээнд “улс төрд нөлөө бүхий этгээд”-ийг тодорхойлж ил тод байдлыг хангах.

Ингэхдээ цаашид гадаад улсын “улс төрд нөлөө бүхий этгээд, улс төрийн намын удирдах албан тушаалтныг хамааруулах асуудлыг ОҮИТБС-ын хүрээнд хэлэлцэн шийдвэрлэх.

Олборлох салбарт үйл ажиллагаа эрхлэх компанид УТНБЭ хувь эзэмшиж байгаа тохиолдолд хувьцааны хэмжээнээс үл хамаарч ил тод байдлыг хангах шаардлагыг харгалзан компанийн нийт хувьцаа эзэмшигчдээс улс төрд нөлөө бүхий этгээд байгаа эсэхийг тодруулах.

5. МЭДЭЭЛЛИЙН ХАМРАХ ХҮРЭЭ, МЭДЭЭЛЭЛ ЦУГЛУУЛАХ, БАТАЛГААЖУУЛАХ ҮЙЛ ЯВЦ

5.1 Төрийн байгууллагын эрхлэн хөтөлж буй бүртгэл, мэдээллийн бүтэц

Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí”-èéã òîäîðõîéëîõîä çàéëøã¿é øààðäëàõàòàé ìýäýýëëèéí õ¿ðýýíä Ìîíãîë Óëñûí òºðèéí áàéãóóëëàõóóäàòàñ àâ÷ áóé ìýäýýëëèéã íýãòãýâ.

Хүснэгт 11. ОУИТБС-ын Стандартад заасан мэдээллийг төрийн байгууллагын авч буй нэгтгэл[35]

ОУИТБС-ын шаардлагад тусгагдсан мэдээлэл	ХЭГХОБГ (¯¿ñãýí áàéãóóëàõ, ¿¿ñãýí áàéãóóëàõ áàðè ìò áè÷èãàò °°ð÷ë°ëò îðóóëàõ)	АШИГТ МАЛТМАЛЫН ГАЗАР[35] (òóñãàé ç°âø°°ð°ë îëãîõ, øèëæ¿¿ëýõ)	ГАЗРЫН ТОСНЫ ГАЗАР (òóñãàé ç°âø°°ð°ë îëãîõ)	САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРОО (ÕÊ-èéí ¿ëë àæèëëàãààíû òàéëàí)	АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР (õóâèéí àøèãñîíèðõîë áîëîí õ°ð°íã° îðëîãûí ìýä¿¿ëãèéí ìàÿãò)	ӨХГ/БОЯ (ãàçàð îëãîõ, øèëæ¿¿ëýõ)	ГААЛЬ, ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР (Òàòâàð òºë°ã÷èéã á¿ðòãýõ)
Õóâüöàà ýçýì øèã÷èéí íýð, õýëáýð	✓ (ÓÁ-03,05 ìàÿãò)	✓ (Ê-02, á¿ðòãýëèéí õóóäàñ, 05 áîëîí 06 ìàÿãò)	✕ (ìàÿãò á°ãë°õã¿é, ãýð÷èëãýýã òàâñàðãàíà)	✓ (õóãàöàòò òàéëàí, òóõàé á¿ð õ¿ðãýõ ìýäýýëýë)	✓ (ìàÿãò)	✓ (õóóëèéí ýòãýýäèéí °ðã°äëèéí ìàÿãò)	✓ (ÒÁ-01, ÒÁ-02 ìàÿãò)
Óëñûí á¿ðòãýëèéí äóãàòð	✓ (ÓÁ-03,05 ìàÿãò)	✓ (Ê-02, á¿ðòãýëèéí õóóäàñ, 05 áîëîí 06 ìàÿãò)	✕ (ìàÿãò á°ãë°õã¿é, ãýð÷èëãýýã òàâñàðãàíà)			✓ (õóóëèéí ýòãýýäèéí °ðã°äëèéí ìàÿãò)	Òàòâàð òºë°ã÷èéí äóãàòð
Á¿ðòãýëòýé õàÿã	✓ (¯¿ñãýí áàéãóóëàõ ÓÁ-03 ìàÿãò)	✓ (Ê-04, 08, 09 ìàÿãò)	✕ (ìàÿãò á°ãë°õã¿é, ãýð÷èëãýýã òàâñàðãàíà)	✓ (õóãàöàòò òàéëàí)		✓ (õóóëèéí ýòãýýäèéí °ðã°äëèéí ìàÿãò)	✓ ((ÒÁ-01, ÒÁ-02 ìàÿãò))
Õóâüöàà ýçýì øèã÷èä: - Òºðèéí °ì÷èò/õóâèéí °ì÷èò - % ýçýì øèë - Õóâüöàíû òºð°ë	✓ (¯¿ñãýí áàéãóóëàõ ÓÁ-03 ìàÿãò)	✓ (°ì÷èéí õÿëáýð, õóâü ýçýì øëèéã òîäîðõîéëíî. Ê-04, 08, 09 ìàÿãò) ✓ (õàéãóóëûí á¿ðòãýëèéí õóóäàñ äýýðõýýñ ãàäíà òºðèéí áîëîí îðîí íóòãèéí °ì÷èéí ýçëýõ õóâèéã äóðäàíà)		✕ (áåíåôèöèàð ýçýì øèã÷, í°ë°° á¿õèé õóâüöàà ýçýì øèã÷èéí òàëàäõ ìýäýýëëèéã õóâàöàòò òàéëàíä òóñãàíà)	✓ õóâü ýçýì øëèéí òàëàäõ ìýäýýëýë øàðäëàãàòàé (ìàÿãò)		✓ (Õºð°íã° îðóóëàã÷, õàðüÿà ñàëáàð íýãæéí íýð, áàéðøèë, õàÿã)
Ýöñèéí °ì÷ë°ã÷ õ¿ðòýëõ ìýäýýëëèéã °ã°õ ýñýõ		✕ (ýöñèéí øéáâýð ãàðãàõ ýðõ á¿õèé ýòãýýä ãÿäýãò õóâüöàà ýçýì øèã÷èéã îéëãîõîîð)		✓ (õóãàöàòò òàéëàí)			¯¿ñãýí áàéãóóëàã÷, óäèðäëàãûí ãèø¿¿äèéí ìýäýýëýë
Ýöñèéí °ì÷ë°ã÷ íü ÓÒÍÁÝ ì°í ýñýõ. Òèéì áîë: - Á¿òýí íýð - Èðãýíèé õàðüÿàëàë - Îðøèí ñóóãàà óëñ - ÓÒÍÁÝ -ä òîîöîãäîõ àëáàí òóøààë, ¿¿ðýã - Õýçýý òîì èëîãäñîí - Îäîî òóõàéí àëáûã õàøèæ áóé ýñýõ - Õýçýý àëáàí òóøàëàà õ¿ëýýëãýí °ãñ°í - Õÿíàëò õýðýãæ¿¿ëýã÷ ýòãýýäèéí òàëàðõ ìýäýýëýë							
Èðãýíèé îâîã íýð	✓ (ÓÁ-03,05 ìàÿãò)				✓ (ìàÿãò)	✓(Èðãýíèé °ðã°äëèéí ìàÿãò)	✓ ((ÒÁ-01, ÒÁ-02 ìàÿãò)
Ðåãèñòðèéí äóãàòð	✓ (ÓÁ-03,05 ìàÿãò)				✓ (ìàÿãò)	✓(Èðãýíèé °ðã°äëèéí ìàÿãò)	✓ ((ÒÁ-01, ÒÁ-02 ìàÿãò))
Òºðñ°í îãíîî					✓ (ìàÿãò)	✓(Èðãýíèé °ðã°äëèéí ìàÿãò)	✓ ((ÒÁ-01, ÒÁ-02 ìàÿãò))
Èðãýíèé õàðüÿàëàë	✓ (¯¿ñãýí áàéãóóëàõ ÓÁ-03 ìàÿãò)				✓ (ìàÿãò)	✓(Èðãýíèé °ðã°äëèéí ìàÿãò)	✓
Îðøèí ñóóãàà õàÿã	✓ (ÓÁ-03,05 ìàÿãò)				✓ (ìàÿãò)	✓(Èðãýíèé °ðã°äëèéí ìàÿãò)	✓ ((ÒÁ-01, ÒÁ-02 ìàÿãò))
Áàòàëãààæóóëàëò	ýõ õóâü ýñõ¿ë íîòàðèàòààð ãýð÷ë¿¿ëñýí õóâü	ýõ õóâü ýñõ¿ë íîòàðèàòààð ãýð÷ë¿¿ëñýí õóâü		òàéëàíã öààñàí áîëîí öàõèì õóóãñààð äàìæóóëàí ãàðãàíà		ýõ õóâü, ýñõ¿ë íîòàðèàòààð ãýð÷ë¿¿ëñýí õóâü	
Àäðûí ¿ñýã	✓	✓	✓	✓	✓	✓ (Èðãýíèé °ðã°äëèéí ìàÿãò)	✓ ((ÒÁ-01, ÒÁ-02 ìàÿãò))
Áàòàëãààò áàðèìò áè÷èã õàâñàðãàõ	✓ Ýõ õóâèàð	✓ (Óëñûí á¿òãýëèéí ãýð÷ëãýýíýýñ áóñàä áàðèìòûã ýõ õóâèàð)	✓ (á¿òýýãäýõ¿¿í õóâààõ ãýðýýíýýñ áóñàä ÀÀÍÒÇòÕ, ÅÒòÕ áîëîí Åàçðûí òîñíû á¿òýýãäýõ¿¿íèé òóñãàé çºâø°°ð°ëòýé õîëáîãäñîí íàðèéâ÷èëñàí æóðàìä çààñàí áàðèìòóóä ýõ õóâèàðàà)			✓	✓ Õóóëèéí ýòãýýä áîë óëñûí á¿ðòãýëèéí ãýð÷ëãýý, ¿¿ñãýí áàéãóóëàã÷, óäèðäëàãûí ãèø¿¿äèéí àíêåò, Èðãýí áîë èðãýíèé ¿íýìëýõ, ãàäààà ïàñïîðò, õàðüÿàëàë¿é õ¿íèé ò¿ð ¿íýìëýõ)
Îãíîî	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

35 Çàñãàã äàðãàûí Òàìãûí ãàçàð òº¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëûí òóñãàé çºâø°°ð°ë îëãîõ

5.2 Төрийн байгууллагын мэдээлэл цуглуулах хэлбэр, шинэчлэх үйл явц

Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýõ íü Àøèàò ìàëòìàëûí òóõàé, Öºìèéí ýíåðãèéí òóõàé, Ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèàò ìàëòìàëûí òóõàé, Ãàçðûí òîñíû òóõàé õóóëèóä çýðýã Ìîíãîë Óëñûí õóóëü òîãòîîìæèä çààñíààð çºâõºí òóñàé çºâøººðëèéí õ¿ðýýíä ÿâàãààíà. Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí õ¿ðýýíä îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êîìïàíèóäààñ ãàäíà îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýõ êîìïàíèä õóâüöàà ýçýìøèõýýñ áóñàä õýëáýðýýð (æèøýý íü çýýë îëãîõ) õºðºíãº îðóóëàã÷, ýíý ñàëáàðò òåíäåðò îðîëöîã÷èä áîëîí ãýðýýëýã÷äèéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ íü ÷óõàë ãýæ ¿çäýã.

A. Тусгай зөвшөөрлийн хүрээнд мэдээлэл цуглуулах, шинэчлэх

Óóë óóðõàéí ñàëáàðò, õàéãóóëûí áîëîí àøèãëàëòûí òóñãàé çºâøººðëèéí òîî æèë èðýõ á¿ð íýìýãäýæ áàéíà. 2014 îíä íèéò 2736 òóñãàé çºâøººðºë áàéñàí áîë 2015 îíä 3329, õàðèí 2016 îíû ýõíèé óëèðëûí áàéäëààð 3701 áàéæýý. 2016 îíû çºâõºí 4 ä¿ãýýð ñàðä 75 òóñãàé çºâøººðºë øèíýýð îëãîãäñîí áàéíà[36].

Îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëàõ õóóëèéí ýòãýýäèéí á¿ðòãýë ìýäýýëëèéã òóõàéí òóñãàé çºâøººðëèéã îëãîõ ýðõ á¿õèé òºðèéí çàõèðãààíû òºâ áîëîí áóñàä áàéãóóëëàãà àíõ òóñãàé çºâøººðëèéã îëãîõ ÿâöàä öóãëóóëæ, ò¿¿íèéã øèëæ¿¿ëýõ, ñóíãàõ, áàðüöàëàõ, öóöëàõ/õ¿÷èíã¿é áîëãîõ ¿åä çîõèõ íýìýëò ºð÷ëºëò îðóóëäàã àæýý.

36 http://mram.gov.mn/wp-content/uploads/2015/04/monthly_report_2016-APR1.pdf. Àøèãò ìàëòìàëûí õàéãóóë áîëîí àøèãëàëòûí òóñãàé çºâøººðëèéí òîî 2005 îíä 5913-ä õ¿ð÷, íèéò íóòàã äýâããýðèéí 44 ãàðóé õóâüä õ¿ð÷ áàéñàí ò¿¿õòýé. 2010 îíä Ìîíãîë Óëñûí Åðºíõèéëºã÷ Àøèãò ìàëòìàëûí õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðºë øèíýýð îëãîõûã õîðèãëîõ òóõàé õóóëü áîëîâñðóóëæ áàòàëñàí íü õóóëü ýðõ ç¿éí îð÷íîî ñàéæðóóëàõ øàðäëèãàòàé íýãýíò òóëãàðàòàä áàéñàí ¿åä ÷óõàë àëõàì áîëñîí ãýæ ¿çäýã.

Хүснэгт 12. Олборлох салбарт үйл ажиллагаа явуулах хуулийн этгээдэд хуульд зааснаар төрийн захиргааны төв болон бусад байгууллагаас олгох тусгай зөвшөөрөл

Байгууллага	Тусгай зөвшөөрөл	Тусгай зөвшөөрлийн мэдээлэлд нэмэлт өөрчлөлт оруулах нөхцөл
Óóë óóðõàéí ÿàì (Öº ì èéí ýíåðãèéí òóõàé õóóëü áîëîí Ì îíãîë Óëñûí Åðºíõèéëºã÷èéí çàðëèãò ¿íäýñëýí öàöðàã èäýâõò àøèãò ìàëòìàëûí òóñãàé çºâøººðºë îëãîõ ýðõèéã Àøèãò ìàëòìàëûí ãàçàðòî ëãîñîí)	Öàöðàã èäýâõò àøèãò ìàëòìàë ýðýõ, õàéõ òóñãàé çºâøººðºë	Òóñãàé çºâøººðºë áîëîí òóñãàé çºâøººðëººð îëãîãäñîí òàëáàéã õóäàëäàõ, áýëýãëýõ, áàðüöàëàõ áîëîí ººð áóñàä õýëáýðýýð áóñäûí º ì÷ëºë, ýçýì øèë, àøèãëàëòàä øèëæ¿¿ëýõèéã õîðèãëîíî.
	Öàöðàã èäýâõò àøèãò ìàëòìàë àøèãëàõ òóñãàé çºâøººðºë	
	Öàöðàã èäýâõò àøèãò ìàëòìàë èì ïîðòëîõ, ýêñïîðòëîõ, òýýâýðëýõ, õàÿãäëûã áóëøëàõ áîëîí öàöðàã èäýâõò àøèãò ìàëòìàë àøèãëàñíû äàðàà òàëáàéã íºõºí ñýðãýýõ òóñãàé çºâøººðºë	
	Òýñýð÷ äýëáýðýõ áîäèñ, òýñýëãýýíèé õýðýãñýë ¿éëäâýðëýõ, õóäàëäàõ, òýñýëãýýíèé àæèë ÿâóóëàõ òóñãàé çºâøººðºë	Òóñãàé çºâøººðëèéã øèëæ¿¿ëñýí, ñóíãàñàí, öóöàëñàí/õ¿÷èíã¿é áîëãîñîí áîë
Àøèãò ìàëòìàëûí ãàçàð	Àøèãò ìàëòìàëûí õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðºë	Øèíýýð àâàõ, õóãàöàãà íü ñóíãàõ, ò¿äãýëç¿¿ëýõ, õ¿÷èíã¿é áîëãîõ, áóñäàä øèëæ¿¿ëýõ, áàðüöàëàõ, íºõºí àâàõàä õàì àðàëòàé. Òóñãàé çºâøººðëèéã øèëæ¿¿ëñýí, ñóíãàñàí, áàðüöàëñàí, öóöàëñàí, äóóñãàâàð áîëñîí, òóñãàé çºâøººðëººð îëãîãäñîí òàëáàéã á¿õýëä íü, ýñõ¿ë çàðè ì õýñãèéã íü ýðã¿¿ëýí ºãñºí áîë
	Àøèãò ìàëòìàë àøèãëàõ òóñãàé çºâøººðºë	

Ãàçðûí òîñíû ãàçàð	Ãàçðûí òîñ, óëàì æëàëò áóñ ãàçðûí òîñíû õàéõóóëûí òóñãàé çºâøººðºë	Òóñãàé çºâøººðëèéí õóãàöàà ñóíãàñàí áîë
	Ãàçðûí òîñ, óëàì æëàëò áóñ ãàçðûí òîñíû àøèãëàëòûí òóñãàé çºâøººðºë	Øèíýýð àâàõ, õóãàöàà íü ñóíãàõ, ò¿äãýëç¿¿ëýõ, õ¿÷èíã¿é áîëãîõ, áóñäàä øèëæ¿¿ëýõ, áàðüöàëòàõ, íºõºí àâàõàä õàì àðàëòàé.
	È ì ï î ðòëî õ òóñãàé çºâøººðºë	Àâàõ, õóãàöàòàã íü ñóíãàõ, áóñäàä øèëæ¿¿ëýõ - Á¿õ òºðëèéí øàòàõóóí, øèíãýð¿¿ëñýí øàòäàã õèéã èì ïîðòëîõîä õàì àðíà.
Áàéãàëü îð÷èí àÿëàë æóóë÷ëàëûí ÿàì	Óñ àøèãëàõ çºâøººðºë	Õîííîãò 100 øîî ìåòðýýñ èõ óñ àøèãëàõ, ýð÷èì õ¿÷, óñàí òýýâðèéí çîðèóëàëòàð àøèãëóóëàõ ä¿ãíýëò, çºâøººðºë. Çºâøººðëèéí õóãàöàòàã ñóíãàñàí, öóöàëñàí/õ¿÷èíã¿é áîëãîñîí/ äóóñãàâàð áîëñîí áîë
ª ì÷èéí õàðëëöàíû ãàçàð/Áàéãàëü îð÷èí àÿëàë æóóë÷ëàëûí ÿàì	Ãàçàð àøèãëàõ, ýçýì øèõ çºâøººðºë	Ãàçàð àøèãëàõ, ýçýì øèõ ýðõèéí õóãàöàòàã ñóíãàñàí, øèëæ¿¿ëýí, áàðüöàëñàí, öóöàëñàí, äóóñãàâàð áîëñîí áîë

Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëüä çààñíààð õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðëèéã áóñäàä øèëæ¿¿ëýõ áîëîìæòé. Õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðëèéã øèëæ¿¿ëýõýä òóñãàé çºâøººðºë àâàõàä á¿ðä¿¿ëýõ ìàòåðèàëûí õ¿ðýýíä àâàõ ìýäýýëýýð õÿçãààðëàãàõ áóþó ¿¿íä õºðºíãº îðóóëàã÷, õóâüöàà ýçýì øèã÷èéí àøèã õ¿ðòýã÷èéí ìýäýýëýë áàãàòàã¿é áàéíà.

Б. Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний хүрээнд мэдээлэл цуглуулах, шинэчлэх

Á¿òýýãäýõ¿¿í õóâàõ ãýðýý áàéãóóëàõ àæ àõóéí íýãæèéã ñîíãîí øàëàðóóëàõäàà ¯íýëãýýíèé õýñýã íü õ¿ñýëò ãàðãàñàí êîì ïàíèóäûí õîëáîãäîõ ìàòåðèàëûã õÿíàí øàëãàæ, ¿íýëãýý õèéí, ä¿ãíýëò ãàðãàõ áà ¯íýëãýýíèé õýñãèéí ä¿ãíýëò, ñàíàë, Àæèûí õýñãèéí ëëòãýõ õóóäàñ çýðãèéã ¿íäýñëýí Ñîíãîí øàëãàðóóëàõ çºâëºë íü Çàõèàëãà÷èéã ñîíãîõ, ãýðýý áàéãóóëàõ ýðõ îëãîõ ýñýõ òóõàé øèéâýð ãàðãàí ¯éëâýð õóäàëäààíû ñàéä[37]-ä òàíëëöóóëíà ãýæýý. ¯¿íèé äàðàà Àøèãò ìàëòìàëûí ãàçàð íü Çàõèàëãà÷òàé ãýðýýíèé òºñëèéã ¿çýãëýí, ¿çýãëýñýí Á¿òýýãäýõ¿¿í õóâàõ ãýðýýíèé òºñëèéã ¯íäýñíèé àþóëã¿é áàéäëûí çºâëºëººð õýëýëö¿¿ëýí çºâëºìæ ãàðãóóëíà. Ãýðýýíèé òºñºëä ÿàìäààñ ñàíàë àâ÷, Çàñãèéí ãàçðààñ ãàðûí ¿ñýã çóðàõ çºâøººðºë àâíà. Óëìàð ãýðýýã

37 Õóó÷èí íýðýýð

áàéãóóëæ Çàñãèéí ãàçàðò ãýðýýã ºðãºí ìýä¿¿ëæ áàòëóóëñíààð ãýðýý õ¿÷èí òºãºëäºð áîëíî ãýæýý[38]. Äýýðõ Àæëûí õýñýã, ¯íýëãýýíèé õýñýã ýñõ¿ë Ñîíãîí øàëãàðóóëàõ çºâëºëèéí ãèø¿¿äèéã Àøèãò ìàëòìàëûí ãàçðûí äàðãûí òóøàëàðàð òîìèëîõ áà òýäãýýð íüòºðèéí àëáàí õàãàã÷èä áàéíà.

Çàõèàëàã÷àãñ øàðäàí, áºãëºõ ìàÿãòàä çàãñàí “Õóâüöàà ýçýìøèã÷”-èéí ìýäýýëýëä àøèãõ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèé ìýäýýëëèéã îðóóëàõ øàðäëàãàà òóñãàãäàãà¿é áàéíà.

38 http://mram.gov.mn/mram_new/index.php?option=com_content&view=article&id=67%3A2011-03-26-07-06-52&catid=31%3Agereenii-zagwar&Itemid=48&lang=mn

В. Төрийн холбогдох бусад байгууллагаас бүртгэл мэдээлэл цуглуулах, шинэчлэх

Байгууллага	Бүртгэл мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл цуглуулах, өөрчлөлт оруулах
Ãàäëü, òàòâàðòàé åðºíõèé ãàçàð	Òàòâàðòºë÷èéí õóâèéí õýðãèéí áàðèìò ìýäýýëýë, òàòâàðòºë÷èéí á¿ðòãýëèéí ìýäýýëëèéí ñàí	– Ìîíãîë Óëñàä áàéíãà îðøèí ñóóã÷ Ìîíãîë Óëñûí èðãýí, ãàäàäàäûí èðãýí, ðàðüýàëàëã¿é èðãýí íü òàòâàð íîãäîõ îðëîãî îëæ ýõýëñíýýñ õîéø íýã ñàðûí äîòîð óóõàéí íóòàã äýâñãýðèéíõýý òàòâàðûí àëáàíä á¿ðòã¿¿ëíý.[39] – Ìîíãîë Óëñàä áàéíãà îðøèí ñóóã÷ áîëîí îðøèí ñóóã÷ áóñ òàòâàð òºë÷èä îðëîãî îëãîæ áóé õóóëèéí ýòãýýä, õóâü õ¿íèéã õàðüýà òàòâàðûí àëáàíä ãàðãàæ ºãñºí õóâü õ¿íèé îðëîãîîñ ñóóòàí òîîöñîí òàòâàðûí òàéëàí, ìýäýýëëèéã ñóóòãóóëàã÷èéí òàòâàð òºë÷èéí á¿ðòãýëä á¿ðòãýíý. – Øèíýýð áàéãóóëàãäñàí õóóëèéí ýòãýýä íü á¿ðòãýõ áàéãóóëèãäààñ ãýð÷èëãýý àâñíàñ õîéø æåëûí 14 õîííãèéí äîòîð õàðüýàëãäãàõ òàòâàðûí àëáàíä òàòâàð òºë÷ººð á¿ðòã¿¿ëíý. – Ãàäàäàäûí àæ àõóéí íýãæèéí Òºëººíèé ãàçàð íü Ìîíãîë Óëñàä ¿éë àæèëëàãàà ýõýëñíýýñ õîéø õóàíëèéí 30 õîííãèéí äîòîð õàðüýàëàõ òàòâàðûí àëáàíä òàòâàð òºë÷ººð á¿ðòã¿¿ëíý. – Õóóëèéí ýòãýýä ººð÷ëºí áàéãóóëãäñàí, òàòàí áóóãäñàí, ýñõ¿ëíýð, ýðõ øèëæ¿¿ëýõ çýðãýýð òàòâàð òºë÷èéí ìýäýýëýëä ººð÷ëºëò îðñîí òóõàé Óëñûí á¿ðòãýëèéí åðºíõèé ãàçàð, Òàòâàðûí åðºíõèé ãàçðûí õîðîííä áàéãóóëñàí ìýäýýëýë ñîëèëöîõ æóðìûí äàãóó òàòâàð òºë÷èéí ìýäýýëýëä çîõèõ ººð÷ëºëòèéã îðóóëíà.[40] – Àæ àõóéí íýãæ, áàéãóóëëàãà íü ¿ëëäâýðëýë, ¿ëë÷èëãýý ýðõëýõ òóñãàé çºâøººðëèéã òºðèéí çàõèðãàìæûí õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãàà áîëîí õàðüýàëãäãàõ òàòâàðûí àëáàíä ìýäýãäýæ òàòâàð òºë÷èéí ãýð÷èëãýýíä òýìäýãë¿¿ëíý.

39 Òàòâàðûí åðºíõèé ãàçðûí äàðãûí 2012 îíû 3 äóãààð ñàðûí 26-íû ºäðèéí 236 òîîò òóøàëààð áàòëàãäñàí Òàòâàðòºë÷èéã á¿ðòãýõ æóðàì

40 Õóóëèéí ýòãýýäèéí óëñûí á¿ðòãýëèéí òóõàé õóóëèéí 21-23 äóãààð ç¿ëë, Òàòâàðûí åðºíõèé ãàçðûí äàðãûí 2012 îíû 3 äóãààð ñàðûí 26-íû ºäðèéí 236 òîîò òóøàëààð áàòëàãäñàí Òàòâàðòºë÷èéã á¿ðòãýõ æóðàì

ÕÝÀÕÎÁÀ	Óëñûí á¿ðòãýëèéí ìýäýýëèéí öàõèì ñàí äàõü õóóëèéí ýòãýýäèéí õóâèéí õýðýã	– Õóóëèéí ýòãýýäèéí ìýäýýëýëä °°ð÷ëºëò îðñîí áîë òóõàéí õóóëèéí ýòãýýä àæëûí 15 õîííîãèéí äîòîð óëñûí á¿ðòãýëèéí áàéãóóëèäãàà ìýäýãäýíý. – Õóóëèéí ýòãýýä °°ð÷ëºí áàéãóóëèäãàò çàìààð øèíýýð áàéãóóëèäãàñàí áîë °°ð÷ëºëòèéã óëñûí á¿ðòãýëä á¿ðòãýíý. – Õóóëèéí ýòãýýäèéã òàòàí áóóëãàõ òóõàé øèéäâýð äàðãàñàí ýðõ á¿õèé ýòãýýä àæëûí äóðâàí ºäðèéí äîòîð õîëáîãäîõ óëñûí á¿ðòãýëèéí áàéãóóëèäãàà áè÷ãýýð ìýäýãäýíý. Òàòàí áóóëãàõ òóõàé øèéäâýðèéí ýõ õóâèéã ìýäýãäýëä õàâñàðãàíà. – Òàòàí áóóëãàõ êîìèññ õóóëèéí ýòãýýäèéã òàòàí áóóëãàñàí òóõàé íèéòýä ìýäýýëñíýýñ õîéø 2-6 ñàðûí äàðàà óëñûí á¿ðòãýëèéí áàéãóóëèäãàà ìýäýãäýíý. – Õóóëèéí ýòãýýäèéã äàìîóðñàíä òîîöîí, ýñõ¿ë õóóëü çºð÷ñºí ¿íäýñëýëýýð òàòàí áóóëãàñàí ø¿¿õèéí øèéäâýð õ¿÷èí òºãºëäºð áîëñîí ºäðºñõîéø àæëûí 3 õîííîãèéí äîòîð óëñûí á¿ðòãýëèéí áàéãóóëèäãàà èð¿¿ëíý.

Г. Тендерийн хүрээнд цуглуулах мэдээлэл

Îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëèàãàà ýðõëýã÷ êî ì ïàíèóäûí äóíä òºðºñ çàðëàñàí òåíäåðò òºðèéí º ì÷èéí çàðèì êî ì ïàíèéí àæëë ã¿éöýòã¿¿ëýõ óðèëãà áàãòàõ áà îëáîðëîëò, õàéãóóëûí çàðèì àæëûã ã¿éöýòãýã÷ êî ì ïàíèàð õèéëãýñýí áàéíà. Ýíý òîõèîëäîëä òóõàéí êî ì ïàíèéí õóäàëäàí àâàëòûí äîòîîä æóðàì, êî ì ïàíèéí çàñàãëàëûí çàð÷èì ¿éë÷ëýõýýñ íýãäñýí áîäëîãî, òàâèãäàõ çàð÷èì ãýõ ç¿éë áàéõã¿é áàéíà.

Õóâèéí õýâøëýýñ çàðëàñàí òåíäåðò îðîëöîã÷äûã ñîíãîí øàëãàðóóëàõäàà ÷àíàð, ¿íý, õ¿íèé íººö, ÷äàâîõàä õàðüóóóëàëò õèéæ ñîíãîæ áóé áºã°°ä øóäàðãà, çàõ çýýëä íèéöñýí ¿íý ºðòºãàòýé áàéõ çàð÷èì íèéö¿¿ëýõýýð áàéãàà áà áóñàä ìýäýýëëèéí òàëààð òîäîðõîé òî ì ü¸îëîõ ìýäýýëýë õî ì ñ áàéñíûã ýíä îíöëîõ õýðýãòýé.

Д. Улс төрд нөлөө бүхий этгээдээс авч буй мэдээлэл

Àëáàí òóøàëöîíû õóâèéí àøèã ñîíèðõëûí ìýä¿¿ëýã áîëîí õºðºíãº, îðëîãûí ìýä¿¿ëãèéí ìàÿãò, ò¿¿íèéã á¿ðòãýõ, õÿíàõ, õàããàëàõ æóðìûí 3.9-ä “Àëáàí òóøàëòàí Íèéòèéí àëáàíä íèéòèéí áîëîí õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèöóóëàõ, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëºñ óðüä÷èëàí ñýðãèéëýõ òóõàé õóóëèéí 8 äóãààð ç¿ëëèéí 8.1 äýõ õýñýãò çàãñàí ¿éë àæèëëàãààã õýðýãæ¿¿ëýõäýý õóâüöààò êî ì ïàíèéí íèéò õóâüöàíû 5 õ¿ðòýëõ õóâèéã ýçýì øäýã, õÿçãààðëàãä ìàë õàðèóöëãàòàé êî ì ïàíèàñ ýçýì øèæ áàéãàà íîãäîë õóâü íü òóõàéí àëáàí òóøàëòîû íýã æèëèéí öàëèíãèéí õýì æýýíýýñ áàãà áîë àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëëã¿é ãýæ ¿çíý” ãýæýý.

Àâëèãàòàé òýì öýõ ãàçàð íü òºðèéí àëáàí õààã÷äààñ Àâèëãâû íýðýã õóóëüä çàãñàí õóãàöàíä óã ìýä¿¿ëãèéã õ¿ëýýí àâäàã. ¯¿íä äàðàõ ìýäýýëëèéã áàõòàæ áàéíà.

Хүснэгт 13. Хөрөнгө орлогын мэдүүлгээр төрийн зарим албан тушаалтнаас авч буй мэдээлэл

Хууль, журам	**Авлигатай тэмцэх тухай хууль (2006)**	ÓÈÕ-ûí Áàéíãûí õîðîîíû 2012 îíû 4 ä¿ãýýð ñàðûí 25-íû ºäðèéí ¹ 05 òîãòîîëîîð áàòëàãäñàí **“Албан тушаалтны хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн маягт, түүнийг бүртгэх, хянах, хадгалах журам”**
Ì ýä¿¿ëýã ãàðãàã÷	– òºðèéí óëñ òºðèéí, çàõèðãààíû, òóñãàé àëáàíû óàëðäàõ áîëîí ã¿éöýòãýõ àëáàí òóøàëòàí – òºðèéí ¿éë÷èëãýýíèé àëáàíû óäèðäàõ àëáàí òóøàëòàí áîëîí åðºíõèé íÿàòëàí áîäîã÷, àõëàõ íÿàòëàí áîäîã÷ – òºðèéí áîëîí îðîí íóòãèéí º ì÷èò, òºðèéí áîëîí îðîí íóòãèéí º ì÷èéí îðîëöîîòîé õóóëèéí ýòãýýäèéí óàëðäàõ áîëîí êî ì ïàíèéí ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòàí – îëîí íèéòèéí ðàäèî, òåëåâèçèéí ¯íäýñíèé çºâëºëèéí äàðãà, ãèø¿¿í, åðºíõèé çàõèðàë – óëñûí áîëîí îðîí íóòàèéí òºñâºñ ñàíõ¿¿æèëò àâ÷ òºðèéí òîãîðõîé ÷èã ¿¿ðãèéã õóóëü òîãòîî ì æèéí äàãóó ã¿éöýòãýæ áàéãàà òºðèéí áóñ áàéãóóëëãàûí óàëðäàõ àëáàí òóøàëòàí – Ì îíãîë Óëñûí Åðºíõèéëºã÷, Óëñûí Èõ Õóðàë, á¿õ øàòíû èðãýäèéí Òºëººëºã÷äèéí Õóðëûí ñîíãóóëüä íýð äýâøèã÷ – á¿õ øàòíû èðãýäèéí Òºëººëºã÷äèéí Õóðëûí äàðãà, òºëººëºã÷ – ýðõ á¿õèé áàéãóóëëãàààñ áàòàëñàí æàãñààëòàä çààñàí àëáàí òóøàëòàí – Èðýýä¿éí ºâ ñàíãèéí òóõàé õóóëèéí 4.1.7-ä çààñàí Èðýýä¿éí ºâ ñàí êîðïîðàöèéí ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòàí, õÿíàëòûí çºâëºëèéí ãèø¿¿í.	**- Мэдүүлэг гаргагчтай хамаарал бүхий этгээд** /¯¿íä Íèéòèéí àëáàí òóøàëòíû ýðõëýõ àñóóäëûí õ¿ðýý, øóóä áîëîí øóóä áóñ íºëººëºõ áîëî ì æòîé áàéãóóëëãàààä õàðüÿàëàëòàé áîëîí õàì ààðàëòàé ææèë ýðõýëæ áàéãàà /áàéñàí/ ºðõ òóñãàààðëàñàí ýöýã, ýõ, õ¿¿õýä, òºðñºí àõ, ýã÷, ä¿¿ áîëîí ýõíýð /íºõºð/, õàì òðàí àì üäðàã÷èéí ýöýã, ýõ, òºðñºí àõ, ýã÷, ä¿¿ãèéí íýðèéã ò¿¿íèé ýöýã /ýõ/-èéí íýðèéí õàì ò, ÿì àð õàì ààðàëòàé áîëîõ, àæèëëàæ áàéãàà /áàéñàí/ áàéãóóëëãàà, äëáàí òóøàëæ, áèçíãñ, ¿éë àæèëëãàààíû ÷èãëýë, òºðñºí ãàçàð, ¿íäýýí õàðüÿàã òóñ òóñ ìýä¿¿ëíý/ **- Мэдүүлэг гаргагчтай нэгдмэл сонирхолтой этгээд** /¯¿íä àøãèéí òºëºº ¿éë àæèëëãàààãà�ð õîëáîãäñîí õóâü õ¿í, õóóëèéí ýòãýýä, òýãýýðòýé ÿìàð õàðèëòàà, õàì ààðàëòàé /áàéñàí/ áîëîõ, ¿éë àæèëëãà�ûí ÷èãëýë, çîðèëãî, áàéãóóëëãàà, àæèë, äëáàí òóøàëæ ýðõýëæ áàéãàà /áàéñàí/ áîëîí òýäãýýðèéí òºðºë çýðãèéã áè÷íý/

Ì ýä¿¿ëãèéí õ¿ðýý		**- Гишүүнчлэл, хуулийн этгээдийн удирдах зөвлөлийн гишүүн** /¯¿íä õîëáîî, íýãäýë, õºäºëãººí, íóòãèéí çºâëºëèéí òýðã¿¿í, ãèø¿¿í, íàì, óëñ òºð, îëîí íèéòèéí áàéãóóëëàãûí ãèø¿¿í÷ëýëä áàéñòàí áîëîí áàéãààà òàëàòàð áè÷íý/ **- Төлөөлөл хэрэгжүүлсэн байдал** /¯¿íä õóâü õ¿í, õóóëèéí ýòãýýäèéã òºëººëºí òîäîðõîé ¿ëë àæèëëàãààà, õàðèëöààíä îðîëöñîí òàëàòàð áè÷íý/ **- Бэлэг, үйлчилгээ, өв залгамжлал, хандив, туслалцаа, хөнгөлөлт** /¯¿íä òóõàéí àëáàí òóøàëòíû íýã ñàðûí öàëèíãààñ äýýø õýìæýýíèé áýëýã, ¿éë÷èëãýý, õàíäâ, òóñëàëöàà, õºíãºëºëòèéã ìýä¿¿ëíý/ 4.4.1 Îðëîãî õýñýãò çààñàí çàðèì îðëîãûã äóðäàõàä: **- Үйл ажиллагааны орлого** /¯¿íä ¿íäñýí àæëààñ ãàäóóð àæèëëàæ îëñîí îðëîãî, õóâèàðàà ¿éëäâýðëýë, ¿éë÷èëãýý ýðõýëñíèé îðëîãî õàìàðíà **- Хөрөнгийн орлого** /¯¿íä ò¿ðýýñ, ýðõèéí øèìòãýë, íîãäîë àøèã, õ¿¿ãèéí îðëîãî, õºðºíãº áóñäàä àøèãëóóëñíû îðëîãî õàìàðíà./ **- Хөрөнгө борлуулсны орлого** /¯¿íä õºäëºõ áîëîí ¿ë õºäëºõ õºðºíãº, õóâüöàà áîðëóóëñíû îðëîãî õàìàðíà./ **- Хандивын орлого** /¯¿íä áóñäààñ àâñàí ìºíãº íàíäâ, òóñëàìæ õàìàðíà/ 4.4.2. Õºðºíãº, çýýë õýñýãò çààñàí çàðèì õºðºíãèéã äóðäàõàä: **- Газар** /¯¿íä ìýä¿¿ëýã ãàðãàã÷èéí áîëîí ò¿¿íèé ãýð á¿ëèéí ãèø¿¿äèéí ºì÷ëºë, ýçýìøëèéí áîëîí àøèãëàæ áàéãàà ãàçðûã ìýä¿¿ëíý./ **- Компани, нөхөрлөл, хоршоонд оруулсан хөрөнгө оруулалт** /¯¿íä ººðèéí áîëîí ãýð á¿ëèéí ãèø¿¿äèéí ¿¿ñãýí áàéãóóëñàí áîëîí õóâü íèéë¿¿ëñýí õóóëèéí ýòãýýä, ò¿¿íèé òîëãîé, îõèí, õàðààò áîëîí ñàëáàð êîìïàíè, àæ àõóéí íýãæ, ãàäàààä, äîòîîäûí õºðºíãèéí áèðæýýñ õóäàëäàí àâñàí õóâüöàà, áîíä, áóñàä ¿íýò öààñûã ìýä¿¿ëíý. Õºðºíãèéí ýõ ¿¿ñâýðèéã òîäîðõîé áè÷íý/ **- Эрх, патент, тусгай зөвшөөрөл** /¯¿íä ººðèéí áîëîí ãýð á¿ëèéí ãèø¿¿äèéí ºì÷ëºë, ýçýìøëëä áàéãàà çîõèîã÷èéí ýðõ, ïàòåíò, óóñãàé çºâøººðëèéã ìýä¿¿ëíý/ ãýñýí áàéíà.

Õóãàöàà	Àëáàí òóøààëä òîìèëîãäñîí áóþó ñîíãîãäñîí ºäðººñ õîéø 30 õîííîãèéí äîòîð, ìºí òóõàéí äëáà õààæ áàéãàà õóãàöàíäàà æèë á¿ðèéí 2 äóãààð ñàðûí 15-íû äîòîð ìºí èõ õýìæýýíèé ºº ð÷ëºëò îðñííîñ õîéø øèíý÷ëýí ãàðãàõ	

5.3 Компанийн засаглалын үндэсний зөвлөл

Êîìïàíèéí çàñàãëàëûí ¿íäýñíèé çºâëºë íü Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîííû äýðãýä, òºðèéí çàðèì ÷èã ¿¿ðãèéã Çàñãèéí ãàçðûí òóõàé õóóëèéí 19 ä¿ãýýð ç¿éëä çàäñíû äàãóó õýðýãæ¿¿ëýõ ¿¿ðýã á¿õèé êîìïàíèéí çàñàãëàëûã ñàéæðóóëàõ, òàéëàãíàë, èë òîä áàéäëûã õºãæ¿¿ëýõ ÷èãëýëýýð ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã òºð, õóâèéí õýâøëèéí õàìòàðñàí ìýðãýæëèéí èíñòèòóò áàéíà. Òóñ çºâëºë íü Êîìïàíèéí çàñàãëàëûí ¿íäýñíèé òàéëàíã 2013, 2015 îíóóäàä ãàðãàæ òàéëàíä òóñãàãäñàí êîìïàíèóäûí ìýäýýëëèéã öàõèì õóóäàñíàà òàâüñàí áàéíà. Ìºí òºðèéí áàéãóóëëàãà áîëîí ìýðãýæëèéí õîëáîîäîð äàìæóóëàí êîìïàíèóäûí ìýäýýëëèéã àâ÷, ¿íäýñíèé ïîðòàë ñàéò ¿¿ñãýí àæèëëàõ áºãºº ìýäýýëëèéí ñàíä á¿ðòãýëòýé êîìïàíèóä ìýäýýëýý øèíý÷ëýõ áîëîìæèéã îëãîæýý.

Ìýäýýëýë øèíý÷ëýõ àæëûã íýãäñýí áàéäëààð ñàíõ¿¿ãèéí æèë äóóññàí, òàéëàí ãàðñíû äàðàà æèëä 1 óäàà õèéäýã àæýý. Öàõèì õóóäàñ äàõü óã ìýäýýëëèéí á¿òýö íü ìºí õóóëèéí ýòãýýäèéí ä¿ðýìä á¿ðòãýëòýé õóâüöàà ýçýìøèã÷èä, êîìïàíèéí ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòíû õ¿ðýýíä ë áàéíà.

5.4 Хувийн хэвшил: Банк, санхүүгийн байгууллагын хуримтлуулж буй мэдээлэл

Äýýðõ òºðèéí áàéãóóëëàãóóäàãñ ãàäíà õóóëèéí ýòãýýäòýé òîãòìîë õàðèöàà ¿¿ñãýõ õóâèéí õýâøëèéí áàéãóóëëàãàä àðèëæàíû áàíêóóä áàãòäàã. Õóóëèéí ýòãýýä á¿ð òàòâàðûí çîðèëãîîð äîòîîäûí àëü íýã àðèëæàíû áàíêèíä äîòîîäûí ìºíãºí òýìäãàò áîëîí àëü íýã âàëþòààð çàâàë äàíñòàé áàéõûã øàâääàã. Õàðèí äàíñ íýýëãýõýä àðèëæàíû áàíêààñ õóóëèéí ýòãýýäèéí çàðèì òºðëèéí ìýäýýëýë øàâääàã áà òýäãýýðò õóóëèéí ýòãýýäèéí ãýð÷ëèãýýíèé õóóëáàð, êîìïàíèéí ä¿ðýì, ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòíû ãàðûí ¿ñãèéí áàòàëãàà çýðýã áàãòàíà[41].

41 1900-1917, 1900-1977 ëàâëàõ óòàñ

Áóñàä óëñûí æèøèã õàíäëàãààñ õàðàõàä îëîí óëñûí áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí òîìîîõîí áàéãóóëëàãóóä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí ººðèéí îðíû áîëîí áóñàä îðíû æàãñààëòûã ãàðãàæ, ò¿¿íèéãýý òîãòìîë øèíý÷èëæ, õàðèëöàí ñîëëëöîõ ýñõ¿ë õóäàëäàõ çýðãýýð õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëäýã. ªºðºº ðõëáýë, óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäýý òîäîðõîé áîëãîîã¿é áàéõàä ìàíàé óëñûí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí æàãñààëò ºº ðíýã îðîíä (òîäîðõîé õýìæýýíä) ãàð÷èõñàí, øèíý÷ëýãäýæ áàéäàã. Ìàíàé óëñ íýãäñýí, áàòëàãäñàí æàãñààëò áàéõã¿é ó÷ðààñ àðèëæààíû áàíêóóäàä õóóëüä çààñàí ¿¿ðãýý õýðýãæ¿¿ëýõýä õ¿íäðýë ó÷èð÷, íýýëòýé ýõ ñóðâàëæààñ äîòîîääîî ìýäýýëýë áýëòãýäýã ÷ õàðèëöàã÷ áîëîîã¿é óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí èðãýíèé áàðèìò áè÷ãèéí ìýäýýëëèéã îëîõ áîëîìæã¿é, èæëë îâîã íýðòýé èðãýä îëíîîð áàéäàã òóë õÿíàõàä õ¿íäýëòýé áàéíà[42]. Îäîîãîîð óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä ìºí ýñýõèéã àðèëæààíû áàíêóóä õàðèëöàã÷ààð á¿ðòãýõ ìàÿãòàä àñóóëãààð òîäóóëæ ïðîãðàììä á¿ðòãýæ áàéíà.

5.5 Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн төвийн эрхлэн хөтлөх мэдээлэл

“¯íýò öààñíû òºëáºð òîîöîî òºâëºðñºí õàäãàëàìæèéí òºâ” ÕÕÊ íü 2002 îíû 12 äóãààð ñàðä “Ìîíãîëûí Õºðºíãèéí Áèðæ” ÕÊ-èéí á¿òöýýñ òóñãààðëàí 100 õóâü òºðèéí ºì÷èò õóóëèéí ýòãýýä áîëæ ¿¿ñãýí áàéãóóëãàãäñàí. Õàðèí 2016 îíû 4 ä¿ãýýð ñàðûí 15-íä “¯íýò öààñíû òºâëºðñºí õàäãàëàìæèéí òºâ” ÕÕÊ áîëîí ºº÷ëºí çîõèîí áàéãóóëãàäñàí. ¯íýò öààñíû òºëáºð òîîöîî õàäãàëàìæèéí òºâ íü ¿íýò öààñ ãàðãàã÷ áîëîí áóñàä îðîëöîã÷òîé áàéãóóëñàí ãýðýýíèé ¿íäñýí äýýð ¿íýò öààñûã õàäãàëàõ, ò¿¿íòýé õîëáîîòîé á¿ðòãýë õºòºëæ, ¿íýò öààñíû òºâëºðñºí õàäãàëàìæèéí ìýäýýëëèéí áààçûã ýðõëýí ã¿éöýòãýõ ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã. ¯íýò öààñíû òºâëºðñºí õàäãàëàìæèéã ýðõëýõ õ¿ðýýíä áèåò áîëîí áèåò áóñ ¿íýò öààñûã òîî øèðõýã, õóâüöàà ýçýìøèã÷äèéí íýð, õàÿãààð íü òóñãàé á¿ðòãýë õºòëºí õàäãàëäàã. Ìºí áèåò áóñ ¿íýò öààñûã ôàéë õÿëáýðýýð êîìïüþòåðèéí ñàíàõ áàéãóóëàìæèä á¿ðòãýí, ò¿¿íä îðñîí ºº ðõëºëòèéã õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãûí çºâøºðºë, ¿íýò öààñ ãàðãàã÷èéí õ¿ñýëòèéí äàãóó á¿ðòãýíý. Íýýëòýé áîëîí õàäëòòàé ÕÊ-èéí õóâüöàà ýçýìøèã÷äèéí äýëãýðýíã¿é áîëîí õóðàíãóé ñóäàëãàãà ýðõëýí ãàðãàäãã.

42 Àðèëæàíû áàíêíû ýõ ñóðâàëæ

5.6 Төрийн болон бусад байгууллагын хуримтлуулж буй мэдээлэл: Дүгнэлт

Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí õ¿ðýýíä îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êî ì ïàíèóäààñ ãàäíà îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýõ êî ì ïàíèä õóâüöàà ýçý ì øèõýýñ áóñàä õýëáýðýýð (æèøýý íü çýýë îëãîõ) õºðºíãº îðóóëàã÷, ýíý ñàëáàðò òåíäåðò îðîëöîã÷èä áîëî ãýðýýëýã÷äèéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí ì ýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ íü ÷óõàë ãýæ ¿çäýã.

Îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýõ “Òóñãàé çºâøººðºë” õ¿ñýõ òóõàé ºðãºäºëä õàâñàðãàõ áàðè ì òûã Àøèãò ì àëò ì àëûí òóõàé õóóëèéí 18 äóãààð ç¿éëèéí 18.2 áîëîí 25 äóãààð ç¿éëèéí 25.1-ä, Àæ àõóéí íýãæèéí òóñãàé çºâøººðëèéí òóõàé õóóëèéí 15.10.4-ò òóñ òóñ çààñàí áºãººä ýäãýýðò ¿¿ñãýí áàéãóóëàã÷èéí ì ýäýýëëèéã øààðäàõã¿é áàéãàà íü õàðàãäëàà. Ì î íãîë Óëñ òóñãàé çºâøººðºë àâñàí êî ì ïàíèéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí ì ýäýýëëèéã ãàðãóóëàõã¿é áàéãààãààñ ãàäíà îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýõ õ¿ñýëòýé, ºðãºäºë ãàðãàñàí, òåíäåðò îðîëöñîí, òóñëàí ã¿éöýòãýñýí, á¿òýýãäýõ¿¿í õóâààõ ãýðýý áàéãóóëàõ êî ì ïàíèóäûí ýçäèéí ì ýäýýëëèéã ÷ øààðäàõã¿é áàéíà.

Ì î íãîë Óëñûí òºðèéí áàéãóóëëàãààñ öóãëóóëæ áóé õóóëèéí ýòãýýäèéí ì ýäýýëëèéí á¿ðäýë íü Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûã õàíãàõ õý ì æýýíä òîäîðõîéëîãäîîã¿é ó÷ðààñ ì ýäýýëëèéã á¿ðýí ãâàõ íºõöºë á¿ðäýýã¿é ì ºí ì ýäýýëëèéã áàéãóóëëàãàà á¿ð ººðèéí áàòàëñàí æóð ì ûí äàãóó àâ÷ íýãòãýæ, øèíý÷èëæ áàéãàà íü íýãäñýí çîõèöóóëàëòà¿é áàéãàààã õàðóóëæ áàéâ. Òèé ì ýýñ Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí øààðäëàãûã õàíãàõàä äîòîîäûí õóóëü òîãòîî ì æèä ºº ð÷ëºëò îðóóëàõ øààðäëàãàòàé áàéíà.

6. МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДАЛ БА НУУЦЛАЛ

6.1 Холбогдох хууль тогтоомж

Òºðèéí áàéãóóëëàãûí ýçýìøèë äýõ ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäëûí õàðèëöàãà Ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäàë áà ìýäýýëýë àâàõ ýðõèéí òóõàé õóóëü (“ÌÈÒÁÁÌÀÝòÕ”)-èàð çîõèöóóëäàã. Óã õóóëèéí (20 äóãààð ç¿éë) äàãóó òºðèéí ýðõ á¿õèé áàéãóóëëàãà ººðèéí ýçýìøèë äýõ õóâü õ¿íèé òàëàðõ ìýäýýëëýýñ ýöýã/ýõèéí íýð, ººðèéí íýð, íàñ, õ¿éñ, ìýðãýæèë, áîëîâñðîë, àëáàí òóøàë, àæëûí ãàçðûí õàÿã áîëîí àæëûí óòàñíààñ áóñàä ìýäýýëëèéã òóõàéí õ¿íýýñ áè÷ãýýð ãàðãóóëñàí çºâøººðºëã¿éãýýð çàäóóëàõûã õîðèãëîñîí. Ò¿¿í÷ëýí Õóâü õ¿íèé íóóöûí òóõàé õóóëü (“ÕÕÍòÕ”), Áàéãóóëëàãûí íóóöûí òóõàé õóóëü (“ÁÍòÕ”) çýðýã õóâü õ¿íèé ìýäýýëëèéí íóóöëàëûã õàäààëàõ, çàäóóëàõûã õîðèãëîñîí õóóëü òîãòîîìæóóä áàéíà.

Ìºíãº óãààõ áîëîí òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ òóõàé õóóëü (ÌÓÁÒÑÒòÕ)-ä õàðèëöàã÷èéí ìýäýýëëèéã öóãëóóëàõ, õàðèëöàã÷èéí ñýæèãòýé ã¿éëãýý áà ¿éëäëèéí òàëààð ìýäýýëýõ, õàðèëöàã÷èéí ìýäýýëëèéã øèíý÷ëýõ, áàòàëãààæóóëàõ òàëààð äýëãýðýíã¿é çàäñàí. Ãýâ÷ ÌÓÁÒÑÒò õóóëüä çàäñíààð çºâõºí áàíê, áàíê áóñ ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãà, ¿íýò öàäñíû çàõ çýýëèéí îðîëöîã÷ áîëîí äàòàäëûí áàéãóóëëàãà, õºðºíãº îðóóëàëòûí ñàí, ¿ë õºäëºõ ýä õºðºíãº çóó÷ëàëûí áàéãóóëëàãà áîëîí íîòàðèàò÷[43] íü õàðèëöàã÷èéã òàíüæ ìýäýõ àæëëàãààã õýðýãæ¿¿ëýõ çîõèöóóëàëòàé.

6.2 Мэдээлэл ба ил тод байдал

6.2.1 Нийтлэг байдал

¯íäýñíèé ãåîëîãèéí àëáà, Àøèãò ìàëòàëûí ãàçàð, Ãàçðûí òîñíû ãàçðûí ÷èã ¿¿ðýãò êàäàñòð, îëáîðëîëò, òàëáàéí áîëîí ñòàòèñòèê ìýäýýëëèéã áîëîâñðóóëàõ, íèéòýä ìýäýýëýõ ¿¿ðýã, ¿éë àæëëëàãàà õàìàðäàã. Òóõàéëáàë, õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðºë îëãîõ òàëáàéã ñîëáèöëîîð òîãòîîæ, íèéòýä ìýäýýëýõ, ñîíèðõñîí ýòãýýäýä òóñãàé çºâøººðëèéí áîëîí ò¿¿íèé çóðàã ç¿éí á¿ðòãýëòýé òàíëöàõ áîëîëöîî îëãîõ,

43 ÌÓÁÒÑÒ òóõàé õóóëü, 2013. 4-ð ç¿éë

ýäãýýð á¿ðòãýëä îðñîí ººð÷ëºëòèéí òàëààð çîõèõ áàéãóóëëàãàä ìýäýãäýæ íèéòýä ìýäýýëýõ, õºðºíãèéí áèðæ äýýð õóâüöàà ãàðãàñàí êîìïàíèéí ìýäýýëýë õºòëºõ, ãåîëîãè ýðäýñ áàÿëãèéí ñàíãèéí ìýäýýëëèéã ñîíèðõñîí ýòãýýäýä ºãºõ, íººöºä áîëîí òóñãàé õýðýãöýýíä àâñàí òàëáàéí ìýäýýëëèéã ìýäýýëýõ çýðýã[44] òºðèéí çàõèðãààíû áàéãóóëëàãàä çàðèì ìýäýýëëèéã õ¿ðã¿¿ëýõ òóõàé çàáñàí áàéíà.

Öºìèéí ýíåðãèéí òóõàé õóóëèéí 19.8, 22.6, 26.7 ç¿éë¿¿äýä çàáñíàðò òóñãàé çºâøººðºë îëãîñîí ýðõ á¿õèé áàéãóóëëàãà íü òóñãàé çºâøººðºë îëãîñîí áîëîí ò¿¿íèéã õ¿÷èíã¿é áîëãîñîí òóõàé, òóñãàé çºâøººðëèéí õóãàöàãà ñóíãàñàí øèéäâýðèéã àæëûí òàâàí ºäºðò áàãòààí áàéãàëü îð÷íû àñóóäàë ýðõýëñýí òºðèéí çàõèðãààíû òºâ áàéãóóëëàãà áîëîí òàòâàðûí àñóóäàë ýðõýëñýí òºðèéí çàõèðãààíû áàéãóóëëàãà, Öºìèéí ýíåðãèéí êîìèññ, òóñãàé çºâøººðëººð îëãîãäãñîí òàëáàé áàéðøèõ àéìàã, ñóì, ä¿¿ðãèéí Çàñãã äàðãà, ìýðãýæèéí õÿíàëòûí áàéãóóëëàãà, îëîí íèéòýä òóñ òóñ ìýäýýëíý ãýæ çàáñàí áàéíà. Ò¿¿í÷ëýí Êîìïàíèéí çàñãàëàëûí ¿íäýñíèé çºâëºëèéí õóðèìòóóëæ áóé ìýäýýëýëä çºâõºí çàðèì êîìïàíèéí Òºëººëºí óäèðäàõ çºâëºë, çàñãàëàëûí ìýäýýëýë áàéõ áà ìýäýýëýë íü ¯íäýñíèé ìýäýýëëèéí ÄÀÒÀ òºâèéí ïîðòàë ñàéò äýýð èë òîä áàéðøñàí áàéäãã áàéíà.

6.2.2 Хувьцаат компанийн мэдээлэл

Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðò 3.11.d.iii -ä çàáñíàðò íýýëòýé áóþó çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãà /õºðºíãèéí áèðæ/-ä õàìàðàõ õóóëèéí ýòãýýäèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã çàáâàë àâàõ øàðäëàãà òàâèãäàãà¿é.

Ìîíãîë Óëñàä îäîîãèéí áàéäëàð 312 íýýëòýé õóâüöàò êîìïàíè, 4 õàëòòàé õóâüöàò êîìïàíè ¿íýò öàðíû á¿ðòãýëòýé áàéãàà áºãººä ýäãýýð ýçýìøèã÷èéí ýçýìøæ áóé õóâüöàíû á¿ðòãýë öàõè ìõëáýðýýð õàãàëãàäàæ áàéíà[45].

Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëèéí 11.1.24-ò çàáñíàð Óóë óóðõàéí ÿàì íü õºðºíãèéí áèðæ äýýð õóâüöàà ãàðãàñàí õàéãóóëûí áîëîí àøèãèàëòûí òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷ ýòãýýäèéí ìýäýýëëèéí á¿ðòãýë õºòëºõ ¿¿ðýãòýé. Ýíý õóóëüä çàáñíàð ñòðàòåãèéí à÷ õîëáîãäîë á¿õèé àøèãò ìàëòìàëûí îðäûí àøèãèàëòûí òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèæ áàéãàà ýòãýýä íü õóâüöàíûõàà 10-àãñ äîîøã¿é õóâèéã Ì îíãîëûí õºðºíãèéí áèðæýýð àðèëæèõ øàðäëàãàòàé[46] òóë ñòðàòåãèéí à÷ õîëáîãäîë á¿õèé àøèãò ìàëòìàëûí îðä áîëîí êîìïàíèéí çàðèì ìýäýýëëèéã êîìïàíèàñ ãàðãóóëæ áàéíà.

44 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 2006

45 ¯íýòöààñíû òºâëºðñºí õàäãàëàì æèéí òºâ ÕÕÊ-èéí 2016 îíû 10 äóãààð ñàðûí 20-íû ºäðèéí 01/151Â òîîòò àëáàí áè÷èã

46 Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 5.6

¯íýò öààñíû çàõ çýýëèéí òóõàé õóóëèéí 56 äóõàààð ç¿éëä çàààñíû äàãóó íýýëòòýé õóâüöààò êîìïàíè íü òóõàéí êîìïàíèéí íºëºº á¿õèé õóâüöàà ýçýìøèã÷èä áîëîí òýäãýýðèéí õîëáîãäîõ ýòãýýäèéí ìýäýýëëèéã Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîî Ìîíãîëûí õºðºíãèéí áèðæèä õ¿ðã¿¿ëýõ ìºí ººðèéí öàõèì õóóäñàíä ìýäýýëýõ ¿¿ðýãòýé.

Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîííû "Çîõèöóóëàëòòàé ýòãýýäèéí ìýäýýëëèéí ñàíãèéí æóðàì"-ä çàààñàí ìýäýýëëèéã ¯ÖÒÕÒ ÕÕÊ íü áàòëàãàñàí ìàÿãòûí äàãóó õîðîííä õ¿ðã¿¿ëäýã áà ìýäýýëýëä õóâüöàà ýçýìøèã÷èéí ìýäýýëýë, Òºëººëºí óàèðäàõ çºâëºë, êîìïàíèéí óàèðäëàãûí íýð áîëîí áóñàä õîëáîãäîõ ìýäýýëýë, íºëºº á¿õèé õóâüöàà ýçýìøèã÷, òýäãýýðèéí õîëáîòé ýòãýýäèéí ìýäýýëýë áàãòàæ áàéíà. ¯íýò öààñ ãàðãàã÷èéí ìýäýýëëèéí ëë òîä áàéäëûí æóðìûí 2 äóõàààð ç¿éëèéí 2.3.2.1-ä "êîìïàíèéí æèëèéí ¿éë àæèëëàãàààíû òàéëàí íü êîìïàíèéí óäèðäëàãûí á¿òýö, á¿ðýëäýõ¿¿íä îðñîí ºº ð÷ëºëòèéí òàëààðõ ìýäýýëëèéã ãáóóëñàí áàéíà" 2.3.4.2-ò "êîìïàíèéí æèëèéí ¿éë àæèëëàãàààíû òàéëàí íü õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýã÷ /áåíåôèòèàð ýçýìøèã÷[47]/ ýòãýýäèéí òàëààðõ ìýäýýëëèéã ãáóóëñàí áàéíà" ãýæýý.

Үнэт цаас гаргагчийн мэдээллийн ил тод байдлын журмын холбогдох маягт, бусад зохицуулалтыг судалж үзэхэд хэт ерөнхий, ашиг хүртэгч эзнийг тодруулах агуулгагүй байгаа нь хуульд нэр томьёоны тодорхойлолтыг бий болгосон ч бүртгэлийн маягтад ашиг хүртэгч эздийн мэдээллийг тусгахаар зохицуулаагүй байна.

Íýýëòòýé êîìïàíèéí ¿éë àæèëëàãàààíä õÿíàëò òàâèõ ¿¿ðýã á¿õèé Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîî áîëîí Ìîíãîëûí õºðºíãèéí áèðæýýñ õàðèëöàã÷, õóâüöàà ýçýìøèã÷èéã òàíüæ ìýäýõ ÷èãëýëýýð áàòàëñàí ä¿ðýì, æóðàìä, õóâüöàà ýçýìøèã÷èéí ìàÿãòàä òàâèãàààõ øààðäëàãàà íü õýò åðºíõèé, àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèéã òîäóóëàõ àãóóëãààã¿é áàéíà.

6.2.3 Хувийн хэвшилд төвлөрч буй мэдээлэл

А. Арилжааны банк

Çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãàààñ áàòàëñàí æóðàì, çàààâàð, ãàðûí àâëàãàà, çºâëºìæ çýðãèéã ñóäëàõàä áàíê ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãóóäûí ¿éë àæèëëàãà�íä õèéñýí çîõèöóóëàëòàä ìºíãº óãàààõ, òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ àñóóäëààð 2010 îííîñ õîéø îëîí óëñûí áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãà�ñ àâàõ çýýëèéí øàëãóóðò íèéöýõ çîðèëãîîð çàðèì ñàéí òóðøëàãà íýâòð¿¿ëýõ îðîëäëîãî õèéãäæýý. Òóõàéäàë, îëîí óëñûí ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãóóäûí áàòàëñàí æóðàì, çàààâàð, ãàðûí àâëàãûã õýðýãæ¿¿ëýõ àëõàì õèéæ, ìºíãº óãàààõ, òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõèéí ýñðýã, õàðèëöàã÷èéã òàíüæ ìýäýõ ¿¿ðýã á¿õèé íýãæ, àëáà áèé áîëãîñîí, ìýðãýæèëòíèéã òîìèëñîí áàéíà.

47 ¯íýò öàààñíû çàõ çýýëèéí òóõàé õóóëü, 4.1.26. "áåíåôèöèàð º ì÷ëºã÷" ãýæ õóóëüä çàààñíû äàãóó íîìèíàëü ýçýìøèã÷èéí íýð äýýð ººðèéí º ì÷ëºë äýõ ¿íýò öàààñûã á¿ðòà¿¿ëñýí, òóõàéí ¿íýò öàààñíàà ¿¿ñýõ ¿ð øèìèéã õ¿ðòýõ ýðõòýé æèíõýíý º ì÷ëºã÷èéã õýëíý.

Ì îíãîë Óëñàä ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áóé óóë óóðõàéí áîëîí áóñàä á¿õ õóóëèéí ýòãýýä íü äîòîîäûí àðèëæààíû àëü íýã áàíêèíä äîòîîäûí ìºíãºí òýìäýãò áîëîí àëü íýã âàëþòûí õàðèëöàõ äàíñ çàéëøã¿é íýýëãýæ, äàíñíû ìýäýýëëýý õàðüÿà òàòâàðûí áàéãóóëëàãà, óëñûí á¿ðòãýëèéí áàéãóóëëàãàä ìýäýýëñýí áàéõ ¿¿ðýãòýé.

Àðèëæàíû áàíêóóäûí ¿éë àæèëëàãàà, õàðèëöàã÷èéí á¿ðòãýë, ìýäýýëýë, ìàÿãò çýðãèéã ñóäëàõòàä òºðèéí áàéãóóëëàãàòàé õàðüöóóëàõòàä õàðüöàíãóé ýåðýã, äýâøèëòýé áóþó çàðèì áàíê[48] îëîí óëñûí ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãóóäûí äàãàæ ìºðääºã ñòàíäàðòûí äàãóó õàðèëöàã÷èéã òàíüæ ìýäýõ /KYC-Know-Your-Customer/, õàðèëöàã÷èéã øàëãàõ /DD–Due Diligence (ýíãèéí/íàðèéâ÷èëñàí)/, õàðèëöàã÷èéã áàòàëãààæóóëàõ /CV-Customer Verification/, õàðèëöàã÷èéí ýðñäýëèéã òîäîðõîéëîõ /Customer Risk Assessment/, õàðèëöàã÷èéã ýðñäýëýýð àíãèëàõ /Customer Risk Rating/ çýðãèéã õèéæ õýâøæýý. Ò¿¿í÷ëýí, ã¿éëãýýíèé õÿíàëò õèéæ, ñýæèãòýé áîëîí áýëýí ìºíãºíèé ã¿éëãýýã ìýäýýëýõ, óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäýä íàðèéâ÷èëñàí õÿíàí áàòàëãààæóóëàëò õèéæ áàéãàà çýðýã îëîëòòîé òàë õàðàãàæ áàéíà.

Îäîîãîîð àðèëæàíû áàíêíààñ õàðèëöàã÷èéã òîäîðõîéëîõ, òàíüæ ìýäýõ àæèëëàãàà õèéõãäýý[49] õóóëèéí ýòãýýäèéí Óëñûí á¿ðòãýëèéí ãýð÷èëãýýíèé õóóëáàð, ýöñèéí ºì÷ëºã÷èéã òîäîðõîéëîõ ¿¿äíýýñ Êîìïàíèéí ä¿ðýì çýðãèéã õàðèëöàã÷àãñ ãàðãóóëàí àâ÷, õàðèëöàã÷èéí ìýäýýëëèéã ÌÓÁÒÑÒ[50] òóõàé õóóëüä çàãñíààð 2 æèëä 1 óäàà øèíý÷èëäýã áàéíà. Ìºí õàðèëöàã÷èéí äàíñûã ñèñòåìä á¿ðòãýí, õýðýâ õîëáîîòîé áóñàä äàíñòàé áîëõîëáîõ, óëñòºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä áîëòàíèõòýìäýã îðóóëàõ çýðýã àæèëõèéãäýæ ýõýëæýý.

Б. Үл хөдлөх хөрөнгө, зуучлалын байгууллага

Ìºíãº óãààõ, òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ òóõàé õóóëèéí õ¿ðýýíä Óëààíáààòàð õîòîä ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã 3 ¿ë õºäëºõ õºðºíãº çóó÷ëàëûí áàéãóóëëàãààñ àâñàí ñóäàëãààãààð 1 áàéãóóëëàãà[51] íü õàðèëöàã÷àòñ àñóóëãà àâ÷ ýöñèéí ºì÷ëºã÷ ìºí, ýñõ¿ë àëèâàà ãóðàâäàã÷ ýòãýýäèéí ºì÷ õºðºíãèéã õóäàëäàõ áîëîí òòðýýñëýõ çîðèëãîòîé ýñýõèéã òîäóóëäàã àæýý. Ò¿¿í÷ëýí óëñûí á¿ðòãýëèéí ãýð÷èëãýýíèé áàòàëãààæñàí õóóëáàð ââäàã áºã°ºä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä ìºí ýñýõèéã àñóóëãààð òîäóóëäàã áàéíà. Õàðèí áóñàä ¿ë õºäëºõ õºðºíãº çóó÷ëàëûí áàéãóóëëàãà õàðèëöàã÷èéã òàíüæ ìýäýõ ÿìàð íýãýí àðãà õýìæýý àâäàãã¿é ãýñýí áàéíà.

48 www.khanbank.com, www.xacbank.mn, www.ebanking.mn

49 1800-1917, 1900-1977 õàðèëöàã÷èéí ¿éë÷ëãýý, ÕÀÀÍ Áàíê, ÕÕÁ

50 Ìîíãîë Óëñ 2013 îíä ÌÓÁÒÑÒò õóóëèéã øèíý÷ëýí áàòàëæ, óëìààð ìºíãº óãààõ áîëîí òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ ÷ëãèýëýýð ¯íýò öààñíû çàõ çýýëèéí òóõàé õóóëü çýðýã õÿä õÿäýí õóóëüä íýìýëò ºº÷ëºëò îðóóëñàí áàéäàã. Ìºí îëîí óëñûí ñòàíäàðò, õýì õýìæýýíä õóóëü òîãòîîìæîî íèéö¿¿ëýõ çîðèãîîð ºìíº íü îãòõýðãëýãäýæ áàéäàãã¿é øèíý, øèíý îëëîëòòóóäûã øèíý÷ëýãäñýí ÌÓÁÒÑÒò õóóëüä òóñãàñàí íü “ýöñèéí ºì÷ëºã÷”, “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”, “õàðèëöàã÷èéã òàíüæ ìýäýõ”, “õàðèëöàã÷èéã áàòàëãààæóóëàõ”, “õàëõàâ÷ áàíê” çýðýã íýð òî ìü¸îóóä þ ì.

51 Ìîíãîëèàí Ïðîïåðòèñ ÕÕÊ

B. Нотариатын үйлчилгээ

Í îòàðèàòûí áàéãóóëëàãûí òóõàéä õàðèëöàã÷, ¿éë÷ë¿¿ëýã÷äèéí ìýäýýëëèéã òóñààé äýâòýðò áè÷èæ õ¿ñíýãòýëëäýã áºãººä õàðèëöàã÷èéã òàíüæ ìýäýõäýý çºâõºí áèåèéí áàéöàëòûã ¿íäýñëýí áàòàëãààæóóëäàã. ¯¿íýýñ ººðººð áóñäûí ºìíººñ ¿éë÷èëãýý ¿ç¿¿ëýõ, àëèâàà áàðèìò áè÷èã áàòàëãààæóóëàõàä ýöñèéí ºì÷ëºã÷èéã òîäðóóëàõ ÿìàð íýãýí àæèëëàãàà îãò õýðýãæ¿¿ëäýãã¿é áàéíà.

6.3 Мэдээлэл ба нууцлал

Хүснэгт 14. Байгууллага, хувь хүний мэдээллийг нууцлах ба ил болгох зохицуулалт

Мэдээлэл нууцлах тохиолдол		
Ì ÈÒÁÁ Ì ÀÝòÕ, 21 ä¿ãýýð ç¿éë Õóâü õ¿íèé íóóöûí òóõàé õóóëü, 4 ä¿ãýýð ç¿éë	Õóâü õ¿íèé ìýäýýëýë	¯¿íä: • çàõèäàë õàðèëöàòàíû íóóö • ýð¿¿ë ìýíäèéí íóóö • õºðºíãèéí íóóö • ãýð á¿ëèéí íóóö • õóóëèàð òîãòîîñîí áóñàä íóóö
Áàéãóóëëàãûí íóóöûí òóõàé õóóëü, 3 äóãààð ç¿éë	Áàéãóóëëàãûí ìýäýýëýë	Òóõàéí àæ àõóéí íýãæèéí ýðõ á¿õèé ýòãýýäèéí /ã¿éöýòãýõ óäèðäëàãàà áóþó ò¿¿íýýñ ýðõ îëãîñîí áóñàä ýòãýýäèéí áè÷ãýýð ãàðãàñàí çºâøººðºëã¿éãýýð áóñäàä èë áîëãîõûã õîðèãëîííî
Мэдээллийг задруулж болох тохиолдол		
Ì ÈÒÁÁ Ì ÀÝòÕ, 20 äóãààð ç¿éë	Õóâü õ¿íèé ìýäýýëýë	Òºðèéí ýðõ á¿õèé áàéãóóëëàãà ººðèéí ýçýì øèë äýõ õóâü õ¿íèé òàëààðõ äîîð äóðäñàíààñ áóñàä ìýäýýëëèéã òóõàéí õ¿íèé áè÷ãýýð ãàðãàñàí çºâøººðºëã¿éãýýð çàäóóëàõûã õîðèãëîííî. ¯¿íä: Õóâü õ¿íèé ìýäýýëýë • ò¿¿íèé ýöýã /ýõ/-èéí íýð • ººðèéí íýð, íàñ, õ¿éñ • ìýðãýæèë, áîëîâñðîë • àëáàí òóøàëë, àæëûí ãàçðûí õàÿã, àæëûí óòàñ.
Õóâü õ¿íèé íóóöûí òóõàé õóóëü, 6 äóãààð ç¿éëä		Áàòëàí õàìãàëàõ áîëîí ¿íäýñíèé àþóëã¿é áàéäëûí àøèã ñîíèðõîë, èðãýäèéí ýð¿¿ë ìýíä, õóóëü ¸ñíû ýðõ àøèàò õîõèðîë ó÷ðóóëàõã¿éí ¿¿äíýýñ çàéëøã¿é øàðäëëãàòàé îíöãîé òîõèîëäîëä òºðèéí õîëáîãäîõ ýðõ á¿õèé áàéãóóëëàãà /àëáàí òóøàëòàí/-ûí øèéäâýðýýð õóâü õ¿íèé ýð¿¿ë ìýíäèéí áîëîí áóñàä íóóöûã õóóëüä çàãñàí õ¿ðýýíä èë áîëãîæ áîëíî.

Áàéãóóëëàãûí íóóöûí òóõàé õóóëü, 3 äóãààð ç¿éë, 6 äóãààð ç¿éë	Áàéãóóëëàãûí ìýäýýëýë	Òóõàéí áàéãóóëëàãûí àëáàí ¿éë àæèëëàãààíû îíöëîãòîé õîëáîîòîé, ýñõ¿ë øóàðãàà ºðñºëäººíä çàõ çýýë, äàâóó òàëàà õàìãààëàõ çîðèëãîîð áàéãóóëëàãàà ººðºº íóóöàëæ õàìãààëàöààà àâñàí, çàäóóëáàë õóóëü ¸ñíû àøèã ñîíèðõîëä íü õîð óðøèã ó÷ðóóëæ áîëîõ íóóö ìýäýý, òåõíîëîãèéí øèéäýë, òºñºë, ñóäàëãàà-øèíæèëãýýíèé áàðèìòáè÷èã, øààðäëàãàòàé òåõíèê, òîííãòºõººðº ìæèéã áàéãóóëëàãûí íóóöàä õàìàðóóëæ áîëíî. Ãýâ÷ ÿìàð ÷ òîõèîëäîëä äîîðõ ìýäýýëëèéã íóóöàëæ áîëîõã¿é:

- òóõàéí áàéãóóëëàãûí ÿâóóëæ áóé ¿éë àæèëëàãàà, ¿éëäâýðëýë, ¿éë÷èëãýý, àøèãëàæ áóé òåõíèê, òåõíîëîãèéí õ¿í àìûí ýð¿¿ë ìýíä, õ¿ðýýëýí áóé îð÷èíä ¿ç¿¿ëýõ áóþó ¿ç¿¿ëæ áàéãàà íºëººëëèéã èëòãýí õàðóóëàõ ìýäýýëýë
- òóõàéí áàéãóóëëàãûí ìýäýëä áàéãàà áºãººä õàäãàëàëò, õàìãààëàëòûí ãîðèì íü çºð÷èãäñºí òîõèîëäîëä õ¿í àìûí ýð¿¿ë ìýíä, õ¿ðýýëýí áàéãàà îð÷èíä àþóë ó÷ðóóëæ áîëçîøã¿é á¿õ òºðëèéí õîðò, öàöðàã èäýâõò áîäèñûí õîð õºíººëèéã òîäîðõîéëñîí ìýäýýëýë
- ãýìò õýðãèéí òóõàé áîëîí íèéòýä ìýäýýëýõýýð õóóëüä çàäñàí áóñàä ìýäýýëýë.

6.4 Төрийн албан хаагч, улс төрд нөлөө бүхий этгээдийн мэдээлэл ба хариуцлага

Àâëèãààñ óðüä÷èëàí ñýðãèéëýõ ¿éë àæèëëàãààíä òºðèéí áàéãóóëëàãà íýýëòòýé, èðãýäèéí àøèã ñîíèðõîëä íèéöýí ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áàéãàà ýñýõýä òàâèõ õÿíàëòàä òºðèéí áóñ áàéãóóëëàãûí îðîëöîîã íýìýãä¿¿ëæ, õàìòðàí àæèëëàõ, ìýäýýëýë õàðèëöàí ñîëèëöîõ, îëîí íèéòýä ìýäýýëëèéã òîãòìîë õ¿ðãýæ áàéõ[52] ¿¿ðýã áàãòæýý.

Àâëèãûí ýñðýã õóóëèéí 14.2-ò “Ýíý õóóëèéí 14.1-ä çààñíààñ áóñàä ýòãýýäèéí õºðºíãº, îðëîãûí ìýä¿¿ëýã îëîí íèéòýä íýýëòòýé áàéíà” ãýñýí íü ìýäýýëëèéã îëîí íèéòýä çàààâäë íýýëòòýé áàéëãàõ ¿¿ðýãã¿é ãýæ îéëãîãäîõîîð áàéíà. Ì ºí ÓÈÕ-ûí Áàéíãûí õîðîîíû 2012 îíû 4 ä¿ãýýð ñàðûí 25-íû ºäºð ¹ 05 òîãòîîëîîð áàòëàãäñàí “Àëáàí òóøàèòíû õóâèéí àøèã ñîíèðõëûí ìýä¿¿ëýã áîëîí õºðºíãº, îðëîãûí ìýä¿¿ëãèéí ìàÿãò, ò¿¿íèéã á¿ðòãýõ, õÿíàõ, õàäãàëàõ æóðàì”-ä ìýäýýëëèéã îëîí íèéòýä íýýëòòýé áàéëãàõ òàëààð òóñãàãã¿é áàéíà.

52 Àâëèãûí ýñðýã õóóëü, 6.1.7.

Ñ¿¿ëèéí 5 æèëèéí äóíäæààð 44 ìÿíãàí òºðèéí àëáàí õààã÷ààñ ìýä¿¿ëýã ãàðãóóëæ àâñíààñ íèéò øàëãàñòàí ºðãºäºë ãîìäëûí òîî 2013 îíä 311, 2014 îíä 317, 2015 îíä 341 áàéãàààã ñòàòèñòèêèéí ¿ç¿¿ëýëò[53] õàðóóëæ áàéíà. Õàðèí çºð÷èëä òîîöîõîí õàðèóöëàãà íü çºð÷ëèéí öà�ä àãóóëãàä õ¿ð÷ ÷äàòõã¿é ãýæ ä¿ãíýõýýð áàéíà.

Хүснэгт 14. Зөрчлийн шинж чанар, хариуцлага тооцсон байдал

Зөрчлийн шинж чанар		2013 он 311 гомдол	2014 он 317 гомдол	2015 оны 341 гомдол
Àëáàíû ýðõ ìýäëýý óðâóóëñàí, õýòð¿¿ëñýí		23.5%	20%	19.6%
Õóóëü áóñ øèéâýð ãàðãàæ áóñäàä äàâóó áàéäàë îëãîñîí		20.5%	17%	16.4%
Àøèã ñîíèðõëûí çºð÷èë áîëîí ñîíèðõëûí çºð÷ëëòýé øèéäâýð ãàðãàñàí		21.5%	27%	31%
¯íäýñëýëã¿éãýýð õºðºíãºæñºí		9.0%	10%	8%
Õóóëü áóñ òî ìèëãîî		16.2%	21%	23%
Áóñàä		9.3%	5%	2%
Õàðèóöëàãà òîîöóóëñàí áàéäàë /êåéñèéí òîîãîîð/				
¯¿íýýñ:	Ñàíóóëñàí	5	2	12
	Öàëèí áóóðóóëñàí	20	17	23
	Àëáàí òóøàëë áóóðóóëñàí	6	4	2
	¯¿ðýãò àæëàòñ ÷ºëººëñºí	10	22	19
	Áóñàä	4	-	15
	Íèéò	45	45	71
Çºð÷ëèéã òîãòîîæ àíõàðóóëñàí áàéäàë		16	63	51
Çºð÷ëèéã àðëãóóëàõà�àð çºâëº ìæ, ÷èãëýë õ¿ðã¿¿ëñýí áàéäàë		41	49	52
Àâëèãà, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷èë ¿¿ñãýæ áîëçîøã¿é òóøàëë, øèéâýð, çàõèðàìæèéã õ¿÷èíã¿é áîëãóóëñàí		3	12	9

Хувь хүн, хуулийн этгээдийн мэдээллийг гаргуулах шүүхийн процесс

Õóóëü, õÿíàëòûí áàéãóóëëàãûí ïðîöåññ àæèëëàãààíä îðîëöîæ áóé õóâü õ¿í, õóóëèéí ýòãýýä õýðãèéí ìàòåðèàëòàé òàíèëöàõ áîëîí íîòëîõ áàðèìò öóãëóóëàõ ýðõèéíõýý õ¿ðýýíä òóõàéí õýðãèéí îðîëöîã÷ íºãºº òàëûíõàà õýðýãò àâàãäñàí ìýäýýëýëòýé òàíèëöàõ áîëîí óã ìýäýýëëèéã ýðõ á¿õèé áàéãóóëëàãàà áîëîí áóñàä áàéãóóëëàãààñ ãàðãóóëàí àâàõ ýðõòýé. Ýíý òàëààðõ õàðèëöàãà Ýð¿¿ãèéí áàéöààí øèéòãýõ òóõàé, Èðãýí áîëîí Çàõèðãààíû õýðýã ø¿¿õýä õÿíàí øèéâýðëýõ òóõàé õóóëèàð çîõèöóóëíà.

53

6.5 Мэдээллийн ил тод байдал ба нууцлал: Дүгнэлт

Õóâü õ¿íèé íóóöûí òóõàé õóóëèàð òºðèéí áàéãóóëëàãà ººðèéí ýçýì øèëä áàéãàà õóâü õ¿íèé ýöýã ýõèéí íýð, ººðèéí íýð, íàñ, õ¿éñ, àëáàí òóøàëë, àæûí õàÿãààñ áóñàä ìýäýýëëèéã òóõàéí õ¿íèé áè÷ãýýð ãàðãàñàí çºâøººðºëã¿éãýýð çàäóóëàõûã õîðèãëîñîí áàéíà. Ýíý òîõèîëäîëä Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí èðãýíèé á¿ðòãýëèéí äóãààð, ãýðèéí õàÿã, ºì÷ëºëèéí õýëáýð, òîî õýìæýý çýðýã ìýäýýëëèéã íèéòýä èë òîä áîëãîõ òîõèîëäîëä õóóëèéí äýýðõ çàäëèòûã çºð÷èõºº ðàéíà.

ªìíº äóðäñàí òóðøëëòûí òºñºë õýðýãæ¿¿ëýã÷ óëñ îðíóóäàä àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé ìýäýýëëèéã îëîí íèéòýä èë òîä áîëãîõäîî õóâü õ¿íèé èðãýíèé á¿ðòãýëèéí äóãààðûí ñ¿¿ëèéí öèôð¿¿äèéã íóóöëàõ, ãýðèéí õàÿãèéã ä¿¿ðýã, õîðîî õ¿ðòýë íàðèéâ÷ëäëààð ìýäýýëýõ áàéäëààð õóâü õ¿íèé ìýäýýëýë, àþóëã¿é áàéäëûã õàíãàñàí áàéíà. Èéìýýñ äýýðõ òóðøëàãûã Ì îíãîë Óëñàä õýðýãëýõ íü îëáîðëîõ ñàëáàðò àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí ëë òîä áàéäëûã õàíãàõûí çýðýãöýý, õóâü õ¿íèé ìýäýýëëèéí íóóöëàë, àþóëã¿é áàéäëûã õàìãàäëæ áîëîõîîð áàéíà.

Òºðèéí áàéãóóëëàãà ººðèéí ýçýì øèë äýõ õóâü õ¿íèé õºðºíãèéí ìýäýýëëèéã ìºí íóóöëàõàð áàéíà. Ãýõäýý áàòëàí õàìãàäëàõ áîëîí ¿íäýñíèé àþóëã¿é áàéäëûí àøèã ñîíèðõîë, èðãýäèéí ýð¿¿ë ìýíä, õóóëü ¸ñíû ýðõ àøèãò õîõèðîë ó÷ðóóëàõã¿éí ¿¿äíýýñ çàéëøã¿é øààðäëãààòàé îíöãîé òîõèîëäîëä òºðèéí õîëáîãäîõ ýðõ á¿õèé áàéãóóëëàãà /àëáàí òóøàëòàí/-ûí øèéâýðýýð õóâü õ¿íèé ýð¿¿ë ìýíäèéí áîëîí **бусад нууцыг хуульд заасан хүрээнд** èë áîëãîæ áîëíî.

Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä îëáîðëîõ ñàëáàðò àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí õºðºíãèéí ìýäýýëýë áóþó òóõàéí êîìïàíé äàõü ýçýì øëëéí õýëáýð, õýìæýýã äýýð äóðäñàí **бусад нууцад** õàìàðóóëæ áîëõîîð áàéíà. Ýíý òîõèîëäîëä õîëáîãäîõ õóóëü òîãòîîìæèä ºº÷ëºëò îðóóëàõ çàìàð îëáîðëîõ ñàëáàðò àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí õºðºíãèéí ìýäýýëëèéã **хуульд заасан хүрээнд** èë òîä áîëãîõ ýðõ ç¿éí îð÷íûã á¿ðä¿¿ëæ áîëîõ þì. ¯¿íèé òóëä Ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðûí èë òîä áàéäëûí òóõàé õóóëüä îëáîðëîõ ñàëáàðò àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä, òýãýýðèéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõòàé õîëáîîòîé öîãö çîõèöóóëàëòûã íýìæ òóñàãàí áàòëóóëàõ, èíãýõäýý ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýã÷ àæ àõóéí íýãæèä îðóóëñàí õóâüöàà áîëîí áóñàä õÿëáýðýýð îðóóëñàí õºðºíãº îðóóëàëò, õóâü ýçýì øëèéã íóóöëàõûã õîðèãëîõ çàäëòûã òóñãàæ áîëîõ þì.

Ò¿¿í÷ëýí ýðõ á¿õèé áàéãóóëëàãà, àëáàí òóøàëòàí á¿ðýí ýðõèéíõýý äàãóó õýðýãæ¿¿ëæ áàéãàà õÿíàëò øàëãàëòûí ÿâöàä õóóëü òîãòîîìæ çºð÷èæ íóóöàëñàí áàéãóóëëàãûí ìýäýýëëèéã ëë áîëãîõ ýðõòýé. Òóõàéí øàëãàëòàð èëýðñýí çºð÷èë, äóòàãäàëòàé õîëáîîòîé áàéãóóëëàãûí íóóöàä õàìàðàõ çàðèì òîäîðõîé ìýäýýëëèéã áóñäûí õóóëü ¸ñíû àøèã ñîíèðõîëä õîõèðîë ó÷ðóóëàõã¿é òîõèîëäîëä íèéòýä ìýäýýæ áîëîõîîð çàäñàí íü õýðýâ õóóëèàð òóñãàéëàí òîäîðõîéëæ ºãâºë ìýäýýëëèéã àâàõ, èë òîä áîëãîõ íºööºëèéã á¿ðä¿¿ëæ áîëîõîîð áàéíà.

7. ДҮГНЭЛТ БА ЗӨВЛӨМЖ

7.1 Дүгнэлт

7.1.1 Ерөнхий дүгнэлт

Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäàë íü óëñ ¿íäýñòíèé àâëèãà, õýýë õàõóóëü, ìºíãº óãààõ ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ, òàòâàðûí ìºíãººð öàëèíæäàã òºðèéí àëáà, òºðèéí äëáàí õààã÷äûí ¸ñ ç¿éã õÿíàõ, ¿íäýñëýëã¿éãýýð õºðºíãºæèõ íºõöºëèéã òàñëàí çîãñîîõ, õºðºíãº îðóóëàã÷èä, èðãýäýä òóõàéí êîìïàíèéí æèíõýíý ýçýí, êîìïàíèé ¿éë àæèëëàãààíû àøèã õ¿ðòýã÷èéã ìýäñýýýð ñàíõ¿¿ãèéí øèéäâýðýý çºâ ãàðãàõ, ýðñäëýýñ õàìãààëàãäàõ íºõöºëèéã á¿ðä¿¿ëýõýä õóâü íýìýð îðóóëàõ îëîí óëñûí õàíäëàãà þì. Ãýâ÷ óã ìýäýýëýë íü äàí ãàíö Ìîíãîë Óëñòºäèéã¿é äýëõèé íèéòèéí õýìæýýíä õàíãàëòòàé áóñ áàéíà.

Ìîíãîë Óëñûí õóâüä ýíý òàëûí ñóäàëãàà, øèíæèãýý õèéõýä ñàëáàðûí àøèã îðëîãî, ¿ç¿¿ëýëò áîëîí êîìïàíèéí çàñàãëàëûí ìýäýýëýë áàéãàà ÷, àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí òàëàðõ ìýäýýëýë õîìñ, òºðèéí áàéõóóëëàõóóäûí ýçýìøèëä áóé ìýäýýëýë íü á¿ðýí áóñ, õîîðîíäîî óýëäàà õîëáîîã¿é áàéãàà íü íýãäñýí ìýäýýëëèéí áààç á¿ðä¿¿ëýõ Î¯ÈÒÁÑ-ûí øààðäëàãûã õàíãàõã¿é áàéíà. Ò¿¿í÷ëýí àâëèãà, õýýë õàõóóëèéí ãýìò õýðãèéí ñòàòèñòèê òîîí ¿ç¿¿ëýëò áàéãàà ÷ ìºíãº óãààõ, òàòâàðààñ çàéëñõèéõ ãýìò õýðãèéí òàëàðõ ìýäýýëýë, áàðèìò, ñóäàëãàà ãýõ ç¿éë îãò áàéõã¿é íü ñóäàëãààíä õ¿íäýë ó÷ðóóëëàà.

Áèä îäîîãèéí ìºðäºæ áóé õóóëü òîãòîîìæ, òºðèéí áàéãóóëëàõóóäûí áîëîí îëîí íèéòýä íýýëòòýé ìýäýýëýë, ýõ ñóðâàëæàòàñ àâñàí çàðèì ìýäýýëýëä ¿íäýñëýí ýíýõ¿¿ ñóäàëãàòàã áîëîâñõóóëñàí áà ýíý íü “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä”-èéí ÷èãëýëýýð Ìîíãîë Óëñàä õèéãäñýí àíõíû ñóäàëãàà áîëëîî. Èéìýýñ öààøèä íàðèéâ÷èëñàí ñóäàëãàà õèéõ øààðäëàãàòàéã òýìäýãëå.

7.1.2 “Ашиг хүртэгч эзэн”-ий тодорхойлолт

Î¯ÈÒÁÑ áîëîí îëîí óëñûí ñàíõ¿¿ãèéí ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ áàéãóóëëàõóóäûí òîäîðõîéëîëòîîð êîìïàíèéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí ãýäýã íü òóõàéí êîìïàíèéã øóóä áîëîí øóóä áóñ áàéäëààð º ì÷ëºõ, ýñõ¿ë óàèðäàí õÿíàõ õóâü õ¿íèéã õýëýõýýð çàãñàí.

Ì î íãîë Óëñàä “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí” ãýñýí àãóóëãûã èëýðõèéëñýí õóóëèéí çàðèì òîäîðõîéëîëò áàéãàà ÷ “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí”-èéã øóóä óòãààð íü òîäîðõîéëñîí íýð òî ìü¸î áàéõã¿é áàéíà. “Áåíåôèöèàð º ì÷ëºã÷”, “ýöñèéí º ì÷ëºã÷” ãýñýí òîäîðõîéëîëò Ì ÓÁÒÑÒ, ¯ÖÇÇ òóõàé õóóëèóààä áàéãàà áîëîâ÷ àãóóëãà, íýð òî ìü¸îíû òîäîðõîéëîëò íü Î¯ÈÒÁÑ-ûí øààðäëàãûã õàíãàõààðã¿é áàéíà. Ýäãýýð òîäîðõîéëîëò íü õóóëèéí ýòãýýäèéã øóóä áîëîí øóóä áóñààð º ì÷ëºõ, óàèðäëàãà õÿíàëòûã øóóä áîëîí øóóä áóñààð õýðýãæ¿¿ëýõ ýòãýýäèéã ÿìàð íýã õýìæýýíä òîäîðõîéëæ áàéãàà áîëîâ÷ Ì ÓÁÒÑÒòÕ-ä çààñàí “ýöñèéí º ì÷ëºã÷” ãýñýí îéëãîëò íü çºâõºí áàíêíû õàðèëöàã÷èä õàìààðàõ áà ¯ÖÇÇòÕ àãóóëàãäàõ “áåíåôèöèàð º ì÷ëºã÷” ãýñýí îéëãîëò íü õóâü õ¿íèéã òîäîðõîéëîõ àãóóëãàã¿é áàéíà.

Ò¿¿í÷ëýí êî ì ïàíèéí º ì÷ áà õºðºíãèéí ýçýí, àøèã õ¿ðòýã÷ íü õóâüöàà ýçýì øèã÷ áóþó õóóëèéí ýòãýýäèéí ä¿ðýì ä çààñàí º ì÷ëºã÷ áàéõààð õóóëüä çààñàí íü Î¯ÈÒÁÑ-ûí **тухайн компанийг шууд болон шууд бус байдлаар өмчлөх, эсхүл удирдан хянах эцсийн хувь хүнийг** õýëýõ àãóóëãûã èëýðõèéëýõã¿é áàéíà. Ì º í õóâüöàà ýçýì øèã÷èéã ºº ðð áàéäëààð òîäîðõîéëñîí íü “ýöñèéí” áºãººä “æèíõýíý” ýçíèéã òîäîðõîéëîõ àãóóëãàã¿é áàéíà.

Èéíõ¿¿ êî ì ïàíèéí º ì÷, õºðºíãèéí ýçýí, àøèã õ¿ðòýã÷èéã à/ õóóëü òîãòîî ì æ á¿ðò ººðºð òîäîðõîéëñîí, á/ óÿëäàà õîëáîî ñóë, â/ õà ì àðàõ õ¿ðýý íü õÿçãààðëàãä ì àë áàéãàà íü îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýõ õóóëèéí ýòãýýäèéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéã òîäîðõîéëîõîä áýðõøýýë ó÷ðóóëàõààð áàéíà.

7.1.3 Хамрах хүрээ

Î¯ÈÒÁÑ-ûã õýðýãæ¿¿ëýã÷ îðíóóä íü îëáîðëîõ ñàëáàðò òóñãàé çºâøººðºë ýçýì øèã÷, òåíäåðò îðîëöñîí, ãýðýý áàéãóóëàí àæèë ã¿éöýòãýæ, áàðàà, àæèë, ¿éë÷èëãýý íèéë¿¿ëæ áàéãàà, õóâüöàà ýçýì øèõ áîëîí áóñàä õýëáýðýýð õºðºíãº îðóóëàëò õèéñýí õóóëèéí ýòãýýäèéí áåíåôèöèàð áóþó ýöñèéí øèéäâýð ãàðãàõ, õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýõ àøèã õ¿ðòýã÷ ýòãýýä, òýð äóíäàà óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí îðîëöîîã òîäîðõîéëæ èë òîä áîëãîõ ¿¿ðýãòýé áèëýý.

Õàðèí ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò õ¿÷èí òºãºëäºð ¿éë÷èëæ áàéãàà ºíººãèéí õóóëü òîãòîî ì æèéí õà ì ðàõ õ¿ðýý, Î¯ÈÒÁÑ-ûí õýðýãæèæ èðñýí áàéäëûã àâ÷ ¿çâýë, îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ãýäýãò àøèãò ìàëòìàë, ãàçðûí òîñ, áàéãàëèéí õèé, öàöðàã èäýâòò áîëîí ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëûí òóñãàé çºâøººðºë, á¿òýýãäýõ¿¿í õóâààõ ãýðýýíèé ¿íäñýí äýýð ÿâàãäàæ áàéãàà ¿éë àæèëëàãààã ë õà ì ààðóóëæ ¿çõýýð áàéíà. Èéì ä îëáîðëîõ ñàëáàðò àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõàä ýíý ñàëáàðò òóñãàé çºâøººðºë ýçýì øäýãã¿é áîëîâ÷ òåíäåðò îðîëöñîí, õºðºíãº îðóóëàëò õèéñýí, àæèë ã¿éöýòãýõ, õà ì òðàí àæèëëàõ ãýðýýíèé ¿íäñýí äýýð àæèëëàæ áàéãàà îïåðàòîð, òóñëàí ã¿éöýòãýã÷ êî ì ïàíèóä, áàðàà, ¿éë÷èëãýý õàíãàí íèéë¿¿ëýã÷ çýðýã àæ àõóéí íýãæèéã õà ì ààðóóëàõ ýðõ ç¿éí îð÷íûã á¿ðä¿¿ëýõ øààðäëàãàòàé áàéíà.

Îëáîðëîõ ñàëáàðò “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí”, “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéã èë òîä áîëãîõîä ò¿¿íòýé ãýð á¿ë, íèéãýì, ýäèéí çàñãèéí õóâüä “õîëáîîòîé ýòãýýä”, “íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä”-èéã òîäîðõîéëîõ íü ÷óõàë. Ìîíãîë Óëñûí õóóëü òîãòîîìæèéã ñóäëàõàä “õîëáîîòîé ýòãýýä”, “íýãäìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä”, “õàìàðàë á¿õèé ýòãýýä” ãýäýã îéëãîëòûã Êîìïàíèéí òóõàé, Áàíêíû òóõàé, Íèéòèéí àëáàíä íèéòèéí áîëîí õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèöóóëàõ, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëººñ ñýðãèéëýõ òóõàé õóóëèóä áîëîí çàðèì çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãûí áàòàëñàí æóðàìä òóñ òóñ òîäîðõîéëæýý. Ãýñýí õýäéé ÷, ýäãýýð íü íýã ìºð îéëãîõîä òºâºãòýé, çàðèì òîõèîëäîëä õîîðîíäîî çºð÷ëöýé, ìºí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí áîëîõ **хувь хүн байх шаардлагыг тусгаагүй**, “õóâüöàà ýçýì øèã÷”, “õºðºíãº îðóóëàã÷”, ýñõ¿ë “õóóëèéí ýòãýýä” ãýñýí íýð òîìü¸îíä õ¿ðýýä çîãñîæ áàéãàà íü Î¯ÈÒÁÑ-ûã á¿ðýí õýðýãæ¿¿ëýõýä áýðõøýýë ó÷ðóóëàõààð áàéíà.

Ò¿¿í÷ëýí “õÿíàëòûí áàãö ýçýìøèã÷”, “íºëºº á¿õèé õóâüöàà ýçýìøèã÷” ãýäãèéã Êîìïàíèéí òóõàé, Áàíêíû òóõàé, ¯íýò öàãñíû çàõ çýýëèéí òóõàé õóóëèóäàä òóõàéí êîìïàíèéí ñàíàëûí ýðõòýé õóâüöàíû 5 áóþó ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéã äàíãààðàà áîëîí õîëáîãäîõ ýòãýýäèéí õàìò ýçýìøèæ áàéãàà, òýäãýýðèéí ñàíàëûí ýðõèéã õóóëü áîëîí ãýðýýíä çààñíû äàãóó õýðýãæ¿¿ëæ áàéãàà èðãýí õóóëèéí ýòãýýä áàéíà õýìýýí òîäîðõîéëñîí íü ìºí ë õóâü õ¿í, ýñõ¿ë õóóëèéí ýòãýýäèéí àëü íü ÷ áàéæ áîëîõîîð òîìü¸îëîãäæýý. Ýíý íü íèéò õóóëü òîãòîîìæ, çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãóóäûí áàòàëñàí ä¿ðýì, æóðàì õîîðîíäîî óýëäàòàã¿é, íýð òîìü¸îíû òîäîðõîéëîëò ÿíç á¿ðýýð õèéãäñýí, õóóëèéí ýòãýýä áóþó êîìïàíè ¿¿ñãýí áàéãóóëàõ, á¿ðòã¿¿ëýõ, ººð÷ëºí áàéãóóëàõ, êîìïàíèéí óäèðäëàãàà, çîõèîí áàéãóóëàëò, õÿíàëòûí á¿òýö, õóâüöàà ýçýìøèã÷èéí ýðõ, ¿¿ðãèéã òîãòîîõ, êîìïàíè òàòàí áóóëãàõòàé õîëáîãäñîí õàðèëöàãã çîõèöóóëàõ ãîë õóóëü áîëîõ Êîìïàíèéí òóõàé õóóëüä àøèã õ¿ðòýã÷èéã òîäîðõîéëîõ øààðäëàãàà òàâèãäàõã¿é áàéãàãã õàðóóëæ áàéíà

Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðò 3.11.d.iii -ä çàäñíààð íýýëòýé áóþó çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãàà /õºðºíãèéí áèðæ/-ä õàìàðàõ õóóëèéí ýòãýýäèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã çàâàë ãàõ øàðäëàãàà òàâèãäàãã¿é. Ãýâ÷ ýíý íü ºíäºð õºãæëòýé óëñ îðîíä áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãà, õºðºíãèéí áèðæèéí õàðèöàã÷àà òàíüæ ìýäýõ æèëëèãàà ºíäºð ò¿âøèíä ÿâàãäàãã, õóóëèéí ôèðì¿¿ä, áàòëàí äàãã÷, áðîêåðûí êîìïàíèóä õàðèóöëàãàòàé æèëëèääãã óëñ îðîíä ë òîõèðîìæîé áàéæ áîëîõ þì. Ìàíàé óëñûí õóâüä õóâüöàò, õàðèóöëàãàòàé õÿçãàðëàãäìàë áàéõàãñ ¿ë õàìàðàí êîìïàíèãñ àâ÷ áóé ìýäýýëýë íü Î¯ÈÒÁÑ-ûí øàðäëàãûã õàíãàõã¿é, á¿ðýí áóñ, áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãà, õóóëèéí ôèðì, áàòëàí äàãã÷ áîëîí áðîêåðûí ¿éë æèëëèãàãàà òºäéééºí õºãæººã¿é ó÷ðàãñ çîõèöóóëàëòòàé áàéãóóëëàãàä õàìàðàëòàé ýñýõýýñ ¿ë õàìàðð÷ àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí ìýäýýëëèéã Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí øàðäëàãûí äàãóó èæèë òýãø àâàõ çîõèöóóëàëò øàðäëàãàòàé áàéíà.

Õóóëèàð íºõºðëºëä îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë æèëëèãàãàà ÿâóóëàõ òóñãàé çºâøººðºë àâàõ ýðõ íü áàéãàà õÿäèé ÷ èéíõ¿¿ íºõºðëºë òóñãàé çºâøººðºë àâñàí òîõèîëäîë áàéõã¿é

áàéíà. Ãýâ÷ íºõºðëºë íü öààøèä Ì îíãîë Óëñûí õóóëü òîãòîî ìæèéí õ¿ðýýíä òóñãàé çºâøººðºë àâàõ áîëîì æòîé. Ò¿¿ãýýð ÷ áàðàõã¿é, îëáîðëîõ ñàëáàðò íºõºí ñýðãýýëò õèéõ, ¿éë÷èëãýý ¿ç¿¿ëýõ ãýõ ìýòýýð îðîëöîõ áîëîì áàéõ òóë àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèéã òîäîðõîéëîõ õ¿ðýýíä õàìðóóëæ áîëîõ þì.

Èéíõ¿¿ Ì îíãîë Óëñûí õóâüä íýð òîìü¸îíû òîäîðõîéëîëò íü Î¯ÈÒÁÑ-ûí ¿íäñýí øààðäëàãûã õàíãàõã¿é áàéãàà ó÷ðààñ õàìðàõ õ¿ðýýã îííâ÷òîé òîäîðõîéëîõ íºööºë á¿ðäýæ ÷àäàãã¿é áàéíà. Èéìýýñ Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí èë òîä áàéäàëä õàìàðàõ àæ àõóéí íýãæèéí õàìðàõ õ¿ðýýã çºâ òîãòîîõîä Ì îíãîë Óëñûí õýä õýäýí õóóëü òîãòîî æ, òºðèéí çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãóóäûí ä¿ðýì æóðàì, ìýäýýëýë àâàõ ìàÿãòàä ºº ð÷ëºëò îðóóëàõ øààðäëàãàòàé.

7.1.4 “Трешхолд” буюу эзэмшлийн түвшин

Ìàíàé óëñ 2013 îííîñ ýõëýí óóë óóðõàé, ãàçðûí òîñíû ñàëáàðò ¿ëë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áóé, Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàí ãàðãàæ ºãäºã êîìïàíèóäûí 5 áîëîí òº¿íýýñ äýýø õóâèéí õóâüöàà ýçýìøèã÷èéí ìýäýýëëèéã Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíãèéí íýìýëò ìýäýýëýë áîëãîí àâ÷ ýõýëæýý. 2014 îíû òàéëàíä ýçýìøëèéí ãóðâàí òº¿âøèíä 5 õóâü, 25 õóâü, 51 õóâèéí õóâüöàà ýçýìøèã÷èéí ìýäýýëëèéã õàìðóóëàõààð ÎÒÎÀÕ-ýýñ øèéäâýðëýæýý. Ãýñýí ÷ ýíý íü ñàéí äóðûí ¿íäñýí äýýð ºãºõ íýìýëò ìýäýýëýë ó÷ðààñ 2013 îíä òàéëàí ãàðãààñàí êîìïàíèéí çºâõºí 12,7 õóâü, 2014 îíä 2,7 õóâü ë äýýðõ ìýäýýëëèéã ãàðãàæ ºã÷ýý. Èéíõ¿¿ Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä º ì÷ëºëèéí õóâü õýìæýýã ºº ðºð áàéäëààð òîäîðõîéëæ õýðýãëýæ èðñýí, òýð íü çºâõºí õóâüöàà ýçýìøèã÷ áóþó êîìïàíèéí õóóëü ¸ñíû º ì÷ëºã÷èéã òîäóóëàõààñ áóñ “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä” áóþó õóâü õ¿íèéã òîäóóëàõ àõóóëãàà¿é áàéãààãààñ õàðàõàä “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéã èë òîä áîëãîõîä áàðèìòëàõ º ì÷ëºëèéí õóâü õýìæýýíèé äîîä õÿçààðûã òîäîðõîéëîõ àñóóäëûã ÎÒÎÀÕ õýëýëöýí øèéâýðëýõ øààðäëàãààòàé áàéíà.

Çàðèì óëñ îðíû æèøýýã ñóäëàõàä îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõýëæ áóé êîìïàíèéí 5 áàéòóãàé 1 õóâèéí õóâüöàà íü õýäýí ñàÿ äîëëàðûí ¿ð ºãººæ ºãºõ ìàãàäëàë ºíäºð áàéíà. Ãýõäýý àøèã õ¿ðòýã÷ ýçíèé èë òîä áàéäëûã õýðýãæ¿¿ëýõ áîäèò áîëîì æèéã õàðãàëçàí ¿çâýë êîìïàíèéí íèéò ãàðãàñàí õóâüöàíû 5 áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéã ýçýìøèã÷äýýñ àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéã òîäóóëæ áîëîõ þì. Öààøëàää ò¿¿íèé áîäèò õýðýãæëò, ¿ð íºëººã ñóäëàí ýíý õóâü õýìæýýã áóóðóóëàõ, ýñõ¿ë íýìýää¿¿ëýõ òàëààð øàò äàðààòàé àðãà õýìæýý àâ÷ àæèëëàõ íü ç¿éòýé. Ó÷èð íü Ì îíãîë Óëñûí õ¿í àì öºº í, àøèãò ìàëòàëûí íºö èõ áºãººä 5-àòñ äîîø õýìæýýíèé õóâü ýçýìøèë ÷ ýäèéí çàñãèéí ºíäºð ¿ð àøèã ºãºõ áîëîì æòîé ãýäãèéã ýíä àíõààðàõ ¸ñòîé.

Õàðèí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí õóâüä ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò õóâü ýçýìøèæ ë áàéãàà áîë º ì÷ëºëèéí õóâü õýìæýýíýýñ ¿ë õàìàðàí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ ¸ñòîé ãýñýí õàíäëàãûã äýõèéí îëîí óëñàä áàðèòàëæ, Î¯ÈÒÁÑ ÷ ¿¿íèéã äýìæèæ áàéíà.

Ì îíãîë Óëñûí õóâüä Àëáàí òóøààëòíû õóâèéí àøèã ñîíèðõëûí ìýä¿¿ëýã áîëîí õºðºíãº, îðëîãûí ìýä¿¿ëãèéí ìàÿãò, ò¿¿íèéã á¿ðòãýõ, õÿíàõ, õàäãàëàõ æóðìûí 3.9-ä “Àëáàí òóøààëòàí Íèéòèéí àëáàíä íèéòèéí áîëîí õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèöóóëàõ, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëººñ óðüä÷ëëàí ñýðãèéëýõ òóõàé õóóëèéí 8 äóãààð ç¿éëèéí 8.1 äýõ õýñýãò çààñàí ¿éë àæèëëàãààã õýðýãæ¿¿ëýõäýý õóâüöààò êî ì ïàíèéí íèéò õóâüöààíû 5 õ¿ðòýëõ õóâèéã ýçýì øäýã, õÿçãààðëàãäà ìàë õàðèóöëàãàòàé êî ì ïàíèàñ ýçýì øèæ áàéãàà íîãäîë õóâü íü òóõàéí äëáàí òóøààëòíû íýã æèëèéí öàëèíãèéí õýì æýýíýýñ áàãà áîë àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëëã¿é ãýæ ¿çíý” ãýæýý. Áàãà õýì æýýíèé õóâü ýçýì øèë ÷ ºíäºð àøèã îðëîãîî ºãºõ îëáîðëîõ ñàëáàðûí îíöëîãîîñ øàëõàààëàí äýýðõ õóâü õýì æýýã óã ñàëáàðò áàðèì òëàõ íü òºäèéëºí îííâ÷òîé áóñ áàéæ áîëîõ þì.

7.1.5 Улс төрд нөлөө бүхий этгээдийн тодорхойлолт

Î¯ÈÒÁÑ íü îëáîðëîõ ñàëáàðò àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçàéã èë òîä áîëãîõîä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéã òîäóóëæ, òýäíéé òàëààð çîõèõ ìýäýýëëèéã á¿ðòãýæ, íèéòýä íýýëòòýé áîëãîõûã øààðäàãã. Òóðøëëòàä õàìðàãäñàí îðóóäàä ÔÀÒÔ-èéí “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéí òîäîðõîéëîëòûã òº¿ëõ¿ õýðýãëýñýí áàéíà. Ì îíãîë Óëñûí õóóëü òîãòîî ìæ äàõü “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”-èéí òîäîðõîéëîëòûã Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä øóóä àâ÷ õýðýãëýõ áîëî ìæòé áàéõ áîëîâ÷ ãàäààä óëñûí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä, óëñ òºðèéí íàìûí óäëðäàõ äëáàí òóøàëòàí çýðýã ÔÀÒÔ-ûí òîäîðõîéëîòîä äóðäñàí çàðè ìäëáàí òóøàëòíûã õàìðàõàðã¿é áàéãàà àíõàðàõ õýðýãòýé.

7.1.6 Ашиг сонирхлын мэдүүлэг ба хөрөнгө орлогын мэдүүлэг

Ìàíàé óëñàä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí áèå äààñàí ìýä¿¿ëýã áàéõã¿é áºãººä õóóëüä çààñàí òºðèéí äëáàí òóøàëä òî ì èëîãäñîíû äàðàà ìýä¿¿ëýã ãàðãàõààð çààñàí íü òóõàéí äëáàí òóøàëûã õàøèõàà áîëüñîí òîõèîëäîëä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä áàéñàí ýñýõýýñ ¿ë õàìààð÷ ìýä¿¿ëýã ãàðãàõ øààðäëàãàã¿é áîëæ áàéãàà þì. Ýíý íü òóõàéí äëáàí òóøàëûã õàøèæ áàéõäàà òîãòîîñîí õàðèöàà õîëáîîãîî àøèãëàæ, õóâüäàà àøèã õîíæîî îëñîí/îëæ áàéãàà ýñýõ, äëü íýã õóóëèéí ýòãýýäèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí áîëñîí/áîëîõ ýñýõèéã íÿàöëàõ áîëî ìæã¿éä õ¿ðãýæ áàéíà.

Ò¿¿í÷ëýí ìýä¿¿ëãèéí ç¿éë çàäëò õîîðîíäûí õàðèöàí õàìàðàë ñóë ãýæ ¿çõýýð áàéíà. Æèøýý íü:

- Óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä (ýñõ¿ë òºðèéí äëáàí òóøàëòàí) ººðèéí áîëîí ãýð á¿ëèéí ãèø¿¿äèéí ºì÷ëºë, ýçýì øèëä áàéãàà áîëîí àøèãëàæ áàéãàà ãàçðûã ìýä¿¿ëýõýýñ áóñ íýãàìýë ñîíèðõîëòîé ýòãýýä, õóâü ýçýì øèæ áóé õóóëèéí ýòãýýäèéí ýçýì øèë áîëîí àøèãëàëòàä áàéãàà ãàçðûã ìýä¿¿ëýõèéã øààðäàõã¿é áàéíà.

- Ýðõ, òóñãàé çºâøººðëèéã ìýä¿¿ëýõ õýñýãò ººðèéí áîëîí ãýð á¿ëèéí ãèø¿¿äèéí º ì÷ëºë, ýçýì øèëä áàéãàà òóñãàé çºâøººðëèéã ìýä¿¿ëýõýýð áàéãàà áîëîâ÷ õóâü õ¿íèé íýð äýýð áóñ çºâõºí õóóëèéí ýòãýýäèéí íýð äýýð îëãîãäîõ àøèãò ìàëòìàëûí ãýõ ìýò òóñãàé çºâøººðëèéí òàëààð ìýä¿¿ëýõ øààðäëàãàã¿é áàéíà. Ìºí êîìïàíè, íºõºðëºë, õîðøîîíä îðóóëñàí õºðºíãº îðóóëàëò ãýñýí õýñýãò ÷ òóõàéí êîìïàíèéí ýçýì øèæ áóé òóñãàé çºâøººðëèéí òàëààðõ ìýäýýëëèéã øààðäàãã¿é.

Àøèã ñîíèðõëûí ìýä¿¿ëýã áîëîí õºðºíãº îðëîãûí ìýä¿¿ëãýýð àâñàí ìýäýýëëèéã òºðèéí áóñàä áàéãóóëëàãûí àâ÷ áóé õóóëèéí ýòãýýä, õºðºíãº, ýðõèéí á¿ðòãýëèéí ìýäýýëýëòýé õîîðîíä íü õýðõýí óÿëäóóëæ àæèëëàõ íü òîäîðõîéã¿é áàéíà.

7.1.7 Мэдээллийн шаардлага хангах байдал ба мэдээллийн бааз

ªíººäèéí áàéäëààð òºðèéí áàéãóóëëàãóóäûí õóóëèéí ýòãýýäýýñ àâ÷ áóé ìýäýýëëèéã Î¯ÈÒÁÑ-ûí øààðäëàãàòàé õàðüöóóëàí, íýãòãýæ ¿çýõýä øààðäëàãàà õàíãàõóéö á¿ðýí ìýäýýëýë àâ÷ ÷äàõã¿é áàéíà.

Î¯ÈÒÁÑ íü õýðýãæ¿¿ëýã÷ îðíóóäàà îëáîðëîõ ñàëáàðò:

- òóñãàé çºâøººðºë àâñàí
- òóñãàé çºâøººðºë àâàõ õ¿ñýëò ãàðãàñàí
- àëèâàà òåíäåðò îðîëöñîí/øàëãàðñàí
- îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ êîìïàíèä õºðºíãº îðóóëàëò õèéñýí
- àëèâàà ãýðýý áàéãóóëñàí õóóëèéí ýòãýýäèéí õóâü ýçýì øèë, ò¿¿íèé öàäàõ àøèã õ¿ðòýã÷ ýöñèéí áºãººä æèíõýíý º ì÷ëºã÷èéí ìýäýýëëèéã èë áîëãîõ øààðäëàãûã òàâüñàí.

Ìîíãîë Óëñ ýíý øààðäëàãûã á¿ðýí õàíãàõ ìýäýýëëèéã öóãëóóëàõûí òóëä õýä õýäýí õóóëü òîãòîî ìæèä ºº ð÷ëºëò îðóóëàõ, öààøëàäà òºðèéí çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàãóóäûí ä¿ðýì æóðàì, ìýäýýëýë àâàõ ìàÿãòûã áîëîâñðîíãóé áîëãîõ øààðäëàãàòàé áàéíà.

Òºðèéí áàéãóóëëàãà òóñ á¿ðèéí õóóëèéí ýòãýýäýýñ ìýäýýëýë àâ÷, ºº ð÷ëºëò øèíý÷ëýëò õèéæ, áàòàëãààæóóëàõ ¿ëë ÿâö íü öàã õóãàöàà, õàìðàõ õ¿ðýýíèé õóâüä õàðèöàí àäëëã¿é áàéíà. Îëáîðëîõ ñàëáàð íü ºº ðºº òóñãàéëñàí çîõèöóóëàòòàé áºãººä çºâõºí òóñãàé çºâøººðëèéí õ¿ðýýíä ¿ëë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã òóë ýíý ñàëáàðò àæèëëàæ áàéãàà õóóëèéí ýòãýýäèéí á¿ðòãýëèéã òóñãàé çºâøººðºë àâàõ áà ñóíãóóëàõ, øèëæ¿¿ëýõ, áàðüöàëàõ, òàëáàéã á¿õýëä íü áîëîí õýñýã÷ëýí áóöàæ ºãºõ, õºðºíãº îðóóëàëòûí áîëîí áóñàä ãýðýý áàéãóóëàõ, óóë óóðõàéí ñàëáàðò ¿ëë àæèëëàãàà ÿâóóëàõ òåíäåðò îðîëöîõ çýðýã ¿ëë àæèëëàãàà òóñ á¿ðò õèéæ, øèíý÷ëýí íýãòãýõ òîãòîëöîî áèé áîëãîõ øààðäëàãàòàé áàéíà. Ò¿¿í÷ëýí îëáîðëîõ ñàëáàðò ÿâóóëàõ ¿ëë àæèëëàãàà íü

ãàçàð ýçýì øèõ, àøèãèàõ ýðõèéí õ¿ðýýíä õýðýãæèõ òóë ãàçðûí ýðõ îëæ àâàõàä òóõàéí êîìïàíèéí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí á¿ðòãýë ìýäýýëëèéã õèéæ áîëíî. Ò¿¿í÷ëýí òóñàé çºâøººðºë ýçýì øèã÷èéí æèë á¿ðèéí õàéãóóëûí áà óóëûí àæëûí òàéëàíä çîõèõ ìýäýýëëèéã íýìæ àâàõ çàìààð îëáîðëîõ ñàëáàðò ãýðýýíèé ¿íäñýí äýýð ¿ëë àæèëëàãàà ýðõýëæ áàéãàà õàíãàí íèéë¿¿ëýã÷, îïåðàòîð, òóñëàí ã¿éöýòãýã÷ êîìïàíèóäûí ìýäýýëëèéã á¿ðä¿¿ëæ, ò¿¿íèéãýý õóóèéí ýòãýýäèéí áîëîí òàòâàðûí á¿ðòãýë äýõ “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí ìýäýýëýëòýé òóëãàí áàòàëãààæóóëæ áîëîõ þì.

Îëîí óëñàä ÔÀÒÔ-ûí çºâëºìæèéí 24, 25-ûí äàãóó êîìïàíè, ñàí, òðàñò çýðýã áàéãóóëëàãûí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã òºðèéí ýðõ á¿õèé áàéãóóëëàãàä íýãòãýí, ìýäýýëëèéí íýãäñýí ñàí ¿¿ñãýí, áóñàä óëñ îðíóóäòàé õàðèëöàí ìýäýýëýë ñîëèëöîí àæèëëàæ áàéíà. Õàðèí Ìîíãîë Óëñàä ìýäýýëëèéã çîõèñòîé õýìæýíä àâàõ, ¿éë àæèëëàãàààãàà óÿëäóóëàõ, íýãäñýí áààç á¿ðä¿¿ëýõ, îëîí íèéòýä íýýëòýé ìýäýýëýõ, ìýäýýëëèéí ¿íýí áîäèò áàéäëûã õÿíàõ, áàòàëãàààæóóëàõ ýðõ ç¿éí îð÷èí á¿ðäýýã¿é áàéíà. Èéìä òºðèéí áàéãóóëëàãóóäûí àâ÷ áóé ìýäýýëëèéã õóóëèàð òîäîðõîé çààæ, ìºí óÿëäóóëñàí íýãäñýí ìýäýýëëèéí áàçòàé áîëîõ øààðäëàãàòàé þì. Óã àñóóäëûã õóóëèàð çîõèöóóëàõ íü äëü íýã äàðãà ¿¿ðýãò àæëûíõàà õóãàöààíä ººðèéí äóðààð áàéãóóëëàãûí äîòîîä ä¿ðýì æóðàì, ìàÿãòàä ººð÷ëºëò îðóóëàõ áîëîìæèéã õÿçàààðëàõ à÷ õîëáîãäîëòîé.

7.1.8 Мэдээллийг баталгаажуулах ба хариуцлага

Ìýäýýëýë öóãëóóëàõ, ¿íýí áîäèò áàéäëûã áàòàëãàààæóóëàõ àæèë ºíººã õ¿ðòýë õ¿íäðýëòýé áàéãàà ó÷ðààñ äýõèéí ºíäºð õºãæèëòýé óëñ îðíóóä àðèëæààíû áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãà áîëîí õóóëü÷, õóóèéí ôèðì, êîìïàíèä ìýðãýæëèéí ¿éë÷èëãýý ¿ç¿¿ëýã÷ áóñàä áàéãóóëëàãóóäûí õèéñýí “due diligence” áóþó õÿíàí áàòàëãàààæóóëàëòàä òóëãóóðëàæ áàéíà. Ãýâ÷ äýýðõ áàéãóóëëàãóóäûí õÿíàí áàòàëãàààæóóëàëò òºäèéëºí íàéâàðòàé áèø ó÷ðààñ òºðèéí áàéãóóëëàãûí ìºðäºí øàëãàõ àæèëëàãàààã èë¿¿ áîëîâñðîíãóé áîëãîõ øààðäëàãàòàéã õàðóóëñàí áîäèò æèøýý, áàðèòóóä ãàðñààð áàéíà. Èéìýýñ óëñ îðíóóä “õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéã òîäóóëàõ, íèéòýä èë òîä áîëãîõ àæèëëàãà�àà óëàì íàðèéñãàæ, êîìïàíèéí õóóëèéí àñóóäàë õàðèóöñàí çàõèðàë/àõëàõ ìýðãýæèòýí ìýäýýëëèéã áàòàëãàààæóóëæ, ¿íýí çºâ áàéäëûã õàðèóöàõ çîõèöóóëàëòûã **хуульчлах хандлага байна.** Î¯ÈÒÁÑ ÷ óäèðäëàãûí õàðèóöëàãûí çàõèäàë, õîëáîãäîõ áàðèòò áè÷ãèéí áàòàëãàààæñàí õóóëáàðûã àâàõ çàìààð ìýäýýëëèéí ¿íýí çºâ áàéäëûã áàòàëãàààæóóëàõûã çºâëºìæèëæ áàéãàà áèëýý. Ò¿¿í÷ëýí îëîí óëñûí òóðøëãàààñ õàðàõàä òºðèéí áîëîí àðèëæàííû áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãûí ìýä¿¿ëýã, ìàÿãò, õ¿ñýëòýä ãàðãàæ ºãºõ ìýäýýëýë íü õóóëèéí õàðèóöëàãà õ¿ëýýõ ¿íäýñëýë áîëæ, òºðèéí áîëîí õóâèéí õýâøëèéí ìýäýýëëèéí óÿëäàãà õàíãàõ ñ¿ëæýýã áèé áîëãîæ áàéíà.

Øèíýýð õýðýãæèæ ýõëýõ Çºð÷ëèéí òóõàéí õóóëüä àæ àõóéí íýãæèéí ¿éë àæèëëàãàààíû íóóöàä õàëäàõàä õ¿ëýýõ õàðèóöëàãûí çîõèöóóëàëò áàéãàà áîëîâ÷ àøèã õ¿ðòýã÷

æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõîä äýìæëýã ¿ç¿¿ëýõ, õîëáîãäîõ õàðèóöëàãà òîîöîõ çîõèöóóëàëò áàéõã¿é áàéíà.

Îëáîðëîõ ¿éë àæèëëàãàà, òóñãàé çºâøººðºë îëãîõ ïðîöåññ áîëîí ìºíãº óãààõ ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ àæèëëàãàààã çîõèöóóëñàí õóóëü òîãòîîìæèä ìýäýýëëýý ãàðãàæ ºãººã¿é íºõöºëä òîîöîõ õàðèóöëàãà òîäîðõîéã¿é áàéíà. Ãàðãàæ ºãñºí ìýäýýëýë íü à/ õóäëë á/ äóòóó â/ áóðóó áàéõ íºõöºëä õ¿ëýýëãýõ õàðèóöëàãûã òóñ á¿ðò íü ÿëãàìæòàéãààð òîãòîîæ ºãºõ íü ç¿éòýé. Èíãýõãäýý ìýäýýëýë õ¿ëýýí àâàõ òºðèéí äëáàí õàãà÷ áîëîí ìýäýýëëýý ãàðãàæ ºãºõ õóâèéí õýâøëèéí õàðèóöëàãûã ÷ ÿëãàìæòàéãààð õóóëü÷ëàõ øààðäëàãàòàé.

Àâëèãûí ýñðýã õóóëèéí äàãóó Àâëèãàòàé òýìöýõ ãàçàð òºðèéí äëáàí õàãà÷äûí õºðºíãº îðëîãûí ìýä¿¿ëãèéã òîãòîîñîí õóãàöàíä ãàðãóóëàí àâ÷, òºëºâëºãºòò õÿíàëò øàëãàëò áîëîí ãî ìëûí äàãóó ìºðäºí øàëãàõ àæèëëàãàà ÿâóóëæ èðæýý. Ãýâ÷ çºð÷èëä ñàíóóëàõ, öàëèí áóóðóóëàõ, äëáàí òóøàäë áóóðóóëàõ, çºâëºìæ ºãºõ õàðèóöëàãà òîîöîñîí áàéõ áºãººä õàðèí ¿¿ðýãò àæëààñ íü ÷ºëººëñºí òîõèîëäîë 2013 îíä 10, 2014 îíä 22, 2015 îíä 19 óäàà ãàðñàí áàéíà. ¯¿íýýñ ä¿ãíýõýä äýýðõ çºð÷ëèéí øèíæ ÷àíàð õýäèé íîöòîé ÷ àâñàí àðãà õýìæýý, õàðèóöëàãà òîîöîõ õýëáýð íü õàíãàëòà¿é áàéãàà þì.

Êîìïàíèéí àóäèòàä ñàíõ¿¿ãèéí ìýäýýëëèéã õÿíàí áàòàëãàæóóëàõààñ ãàäíà, àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä, õîëáîîòîé ýòãýýä, ñîíèðõëûí çºð÷èëòýé õýëöëèéí ìýäýýëëèéã áàðèìòààð áàòàëãàæóóëàõ øààðäëàãûã îëîí óëñûí íÿãòëàí áîäîõ á¿ðòãýëèéí ñòàíäàðòàä òóñãàæ ºãºí áàéíà. Ìîíãîë Óëñàä êîìïàíèóäûí àóäèòûí òàéëàíã ãàðãàõ áèå äàäñàí, õºíäëºíãèéí àóäèòûí áàéãóóëëàãóóä Îëîí óëñûí Íÿãòëàí áîäîõ á¿ðòãýëèéí õîëáîîòîé ýòãýýäèéã òàéëàãíàõ (FRS24), Íýãòãýñýí áîëîí áèå äàäñàí ñàíõ¿¿ãèéí òàéëàí (FRS27) çýðýã ñòàíäàðòûí õýðýãæèëòèéã õàíãàæ àæèëëàæ áóé ýñýõ, ãàðñàí çºð÷ëèéã àðèëãóóëàõ çºâëº ìæ õ¿ðã¿¿ëæ áóé ýñýõ íü òîäîðõîéã¿é áàéíà.

7.1.9 Мэдээллийн нууцлал ба ил тод байдал

Ìàíàé óëñûí òóõàéä õóâü õ¿íèé ìýäýýëëèéí íóóöëàëûã õýä õýäýí õóóëèàð õàìãààëæ, òºðèéí áàéãóóëëàãà õóóëüä çààñíààñ áóñàä ¿íäýñëýýýð õóâèéí ìýäýýëëèéã çàäóóëàõûã õîðèãëîæýý. Èéìä Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòûí äàãóó îëáîðëîõ ñàëáàðò “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí ìýäýýëýë, òýð äóíäàà èðãýíèé á¿ðòàýëèéí äóãààð, ãýðèéí õàÿã, ºì÷ëºë, õóâü ýçýìøëèéí õýëáýð, õýìæýýã îëîí íèéòýä øóóä èë òîä áîëãîõ íü Õóâü õ¿íèé íóóöûí òóõàé õóóëü òîãòîîìæèéã çºð÷ñºíä òîîöîãäîõîîð áàéãàààã àíõàðàõ íü ç¿éòýé.

Õóóëèàð àøèã õ¿ðòýã÷ ýçäèéí ìýäýýëëèéã íèéòýä èë òîä áîëãîõîîð çàæ ºãºõ òîõèîëäîëä Áàéãóóëëàãûí íóóöûí òóõàé õóóëèéí 3 äóãààð ç¿éëèéí “íèéòýä ìýäýýëýõýýð õóóëüä çààñàí áóñàä ìýäýýëëèéã èë áîëãîæ áîëíî” ãýñýí çààëòûã

àøèãëàæ ýíý ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýõ êî ì ïàíèéí ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ áèå äààñàí õóóëü áèé áîëãîæ áîëîõîîð áàéíà.

7.1.10 Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, иргэдийн оролцоо

Èðãýä, îëîí íèéòýä õ¿ðãýõ ìýäýýëýë íü òîäîðõîé áàéõ øààðäëàãàòàé áºãººä ãàðãàñàí ìýäýýëýëä ¿íäýñëýí òºðèéí áàéãóóëëàãóóä øààðäëàãàòàé àðãà õýìæýýãýý àâàõ áîëîìæèéã á¿ðä¿¿ëýõ íü ç¿éòýé. Ò¿¿í÷ëýí ýíý ÷èãëýëýýð ìýðãýøñýí òºðèéí áóñ áàéãóóëëàãóóäûí ¿éë àæèëëàãààã èäýâõæ¿¿ëýõ øààðäëàãàòàé. Îäîîãèéí áàéäëààð ìàíàé óëñ ìýäýýëëèéã îëîí íèéòýä èë òîä áîëãîõã¿é áàéãàà ó÷ðààñ òºðèéí áóñ áàéãóóëëàãóóä, èðãýä ýíý ÷èãëýëýýð ìýðãýøèõ áîëîì æ íü õîì ñ áàéíà.

7.1.11 Судалгаа шинжилгээ

Ìàíàé óëñ àâëèãà, õýýë õàõóóëèéí ãýìò õýðãèéí òàëààð æèë á¿ð ñóäàëãàà ãàðãàæ, íèéòýëäýã õýäèé ÷ êî ì ïàíèéí õóâüòàà ýçýì øèë, íýãäìýë ñîíèðõîë, õîëáîãäîõ ýòãýýä áîëîí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä, óëñûí òºñºâò ó÷èð÷ áóé õîõèðîë, ãàäàãøèëæ áóé îðëîãî, òàòâàðûí çàëèëàí, ëóéâàð, òàòâàðàñ çàéëñõèéñýí íºõöºë áàéäëûí òàëààðõ ñóäàëãàà, øèíæèëãýýíèé àæèë ãýõ ç¿éë áàéõã¿é áàéíà. Ýíý íü ýðõ ç¿éí ñóäàëãàà, ä¿í øèíæèëãýý õèéõ, ñàéí áîëîí òóó òóðøèãàûí òàéëàíã áèé áîëãîõ òºí ìýðãýæëèéí áºãººä òóðøëãàæñàí áîëîâñîí õ¿÷èí, ñóäëàà÷èä áýëòãýõ, òºð, õóâèéí õýâøëèéí ìýäýýëýë, õàìòûí àæèëëàãàà ñàéæðóóëàõ, îëîí óëñûí õàìòûí àæèëëàãàíä õºø¿¿ðýã áîëîõ çýðýã áîäèò àæèë õèéæ óëñ ¿íäýñòíèé õóâüä õàðèóöëàã õ¿ëýýõ, ýäèéí çàñàèéí õóâüä áîäèò õóâü íýìýð îðóóëàõ øààðäëàãàòàéã õàðóóëæ áàéíà.

Àâëèãà, õýýë õàõóóëü ºãºõ, àâàõ àðãà óëàì á¿ð íàðèéñàæ áàéãààãèéí èëðýë íü õ¿¿òýé çýýë àâ÷, çýýëèéí òºëáºðèéã òºëºõ, òºë¿¿ëýõ, àæ àõóéí íýãæèä õºðºíãº îðóóëàëò õèéæ, ¿éë àæèëëàãàà, çàõèðãàà óäèðäëàãûí çàðäàë íýðýýð àøèãëàõ ìºí àâëèãûã õóâüòàà õýëáýðýýð “áýëýãëýõ” ÿâäàë. Òºðèéí àëáàí õààã÷, óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä çýýë àâàõ íü åðäèéí ¿çýãäýë ìýò áîëîâ÷ öààøèä àðèëæààíû áàíê, áàíê áóñ ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãóóäûí ¿éë àæèëëàãààíû õ¿ðýýíä çýýëèéí ýðãýí òºëºëòèéí õÿíàëò, õàðèëöàã÷èéí ã¿éëãýýíèé õÿíàëòûã ñàéæðóóëàõ, ñèñòåìèéí õ¿÷èí ÷äëûã íýìýãä¿¿ëýõ, õÿíàëòûã áàòàëãààæóóëàõ áîëîí ìºðäºí øàëãàõ, ã¿éöýòãýõ àæèëëàãààòàé óÿëäóóëàõ àñóóäëûã ñóäàëæ ¿çýõ øààðäëàãàòàé.

7.2 Зөвлөмж

7.2.1 Нэр томьёо

— Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðòàä çàäñàí “beneficial owner” ãýñýí îéëãîëòûã Ìîíãîë Óëñûí õóóëü òîãòîîìæèä èëýðõèéëñýí áàéäëûã îëîí óëñûí ñòàíäàðò ÿëàíãóÿà Î¯ÈÒÁÑ-ûí ñòàíäàðò 2016-ä íèéö¿¿ëýõ øààðäëàãàòàé. ¯ãèéí óòãûã çàäàëæ ¿çâýë “beneficial” ãýäýã íü àëèâàà ç¿éëèéí àøèã, ¿ð ºãººæ, îðëîãîî, òààòàé áàéäàë, äàâóó òàëûã îëæ àâàõ ãýñýí óòãà ñàíàà èëýðõèéëíý. Õàðèí “owner” ãýäýã íü ýçýì øèã÷, ýçýí, º ì÷ëºã÷, º ì÷èéí ýçýí ãýñýí àëèâàà ç¿éëèéí æèíõýíý ýçíèéã õÿëýõ óòãà èëýðõèéëíý. Ìºí Ñòàíäàðòûí øààðäëàãààð õÿä õýäýí ñ¿ëæýý êîìïàíèéí ýçíèéã õººæ öàää òàëûí, ýöñèéí áºãººä æèíõýíý àøèã õ¿ðòýæ áàéãàà ýòãýýäèéã òîäîðõîéëîõîîð áàéãàà òóë äýýðõ óòãà ñàíàãã íýãòãýæ, “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí” ýñõ¿ë “àøèã õ¿ðòýã÷ öàää ýçýí” ãýñýí íýðòîìü¸îãýíýõ¿¿ ñóäàëãààíû õ¿ðýýíä ñàíàë áîëãîæ áàéíà.

— Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéã òîäîðõîéëîõ íü ìºíãº óãààõ, àâëèãà õýýë õàõóóëü áîëîí òàòâàðààñ çàéëñõèéõ çýðýã ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ àðãà õýìæýýíèé íýã ÷óõàë õýñýã ìºí. Õàðèí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí îðîëöîî, õÿíàëò, óäèðäëàãà èë áîëîí äàëä õÿëáýðýýð äýýðõ ¿éë àæèëëàãàà íä áàéõ ìàãàäëàëòàé ó÷ðààñ Êîìïàíèéí òóõàé, ÌÓÁÀÒÑÒ òóõàé, ÍÀÍÁÕÀÑÇÀÑÇÓÑ òóõàé, ¯ÖÇÇ òóõàé, Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé, Ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé, Åàçðûí òîñíû òóõàé, Öºìèéí ýíåðãèéí òóõàé, Åàçðûí òóõàé áîëîí Àâëèãûí ýñðýã çýðýã õóóëèóàää íýð òîìü¸îíû òîäîðõîéëîòûã èæèë áóþó íýã ìºð òóñãàõ øààðäëàãàòàé áàéíà.

7.2.2 Тодорхойлолтын хамрах хүрээ: Олборлох салбарт

— “Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí”/“àøèã õ¿ðòýã÷ öàää ýçýí”-èé õàìðàõ õ¿ðýýíä ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýã÷ àëèâàà õóóëèéí ýòãýýäèéí õóâüöàà áîëîí áóñàä ¿íýò öàäñûã øóóä áîëîí øóóä áóñààð ýçýìøèõ, ¿éë àæèëëàãàà, óäèðäëàãà, õÿíàëòûã øóóä áîëîí øóóä áóñ áàéäëààð õýðýãæ¿¿ëýõ, õÿíàõ, õóóëèéí ýòãýýäèéí ¿éë àæèëëàãààíû ¿ð øèìèéã øóóä áîëîí øóóä áóñààð õ¿ðòýõ õóâü õ¿íèéã õýëýõýýð òîäîðõîéëîõ;

— “Ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýã÷ õóóëèéí ýòãýýä”-èéã òîäîðõîéëîõäîî àøèãò ìàëòìàë, ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé áîëîí öàöðàã èäýâòò àøèãò ìàëòìàë, ãàçðûí òîñ, áàéãàëèéí õèéí õàéãóóëûí áîëîí àøèãëàëòûí òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷, ãàçðûí òîñíû á¿òýýãäýõ¿¿í õóâàãò ãýðýý áàéãóóëñàí õóóëèéí ýòãýýäýýñ ãàäíà äýýðõ õóóëèéí ýòãýýäòýé áàéãóóëñàí õàíãàí íèéë¿¿ëýëò, àæèë ã¿éöýòãýõ, õàìòðàí àæèëëàõ, á¿òýýãäýõ¿¿í

áîðëóóëàõ áîëîí áóñàä ãýðýýíèé ¿íäñýí äýýð ýðäýñ áàÿëãàèéí ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõýëæ áóé áóñàä àæ àõóéí íýãæèéã õàìðóóëàí àâ÷ ¿çýõ;

— “Øóóä áóñ” ãýäýã óòãûã èëýðõèéëýõäýý õýä õýäýí õóóëèéí ýòãýýä, ýñõ¿ë ãýðýý, èòãýìæëýë, òºëººëëèéí áóñàä õýëáýðýýð äàìæóóëàí, äàíãààðàà ýñõ¿ë õàìàðàë á¿õèé õîëáîãäîõ ýòãýýäèéí õàìòààð õóâüöàà ýçýìøèõ, êîìïàíèéí óäèðäëàãàà, õÿíàëòûí ýðõèéã õýðýãæ¿¿ëýõ íºõöºë áàéäëûã òîäîðõîéëñîí áàéõààð òóñãàõ;

— Àøèãò ìàëòìàë, ò¿ãýýìýë òàðõàöòàé áîëîí öàöðàã èäýâõò àøèãò ìàëòìàëûí òóñãàé çºâøººðºë õ¿ñýõ, ñóíãóóëàõ, øèëæ¿¿ëýí àâàõ, áàðüöàëàõ, ãàçðûí òîñíû ýðýë õèéõ çºâøººðºë õ¿ñýõ, á¿òýýãäýõ¿¿í õóâààõ ãýðýý áàéãóóëàõ ¿åä òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí”/“àøèã õ¿ðòýã÷ öàää ýçýí”-èéã òîäîðõîéëñîí áàéõààñ ãàäíà òóõàé õóóëèéí ýòãýýäýä ñàíõ¿¿ãèéí ñ¿¿ëèéí 3 ýñõ¿ë 5 æèëèéí õóãàöààíä õºðºíãº îðóóëñàí (¿¿íä çýýë îëãîñîí áàãàòõ), õàíãàí íèéë¿¿ëýëòèéí áîëîí àæèë ã¿éöýòãýõ ãýðýýíèé ¿íäñýí äýýð õàìòðàí àæèëëàñàí õóóëèéí ýòãýýäèéí òàëàðõ ìýäýýëëèéã ãàðãóóëñàí áàéõ;

— Óã õàìàðàëä òºðèéí º ì÷èò áîëîí áóñàä õÿçãàðëàãàìàë õàðèóöëàãàòàé êîìïàíè /ÕÕÊ/, òºðèéí º ì÷èò áîëîí áóñàä õóâüöàòò êîìïàíè /ÕÊ/, íºõºðëºëèéã áàãòàñàí áàéõ, ýñõ¿ë íºõºðëºëèéã õóóëèàð òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèõ ýðõèéã õÿçãàðëàõ;

— Òºðèéí áàéãóóëëàãàòàñ òåíäåð çàðëàõäàà á¿õ îðîëöîã÷äîîñ äýýðõ “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí”/“àøèã õ¿ðòýã÷ öàää ýçýí”-èéã òîäîðõîéëîõûã øàäðäàõ, êîìïàíèéí ýðõ á¿õèé àëáàí òøàäëòàí (¿¿íä: Ã¿éöýòãýõ çàõèðàë, ÒÓÇ-èéí ãèø¿¿ä, êîìïàíèéí ÒÓÇ-èéí íàðèéí áè÷ãèéí äàðãà, åðºíõèé íÿãòëàí, õÿíàëòûí çºâëºëèéí ãèø¿¿ä, áóñàä)-ûã òîäîðõîéëîõûã øàäðäàõ;

— Òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷ íü æèë á¿ð ÀÌÃ-ò ººðèéí îïåðàòîð áîëîí òóñëàí ã¿éöýòãýã÷, õàíãàí íèéë¿¿ëýã÷, õºðºíãº îðóóëàã÷ ãýõ ìýò ãýðýýëýã÷äèéí ìýäýýëëèéã ãàðãàæ ºãºõ. Î ïåðàòîð, òóñëàí ã¿éöýòãýã÷, õàíãàí íèéë¿¿ëýã÷ áóñàä ãýðýýëýã÷ êîìïàíè íü ººðèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèé ìýäýýëëèéã õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãàä ìºí òàéëàãàíàæ, ò¿¿íä îðñîí ºº÷ëºëòèéã òóõàé á¿ð ìýäýýëæ áàéõ ¿¿ðãèéã õóóëü÷ëàõ;

— Äýýðõ íºöºë¿¿äýä òóõàéí õóóëèéí ýòãýýäèéí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí”/“àøèã õ¿ðòýã÷ öàää ýçýí”, “ýðõ á¿õèé äëáàí òóøàäëòàí” íü “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”[54] ìºí ýñýõèéã òîäóóëñàí áàéõûã øàäðäàõ.

54 Erica Westenberg, Max George-Wagner, From Reporting to Reform: Eleven Opportunities for Increasing EITI Impacts, EITI Briefing June 2015, Natural Resource Governance Institute.

7.2.3 Хувь эзэмшил

— “Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí”-èéã êîìïàíèéí 5 áîëîí òº¿íýýñ äýýø õóâü ýçýì øèã÷äýýñ òîäóóëàõ;

— Óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí õóâüä ýçýì øèæ áóé õóâüöàà, º ì÷ëºëèéí õýëáýð, õóâü õýì æýýíýýñ ¿ë õàì àðàí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí” ãýæ ¿çýõ.

7.2.4 Улс төрд нөлөө бүхий этгээд

— Êîìïàíèéí íééò ýçýì øèã÷äýýñ óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí õàìàðëûã òîäóóëàõ;

— “Óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä” ãýäýãò “Íèéòèéí àëáàíä íèéòèéí áîëîí õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèöóóëàõ, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëººñ óðüä÷èëàí ñýðãèéëýõ òóõàé õóóëèéí 20 äóãààð ç¿éëèéí 20.2-ò çààñàí ýòãýýäèéã õàìðóóëàí òîäîðõîéëîõ. Èíãýõäýý ãàäààä óëñûí “óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä”, óëñ òºðèéí íàìûí óäèðäàõ àëáàí òóøàëòíûã íýìæ õàìðóóëàõ àñóóäëûã ÎÒÎÀÕ çºâøèëöºí òîãòîõ;

— Áàíêîû òóõàé õóóëü, Ì ºíãº óãààõ áîëîí òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ òóõàé õóóëü, Êîìïàíèéí òóõàé õóóëèéí õ¿ðýýíä óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä áîëîí õàðëöàã÷èéã òàíüæ ìýäýõ, áàòàëãààæóóëàõ, õàðèöàã÷èéí ýðñäýëèéã òîäîðõîéëîõòîé õîëáîîòîé ¿éë àæèëëàãààíû òàéëàíä õóóëüä õàìàðàõ ýòãýýäýýñ ãàðãóóëàõ, òóëãàð÷ áóé áýðõøýýë, àñóóäëûã çàäàëæ ñóäëàõ;

— Òºðèéí õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãààñ ñ¿¿ëèéí 5 æèëèéã õàìðóóëàí õóóëüä çàäñàí óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí æàãñààëò ãàðãàæ áàòèàõ, øèíý÷ëëæ áàéõ. Èíãýõäýý òóõàéí ýòãýýäèéí ðåãèñòðèéí äóãààðûã ìýäýýëýëä áàãòààñàí áàéõ, óëìààð òºð áîëîí õóâèéí õýâøëèéí ¿éë àæèëëàãààà óÿëäóóëàõ, òýäíèé ñàíõ¿¿ áîëîí òåõíèê òîíîã òºõººðº ìæ, ïðîãðàì ì õàíãàìæèéí íººö áîëîìæèéã àøèãëàõ áàéäëààð óã ¿éë àæèëëàãààã çîõèîí áàéãóóëàõ;

— Óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéí æàãñàëòûã àðèëæàíû áàíêóóä, îëîí óëñûí áàéãóóëëàãàä õóâàëäàõ, òºðèéí õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãóóäûí äóíä ìýäýýëýë ñîëèëöîõ íºõöºëèéã á¿ðä¿¿ëñýí áàéõ øàðäëàãàòàé.

7.2.5 Хууль тогтоомжийн зохицуулалт

— Îëáîðëîõ ¿ëëâýðëýë ýðõëýõ êîìïàíèóäûí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéã èë òîä áîëãîõ ñàíàà÷èëãûã áîäèò àæèë áîëãîõîä õóóëü òîãòîîìæèä äðàõ ºº ð÷ëºèò îðóóëàõ øàðäëàãàòàé áàéíà. ¯¿íä:

- Õóóëü òîãòîîìæèéí íýð òîìü¸íû òîäîðõîéëîò, õàìðàõ õ¿ðýýã èæèë áîëãîõ;

- Ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðûí èë òîä áàéäëûí òóõàé õóóëèéí òºñºëä “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí”/ýöñèéí º ì÷ëºã÷èéí èë òîä áàéäàëòàé õîëáîòîé èæ á¿ðýí çîõèöóóëàëòûã òóñãàí ÓÈÕ-ä ºðãºí áàðüæ áàòèóóëàõ.

  Ингэснээр журмаар зохицуулагдах зарим асуудлын хамрах хүрээ, хариуцлагыг тодорхой болгон хувийн хэвшлээс ирэх эсэргүүцлийг арилгах, агентлагийн дарга нарын баталсан журамд хэдийд ч хууль зүйн үндэслэлгүй өөрчлөлт орох нөхцөлийг бууруулан, мэдээллийн ил тод байдлыг хангах ерөнхий хууль байдлаар зохицуулах боломж бүрдэх юм.

- Áóñàä õóóëü òîãòîîìæèä àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã óÿëäààòàé çîõèöóóëàõ, õóóëüä çààñàí ¿íäýñëýëýýð òºðèéí áàéãóóëëàãàä ãàðãàæ ºãºõ çîõèöóóëàëòûã òóñãàõ;

- Ìºíãº óãààõ, òåððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ òóõàé õóóëèéí õ¿ðýýíä áóñàä ñàëáàðûã õàìðóóëàõ áàéäëààð “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí èë òîä áàéäëûã ºðãºæ¿¿ëæ õàðèëöàã÷, ãýðýýëýã÷ áàéãóóëëàãà, õ¿ñýëò ãàðãàã÷, òóñãàé çºâøººðºë ýçýì øèã÷èéã îðîëöóóëæ òîäîðõîéëîõ. Ìºí áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãóóäûí äàí ãàíö áýëýí ìºíãºíèé ã¿éëãýýíä õÿíàëò òàâèõ, ìýäýýëýõ áàéäàë áîëîí õÿíàëòûã çºâõºí Ñàíõ¿¿ãèéí ìýäýýëëèéí àëáà ã¿éöýòãýäýã áàéäëûã ºº÷ëºõ çàìààð ºðãºí õ¿ðýýíä íèéãýìä áèé áîëîõ ìàãàäëàëòàé ìºíãº óãààõ, ñàíõ¿¿ãèéí ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ ÷èãëýëèéã õàìðóóëæ çîõèöóóëàõ. ¯¿íèé òóëä îëîí òàëûí îðîëöîîã õàíãàñàí àæëûí õýñýã áàéãóóëæ õàìòûí àæèëëàãàààã ºðí¿¿ëýõ;

- Ýíý ñàëáàðò òóñãàé çºâøººðºë àâñàí, òåíäåðò îðîëöîæ øàëãàðñàí, á¿òýýãäýõ¿¿í õóâààõ ãýðýý áàéãóóëñàí õóóëèéí ýòãýýäýä øèëæèëòèéí çîõèöóóëàëòàä íèéöýõ õóãàöàãã íýã ºäðºð òàñàëáàð áîëãîõ, çààñàí õóãàöàòàíä áàãòàæ ìýäýýëëýý ãàðãàæ ºãººã¿é íºõöºëä òóñãàé çºâøººðèéí õóãàöàãã ñóíãàõ, ãàçàð ýçýìøèõ/àøèãëàõ ýðõèéã ñóíãàõ çýðýãò õîðèã òàâèõ íºõöºë áîëãîõ çýðãýýð õàðèóöëàãà òîîöîõ çîõèöóóëàëòûã Ýðäýñ áàÿëãèéí èë òîä áàéäëûí òóõàé õóóëèéí òºñºëä òóñãàæ, áàòëóóëàõ;

- Øèëæèëòèéí çîõèöóóëàëò õèéõ áàéäëààð ìýä¿¿ëýã ãàðãàã÷ õýðýâ îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿ëë àæèëëãàààà ýðõëýõ, ººðèéí õóâü ýçýìøëèéí êîìïàíèòàé áîë áóñàä õóâüöàíû àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã îðóóëàõàà çààõ, ìºí òóõàéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí íü óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä, ò¿¿íèé õîëáîãäîõ ýòãýýä ìºí ýñýõ, áóñäûí ºìíººñ ýðõ õýðýãæ¿¿ëæ áóé ýñýõ ìºí òºðèéí áàéãóóëëàãàòàé ãýðýý áàéãóóëñàí, òåíäåðò îðîëöñîí, ã¿éöýòãýñýí àæëûí òàëàðõ ìýäýýëýë îðóóëàõ õýñýã áèé áîëãîõ;

- Ãàçðûí òóõàé õóóëüä ãàçàð ýçýì øèõ, àøèãèàõ ãýðýý áàéãóóëèàõàä õóâü õ¿í, õóóëèéí ýòãýýäèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã ãàðãàæ ºãºõ çîõèöóóëäèò õèéõ;
- Á¿ðòãýë ìýäýýëëèéã õºòºëæ, àæèëëàõ òºðèéí áàéãóóëëàãûí ÷èã ¿¿ðãèéã òîäîðõîéëîõ;
- Òºðèéí àóäèòûí òóõàé õóóëüä òºðèéí áàéãóóëëàãûí õóäàëäàí àâàëòûí ¿éë àæèëëàãààíä õÿíàëò òàâèõäàà ãýðýýëýã÷ êîìïàíè, õóâü õ¿íèé àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèéã òîäóóëñàí ýñýõèéã øàëãàõ çîõèöóóëäèò áèé áîëãîõ. Øèëýí äàíñíû òóõàé õóóëèéí 6 äóãààð ç¿éëä çàäñàí ìýäýýëëèéã îëîí íèéòýä èë òîä áîëãîõäîî ãýðýýëýã÷, çàõèäëãã÷, ¿éë÷èëãýý ¿ç¿¿ëýã÷, íèéë¿¿ëýã÷èéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã ìºí íèéòëýõ;
- Òºðèéí áîëîí îðîí íóòãèéí ºì÷èéí õºðºíãºº ðáðàà, àæèë, ¿éë÷èëãýý õóäàëäàí àâàõ òóõàé õóóëüä òåíäåðò îðîëöîõ êîìïàíèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèé ìýäýýëëèéã ãàðãóóëæ àâñàí áàéõààð, ìºí ºìíºõ òîäîðõîé õóãàöààíä ãýðýý áàéãóóëñàí êîìïàíèéí ìýäýýëëèéã íºõºæ àâàõààð, õýðýâ ìýäýýëëýý ãàðãàæ ºãººã¿é áîë äàõèí òåíäåðò îðîëöîõ ýðõèéã õàñàõ áàéäëààð çîõèöóóëàõ;
- Ìîíãîëûí õºðºíãèéí áèðæ äýýð ¿íýò öààñ ãàðãàã÷ êîìïàíèóäûí õóâüöàà ýçýì øèã÷äèéí ìýäýýëëèéã áºãë¿¿ëýõäýý ìàÿãòàä àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã äýëãýðýíã¿éãýýð, õººæ, á¿ðýí àâàõ;
- Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîî ¿íýò öààñ ãàðãàã÷ êîìïàíèóäûí òàéëàíãààð àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã á¿ðýí ã¿éöýä àâàõ àðãà õýìæýý àâàõ, íîãäîë àøèã õóâààðèëñàí ìýäýýëëèéã àâ÷ àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëýëòýé òóëãàõ, õÿíàí áàòàëãààæóóëàõ;
- Õóóëü, æóðàì, ìàÿãòûí õàðèëöàí óÿëäààòàé áàéäëûã õàíãàõ.

7.2.6 Мэдээллийн сан

— Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýõ àæ àõóéí íýãæ¿¿äèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã Àøèãò ìàëòìàëûí ãàçàðò òºâëºð¿¿ëýí íýãäñýí áàìç áèé áîëãîõ íü ç¿éòýé. Òºðèéí áàéãóóëëàãóóäûí ìýäýýëëèéã óõàäëãààð ñîëëëòîõ, óÿëäóóëàõ ìåõàíèçì á¿ðä¿¿ëýõäýý Àøèãò ìàëòìàëûí ãàçàð, Ãàçðûí òîñíû ãàçàð, Òàòâàðûí åðºíõèé ãàçàð, Óëñûí á¿ðòãýë, Ñòàòèñòèêèéí åðºíõèé ãàçàð, Ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàõ õîðîî, ªì÷èéí õàðèëöàíû ãàçàð çýðýã áàéãóóëëàãóóäûã ãàìàðñàí íýãäñýí ñ¿ëæýý áèé áîëãîõ íü ç¿éòýé.

— Óã íýãäñýí ìýäýýëëèéí áàçàä Ñàíãèéí ÿàì, Õóóëü ç¿éí ÿàì, Óëñûí á¿ðòãýë, Ñòàòèñòèêèéí åðºíõèé ãàçàð, Òàòâàðûí åðºíõèé ãàçàð, îðîí íóòãèéí Çàñàã äàðãàûí Òàìãàûí ãàçàð, Ìîíãîëûí õºðºíãèéí áèðæ, Ìîíãîë Áàíêûí Ñàíõ¿¿ãèéí ìýäýýëëèéí äëáà, Òàãíóóëûí åðºíõèé ãàçàð, Àâëèãàòàé òýìöýõ

ãàçàð, Î¯ÈÒÁÑ áîëîí áóñàä õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãà õàìààðàõ ÷èãëýëýýðýý ìýäýýëýë îðóóëàõ, ìýäýýëýëä íýâòðýõ ýðõèéã òóñ òóñàä íü îëãîæ, õÿíàõ çîõèöóóëàèòûã áèé áîëãîõ;

— “Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí ¿íäýñíèé ìýäýýëëèéí áàçòàé áîëñîîð ìýäýýëëèéã àíãèëæ, îëîí íèéòýä èë òîä áîëãîõ çàð÷ìûã ìýäýýëëèéí ñàíã õàäãàëàõ òºðèéí ýðõ á¿õèé áàéãóóëëàãà íü áóñàä áàéãóóëëàãàòàé õàðèëöàí òîõèðîëöîæ îëîí íèéòýä öàõèì õýëáýðýýð, òîäîðõîé õóãàöàòàíä èë òîä áîëãîõ çîõèöóóëàèòûã õóóëüä òóñãàæ ºãºõ.

7.2.7 Төрийн байгууллагын чиг үүрэг

— Êîìïàíè òóñãàé çºâøºðºë àâàõ, ñóíãàõ, øèëæ¿¿ëýõ, áàðüöààëñíûã á¿ðòã¿¿ëýõ, òºðèéí áàéãóóëëàãàòàé ãýðýý áàéãóóëàõ, êîìïàíèéã øèíýýð áîëîí ºº ð÷ëºí áàéãóóëàõ, ¿éë àæèëëàãàòàíû ÷èãëýë íýìýãäýõ/õàñàãäàõ, º ì÷ëºã÷, ýðõ á¿õèé àëáàí òóøàëòàí, Ä¿ðýì á¿ðòã¿¿ëýõ áîëîí Êîìïàíèéí òóõàé õóóëüä çàãñàí áóñàä ìýäýýëëýý øèíý÷ëýõýä äàðàõ ç¿éëèéã øààðäàõ áàéäëààð á¿ðòãýëèéí ìàÿãòàä ºº ð÷ëºëò îðóóëàõ. ¯¿íä:

- õóóëèéí ýòãýýäèéí õóâü ýçýì øëèéí çàäàðàà
- õóâüöàíû ìýäýýëýë
- õóâüöàà ýçýì øèã÷èéí ìýäýýëýë:
  - íýð,
  - ¿íäýñíèé áèåèéí áàéöàëòûí äóãàð
  - òºðñºí îãíîî
  - ¿íäýñ óãñàà
  - îðøèí ñóóõ óëñ îðíû íýð
  - óëñ òºðèéí íºëººòýé ýòãýýä áàéãàà ýñýõ ìýäýýëýë /¿¿íä: õýðýâ áàéãàà áîë äýëãýðýíã¿é ìýäýýëýë îðóóëàõ õýñýã/
  - îðøèí ñóóõ ãàçðûí áîëîí àæëûí õàÿã
  - áóñäûí º ì íºº ñ ýðõ õýðýãæ¿¿ëæ áóé ýñýõ ìýäýýëýë /¿¿íä: õýðýâ òèéì áîë äýëãýðýíã¿é ìýäýýëýë îðóóëàõ õýñýã/
- õóâüöàà ýçýì øèã÷èéí õîëáîòîé ýòãýýäèéí ìýäýýëýë
  - íýð
  - ¿íäýñíèé áèåèéí áàéöàëòûí äóãàð
  - òºðñºí îãíîî

    - ¿íäýñ óãñàà
    - îðøèí ñóóõ óëñ îðíû íýð
    - óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýäèéã òîäðóóëàõ /¿¿íä: õýðýâ òèéì áîë äýëãýðýíã¿é ìýäýýëýë îðóóëàõ õýñýã/
    - îðøèí ñóóõ ãàçðûí áîëîí àæëûí õàÿã
    - áóñäûí ºìíººñ ýðõ õýðýãæ¿¿ëæ áóé ýñýõ ìýäýýëýë /¿¿íä: õýðýâ òèéì áîë äýëãýðýíã¿é ìýäýýëýë îðóóëàõ õýñýã/
  - õóâüöàà ýçýì øèã÷ õóóëèéí ýòãýýä ýñýõ
    - õýðýâ òèéì áîë êîìïàíèéí 5 áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéí õóâüöàà ýçýì øèã÷äèéí øóóä áîëîí õýä õýäýí äàìæëàãà/ñ¿ëæýý õóóëèéí ýòãýýäèéí öààíà àøèã õ¿ðòýã÷ õóâü õ¿í õ¿ðòýëõ ìýäýýëýë
  - õóâüöàà ýçýì øèã÷ áóñ ýòãýýä äàíãààðàà, ýñõ¿ë õîëáîîòîé ýòãýýäèéí õàìò êîìïàíèéí ¿éë àæèëëàãààíä õÿíàëò ¿ç¿¿ëäýã ýñýõ àñóóëãà, õîëáîãäîõ ìýäýýëýë
  - ýöñèéí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí íü óëñ òºðä íºëºº á¿õèé ýòãýýä ìºí ýñýõ àñóóëãà
— Íýãäñýí ìýäýýëëèéí áàçàä íýâòðýõ áóþó ìýäýýëýë ¿çýõ ýðõ, ìýäýýëýë îðóóëàõ áîëîí çàñàðëàõ àæëûã õàðèóöñàí òóñãàé ìýðãýæëëòýí/àæèëòíûã àëáàí òóøàëàòàð çààõ, ÷èã ¿¿ðýã, õàðèóöëãàûã òóñãàñàí æóðìûã Ìîíãîë Óëñûí Çàñàèéí ãàçðûí òóøàëàòàð áàòëàõ. Çàñàèéí ãàçðûí 2007 îíû Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí èë òîä áàéäëûí ñàíàà÷èëãûã õýðýãæ¿¿ëýõýä îðîëöîõ òºðèéí çàõèðãààíû áàéãóóëëàõóóäûí ÷èã ¿¿ðãèéí òóõàé 222 òîîò òîãòîîë, 2012 îíû Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ çàðèì àðãà õýìæýýíèé òóõàé 80 òîîò òîãòîîëä õîëáîãäîõ ºº÷ëºëòèéã îðóóëàõ;
— Òºðèéí áàéãóóëëàãààñ õîëáîãäîõ õóóëü òîãòîîìæ, ä¿ðýì, æóðàì, ìàÿãòûã áàòëàí ãàðãàõ, ºº÷ëºëò îðóóëàõ õóãàöàãà òîäîðõîé çàãæ ºãºõ;
— Îðîí íóòàèéí óäèðäëàãûí ÷èã ¿¿ðãèéã òîäîðõîé çàãæ, õàðèóöñàí àæëëòíû ÷èã ¿¿ðãèéã æóðàìëàõ, èæèë òºðëèéí ìýäýýëýë ãàâàõ ýðõ ç¿éí ¿íäñèéã áèé áîëãîõ;
— Õóóëèéí ýòãýýäýä õóóëü òîãòîîìæ, ä¿ðýì æóðàìä íèéö¿¿ëýí ¿éë àæèëëàãàà õýðýãæ¿¿ëýõ, õóâüöàà ýçýìøèã÷, õºðºíãº îðóóëàã÷, õàðèöàã÷, ãýðýýëýã÷ áàéãóóëëàãóóäûí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã àâàõ, áàòàëãààæóóëàõ, ýðõ á¿õèé ýòãýýäèéí áàòàëãààæóóëñàí ìýäýýëëèéã òºðèéí áàéãóóëëàãàä ãàðãàæ ºãºõ, òàéëàíä òóñãàõ òàëààð çàâàð çºâëº ìæ ºãºõ;
— “Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí ìýäýýëëèéã îëîí óëñûí áàéãóóëëàãóóäòàé ñîëèöîõ õàðèöàí îéëãîëöëûã áèé áîëãîõ àæëûã ýõëýõ.

7.2.8 Аж ахуйн нэгж

— Õóóëèéí ýòãýýäýä êîìïàíèéí çàñàãëàëûã ñàéæðóóëàõ, ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ, õóâüöàà ýçýìøèã÷, õºðºíãº îðóóëàã÷, õàðèëöàã÷, ãýðýýëýã÷ áàéãóóëëàãóóäûí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí ìýäýýëëèéã àâàõ, áàòàëãààæóóëàõàä õàðèóöëàãàòàé àæèëëàõ çàð÷ìàà òîäîðõîéëîõ, õàðèóöëàãûã õ¿ëýýõ äîòîîä çîõèöóóëàëòûã áèé áîëãàîõ;

— Àëèâàà õîëáîãäîõ ýðñäýëä ñóóðèëñàí òºëºâëºãªº áîëîâñðóóëæ, ñóðãàëòàä õàìðàãààæ ìýäëýãýý äýýøë¿¿ëýõ;

— Àëèâàà ìàÿõòàä õóâüöàà ýçýìøèã÷ ªªðªª ìýäýýëëýý áàòàëãààæóóëàõ íºõöºëèéã á¿ðä¿¿ëýõ;

— ªºðèéí êîìïàíèéí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”, õîëáîãäîõ ýòãýýä, “óëñòºðä íºëªº á¿õèé ýòãýýä”-èéí á¿ðòãýëèéã áèé áîëãîõ, øèíý÷ëýõ, îëîí íèéòýä íýýëòòýé áîëãîõ;

— Êîìïàíèéí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýí”/“àøèã õ¿ðòýã÷ öàää ýçýí”-èé ìýäýýëëèéí ¿íýí çºâ áàéäëûã áàòàëãààæóóëàõ àëáàí òóøàëòíûã òîäîðõîéëîõ. Èíãýõäýý õóóëèéí àñóóäàë õàðèóöñàí çàõèðàë/àõëàõ ìýðãýæèëòíýýð áàòàëãààæóóëàõ.

7.2.9 Мэдээллийн ил тод байдал

— Ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”/öàää ýçýä”-èéí ìýäýýëëèéí íýãäñýí ñàí áàéãóóëàõ;

— Èíãýõäýý Õóâü õ¿íèé íóóöûí òóõàé áîëîí Áàéãóóëëàãûí íóóöûí òóõàé õóóëèóäàä çàäñàí áàéãóóëëàãà, õóâü õ¿íèé íóóöûã õàìãààëàõ ¿¿äíýýñ èë òîä áîëãîõ ìýäýýëëèéí öàð õ¿ðýý, àðãà çàìûã òîäîðõîéëæ õîëáîãäîõ õóóëü òîãòîîìæèä ªªð÷ëºëö îðóóëàõ. ¯¿íä:

- Ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ýðõëýã÷ àæ àõóéí íýãæ äýõ õóâü ýçýìøëèéí ìýäýýëëèéã õóâü õ¿íèé ýä õºðºíãèéí íóóöàä õàìàðóóëàõã¿é áàéõ çîõèöóóëàëòûã Ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðûí èë òîä áàéäëûí òóõàé õóóëèéí òºñºëä òóñãàí áàòëóóëàõ;

- “Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä/ýöñèéí ºì÷ëºã÷èéí ìýäýýëëýýñ õóâü õ¿íèé èðãýíèé á¿ðòãýëèéí äóãààð, îðøèí ñóóãàà õàÿãèéã èë òîä áîëãîõîä áàðèìòëàõ õÿçàààðëàëòûã òîäîðõîéëîõ.

7.2.10 Хариуцлага

— Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçíèé ìýäýýëëèéã íóóí äàðàãäóóëàõ, õóäàë ìýäýýëýõ, áóðóó ìýäýýëýõ, áàòàëãààæóóëñàí ýòãýýä õàðèóöëàãà àëäàõ çýðãèéã òóñãàéëàí

çîõèöóóëàõ. Îëîí óëñûí æèøãýýð ìýäýýëëèéí ìàÿãàòàä áóðóó ìýäýýëýë îðóóëàõ íü òóñãàé ç¿éë÷ëýëòýé áàéäàã áà ìàÿãòûã áºãëºõäºº ÷ õàðèóöëàãàòàé áàéõûã óõàìñàðëóóëàõ äàâóó òàëòàé. Ò¿¿í÷ëýí ìºíãº óãààõ ãýìò õýðãèéã íîòëîõ áîëîìæã¿é íºõöºëä ìýäýýëëèéã áóðóó/õóäàë ãàðãàñàí ãýäãýýð ÿë îííîõ ìàãàäëàë á¿ðääýã ó÷ðààñ ýíý àñóóäëûã ìýðãýæëèéí àæëûí õýñãèéí ñàíàë ä¿ãíýëòýä òóëãóóðëàí çîõèöóóëàõ;

— Õóóëüä çºð÷ëèéí õàðèóöëàãûí õýëáýðèéã õóóëèéí ýòãýýä áîëîí õóâü õ¿í ãýæ ÿëãààòàé áàéäëààð õóóëü òîãòîî ìæèä òóñãàõ;

— Àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ¿íäýñíèé á¿ðòãýëèéã óëñûí á¿ðòãýëèéí ãàçàð, ýñõ¿ë ãóðàâäàã÷ ýòãýýä ñîíãîí øàëãàðóóëàëòàð, ýðñäýëä ñóóðèëñàí áàéäëàòàð õÿíàí áàòàëãààæóóëæ, ä¿ãíýëò ãàðãàæ áàéõ, óëìàòàð æèë á¿ð ñàéæðóóëàëò õèéõ.

7.2.11 Бусад санал зөвлөмж

— Ýðýí ñóðâàëæëàõ ñýòã¿¿ë÷èä áîëîí èðãýíèé íèéãìèéí áàéãóóëëàãóóä, ñóäëàà÷èä, òºðèéí áàéãóóëëàãûí õàðèöñàí àæèëòóóäûã ìýðãýø¿¿ëýõ, ÷äàâõæóóëàõ, ñóðãàëò çîõèî íí áàéãóóëàõ, òóðøëàãà ñóäëàõ, òýäýíä çîðèóëñàí ãàðûí àâëàãà áýëòãýõ;

— Ìºíãº óãààõ ãýìò õýðýã áîëîí àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí òàëàðõ ñóäàëãàà, ä¿í øèíæèëãýýã íýìýãä¿¿ëýõ.

8. ЭХ СУРВАЛЖ

Ашигласан материал

1. https://eiti.org/files/BP/board_paper_30-4-b_beneficial_ownership_pilot_-_evaluation_report.pdf
2. 4th EU Anti Money Laundering Directive definition: http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=EN
3. The EITI Standard, EITI 2016
4. Board paper 30-4-B, Beneficial ownership pilot evaluation report, EITI International Secretariat, 2015
5. Mîíãîëûí îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí èë òîä áàéäëûí ñàíàà÷èëãûí áàòàëãààæóóëàëò, Coffey International Development Ltd (Êîôôè Èíòåðíåéøíë Äåâåëîïìåíò êîìïàíè) 2010
6. Transparency International, Policy Briefing #02/2014
7. Mongolia Country Strategy Note, Natural Resource Governance Center, 2015
8. Transparency International, Technical Guide, Implementing the G20 Beneficial Ownership Principles, 2015
9. ¯íäýí õóóëü, 1999
10. Àâëèãûí ýñðýã õóóëü, 2006 îí
11. Êîìïàíèéí òóõàé õóóëü, 2011 îí
12. ÌÓÁÒÑÒ òóõàé õóóëü, 2013 îí
13. ÍÀÍÁÕÀÑÇÀÑÇÓÑ òóõàé õóóëü, 2012 îí
14. Áàíêíû òóõàé õóóëü, 2010 îí
15. Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü, 2006 îí
16. Ãàçðûí òîñíû òóõàé õóóëü, 1991 îí
17. Öºìèéí ýíåðãèéí òóõàé õóóëü, 2009 îí
18. Óëñûí á¿ðòãýëèéí Åðºíõèé õóóëü
19. Ìîíãîë áàíêûí Ñàíõ¿¿ãèéí ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ õýëòñèéí ýðõ ç¿éí áàéäàë
20. Óëñûí á¿ðòãýëèéí Åðºíõèé ãàçðûí Á¿ðòãýëèéí ãàçðûí ýðõ ç¿éí áàéäàë
21. Õºðºíãº îðëîãûí ìýä¿¿ëãèéí çàð÷èì
22. Òºðèéí áàéãóóëëàõóóä /ÑÇÕ, ÌÕÁ, À Ì Ã ã.ì/-ûí òàéëàãíàëòûí ñòàíäàðò
23. ªãºãäëèéí óóðõàé-2, Ìîíãîë Óëñûí Î¯ÈÒÁÑ-ûí 2012-2013 îíû òàéëàíä õèéñýí ä¿íøèíæèãýý
24. ÓÈÕ, ÓÈÕ-ûí Õóóëü ç¿éí Áàéíãûí õîðîîíû òîãòîîëóóä
25. Çàñãèéí ãàçðûí òîãòîîëóóä
26. Åðºíõèé ñàéäûí òóøàëóóä
27. Ñàéäûí òóøàëóóä
28. Àøèãò ìàëòìàëûí ãàçðààñ áàòàëñàí ä¿ðýì, æóðàì
29. Áóñàä ìàòåðèàë

ХАВСРАЛТ 1: ОУИТБС-ЫН СТАНДАРТ

2002 îíû 9 ä¿ãýýð ñàðä ªìíºä Àôðèêèéí Éîõàííåñáóðã õîòíîî Í¯Á-ûí èâýýë äîð çîõèîí áàéãóóëñàí “Òîãòâîðòîé õºãæëèéí äýëõèéí äýýä õýìæýýíèé óóëçàëò” äýýð Èõ Áðèòàíè, Óìàðä Èðëàíäûí Âàíò Óëñûí Åðºíõèé ñàéä Òîíè Áèåéðèéí äýâø¿¿ëñýí Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí èë òîä áàéäëûí ñàíàà÷èëãàà (Î¯ÈÒÁÑ)-ûã îëîí óëñ äýìæèí õýðýãæ¿¿ëýõýýð òîãòñîí áèëýý. Ýä¿ãýý óã Ñàíàà÷èëãàä äýëõèéí 51 óëñ àëáàí ¸ñîîð íýãäýýä áàéãàà þì.

2003 îíä Ëîíäîí õîòíîî áîëñîí òºð, õóâèéí õýâøèë, èðãýíèé íèéãìèéí áàéãóóëëàãóóä çýðýã 140 ãàðóé òºëººëºã÷äèéí îðîëöñîí õóðëûí ¿åýð îëáîðëîõ ñàëáàðûí îðëîãî áà òºëáºðèéí òàëààðõ ìýäýýëëèéã èë¿¿ íýýëòòýé, èë òîä áîëãîõ çîðèëãîòîéãîîð Î¯ÈÒÁÑ íü àíõ ¿¿ñãýí áàéãóóëàãäàæ ýíý ÷èãëýëýýð õýðýãæ¿¿ëýõ 12 çàð÷ìûã ñàíàë íýãòýé áàòàëñàí áàéäàã. Óã Ñàíàà÷èëãûã óäèðäàí çîõèîí áàéãóóëàõ àæëûã ÈÁÓÈÍÂÓ-ûí Îëîí óëñûí õºãæëèéí ãàçàð õàðèóöàí àæèëëàæ, 2005 îíä Î¯ÈÒÁÑ-ûí II õóðëûã Ëîíäîí õîòíîî çîõèîí áàéãóóëæýý. Óã õóðëààð äýýðõ çàð÷èä ñóóðèëñàí, ãàçðûí òîñ, õèé áîëîí óóë óóðõàéí ñàëáàðûí àøèãò ìàëòìàëûí íººöèéí óäèðäëàãûí ëè òîä áàéäàëä òàâèãäàõ 6 øàëãóóðûã òîõîîæ ºãºâ. 2006 îíä ÎÓÇÁ-ààñ ãàðãàñàí òàéëàíä Îëîí òàëò õàìòûí àæèëëàãààíû çºâëºë áîëîí áèå äàñàí àæûí àëáà áàéãóóëàõûã çºâëºñºí áºãººä òóõàéí ¿åä Î¯ÈÒÁÑ-ûí õóðàë õóðàëäàæ áàéñàí Îñëî õîòîä àæûí àëáûã áàéãóóëàõààð áîëæýý. Óëìààð äýëõèéí áóñàä óëñ îðîí óã ñàíàà÷èëãàä íýãäýæ, Îëîí óëñûí âàëþòûí ñàí, Äýëõèéí Áàíê çýðýã îëîí óëñûí áàíê, ñàíõ¿¿ãèéí áàéãóóëëàãóóä Î¯ÈÒÁÑ-ûã õ¿ëýýí çºâøºð÷ õýðýãæëèòèéã äýìæèõ áîëñîí áàéíà.

ªíãºðñºí õóãàöàòàíä óã áàéãóóëëàãàà íü äýýðõ 6 ¿íäñýí øàëãóóðûã çàäëàí 23 øàëãóóð áîëãîñîí áà 2011 îíä V õóðëûí ¿åýð “Î¯ÈÒÁÑ-ûí Ä¿ðýì” õýìýýí Î¯ÈÒÁÑ-ûí Óäèðäàõ Çºâëºëºº ðáòàëæýý. 2013 îíä “Î¯ÈÒÁÑ-ûí Ä¿ðýì”-èéã “Î¯ÈÒÁÑ-ûí Ñòàíäàðò”-àòð îðëóóëàõ áîëñîí íýã øàëõàòàí íü òàéëàãíàõ, ìýäýýëýõ, îëîí íèéòýä ìýäýýëëýý ò¿ãýýí, õÿíàëòûã õýðýãæ¿¿ëýõ øèíý øàòðäëàõóóäûã òóñàñàí ÿâàäë þì. Ò¿¿í÷ëýí óã Ñòàíäàðòàòàð àøèã õ¿ðòýæ áóé æèíõýíý áºãººä ýöñèéí ýçíèéã òîäîðõîéëîõ çºâëº ìæèéã ºãñºí áàéíà. 2016 îíû 2 äóãàòàð ñàðûí 23-24-íèé ºäð¿¿äýä Ïåðó Óëñûí Ëèìàõòîòîî Î¯ÈÒÁÑ-ûí Îëîí óëñûí VII áàãà õóðëë çîõèîí áàéãóóëàãäàæ, òóñ õóðëûí ¿åýð Îëîí óëñûí Óäèðäàõ õîðîîíîîñ øèíý÷ëýí íàéðóóëñàí **“Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын стандарт 2016”**-ã òàíèöóóëàâ.

Î¯ÈÒÁÑ-ûí Ä¿ðýì íü ãîëäóó îðëîãûí èë òîä áàéäàëä àíõàòàð÷ áàéñàí áîë Î¯ÈÒÁÑ-ûí Ñòàíäàðò íü çºâõºí îðëîãûã õÿíàõ àëõàì õýðýãæ¿¿ëýýä çîãñîõã¿é, Ñòàíäàðòûí

òàéëàíãààð ñàíõ¿¿ãèéí çîõèöóóëàëò, õîëáîãäîõ õóóëü òîãòîî ìæèéí ìýäýýëýë, óëñûí òºñºâò á¿ðòãýãäýýã¿é îðëîãî, íèéò ¿éëäâýðëýëèéí õýìæýý áîëîí ¿éëäâýðëýëèéí ºðòºã çýðýã ìýäýýëëèéã çàâàë òóñãàõ øààðäëàãûã òîäîðõîéëæ, èíãýñíýýðýý îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí ñàëáàðò õèéõ øèíý÷ëýëèéã ýð÷èìæ¿¿ëñýí. Ò¿¿í÷ëýí òóñãàé çºâøººðºë çýðýã îðëîãûí áóñ çàðèì ìýäýýëëèéã ºìíº íü òàéëàíãèéí õàìò õ¿ðã¿¿ëäýã áàéñàí áîë øèíý Ñòàíäàðòûí äàãóó öàõèì õýëáýðýýð áàéðøóóëàí ìýäýýëýõ øààðäëàãàà òàâüæ áàéíà. 2013 îíä Î¯ÈÒÁÑ-ûí Ñòàíäàðòààð àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéí ñàíã áèé áîëãîõ çºâëºìæèéã ãèø¿¿í îðíóóäàä ºã÷, óëìààð 11 óëñ /+3/ àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ òóðøèëòàä îðîëöæýý. 2016 îí ãýõýä 29 óëñ óã ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîõ õ¿÷èí ÷àðìàéëò ãàðãàí àæèëëàæ áàéãàà áà îäîîãîîð ãèø¿¿í 9 óëñ Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíäàà ººðèéí îðíû ýíý ñàëáàð äàõü àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçäèéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîîä áàéíà. Î¯ÈÒÁÑ íü ñàéí äóðûí õýðýãæèëòèéã äýìæäýã áîëîâ÷ 2016 îíû øèíý÷ëýãäñýí Ñòàíäàðòûí äàõóó 2020 îíû 1 ä¿ãýýð ñàðûí 1-íèé äîòîð Î¯ÈÒÁÑ-ûí ãèø¿¿í óëñ îðíóóä ººðèéí “àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçýä”-èéí ìýäýýëëèéã èë òîä áîëãîñîí áàéõ ¿¿ðýã õ¿ëýýõ áîëëîî.

Îëîí òàëûí îðîëöîîò Àæëûí õýñýã (ÎÒÎÀÕ) íü ãèø¿¿í óëñûí Î¯ÈÒÁÑ-ûí õýðýãæèëò, ¿ð ä¿í áîëîí Àæëûí òºëºâëºãººíä òóñàãäñàí àæëûí ã¿éöýòãýëèéã õÿíàí áàòàëãààæóóëàõ ¿¿ðýãòýé àæèëëàäãã. Áàòàëãààæóóëàëòûí çîðèëãî íü Î¯ÈÒÁÑ-ûí õýðýãæèëòýä ãàðñàí àõèö äýâøèëä áèå äààñàí ¿íýëãýý õèéëãýí òóõàéí ¿éë ÿâöûã öààøèä óëàì ñàéæðóóëàí ¿ð íºëººã íýìýãä¿¿ëýõýä ÿìàð àðãàà õýìæýý àâ÷ õýðýãæ¿¿ëýõ øààðäëàãàòàéã òîãòîîõîä îðøäîã.

ХАВСРАЛТ 2: ОҮИТБС-ЫН СТАНДАРТЫН ХЭРЭГЖИЛТ МОНГОЛ УЛСАД

Ì îíãîë Óëñàä 1990-ýýä îíîîñ º ì íº áàéãàëèéí áàÿëàã, ò¿¿íèéã àøèãëàõòàé õîëáîîòîé á¿õèé ë ýðõ ìýäýë òºðä òºâëºð÷ áàéñàí áîë çàõ çýýëèéí ýàèéí çàñãèéí õàðèëöàìä øèëæñýíòýé õîëáîîòîéãîîð àøèãò ìàëòìàë õàéõ, àøèãëàõ ¿éë àæèëëàãààã õóâèéí õýâøëèéí àæ àõóéí íýãæ¿¿ä ýðõëýõ áîëîìæ íýýãäñýí. Óã ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëäàã àæ àõóéí íýãæ¿¿ä îëøèð÷, óëñûí áîëîí îðîí íóòàéí òºñâèéí òîäîðõîé õóâèéã á¿ðä¿¿ëæ áàéíà. Ãýõäýý òóõ ñàëáàðûí ¿éë àæèëëàãàà ºðãºæèí òýëýõèéí õýðýýð òóñãàé çºâøººðºë îëãîëò, àæ àõóéí íýãæ¿¿äèéí öàää ýçýí, òàòâàð, òºëáºð, õóðàìæ òºëºëòèéí òîäîðõîé áóñ áàéäàë, èë, äàëä õî¸ð äàíñòîîòî õºòëºëò, óëìààð òàòâàðààñ çàéëñõèéõ, àâëèãà õýýë õàõóóëèéí çàìààð óëñûí òºñºâò òºëºõ îðëîãûí õóâü õýìæýýã áóóðóóëàõ, á¿ðòýýëã¿é ìºíãºí óðñãàëûã áèé áîëãîõ çýðýã çîõèñã¿é õàíäëàãà áèé áîëîõîîñ óðüä÷èëàí ñýðãèéëýõ, òàñëàí çîãñîîõ, ýðñäýëèéã áàãàñãàõ øààðäëàãà óðãàí ãàðñàí áèëýý.

2006 îíä Ì îíãîë Óëñûí Çàñãèéí ãàçàð Î¯ÈÒÁÑ-ûã õýðýãæ¿¿ëæ ýõëýõýýð øèéäâýðëýñýí áà 2007 îíû 9 ä¿ãýýð ñàðûí 27-íä Îñëî õîòîä áîëñîí Îëîí óëñûí Î¯ÈÒÁÑ-ûí Óäèðäàõ çºâëºëèéí III õóðàëäààíààð Ì îíãîë Óëñ íýð äýâøèã÷èéí ñòàòóñòàé áîëæýý.

Ìàíàé óëñ Î¯ÈÒÁÑ-ûí áàòàëãààæóóëàëòûã 2009 îíä õèéëãýæ, 2010 îíû 10 äóãààð ñàää Òàíèêàíèéí Äàð-ýñ-Ñàëàà ì õîòíîî áîëñîí õóðëààð Î¯ÈÒÁÑ-ûí “øààðäëàãûã á¿ðýí õàíãàñàí” äýëõèéí 4 äýõ îðíîîð øàëãàðñàí áàéäàã. Ìºí Î¯ÈÒÁÑ-ûã õýðýãæ¿¿ëýõ àæëûã óäèðäàõ, õýðýãæëòýä õÿíàëò òàâèõ ¿¿ðýã á¿õèé ¯íäýñíèé çºâëºëèéã àíõ 2006 îíû 1 ä¿ãýýð ñàðä áàéãóóëæ, óëìààð ¿å ¿åèéí Çàñãèéí ãàçàð ¿ðãýëæë¿¿ëýí çîõèîí áàéãóóëæ, Î¯ÈÒÁÑ-ûí ¯íäýñíèé çºâëºëèéí äàðãàòàð íü Ì îíãîë Óëñûí Åðºíõèé ñàéä, îðëîã÷ äàðãàòàð Óóë óóðõàéí ñàéä, íàðèéí áè÷ãèéí äàðãàòàð Åðºíõèé ñàéäûí àõëàõ çºâëºõ àæèëëàæ èðñýí áàéíà[55].

Î¯ÈÒÁÑ-ûí øàòàðäëàãûã á¿ðýí õàíãàñàí óëñ áîëîõûí òóëä Îëîí òàëò õàìòûí àæèëëàãààíû ¯íäýñíèé çºâëºë áîëîí Àæëûí õýñãèéã áàéãóóëàí, áàéíãûí àæèëëàãààòàé áîëãîæ, Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëü (2006)-èéí 48.10-ò “Òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷ íü òóõàéí æèëä áîðëóóëñàí á¿òýýãäýõ¿¿íèé òîî õýìæýý, óëñûí áîëîí îðîí íóòàéí òºñºâò òºëñºí àëáàí òàòâàð, òºëáºðèéí õýìæýýã äàðàà

55 www.cabinet.gov.mn

îíû 1 ä¿ãýýð óëèðàëä áàãàòààí íèéòýä ìýäýýëíý” ãýñýí çààëòûã òóñãàæ, Î¯ÈÒÁÑ-ûã õýðýãæ¿¿ëýõýä òºðèéí áàéãóóëëàãóóäûí ÷èã ¿¿ðãèéã Çàñãèéí ãàçðûí òîãòîîëîîð (2012 îíû 222 òîîò) øèíý÷ëýí òîãòîîæ ºãñºí.

Åðºíõèé ñàéäûí òýðã¿¿ëñýí Î¯ÈÒÁÑ-ûí ¯íäýñíèé çºâëºë æèë á¿ð õóðàëäàæ, Î¯ÈÒÁÑ-ûí íýãòãýë òàéëàíã áàòàëàãã áîëñîí áàéíà. 2008 îííîñ ýõëýí Ìîíãîë Óëñ íèéò 9 óäàà Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàí áîëîâñðóóëæ îëîí íèéòèéí õ¿ðòýýë áîëãîñîí áà Ìîíãîë Óëñàä Î¯ÈÒÁÑ-ûã õýðýãæ¿¿ëýõ äóíä õóãàöàà (2010-2014)-íû ñòðàòåãèéí áàðèòò áè÷ãèéã áàöëàí ãàðãàñàí[56]. Ò¿¿í÷ëýí Äóíä õóãàöàíû çºâëºòæ (2015-2020)-èéã áîëîâñðóóëæ, êîìïàíèóäûí íèéãìèéí õàðèóöëàãûã òîäîðõîéëîõ, èðãýíèé íèéãìèéí áàéãóóëëàãóóäûí îðîëöîãã øèéäâýð ãàðãàò ò¿âøèíä íýìýãä¿¿ëýõ, îðîí íóòãèéí èðãýä, ìàë÷äàä õ¿ðãýõ ìýäýýëëèéí õ¿ðòýýìæèéã ñàéæðóóëàõ çýðýã èë¿¿ ºðãºí õ¿ðýýòýé ¿éë àæèëëàãààã òºëºâëºãºº áîëãîí äýâø¿¿ëýýä áàéíà.

Ìîíãîë Óëñ íü Î¯ÈÒÁÑ-ûí íýãòãýë òàéëàíäàà îëîí óëñûí áàéãóóëëàãààð òóëãàí, áàòàëãààæóóëàëò õèéëãýäýã. Òàéëàíä îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí òºëáºð, îðëîãûã íýãòãýí áàòàëãààæóóëñíààñ ãàäíà òóñãàé çºâøººðëèéí èë òîä áàéäàë, ¿éëäâýðëýë, áîðëóóëàëò, õàéãóóë, êîìïàíèóäûí àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýä, àæèëëàõ õ¿÷, îðîí íóòãèéí çàñàã çàõèðãààòàé áàéãóóëñàí ãýðýý, òºðèéí áîëîí îðîí íóòãèéí º ì÷èò àæ àõóéí íýãæ¿¿äèéí èë òîä áàéäàë, äýä á¿òöèéí õºðºíãº îðóóëàëò, áàéãàëü îð÷íû íºõºí ñýðãýýëò, òºñâèéí õóâààðèëàëò çýðãèéí òàëààð õºíäëºíãèéí ä¿ãíýëòèéã òóñãàñàí áàéíà.

Ýíýõ¿¿ ñàíàà÷èëãûí õ¿ðýýíä èë òîä áàéäëûí òàéëàí ãàðãàæ áàéãàà àæ àõóéí íýãæ 2006 îíä 64 áàéñàí áîë 2007 îíä 102, 2008 îíä 115, 2009 îíä 129, 2010 îíä 273, 2011 îíä 300, 2012 îíä 1527, 2013 îíä 1198, 2014 îíä 998 áîëæ æèë èðýõ òóòàìä àæ àõóéí íýãæ¿¿äèéí òàéëàãíàõ õàðèóöëàãûí ò¿âøèí íýìýãäñýí ¿ç¿¿ëýëòòýé áàéíà. Õàìãèéí ñ¿¿ëèéí æèëèéí òàéëàí áîëîõ “Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàí 2014”-èéã Ìîíãîë Óëñ 2015 îíû 12 äóãààð ñàðä ãàðãàñàí áà òàéëàíä öàõèì òàéëàíãèéí ñèñòåì íýâòð¿¿ëæ, áè÷èë óóðõàé ýðõëýã÷äèéí ìýäýýëëèéã àíõ óäàà áàãàòàñàí áàéíà.

Çàñãèéí ãàçàð óëñûí áîëîí îðîí íóòãèéí òºñºâò õ¿ëýýí àâñàí îðëîãîî ìºí òàéëãàíàñàí áàéíà. Òóõàéëáàë, 2006 îíû Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíã 134 àæ àõóéí íýãæèéí õ¿ðýýíä ãàðãàæ áàéñàí áîë 2007, 2008 îíä 184, 2009 îíä 363, 2010 îíä 478, 2011 îíä 518, 2012 îíä 1829, 2013 îíä 1617, 2014 îíä 992 àæ àõóéí íýãæèéí õ¿ðýýíä ãàðãàñàí ¿ç¿¿ëýëòòýé áàéíà.

Åð íü Î¯ÈÒÁÑ-ûã õýðýãæ¿¿ëæ ýõëýõýýñ ºìíº ýíý ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áàéñàí àæ àõóéí íýãæ¿¿äèéí ìýäýýëýë íýãòãýë áàéäëààð õîìñ, òàéëàí ìýäýýëýë ãàðãàõ ñîíèðõîë àæ àõóéí íýãæèéí óäèðäëàóóäàä òºäèéëºí áàéãàààã¿é. Õàðèí 2007

56 www.eitimongolia.mn/sites/.../EITI_Strategy_**2010_2014**_mon.pdf

îíîîñ õîéø Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëüä îðñîí ººð÷ëºëòººð òàéëàí ìýäýýëëèéã ñàëáàðûí çîõèöóóëàã÷ áàéãóóëëàõóóä øààðäàõ áîëæ æèë èðýõ òóòàì òàéëàí ìýäýýëëýý ãàðãàõ àæ àõóéí íýãæ¿¿äèéí òîî ºññºí íü äýýðõ ìýäýýëëèéí äàãóó áóñàä ñòàòèñòèêò òîî áàðèìò, ýäèéí çàñãèéí òîîöîîëîê ãàðãàõàä äºõº ìòýé áîëæ áàéíà.

Ìºí ñàëáàð õàðèóöñàí Óóë óóðõàéí ÿàì íààñ îëîí óëñûí ñòàíäàðò øààðäëàãàä íèéöýæ àæèëëàõ òàëààð àðãàà õýìæýýã àâ÷ õýðýãæ¿¿ëýõ ¿¿ðýã õ¿ëýýñíèé õ¿ðýýíä Î¯ÈÒÁÑ-ûí çàð÷èì áîëîí øàëãóóðûã òóõ Ñàíàà÷èëãûí Àæëûí àëáàòàé õàìòðàí õýðýãæ¿¿ëýõ òºëºâëºãººã 2012 îííîñ ýõëýí áîëîâñðóóëæ, îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ àæ àõóéí íýãæ¿¿äèéí 2012 îíû òàéëàíãèéí íýãòàýëèéã àóäèòûí áàéãóóëëàãààð õÿíóóëæ, ä¿ãíýëò ãàðãóóëæýý.

Зураг 1. Засгийн газар болон компаниудын ОУИТБС-ын тайлан гаргалт ба аудитын нэгтгэлд хамрагдсан байдал 2006-2013 он

/аж ахуйн нэгжийн тоогоор/

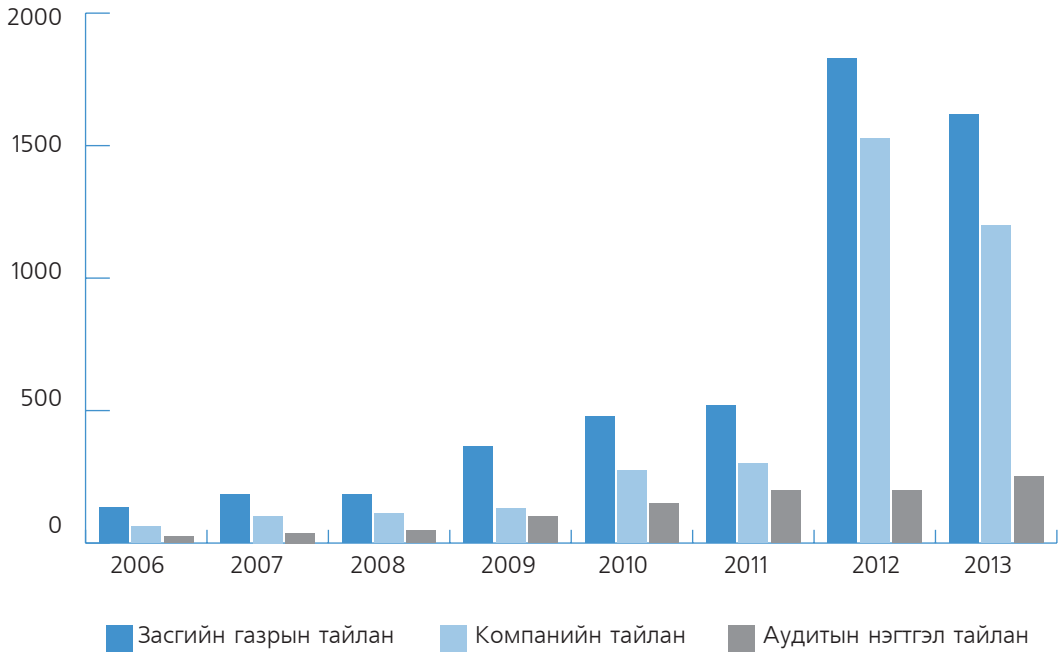

Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ àæ àõóéí íýãæ¿¿äèéí 2012 îííû òàéëàíãèéí íýãòàýëèéã àóäèòûí áàéãóóëëàãààð õÿíóóëàõàä 200 àæ àõóéí íýãæ õàìðàäñàí áºãººä 2.1 èõ íàÿä òºãðºã íýãòàýãäñýíýýñ 622.0 ñàÿ òºãðºãèéí òàéëàðëàãàäàã¿é çºð¿¿ áàéãàãà èëð¿¿ëñýí áàéíà.

Зураг 2. Засгийн газрын хүлээн авсан орлого, Компанийн төлсөн төлбөр 2006-2012 он аудитын өмнө[57] /сая төгрөг/

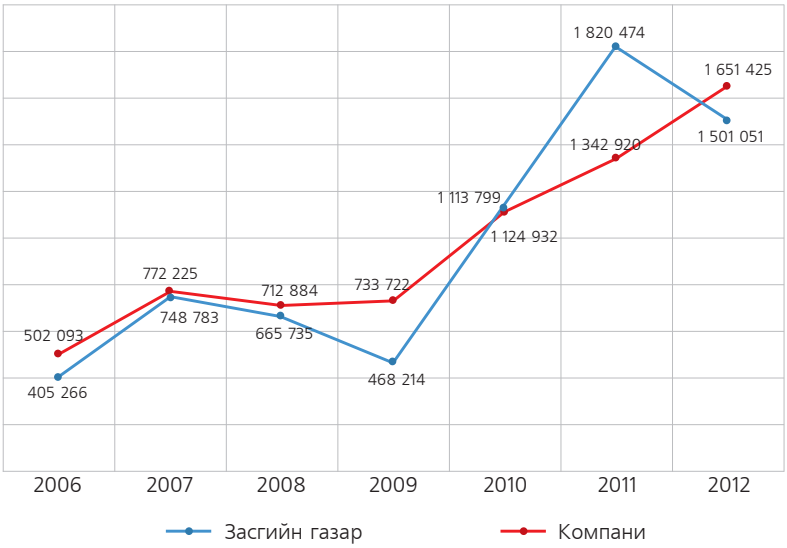

Зураг 3. Засгийн газрын хүлээн авсан орлого, Компанийн төлсөн төлбөр 2006-2012 он аудитын дараа/сая төгрөг/

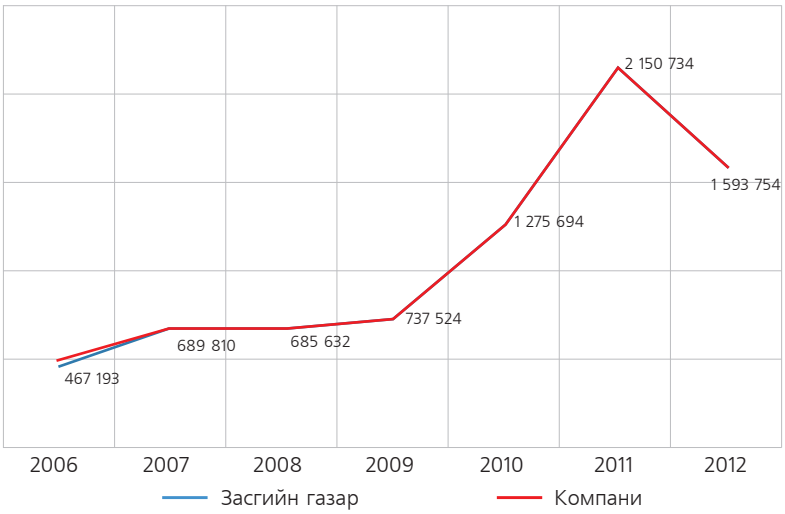

57 Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýë ýðõëýã÷ àæ àõóéí íýãæ¿¿äèéí 2012 îíû òàéëàíãèéí íýãòãýëèéã àóäèòûí áàéãóóëëàãàð õÿíóóëàõàä ãàðñàí ä¿ãíýëòýýñ

Зураг 4. Засгийн газрын хүлээн авсан орлого, компанийн төлсөн төлбөр хооронд гарсан тайлбарлагдаагүй үлдсэн цэвэр зөрүү 2006-2012 он

/ñàÿ òºãðºã/

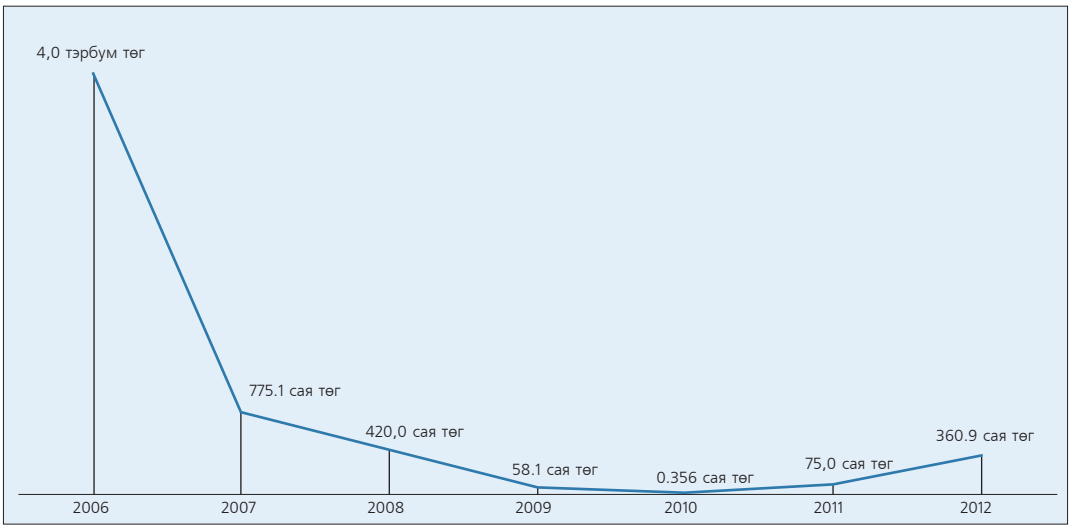

Çàñãèéí ãàçðûí 2012 îíû 222 òîîò òîãòîîëîîð ýíýõ¿¿ Ñàíàà÷èëãûã õýðýãæ¿¿ëýõýä Ñàíãèéí ÿàì, Óóë óóðõàéí ÿàì, Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæëèéí ÿàì, Òàòâàðûí åðºíõèé ãàçàð, Ãààëèéí åðºíõèé ãàçàð, Àøèãò ìàëòìàëûí ãàçàð[58], Ãàçðûí òîñíû ãàçàð[59], Öº ìèéí ýíåðãèéí ãàçàð, Ìýðãýæëèéí õÿíàëòûí åðºíõèé ãàçàð, Òºðèéí º ì÷èéí õîðîî, àéìàã, íèéñëýë, ñóì, ä¿¿ðãèéí Çàñàã äàðãàà íàð îðîëöîõ ¿¿ðýã ºãñºí áàéíà. Ýäýýð îðîëöîã÷äûí ºãñºí ìýäýýëýë, òàéëàíã íýãòãýí Çàñãèéí ãàçðûí íýãäñýí òàéëàí ãàðãàäàã áîëæýý.

Òóõ ñàíàà÷èëãûã õýðýãæ¿¿ëýõ àæëûí õ¿ðýýíä ñàëáàðûí ÿàìíààñ “Îëáîðëîõ ¿éëäâýðëýëèéí èë òîä áàéäëûí òóõàé” õóóëèéí òºñëèéã 2013 îííîñ ýõëýí áîëîâñðóóëæ ÓÈÕ-ä ºðãºí ìýä¿¿ëñýí. Óëìààð óã õóóëèéí òºñëèéã Ýðäýñ áàÿëãèéí áîäëîâûí çºâëºëºº õýëýëö¿¿ëæ “Ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðûí èë òîä áàéäëûí òóõàé” õóóëèéí òºñºë áîëãîí, ÓÈÕ-ä ºðãºí áàðüñàí áàéäàã. Î¯ÈÒÁÑ-ûí 2015 îííû Àæëûí òºëºâëºãººíä óã õóóëèéí òºñèéã ýöýñëýí áàòëóóëàõààð òóñãàñàí áîëîâ÷ îäîîãèéí áàéäëààð óã õóóëèéí òºñºä çàð÷ìûí çºð¿¿òýé õýä õýäýí ñàíàë ãàð÷, ÓÈÕ-ûí ÝÇÁÕ-îîñ áàéãóóëàãäñàí Àæëûí õýñýã óã õóóëèéí òºñºë äýýð àæèëëàæ áàéíà[60].

58 Õóó÷èí íýðýýð
59 Õóó÷èí íýðýýð
60 Çàñãèéí ãàçðûí ¯éë àæèëëàãààíû õºòºëáºðèéí áèåëýëòýä õèéñýí õÿíàëò-øèíæèëãýý, ¿íýëãýýíèé òàéëàí, Óóë óóðõàéí ÿàì, 2015/07/06

Óóë óóðõàéí ÿàìíààñ Òºðèéí ¿éë÷èëãýýíèé õ¿ðòýýìæèéã íýìýãä¿¿ëýõ çîðèëãîîð öàõèì ìýäýýëëèéí ñàìáàð àæèëëóóëæ ýõëýí ÿàìíû ìýäýýëýë áîëîí òóñ ÿàìíààñ îëãîãäîæ áóé òóñãàé çºâøººðºë õàðèóöàõ ýçýí ãýõ ìýò îëîí òºðëèéí ìýäýýëëèéã îðóóëæ ºãñºí áàéíà. Óãòàõ ¿éë÷èëãýýíèé àæèëòàíä ÿàìíààñ èðäýã ÀÀÍÁ, ÒÁÁ, ìýðãýæëèéí õîëáîîäîä õ¿ðãýõ ìýäýýëëèéã òºâëºð¿¿ëýí äîòîîä ñ¿ëæýýãýýð ºãºãäëèéí ñàí ¿¿ñãýæýý. Óëñûí õýìæýýíä õóóëü, òîãòîîìæèéí äàãóó óëñûí òóñãàé õýðýãöýýíä àâñàí, õóóëèàð õîðèãëîñîí, õ¿÷èí òºãºëäºð òóñãàé çºâøººðºë, õýòèéí òºëºâòýé òàëáàéí ìýäýýëëèéã íýãòãýæ äàðãàñàí. Ò¿¿í÷ëýí Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä òàéëàí äàðãàõ ñóðãàëòóóä çîõèîí áàéãóóëñàí, àøèãò ìàëòìàëûí òóñãàé çºâøººðºë îëãîõîä îðîí íóòãèéí èðãýäèéí îðîëöîîã õàíãàõ òàëààð õóóëüä íýìýëò, ººð÷ëºëò îðóóëñàí, Ýðäýñ áàÿëãèéí ñàëáàðò òºðººñ áàðèìòèãò áîäëîãûí áàðèìò áè÷ãèéã 2014 îíä áàòàëñàí, àøèãò ìàëòìàëûí õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðëèéã îðîí íóòãèéí ñàíàëä òóëãóóðëàí çºâõºí òºðººñ òîãòîîñîí ãàçàðò îëãîõ, õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðëèéã îëãîæ áîëîõ òàëáàéã ñîëáèòëîîð òîãòîîæ, ñîíãîí øàëãàðóóëàëòûí æóðàì øèíý÷ëýí íàéðóóëñàí ãýõ çýðãýýð ìýäýýëëèéí èë òîä áàéäëûã õàíãàòàä ÷èãëýãäñýí áàãàã¿é àæëóóä õèéãäæýý.

2006 îííîñ Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíãèéí öàð õ¿ðýýã ºðãºæ¿¿ëýõ, êîìïàíèóä áîëîí òºðèéí áàéãóóëëàãûí òàéëàí, çàðäàë, ãýðýý õýëöýë, ýõ ¿¿ñãýðèéí èë òîä áàéäëûã íýìýãä¿¿ëýõ, ýðõ ç¿éí îð÷íûã ñàéæðóóëàõ ÷èãëýëýýð ñòðàòåãè òºëºâëºãººòýé àæèëëàõ áîëñîí. Ìºí àøèãò ìàëòìàëûí òóñãàé çºâøººðºë îëãîõ áîëîìæòé ãàçðûí òàëàðõ ìýäýýëëèéã Çàñãèéí ãàçðààñ æëë á¿ð çàðëàæ, ãàçðûí íýãäñýí ñàíãèéí ìýäýýëýëòýé áîëñîí, õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðºë õ¿ññýí ºðãºäëèéí äóãààðûã öàõèì õýëáýðýýð îëãîõ áîëæ, àøèãò ìàëòìàëûí àøèãäëòûí òóñãàé çºâøººðëèéã ñàëáàðûí òºðèéí çàõèðãààíû òºâ áàéãóóëëàãûí ñàíàëûã ¿íäýñëýí Çàñãèéí ãàçðûí øèéâýðýýð îëãîãäîã áîëãîõ òàëààð Àøèãò ìàëòìàëûí òóõàé õóóëèéí øèíý÷èñýí íàéðóóëãûí òºñºëä òóñãàí îðóóëàõààð áîëñîí áàéíà. Íýã õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðëºº ðîëãîõ òàëáàéí õýìæýý õóó÷èí õóóëèàð 400 ìÿíãàí ãà áàéñíûã 150 ìÿíãàí ãà áîëãîæ áàãàñãàí, àøèãò ìàëòìàëûí õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðºë îëãîæ áîëîõã¿é ãàçàð íóòãèéã ñóäàëæ, õëë õÿçãààðûã òîãòîîñîí, ãàçðûí òîñòîé õîëáîãäñîí ¿éë àæëëëãàãàíû òóñãàé çºâøººðëèéí á¿ðòãýëèéí æàãñààëò, ¿éëäâýðëýëèéí çîðèóëàëòòàé òýñýëãýýíèé àæëë õèéõ, òýñðýõ áîäëñ, òýñýëãýýíèé õýðýãñýë èì ïîðòëîõ, õóäàëäàõ, ¿éëäâýðëýõ õ¿÷èí òºãºëäºð òóñãàé çºâøººðëèéí ñóäàëãàààã ýõë¿¿ëæ, ÿàìíû www.mm.gov.mn öàõèì õóóãñàíä òîãòîîë áàéðøóóëäàã áîëñîí çýðýã àõèö ãàð÷ýý.

Ìºí ÿàìíààñ Ìîíãîëûí óóë óóðõàéí ¿íäýñíèé àññîöèàöèòàé õàìòðàí àæèëëàõ ñàíàìæ áè÷èã áàéãóóëæ, “Õàðèóöëãàòàé óóë óóðõàéã õºãæ¿¿ëýõ ñàíàà÷èëãà”-ûí çàð÷èì, ñòàíäàðòûã íýâòð¿¿ëýõ òàëààð õàìòðàí àæèëëàõ òºëºâëºãºº ãàðãàñàí áàéíà[61].

Ìîíãîë Óëñ 2013 îííîñ ýõëýí óóë óóðõàé, ãàçðûí òîñíû ñàëáàðò ¿éë àæèëëàààà ÿâóóëæ áóé, Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàí ãàðãàæ ºãäºã êîìïàíèóäûí 5 áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õóâèéí

61 Çàñãèéí ãàçðûí ¯éë àæèëëàààíû õºòºëáºðèéí áèåýëòýä õèéñýí õÿíàëò-øèíæèëãýý, ¿íýëãýýíèé òàéëàí, Óóë óóðõàéí ÿàì, 2015/07/06

õóâüöàà ýçýìøèã÷èéí ýöñèéí ºì÷ëºã÷èéí ìýäýýëëèéã òîäðóóëàõ àñóóëãà õýðýãëýæ ýõýëñýí[62]. ¯¿íèé ¿ð ä¿íä îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áóé íèéò êîìîàíèóààñ òàéëàíãàà ãàðãàæ ºãñºí êîìîàíèóäûí 12,7 õóâü[63] íü ýçàèéíõýý ìýäýýëëèéã ãàðãàñàí áàéíà. Òýðõ¿¿ ìýäýýëýë íü àøèã õ¿ðòýã÷ æèíõýíý ýçàèéíõ áèø õàðèí õóóëüä çààñàí õóâüöàà ýçýìøèã÷äèéí ìýäýýëýë áàéâ. Ìºí Ìîíãîë Óëñ “àøèã õ¿ðòýã÷ ýçýí” ãýæ ÷óõàì õýíèéã îéëãîõ òàëààð õóóëü òîãòîîìæèéí íýðòîü¸îíû òîäîðõîéëîëòûã ýäãýýð àæ àõóéí íýãæýýñ òàéëàí ãàðãóóëàõ, ìýäýýëýë öóãëóóëàõààñ º ìíº ãàðãàààã¿é áàéíà.

Î¯ÈÒÁÑ-ûí õ¿ðýýíä òîäîðõîéëîãäñîíîîð[64] ºíººäèéí áàéäëààð îëáîðëîõ ñàëáàðò ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëæ áóé óóë óóðõàéí 1800 ãàðóé êîìîàíèéí ìýäýýëýë òîäîðõîé õýìæýýíä èë áîëñîí õýäèé ÷ òýðõ¿¿ ìýäýýëëèéí áààçàà àøèãëàõ áàéäàë íü òºðèéí áàéãóóëëàãóóäûí äóíä òºäèéëºí ñàéæðàãà¿é ãýäýã ä¿ãíýëòèéã 2015 îíä çîõèîí áàéãóóëàãäñàí Î¯ÈÒÁÑ-ûí ¯íäýñíèé ÷óóëãàíààð ãàðãàñàí áàéäãã. Ìºí 2015 îíä õºíäëºíãèéí áàéãóóëëàãààñ ã¿éöýòãýñýí Ìîíãîë Óëñûí Î¯ÈÒÁÑ-ûí Òóðøëëòûí áàòàëãààæóóëàëòûí òàéëàíãààñ õàðàõàä Ìîíãîë Óëñ íü Î¯ÈÒÁÑ-ûã õýðýãæ¿¿ëýõýä õ¿÷èí ÷àðìàéëò ãàðãàæ, áàãàã¿é àìæëëò, äýâøèë ãàðãàñàí õýäèé ÷ öààøèä àíõààð÷, àâ÷ õýðýãæ¿¿ëýõ øààðäëàãàòàé îëîí àñóóäàë òóëãàìäàæ áàéãààã äóðäñàí. Ýíý íü öààøèä ýíý ÷èãëýëýýð áàðèìò íîòîëãîîíä ñóóðèëñàí ñóäàëãàà èõýýõýí ÷óõàë áàéãàààã õàðóóëæ áóé.

Õýäèéãýýð Î¯ÈÒÁÑ-ä íýãäõõ íü òóõàéí óëñ îðíû ñàéí äóðûí õýðýã áîëîâ÷ íýãýíò ãèø¿¿í îðîí áîëñíû õóâüä îëîí óëñûí ºìíº õàðèóöëãààòàé õàíäàõ øààðäëãààòàé þìì.

Ìîíãîë Óëñ àâëèãà õýýë õàõóóëü, ìºíãº óãààõ, òàòâàðààñ çàéëñõèéõ çýðýã ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ ÷èãëýëýýð íýëýýä àðãà õýìæýý àâñàí. Àâëèãûí ýñðýã õóóëèéã 2006 îíä ñî¸ðõîí áàòàëæ, àâëèãàòàé òýìöýõ îëîí íéóòéã ñî¸í ãýãýýð¿¿ëýõ, àâëèãàòàñ óðüä÷ëëàí ñýðãèéëýõ, àâëèãûí ãýìò õýðãèéã èëð¿¿ëýõ áîëîí õóóëüä çààñàí òºðèéí àëáàí õàãã÷äûí õºðºíãº îðëîãûí ìýä¿¿ëãèéã ãàðãóóëàõ, õýíàõ, ìºäºí øàëãàõ çýðýã ¿¿ðýã á¿õèé Àâëèãàòàé òýìöýõ ãàçðûã 2007 îíä áàéãóóëñàí. Öààøëààä 2014 îíä òºðèéí áàéãóóëëàãûí ¿éë àæèëëàãàà, õóâàëäàí àâàëò, òºéáºð, çàðäëûí òàéëàãíàëûí èë òîä áàéäëûã õàíãàõ çîðèëãîîð Øèëýí äàíñíû òóõàé õóóëü, 2012 îíä Íèéòèéí àëáàíä íèéòèéí áîëîí õóâèéí àøèã ñîíèðõëûã çîõèòóóëàõ, àøèã ñîíèðõëûí çºð÷ëºñ óðüä÷ëëàí ñýðãèéëýõ òóõàé õóóëü, 2013 îíä Ìºíãº óãààõ áîëîí òàððîðèçìûã ñàíõ¿¿æ¿¿ëýõòýé òýìöýõ òóõàé õóóëü áàòàëñàí íü àâëèãà, õýýë õàõóóëü, ìºíãº óãààõ, òàòâàðûí çàëèëàí, ëóéâàð áîëîí õóóëü áóñ äàâàìãàé áàéäàë áèé áîëãîõ çýðýã ãýìò õýðýãòýé òýìöýõ, òºðèéí àëáàí õàãã÷äûí õàðèóöëãàà, ¸ñ ç¿éã ñàéæðóóëàõ, òºðèéí õóäàëäàí àâàëò, òóñãàé çºâøººðºë îëãîõ ¿éë àæèëëàãàààã íýýëòòýé, èë òîä áîëãîõ çîðèëãîîð õèéæ áóé òºðèéí àðãà õýìæýýíèé íýãýýõýí õýñýã þìì.

62 2013 îíû Î¯ÈÒÁÑ-ûí òàéëàíãèéí Õàâñðàëò-22 (õóóäàõ 207-220)
63 EITI Board paper 30-4-B beneficial ownership pilot evaluation report, 2015
64 Óóë óóðõàéí îëáîðëîõ áîëîí õàéãóóëûí òóñãàé çºâøººðºë ýçýìøèã÷